

Halid Ziya Uşaklıgil _ Kırık Hayatlar

KIRIK HAYATLAR

Yalınlaştırmak için pek çok yorgunluğa katlandım. Dil bakımından bugün Kırık Hayatlar, kuşkusuz çok daha iyi olmuştur.

Bir yazar, kendi yapıtları üzerine açık bir düşünce söyleyemez. Bununla birlikte, yüreklerek diyeceğim ki, Kırık Hayatlar, gerek dil, gerek yapı bakımından bundan önce yazılan ve nasılsa yazın tarihimizde özel bir onura değer görülen Mai ve Siyah ile Aşk-ı Memnu romanlarından çok üstündür. Eleştiriciler nasıl bir yargıya varır, bunu bilemiyorum. Ancak bu savı öne sürerken hiç bir öğünme isteğine kapılmadan söylemek isterim: Bu kitap, yazarının en olgun döneminin ürünüdür. Kuşkusuz, bu yargıyı, "Yapıt, her türlü eleştiriye yol açacak eksikliklerden uzaktır" anlamına almak doğru olmaz.»

•

«Kırık Hayatlar» 1901 yılında «Servet-i Fünun» da yayımlanırken,* sansürün baskısıyla yarıda kaldı. 1901, baskılı yönetimin aydınlara en soluk aldırmadığı bir yıla raslar. Daha sonra roman, 1924'de kitap olarak yayımlandı, bunu 1944 ve 1968 baskıları izledi.

Uşaklıgil, «Kırık Hayatlar» ı 35 yaşında yazdı. Sayın Cemil Yener'in bir incelemesine göre, Uşaklıgil'in tüm erkek kahramanları, aşağı yukarı, onun romanlarını yazdığı zamanki yaşlardadır. «Kırık Hayatlar» daki Ömer Behiç'in 30 - 35 yaşları arasında olduğu gibi...

Romanlarının büyük bir bölümünü «İstibdat Devri» denilen baskılı yönetim zamanında yazan Halid Ziya Uşaklıgil'in sosyal konulara genişlikle el atamamasını çok doğal karşılayan kimi eleştirmenler, yine de onun ölçülü davranmayı elden bırakmadan çeşitli toplum sorunlarıyla ilgilendiğini belirtir. Yazarın üstünde en çok dur-

(*) Servet-i Fünun, mayıs - şubat (1901 -1902), cilt 22 - 23, no. 532 - 565

KIRIK HAYATLAR

7

duğu sosyal kurum, «Aile» dir. Bunu da «Kırık Hayatlar» da en yüksek düzeye çıkarmıştır.

«Kırık Hayatlar» da her zaman çevremizde Taslayabildiğimiz aile yaşamındaki aksaklıklar ve nedenler vardır. Yazar, bu romanında yalnız kendi toplumsal yaşamımızı ilgilendiren aile sorununu ele almamış, aile yaş* minin yıkıntılarıyla nedenlerini başka toplumlarda da görmek olanağını verecek biçimde göstermiştir.

Yapıtın en ilginç yanlarından biri, baskılı yönetime karşı Uşaklıgil'in aile hukukunu yüreklilikle eleştirmesi... Uşaklıgil'de yaşadığı dönemin yasalarını eleştirdiği pek görülmediği için roman, bu yönüyle de ilgi çekicidir. Örneğin, yasaların, kocalarından ayrılmak isteyen kadınlara ezici güçlükler çıkarması kötülenir; mahkeme koridorlarından insanlık acılarını dile getiren görünümler çizilir. Evlenme yöntemleri ve gelenekleri eleştirilir, eş seçme hakkının yalnız gençlere bırakılması savunulur. Anne ve babaların bulunduğu eşlerle evlenen gençlerin'nasıl mutsuz olduğunu da anlatan yazar, evlenmek için onların yaşama yetecek kadar yetiştirilmesini ister.

Bir bakıma «Kırık Hayatlar», evlenmeyi savunan bir romandır. Evlenmeyenlerin yalnızlığın acısına nasıl düştüğünü öykülendiren Uşaklıgil, evlenmek için iki öğeyi koşul olarak öne sürer: Sevmek ve beğenmek... Evlendikten sonra da çok duyarlı, çok ölçülü davranılmasını, insanın tüm varlığıyla kendini yuvasına vermesi gereğini .olaylarla gösterir.

«Kırık Hayatlar», aile mutluluğunu sessizlikte arar. «Yuvaya uzak yakın hiç bir akraba katılmamalıdır, katılırsa çok kez mutluluk ve sessizlik bozulur» der. Mutlu aile, ona göre, karı koca ve çocuklardan oluşabilir ancak*.

8

KIRIK HAYATLAR

Roman, yazarın genellikle başlıca yapıtlarında görülmeyen özellikler de taşır : Mahalle ve konu komşu yaşamından izler gibi... Doğa betimlemeleri hiç görülmez... Dil, büyük ölçüde yalınlaşmıştır, ama yine de yazar, kimi alışkanlıklardan kurtulamaz! Yapıt, geniş ölçüde gerçekleri de yansıtır.

Çok gerçek ve unutulamayacak tipler de vardır, «Kırık Hayatlar» da... «Andelip Bacı», bunların başında gelir. Uşaklıgil'in romanlarında karşılaşılan kişilerin en canlısı, en başarılı tipi, bir bakıma, Andelip Bacı'dır.

Romanda eş konuda ve çok sayıda değişik olaylar, kişiler vardır. Başka bir deyimle, bir olaylar bolluğudur, «Kırık Hayatlar». Uşaklıgil'in romanlarının konu bakı- 'mından en karışığıdır. Ama yazar, bunları okuyucuya bıktırmadan izletir. Bu, düzenli bir çalışmanın sonucudur. Sayın Dr. Olcay Önertoy'a göre, çeşitli kişilerin yaşayışlarına ilişkin olaylar birbirine karıştırılmadan verilmiştir. Özellikle romanın plan düzeni, okuyucuya «Kırık Hayatlar» ı günlük çekmeden izleme olanağını sağlar.

Şimdi, «Kırık Hayatlar» a geçmeden önce, romanın baskılı yönetim yıllarında geçirdiği serüveni Uşaklıgil'in kaleminden dinleyelim.

N.K.

BİR ROMANIN ÖYKÜSÜ

Halid Ziya UŞAKLIGİL

I

YİRMİ BEŞ yıllık bir aradan sonra geriye bir dönüşle geçmişe bakınca, o zaman «Serveti Fünun» çevresinde oluşan yazın akımım daha açık çizgilerle çemberlenmiş görüyorum. Bu akımda her şeyden çok ayırt edilen nitelik, şuydu:

O, bir özel düzen içinde, onu oluşturanların enikonu siyasal bir gidiş yolu saptamak için önceden düşünüp tasarladıkları, benimsenmiş ilkelerin üstüne kurdukları, bir görüşme ve anlaşma sonucu ortaya çıkardıkları bir olay değildi. Üstelik, onda —eksiksiz anlamıyla— bir birleşme bile yoktu. Ancak bir raslantının ürünüydü. Şurada, kendi evrenlerinde, kendi alınlarına yazılı şansı izleyerek ilk deneme aşamalarından geçmiş kalem ustalarından birkaçı, üstelik önce pek iyi tanışmadan, pek sıkı görüşmeden, nasılsa esivermiş bir yel

soluğuyla yine o basımevinin çatısı altında toplanmışlar, yine o derginin yapraklarına sanat sevgisinden başka bir şeyle duygulanmadan, yazılarını getirmişlerdi.

Aralarında bağlaşma yoktu, ama buna karşılık uyum vardı. Birbirleriyle buluştukça sanatla ilgili düşüncelerinin birörnek olduğunu öğrenen ve belki birbirine yakın yaşamakla birbirinden aşılana bu insanlarda eşdeğer konularda, eşdeğer duygularla karşılaşmaktan, yine o

10

KIRIK HAYATLAR

ufuklarda, yine o uçuş biçimine yaratılıştan yetenek taşımaktan doğan bir uyum oluşmuştu. Bu uyum da, aralarında dayanışma ve birlik duygularını az çok bereleyebilecek nitelikte ne varsa, onları bütünüyle çabucak bir yana atmaya doğal olarak gerek gören bir sevgi ve içtenlik doğurmuştu.

Ne çevre, ne sınıf, ne orun, ne yaş ayrımları, onların arasında esen sıcak arkadaşlık havasına soğuk soluğunu üförmeye elverişli ortam bulamadı. Çevre, ne kadar olabilirse o kadar karşı öğeler ve zor koşullarla doluyken, her adımda bir çekince olasılığı kendilerini beklerken, tüm o bezginlik, bıkkınlık verecek şeylere karşı güç alabilecekleri tek ruhsal kaynak, işte ancak aralarında varlığı gereken bu sevgiydi. Bu nedenle de, doğal olarak, uzun uzun düşünme gereği bile duymadan, yalnız birbirine sokulmak gereksinliğinin sürüklemesiyle bu kalem ustaları, sevişmek için içlerinde ne kadar güç varsa, o kadar sevişmişlerdi.

Ve her türlü yoksunlukların, tatsızlıkların; hak edilmemiş saldırılara, aşağılamalara uğramaktan doğan acıların, her düzmece nedenle tanınmayan, aşağılanan sanatlarına ilişkin mutsuzlukların, yorgunlukların biricik giderilme yolu, işte bu sevişmeydi. Bununla mutlu, bununla kıvançlıydılar; bununla her şeye üstün geldiler. Yalnız bir şeye yenik düştüler: Başlarının üstünde gözdağı verircesine duran bir kaza yumruğu, sonunda bir gün bu topluluğun ortasına düştü ve onları çökerterek dağıttı.

Topluluk, doğal olarak, o dönemdeki yönetimin kuruntularını uyandırmaktan geri kalmıyordu. Bundan uzak olsaydı bile, çervesinde kaynayan çekemezliğin dürtücü sesi, kuruntuyu uyandırmak için gereken bozgunculuk görevini fazlasıyla yapıyordu.

Her gün bu topluluk, kuruntuları ne ölçüde uyandırdığının bir kanıtını görürdü. Ve her gün ona ilişkin ko-

KIRIK HAYATLAR

11

runma yollarının uygulanmasında daha çok sertlik isteyen bir gereksinmeye kurban olurdu. Yılmadı. öldürmek için boğazında giderek daha sıkışan zincir, her gün biraz daha soluk alınacak yeri, darlaştırırken o, böylece soluyabileceğini, yaşamakta direneceğini sandı. Sonunda bir gün zincir, birdenbire bütün bütün sıkıştı:

«Artık soluğunu kes!» dedi.

İşte ancak o zaman kalemleri kırmak, bir köşeye çekilmek ve yıllarca, giderek yıpranan, giderek kendi yeteneklerini unutan bu gençler için sanatı eskimiş bir eşya gibi bir dolabın karanlıklarında ve tozlarında uyutmak zorunlu oldu.

Bu sıralarda topluluğun en sonunda, başlanmış bir romanla ben kaldım. .Bu roman, «Kırık Hayatlar.» di. Bu yapıtımda, önceki kitaplarımda kullanılan şiir ve düş öğelerinden ayrı bir yol izlemek istiyordum. Bunda, yalnızca yaşam olacaktı. Ülkenin gerçek yaşamından bir görünüm... Onda gözleri oyalayacak, düşü okşayacak süslerden hiç bir iz bulunmayacaktı. Balzac'ın, Stendhal'ın, Bourget'nin kullandıkları yöntemde bir roman... Bu ustaların adlarını anımsarken onlara yetişmek saygısızlığını düşünmemekle birlikte, romanın kendine özgü, kendi de-ğerince o türün küçük bir örneği olmasını istiyordum.

Roman için o kadar acımasız olmıyan zaman, bu romanın niteliği üstüne çabucak çengellerini çıkardı ve onu didikleme, delik deşik etmeye başladı. İlk önce kopan, çengellere takılarak giden parçalara karşılık yine de sürebileceğini sandım; ama o, artık yargıya varmıştı. Ne olursa olsun, topluluğun son kalemini kırmak ve bu çevrede uyanan kımıldanışın son titreyişini de söndürmek için kesin kararı vardı.

Sonunda bir gün...

Bundan sonrasını, o günlerde yazılarak bir yana atı-

KIRIK HAYATLAR

13

12

KIRIK HAYATLAR

lan ve bugün yeniden ortaya çıkan şu yapraklarda görmek olanağı vardır:

«19 aralık 1901, cuma sabahı «^

Bugün yazımasamın başına çok acı bir zorunluk-la oturuyorum: En sonunda yazmayı bırakmak gerekiyor. Yazmak! Yaşamımın yarısından çoğunu avutup oyalıyan bir eğlence, tüm bezginliklerine, yorgunluklarına, boş çıkan umutlarına karşı bilinemez nasıl belirsiz bir avutmayla, işte ta çocukluktan bugüne dek beni aldatan bir eğlence... Evet, sonunda bu eğlenceyi de bırakmak, artık yaşamını bitirip de mirasçılarını düşünen aile babaları gibi, yazımasamın başında, öldükten sonra yapılmasını istediğim şeyleri yazmak gerekiyor. Çünkü bundan sonra bir ,

şey yazma olanağı yok.

İki gün önce basımevinin minimini dizgicisi, daha on dört yaşlarında güzel bir çocuk, elinde dört sütunluk basılı yazıyla yanıma geldi. Bunlar, basın sansüründen geçerek zavallı sanat yavrusunun kan-larıyla bulanmış bir kalemle, acımasız, kıyıcı, yaban bir kalemle, kanlar içinde bırakıldıktan sonra yüzüme atılan romanımın parçalarıydı. Onları nasıl bir elle aldığımı, nasıl gözlerle baktığımı anlamak için, çeşitli çabalardan sonra ortaya çıkmış bir yapıtın *K* bir dakika içinde bir tekmeyle paramparça edildiğine, hiç bir şey yapmaksızın ,elden hiç bir şey gelmeksizin, uyusuk bir tanık olan bir sanat sahibi olmak gerekir.

Neler çıkarılmış, neler çizilmiş, nasıl tertemiz düşüncelerin gırtlakları sıkılarak boğulmuş!
'Sonra bunu yapan kalem o kadar düşünceden yoksun, o kadar mantıktan uzak ki,
birçoğunun niçin bu kalemin

acımasızlığından kurtulamadıklarını anlamak olanağını bile bulamadım.

Bir yapıt düşünölsün ki, daha çok canlılıkla titrer görünen parçaları, daha çok bir şeye benzeyen düşünceleri, mantık değil, üstelik dil bilgisi ve söz dizimi bağlarına bakılmadan kaldırılınsın; sonra bu ötesinden berisinden bölük bölük yaralanmış yapıt, ilgisiz bir arkadaşın özenden uzak düzeltmelerinden geçerek mantık bağlarının, dil bozukluklarının, dizgi yanlışlıklarının tüm çıplaklığıyla ortaya atılınsın... Oh! işte artık bunu onaylayamayacağım.

Ben, kırmızı kalemin yargısına yenilenler içinde, sanırım, sonuncu kaldım. Bütün arkadaşlarım birer birer çekildiler, ortaya yalnız ben vardım. Açıkça söyleyeyim ki, onun haksızlığına en az ben uğradım. Küçük öykülerimde, «Mai ve Siyah» ta, «Aşk Memnu» da böyle kurban edilmiş şeyler çok azdı. Bunun önemli bir nedeni var: Bunlar, her şeyden önce, bütün bütün şiire ve düşe dayalı gibiydi. Yaşamın acılıklarına dokundukça bunları hep süslerdim, ama sonunda süslenemeyecek acılıkları, Kırık Hayatlar'ı yazmak istedim. Ve o zaman kırmızı kalemle savaşmak geFekti.

İşte altı aydır bu savaşma içinde çökük ve kaygılıyım, altı ay onda yorulmaz bir kıyın, bende yorulmaz bir inat, savaştık. Bu savaş arasında mutsuz yapıt, «Kırık Hayatlar», birer birer parçalandı. Artık anlıyorum, daha öteye gitmek olanağı yok. Bugüne kadar yapıtın en dokunulamayacak yerleri dergide yayımlanıyordu. Bundan sonra başlayacak bölümünü yine böyle bir boğuşmayla kurtarmak olanağı yok. Ya da sanat kaygısını bir yana bırakarak, yapıttan el çekerek, çalاکalem bir yazar olmaya katlanmalı.. Şimdiye dek bunlardan biri ol-

madığıma —belki yakışksız bir duyguyla— o kadar mutluyum ki, bugünden sonra da kalem özgürlüğümü değiştirmeye gerek görmüyorum.

Bundan sonra, yayımlamak için yazılamayacak şeylerin öcünü, yayımlamamak için yazmakla alabilecek miyim, acaba?. Günü gününe, zaman buldukça, yaşamın acımasız yorgunluğu ve işlerinden on dakika çalabildikçe gelip şu yazımasasının başında yaşamdan, çevremde kaynaşan —bir çamur maya-lanışıyle, ne yazık!— kirli yaşamdan duygulanmalarımı belirtmek, duyuldukları gibi süssüz, gösterişsiz, sanki gecelik giysileriyle yaşamımın mutsuz hastalıklı 'yavrusunu dağınık kâğıt parçalarının üstüne atmak, ne büyük bir avunma olurdu!

Böylece «Kırık Hayatlar» kalmış, ama bunlardan belki daha acı, daha başka türlü bir acılıkla acı bir başka kırık hayat çıkmış olurdu.»

Hiç sanmak istemiyorum ki, «Baskılı Yönetim»* diye anılan yıllarda bir yandan «Denetleme ve Yoklama Kurulu»**nün, bir yandan «Basın-Yaym Genel Müdürlü-

ğü»***nün yazılanları inceleme konusunda günden güne artarak sonunda kuruntunun deliliğe çok benzeyen bir türüne dönüşen işkilliği, gerçekte Padişah'tan esinlenmiş olsun. Bu, daha çok, çevresinin aşırı çabasıyle, sanki birbirine karşı bağlılık örneği verme isteğinin bir yarışma içinde gittikçe artan bir katılığa yönelmesine bağlanmalıdır.

* İstibdat Devri.

** Teftiş ve Mu'ayene Encümeni. *** Matbu'at tdâresi.

Az çok siyasal yanlışlıklara düşmüş olmasına, ara sıra ruhsal durumları nedeniyle yaratılışının kuruntulara aşırı eğilimi yüzünden, başta bulunduğu sürece birtakım yönetim bozuklukları göstermesine karşılık çok yüksek bir zekâyâ sahipliği tarihin tanıklığıyla kanıtlanan Abdülhamit'in bu kadar küçük şeyleri onaylamıyacağını benimsemek, daha yerinde olur, inancındayım.

Bu nedenle, şimdi o dönemin konuyla ilgili olaylarını anımsarken, vicdanımın paylaşmasını; devlet yönetimi dışlisinin asıl çıktığı yere değil, onun dönüş biçimine doğrular görüyorum.

Aşağıda görülecek örneklerle, sanırım, bütünüyle belirecektir, bu gibi şeyleri çizmek yöntemini benimseyen kalemlerde tek dürtücü, yine kendi benliklerinin dokusunda saatten saate dişleri daha derinlere inen kuruntu kurtlarından başka bir şey değildir. •

İşlerin zorlamalara gereğinden olacak, bu konuda o zaman hep böyle düşünürdük. O dönemden bugüne dek de bu düşünce biçimini yanlış çıkaracak bir kanıt raslanmadı. Üstelik, bizleri böyle düşünmenin doğruluğuna daha çok inandıracak olaylar bile görüldü:

Sansür görevlilerinin yayımlanmasını uygun bulmadıkları öyle yazılarla karşılaştık ki, yazarları daha yüksek görevlerin adamları olduğu için, gidip yasaklanan yazılarını Padişah'ın izniyle çıkarttılar. Bu tür olayları neredeyse her gün yeniden denetim görevlerinin şaşkın burunlarına uzatan becerili bir ocak vardı: Baba Tahir'-in «Ma'lûmat Matba'ası»*...

İlgi duyanlardan bir araştırmacı çıksa .da, sansür görevlilerince çizilen şeyleri, eğer şimdi de duruyorsa, ba-

* Baba Tahir'in Malûmat Matbaası: Ma'lûmat Matbaası'nın (Bilgiler Basımevi) ilk sahibi Artin'di. Artin, «Ma'lûmat» adlı haftalık bir edebiyat dergisi de çıkardı (22 şubat 1894). 48 sayı

-LO

simevlerinden toplanarak bunlardan seçilmiş örneklerle bir kitap yapsa ve bunu, sözgelimi «Ma'lûmat Matba'a-sı»nm rahatça yayımladıklarından seçileceklerle karşı-laştırsa, çok ilginç bir yapıt ortaya koyar.

Sözü edilen «Kırık Hayatlar»dan çıkarılan şeyleri o zaman basın belgelerindeki asıllarından alarak saklamadığıma bugün kendi hesabıma çok yazıklanıyorum. Yalnız, elde, bu üzüntüyü biraz hafifletecek bir kâğıt kalabilmiş: O da romanın son çıkan bölümlerine ilişkin çizili parçaların küçük bir örneği..

Bunları uzun yıllardan sonra gözden geçirmek ve «Acaba şu sözcük, bu birkaç tümcelik söz neden sakıncalı görülerek çıkarılmış?» diye düşünmek, oldukça ilgi çekici bir eğlence sayılır. Bu eğlenceden romanın bugünkü okuyucularına da bir pay ayırmak istedim. Doğrusunu söyleyeyim, göreceğiniz şeylerden bir bölümünün niçin çizildiğine ben de iyice akıl erdiremedim!

Çıkarılan sözcükler ve tümceler, ayrıç içine alınanlardır:

* * *

...hep kafamın içinde (gizli gizli yaşayan) dakikalar...

...dul! (Bu sözcüğün anlamını öğrenecekti. Bu sözcüğün anlamı düşsüz, ışısız bir geceydi. Nasıl geçtiği sezilemeyen bir umut dönemi ve mutlulukla nasıl geleceği bilinmeyen kuru bir geleceğin arasında uzun bir bekleyiş...)

çıktıktan sonra dergi kapandı ve ikinci kez Baba Tahir tarafından yayımlandı (23 Mayıs 1895). Bu tarihlerde yayımlanan Serveti Fünun dergisiyle «Ma'lûmat» arasında uzun süre edebiyat tartışmaları oldu. «Serveti Fünun» yeni edebiyat, «Mal'ûmat» eski edebiyat geleneğini sürdürmek isteyenleri savundu.

Bu sözlerden birincisinde «gizli gizli yaşayan»

deyiminden Abdülhamit'in kendisine, ikincisindeki «dul» tanımından o sırada Padişah soyundan bir boşanma işinin belirtildiği kuruntusuna kapınılmış olacak. Fazla olarak, «Kaygı verici bir gelecek»ten de söz ediliyor.

* * *

...çalışanın gözünde (kardeşlerinin artık kıskançlıklar yaratmaktan, didişmeyi bırakan acımaya benzer sevgilerinde...)

.. .söz verirdi. (Kimbilir?. Evet, bu kimbilirlerle ne ka-dar gözyaşı kurutulacak, ne kadar ağarmış saç telleri ko-parılacaktı?..)

Bu tümcelerin çıkarılma nedeni, çok açıktır. * * *

.. .bir dolaşmalar, (bu, yerden bitercesine fıskıran kenti bir görseler...)

Bu, «Yerden fıskıran kent», Feriköy ve Şişli'ydi. Ama, belki «Yıldız yapılan» anlaşılabilir diye, çıkarılması uygun görülmüş.

* * *

Kırık Hayatlar — F. 2

18

KIRIK HAYATLAR

{Damadını) kutluyordu.

O sırada Mahmut Celâlettin Paşa* ve Kemalettin Paşa olayları çıkmıştı. Bu nedenle «damat» sözcüğünü Türk dilinden uzak tutmak gerekiyordu!

* * *

...cebine koydu. (Mademki her zaman bir kahkahanın yanında bir yas iniltisi vardı, yaşamı böyle benimsemeliydi...)

Bunun nedenini iyice anlayamıyorum. Belki neşeyi bozacak acıklı bir düşünce ileri sürülmesi, yerinde görülmemiştir.

* * *

...çabucak (inkılâp) ederci...

«İnkılâp» sözcüğü, kullanılması yasaklanmış sözcüklerdendi. Nasıl olmuştu da, o kadar deneylerden sonra, yine boş bulunup bu sözcüğü kullanmışım?

* * *

...yaslanmak gerekince, (babasından ayırarak) annesine yönetiyordu. (Doğanın doğrudan doğruya yargısına bağlı olan davranışlarda babalık, anneliğe oranla ne kadar yabancı kalıyordu?)

* Mahmud Celâleddin Paşa (1853-1903): Abdülmecid'in kızlarından Seniha Sultan'la evliydi. Adalet Bakanlığı da yaptı. Ab-dülhamid II yönetimini eleştirdiği için görevinden alınca Avrupa'ya kaçtı. Eleştirilerini sürdürünce de idama mahkûm edildi. Avrupa'da yokluk içinde yaşarken öldü. Cenazesi, daha sonra oğlu Prens Sabahaddin tarafından yurda getirildi.

...o, (erkek, baba,) annesine...

...söz geçirtemeyen (tepkisiz erkeğe), kocasına...

Bu tümcelerde çizilen deyimler, açıklanmaya ge-reksinli değildir. Biraz düşünmekle bile denetleme! görevlisinin kuruntusunda ne kadar hastalıklı bir* keskinlik oluştuğu çabucak anlaşılıyor.

* * *

.. .bir sevecenliğin (yücelik ve görkemi, derin bir gönül tokluğunun şiir ve kutsallığı) somutlaşmış ulu bir anıt, (ayağının yüce tozuna yüzler sürünerek övgüler söylenecek kutsal bir put parçası) olurdu.

Bugünün diline göre gülünç bir gösterişle dolu görünen bu sözlerde çizilen birinci parçanın nedeni, pek anlaşılamiyor. Usa en yakın gelen olasılık, şu: Denetim görevlisi, sevecenliğin yücelik ve görkemini, özellikle bundan sonra gelen «Gönül tokluğu» deyimini kullanarak kendi gönül tokluğunun anlamını ve kutsallığını romanına koyma yürekliliğini gösteren bir yazarda çok yükseklere ulaşmak isteyen siyasal bir kıyın görmüş olacak.

İkinci parçada da, Padişah'a bir dokundurma bulunmasından çekinmiş.

* * *

...bu, sonunda, (bozgunculuğa çok yatkın), hasta...

Nedeni ortada.. O zaman «bozgunculuğa çok yatkın» bir şöyin, üstelik bir romanda yalnız duyguları belirtmek yönünden de olsa, varlığına izin verilemezdi.

* * *

...düşmemeliydi... (Ben, yalnız sizi tutmak, siz de yalnız tutunmak için birbirimizin elini sıkalım. Sizi kurtarayım, kurtarıcı bir ağabeyiniz olayım. Bana öyle gönül borcu duyun ki, bundan mutlu olayım) demeliydi.

Pek açıkça anlayamıyorum. Acaba, Padişah ailesi arasındaki bir ilişki için mi, yoksa devlet büyükleri ve Padişah'a yakın olanlar arasında bir kimse için mi ya da Almanya İmparatoru'yle olan kardeşlik gösterişleri için mi, her nedense, çeşitli anlamalara sürüklenebilecek bu dolaşık sözler, denetim görevlisinin esenlik içinde uyumak isteyen ruhunu üzecek nitelikte görülmüş ve kırmızı kalemle ölüm yargısına varılmış.

* * *

...çocukları olmamış. (Behçet Efendi karısının üstüne evleneceğine, Nesime Hanım da Fenerbahçe'de arabalara, üstünde güvercin gagasında mektup resmiyle aşk çağrılarını fırlatacağına) birer...

Ben de bugün kafamı yorarak bu sözlerde çeşitli nedenlerle ilişilebilecek düşünceler ve sözcükler buluyorum. Üstünde durulursa anlaşılır. Kuşkusuz, susmayı ve bunları bulma tadını arayacaklara bırakmayı yeğliyorum.

* * *

...sözünü kesenler (onu sinirli bir söyleyişle gevezeliğinde özgür bırakarak)...

Az çok anlaşılıyor.

* * *

KIRIK HAYATLAR

21

.bir masalı (kimbilir nasıl kimselere) anlatıyordu... Anlayamadım.

* * *

.bir (el çekmek)...

Belli.

* * *

..duyulmayan (bu gizli yalnızlığın arasında)..

Padişah'ın sürdüğü yaşayışa dokunur düşüncesiyle kaldırılmış.

III

İşte, bu gösterilen örneklerle «Kırık Hayatlar» romanının nasıl, hırpalandığı anlaşılabilir.

Yirmi yıl durduktan sonra roman, Vakit "gazetesi yazı kurulunun aracılığıyla yeniden canlanıyor. Yazarına kalsaydı, onu unutulmaya yargılı bırakmayı daha uygun görürdü. «Kırık Hayatlar»ı yeniden diriltme cömertliğini gösterenler mi yerinde davrandı, yoksa onu büsbütün bir köşede bırakmak düşüncesinde olan yazarı mı usa yakın bir davranış içindeydi; bunu saptamak yetkisine bugün artık sahip değilim.

EDİDE! Vedide!»

Daha perdeleri takılmamış evde kendini biraz da sokakta sanan genç kadın, saçlarının üstüne gelişigüzel dolanmış ince örtüsünü başından çıkarmaya zaman bulamadan, kocasının sesine koştu. Onun güçlü vuruşlarla açmaya çalıştığı boyaları kurumamış içi yeşil, dışı beyaza yakın mavi pancurun yanma yaklaştı.

Ömer Behiç, bu dolgun ve genç kadın bedenine, sekiz yıldan beri yaşamının tüm duygularına her zaman bir arkadaş olan bu değerli eşe, şu mutluluk dakikasında daha fazla yakın olmak istedi. Onu omuzundan tuttu, hafifçe göğsüne çekti. Sonunda açmayı başardığı pencereden eli. ni uzatarak:

«Bak, ne görünüm, değil mi?.. İşte geniş ovalar, işte açık ufuklara karışan dağlar.. Biraz ağaçsız, biraz yeşillik-siz ama, düzlüklerin yabansı görünüşü, birdenbire beliren iniş çıkışları burasını ağaçlardan, yeşilliklerden daha çok süslüyor. Ya güneş! Açıkça söyle: Güneş, burada daha başka türlü parlamıyor mu? Bak, tümü yaldızlı, sanki güneşten daha saydam bir gümüş çağlayanı akıyor; havalarda, kırlarda beyaz bir alev kaynıyor.»

Karısını biraz daha kendine çekti. Dudakları, örtüsünün kıyısından sarkarak hafif hafif titreyen saçlarına sürünürken, sanki bu mutluluğu başkalarından esirgemek isteyen bir sesle ekledi:

«Bilsen, ne kadar mutluyum! Ne derin bir mutlulukla mutluyum. Hep senin yanında,, anlıyor musun Vedide ,se-

24

KIRIK HAYATLAR

nin yanında. İşte böyle, omuz omuza, soluğun soluğumu okşayarak, ellerin ellerimi sıkarak, her gün böyle, her gün birlikte...»

Sanki ona daha yakın, onunla daha iç içe olmak isteyerek, karısını biraz daha kendine doğru çekti. Sonra örtüsünü yavaşça açarak, dudaklarıyla saçlarının arasından boynunu araştırdı:

«Sen, sen!» dedi, «Yaşamımın gerçek ve biricik mutluluğu!»

Vedide, biraz darılmış gibi, gözlerini Şişli'nin mayıs güneşi altında büyük bir içdoygunluğuyla göğüsleri kabara kabara taze bir yaşam içinde uyuduğu sanılan topraklarından ayırmadan sordu:

«Selma ile Leylâ'yı unutuyor musun?..»

Ömer Behiç, duraksamadan karşılık verdi:

«Ama onlar, onlar da sen! Onlar, bence, senden başka birşey değil ki... Senin bedeninden ayrılmış, senin ruhundan çıkmış, senin soluklarınla büyümüş şeyler! Onları daha çok, senin çocukların olduğu için seviyorum.»

Babasının sözlerini yinelermiş gibi, daha hiç bir şeyin yerine konamadığı bu yeni evde, bir ucu pencerenin demirine, bir ucu kapının topuzuna bağlanarak geçici bir yatağa dönüştürülen hamaktan, gündüz uykusundan yeni kalkan Leylâ'nın sesi duyuldu:

«Anneni, seviyo; bebabacı, seviyo; abacı sevi yo; epi-sini, seviyo...»

Vedide, koştı:

«Ah! Sen tümünü mü seviyorsun? Anneni, beybabacı-ğını ,ablacığını; hepsini, hepsini mi seviyorsun? Bu minimini yürek, herkes için bir şeyler mi duyuyor?»

Hamağa eğilerek, yavrusunun pembe yanaklarından, terlemiş tumbul ellerinden öpüyordu. İçinden taşıp gelen bir mutluluk sevinciyle çocuğu hırpalayarak, bu küçük ince şeyi sanki yorarak, onu bir öpücük yağmuru içinde bo.

KIRIK HAYATLAR

25

ğuyordu. Leylâ, ister hırpalanarak, ister yoğrularak sevmekten, öpülmekten hoşlanmış, kesik kesik soluğuyla, sağanağın arasında zaman bulmaya çalışarak, sözlerini yineliyordu:

«Anneni, seviyo; bebabacı seviyo; abacı seviyo; epi-sini, seviyo...»

Yaklaşan Ömer Behiç, dudaklarında geniş bir mutluluk gülümsemesi, bu görünüme bakıyordu.

Aman Tanrım! Ne kadar mutluymuştu!.. Yaşamında hiç bir zaman böyle mutlu olmamıştı. İşte, sonunda kendisini karısıyla, çocuklarıyla evinde, kendi evinde görüyordu. Bu ev, onun bütün yaşamında amaçlarını özetleyen bir düştü, işte, sonunda gerçekleşmişti. Şimdiye dek ilk olarak tüm gününü kendi evinde geçiriyordu. O kadar beklenen, o kadar süslenip bezenilen mutluluk saati, işte buydu.

Kendi evi!..

Anılarını ne zaman' yaşamının en uzak zamanlarına yöneltse, hep bu düşü bulurdu. Daha okuldayken, sonra tıp öğrenimi için yabancı kentlerden birinde, yoksul öğrenci odasında düş kurmaya zaman buldukça, hep bunu düşünür, bu yaşamı beklerdi. Her delikanlı gibi, biraz kadınların kolları arasında yuvarlanarak, biraz eğlenerek geçen gençliğinde gerçek bir aşkla hiç karşılaşmamıştı. Çocukluk yıllarına ilişkin bir aşk anısı vardı, yalnız onu düşünürken belki o zaman âşık olduğunu sanırdı. Ama bu, o kadar uzak ve uzaklığıyla o kadar silik bir anıydı ki, doğru bir yargıya varılacak kadar ayrıntıyı anımsıya-mazdı.

Tüm aşk ve heyecanı, evliliğine bırakmıştı. Karısına bozulmamış ve temiz bir ruh armağan edecekti. Aşk mutluluğunu böyle bir evlenmede bulacağına inanıyordu. Bu yüzden,

istanbul'a döndükten sonra, yeni yeni bir tanıdık çevresi edinirken, işlerinin yolunda gittiğini görür görmez, ilk çıkan uygun evlenme ortamlarından birini yakaladı.

26

KIRIK HAYATLAR

Vedide'yi, küçük bir soğuk algınlığına tutulduğu sırada görmüş ve kendi kendine ilk sözü, «İşte, beni mutlu edecek bir kadın!» olmuştu. Sandığı şeyde hiç yanılmamış ve karısını, gençliğinin o zamana dek hiç bir yere harcanmayan, tutulup bir yere zorla kapatılan tüm aşk gücüyle sevmişti. Evlenme, onun için, ateşli bir gençliğin kıvılcımları söndürülecek bir durgunluk dönemi değil, tüm sevgi gereksinliğinin bir parlama çağı olmuştu.

Sonra çocuklar: Selma ile Leylâ... Hemen ilk yılı Sel-ma, altı yıl arayla Leylâ... Bu ikincisi bir oğlan olsaydı, belki daha çok sevinecekti. Ama mutluluğunun parıltısına toz kondurabilecek şeyleri usundan çabucak silmek için yaratılışından geçen bir eğilimi vardı. İkinci çocuğunu da kız doğurmaktan biraz utanmış görünen karısını çabucak öperek:

«Ne zararı var?» demişti, «Bunları çabuk gelin edersek, oğullarımız da olur... Hem, ben sana bir şey söyleyeyim mi? Bu, senin için daha iyi! Damatları için çok iyi anne olan kadınlar, gelinleri için...»

Sözünü bütünlememiş, sağ gözünü kırparak kesik bir gülüşle ne demek istediğini anlatmıştı. Bu şakasından öyle sevinmişti ki, artık bir erkek çocuğu olması konusunu düşünmedi bile... Üçüncü çocuğu ikisi de istemiyordu; onların üçüncü çocukları evleri olacaktı. Mutluluklarının istek ve amaçlarının gerçekleşip bütünleşmesi için bir bu kalmıştı.

İkisi de sekiz yıl bu ev düşü'ne gebe olmuş, onu ruhlarının gizliliğinde sekiz yıl beslemişlerdi.

Bugün Şişli'nin büyük caddesinde beyaz taş yüzüyle gülümseyen bu minimini ev, bu kıvanç dolu mutlu yuva; onların içinde yavaş yavaş, her parçası ayrı ayrı, en ince, en küçük ayrıntı ve parçalara kadar birer birer, nokta nokta doğmuş, beslenmiş, büyümüşü.

KIRIK HAYATLAR

27

.%ı.

Bu düş, ta ilk gecelerden başladı. Az bulunur damatlardan biri olan Ömer Behiç, karısının babasını, sağ koluyla bacağı hafifçe inmeli bu emekli askeri, sevmemiş değildi. Üstelik, karısının annesini de seviyordu. Aralarındaki uzaklık gittikçe artan ablasından başka dünyada kimsesi olmadığı için, buraya çabucak ısınmıştı. Ama eşinin ailesiyle kolayca kaynaşabilmesi de, onu yalnız kendisinin olan bir aile yaşamı düşünden alıkoyamıyordu.

Ömer Behiç'in gözünde bir ev, yaşam denilen şeyi bir konukluk biçiminden çıkararak onunla kendisi arasındaki ilişkiyi perçinleştirecek bir güçtü. «Bu, benimdir, benim, yalnız benim!» diyebilecek bir avuç toprağa sahip olmak, onun gözünde öyle tatlı bir duygu, öylesine sınırsız bir mutluluktan ki, gerçekleşmeyecek olursa yaşamını eksik kalmış bir düş, sakat doğmuş bir yavru zavallılığın indirecekti.

Ve sekiz yıl, gittikçe sağlamlaşan ününün kazançlarını, ölümünden sonra yakınlarına saklayan elisıkı bir baba gibi, hep o isteğin gerçekleşmesi için biriktirerek, yaşamda kendisinin olacak o bir avuç toprağı aramış, orada kurulacak yuvayı kafasında canlandırmıştı. Ev daha ortada yoktu, düşünde onun bir varlığı, bir biçimi ve görünüşü vardı. Gözlerini kapayınca; ince, hoş, kâğıttan oyulmuş gibi ince balkonuyle, beyaz taştan yüzüyle, parmaklıktan geçildikten sonra yapının önünde işlemeli bir halı parçası gibi duran minimini bahçecikten* kıvrılarak tırmanmış mermer merdiveniyle kendi evini görürdü. Şişli'de o bir avuç toprağı edindikten sonra, ara sıra önünden gelip geçerken, düşünde bu kadar açıklık ve güçle var olan şeyi orada göremeyince küçük bir şaşkınlığa uğradı.

Tüm bir evde saklanacak şeyleri, mermer merdivenin bir yanından açılan kapısıyla en alt kata yerleştiriyor; sonra asıl evin kapısından girince kendisini geniş bir holj de buluyordu. Buraya güzel saksılar içinde çiçekler, yap-

28

KIRIK HAYATLAR

raklar yığacak; yer yer yeşillikler içine saklanmış kafeslerle kuşlar, özellikle kanaryalar koyacaktı. Her gün yaşamın acılarıyla ezilip hırpalandıktan sonra evine gelince burada kendisine koşan karısının; boynuna sarılan, dizlerine tırmanan Selma'sının, Leylâ'sının arasında, öldürücü acılarla geçmiş bir günün sızılarını dinlendiren bir hasta sevinci içinde, kanaryaların başının üstünden yağan ezgileriyle; çiçeklerin, yaprakların yüzünü, saçlarını okşayan öpücükleriyle dinlenecekti. Ruhunda acılı insanlığın sert davranışlarından kalan lekeler de, bu mutlu ve neşeli çevrenin temiz havasıyla yıkanacaktı. Evine, asıl o zaman, burada arandıktan sonra girmiş olacaktı.

Çalışma odası; bütün o tıpla ilgili değerli, görkemli görünüşleriyle çevreye büyük bir ağırbaşlılık havası serpen kitapları; temiz, parlak, ince ama insanı üşüten araç gereçleriyle birlikte bu ilk katın ön yüzünde bulunacaktı.

Yemek odası; evin arka yüzünü boydan boya kaplayacak ve buradan camlı bir kapıyla, üstü yeşilliklerle sarılan süslü küçük bir çardaktan sonra bahçeye inile-çektı. Vedide'ye, «Bütün yaz orada yemek yeriz!» derdi.

Sonra karı koca, bu düş sarayının geniş, aydınlık merdiveninden çıkarlardı. Burada, evin tüm ön yüzünde, konuklar için bir oda yapılıyordu.

Konuk odası, ikisinin de yaratma becerisine sonsuz açıklıklar kazandıran konuşmalara yol açardı. Burayı yeniden döşeyeceklerdi. Kanepeler, koltuklar, tabureler, markizler, kapısız dolaplar, üç ayaklı küçük masalar yığıyorlar; duvarları bin türlü eski şeylerle, tablolarla, şallarla, minimini sanat yapıtlarıyla, ipek ve çok ender raslanan seccadelerle, gözleri şaşırtan, düşünceleri bunaltan anlaşılmaz ufak tefeklerle örtüyorlardı.

İkisinin de dükkânların, mağazaların önlerinde uzun uzun durdukları olurdu. Böyle, şurada görüp de içlerinden almayı tasarladıkları şeyler vardı. Sonra bir gün ön-

ce beğenilmiş, sözgelimi bir bibloyu yerinde görmeyince biraz tasalanırlardı. Önemli bir olaymış gibi de biri öbürüne bildirirdi:

«Sorma! Bizim bibloyu aşırılmışlar!»

Bu aşırılan şeyler için o belirsiz alıcıya karşı gizli bir düşmanlık duyarlardı. Arada bir isteklerini yenemezler ve evin anaparasına küçük küçük delikler açarlardı. Onların böyle birer birer alınmış, gerçek yerlerine konmak zamanını bekleyerek saklanmış birçok ufak tefekleri vardı. İsteklerine en çok yenilen, Ömer Behiç'ti. Bu konuda daha sağlam, sözünü geçirmesini bilen Vedide'den korkar; üstelik, fiyatlar konusunda söylediği yalanlar yüzünden suçluluk bile duyardı.

Öbür sorunlarda aralarında bir düşünce birliğine varamamışlardı: Bu kadın arka yüzünde biri küçük, öteki büyükçe, aralarında bir ara kapısı olan iki odayla yukarı katın ön ve arka yanlarında yine böyle ikişer oda bulunacaktı.

Ya yatak odaları nasıl düzenlenecekti?.. Ömer Behiç:

«Çocuklar, Andelip* Bacı ile yukarda yatarlar» diyordu.

Vedide, bunu onaylamıyordu:

«Dünyada olmaz! Yanımızdaki küçük odada onlar yatar, ara kapıyı kaldırırız. Bacı'nın çocuk bakacak gücü var mı? O da bir çocuk olmuş artık..»

Bu işin çözümünü evin yapılıp bitmesinden sonraya bırakmışlardı. Sonra, bir gün nasıl oldu bilinemez, yapının başlamasını uygun gördüler. Birikmiş paralarının bu işe yeteceğine güvenemediklerinden, bir yıl daha beklemeyi yerinde bulmuşlardı. Ama bir gün, işin bir yıldan faz-

* Andelip (Andelîp) : Bülbül (genellikle kadm adı).

İla süreceği anlaşılınca, o zamana dek duydukları dayanma gücü birden sönmüştü. Ömer Behiç:

«Yavaş yavaş yaparız!» diyordu, «Para yetişmezse o zaman bekleriz.»

Bu düşünce çok çekiciydi; Vedide, yaratılışının bütün dayanımını yitirerek, sonunda, çok uzun sürecek bekleme dönemini bir yıl azaltmanın tadı karşısında yenik düşmüştü.

Bundan sonra Ömer Behiç için büyük bir koşuşma başlamıştı. Mimarlar gidip geliyor, saatlerce ev resimlerinin karşısında dalyor, güzel görünüşlü bir yapıyla karşılaşmak umuduyla Moda'ya, Tarabya'ya, Büyükkada'ya yolculuklar yapıyordu. Ayrıca, ev yaptırmış dostlarını saatlerce sorguya çekiyor ve sürekli, sıkı duraksamalardan, kuşkulardan sonra o baktığı resimleri, karşılaştığı yapıları bir yana atarak, kendi düşünün yüzü beyaz yaşlı evine, o kâğıttan oyulmuş kadar ince, hoş oyaya dönüyordu.

Karısından söz almıştı: O izin vermedikçe Vedide, gidip yapıyı görmeyecekti. Gerçek amacı, ev büsbütün bittikten, üstelik eşya taşınıp döşendikten sonra Vedide'yi, Selma ile Leylâ'yı bir arabaya bindirip oraya götürmek ve «İşte evimiz!» demektir.

Yapının ilk günlerinde bile Vedide'ye bilgi vermemek için, onun soruşturan gözlerinin karşısında kendi dayanıklılığına pek güvenemeyerek, dudaklarını sıkardı. Sonra yapı yükselmeye, o düş biçimlenmeye başlayınca dayanamadı. Tozlara batmış olarak eve

döndükçe, daha yıkanmaya zaman bulamadan, o gün üçüncü çocuklarının ne kadar büyüdüğünü anlatır, en küçük ayrıntıyı bile unutmazdı.

Kışın yağmurlu günleri gelmeden çatı örtülmüştü. Ama para azaldıkça yapılacak şeylerin büyüklüğü yürekliliklerini kırıyordu. Aralık ve ocak aylarını yapıyı dur-

durtarak geçirdiler. Sonra, şubatın, ara sıra yaklaşan baharın müjdesini getiren güneşli günleri; bu üçüncü çocuğun damarlarında taze kan dolaşımını hızlandırdı; onda bir büyümek, serpilmek isteği uyandırdı.

Ömer Behiç, kararım unutarak bir gün karısını oraya götürdü. Birlikte iki hesap uzmanı ağırbaşlılıkla yapılacak şeyleri düşündüler, paralarını saydılar. Sonra Vedide özveriyle, eğer para yetişmezse öteden beri hiç hoşuna gitmeyen üzüm salkımı biçimindeki işe yaramaz, kötünün kötüsü küpesini satacağını söyledi. Genç kadın, biraz utanarak başıyla «Hayır» diyen kocasını kandırmak için:

«İşte, hiç olmazsa yüz elli lira!» diyordu, «Sonra sen buna ürem olarak elli lira eklersin, tek taşlı bir küpe alırız.»

Bu koşulla Ömer Behiç, boyun eğmiş göründü. Karar verildi. Vedide'nin annesiyle babası Erenköy'e taşınırken, onlar da evlerine geçeceklerdi.

Nisanın son haftasında Ömer Behiç, bir gün önemli bir bildiriyle geldi:

«On beş gün sonra eve taşınıyoruz!»

O zaman nasıl taşınacaklarını düşündüler. Ömer Be-? hiç, düzenli bir yol tutmak istiyordu. Son çivi çakıldıktan, son fırça vurulduktan sonra evi sildirecek, temizletecek, muşambalarla kilimler ve halılar serilecek, mutfak araç gereçleri yerleştirilecek ve sonunda...

Burada kahkahadan kırılarak Vedide, kocasını durdururdu:

«Hangi perdeler, hangi kilimlerle halılar, hangi mutfak araç gereçleri, yalvarırım?..»

Onlarda bu sayılan eşyadan neredeyse hiç biri yoktu. Vedide'nin gelin olduğu sıralarda babası, zamanından önce görevinden çekilmek zorunda kalarak emekli albay ay-lığıyla ailesine ancak rahatlığa yakın bir geçim verebili-

yordu. Bu eski askerin başışından çok, Beşiktaş'ta babadan kalma, altında üç dükkânla bir evi; Erenköy'de geniş bir bağ içinde küçük bir köşkü bulunan annesinin başışına dayanılarak bir gelin odasıyla bir yatak odasından, birkaç parça mücevherle gümüşten başka bir şey verilmemişti. Sekiz yıllık evlilik döneminde de bunlara birçok gereksiz, yararsız şeylerden başka bir şey katılamamıştı.

Öyleyse yeni evleri boş kalacak, her şey yeniden yapılacaktı. Ömer Behiç, isteklerini eksiksiz döşemeden, eski ve az bulunur eşyaya kadar genişleterek, elde edilebilecek şeylerden ayrılmıyor, ama bütün alınabileceklerin de güzel ve seçkin olmasını istiyordu. Beyoğlu'nda görülmüş mutfak eşyalarından, bir yerde bulunmuş yemek takımlarından, Baker'in kilim döşemelerinden söz açıyor; karısına en küçük eşyaya kadar alınacak bir yer gösteriyordu.

O zaman Vedide, sağlık ve mutluluk dolu yuzunu sevinçle orten bir gulumsemeyle:

«Ah!» derdi, «Satilacak birkaç salkım küpem daha olsa...»

Ömer Behiç, çabucak karşılık verirdi:

«Hayır hayır.. Bunlar hep yavaş yavaş, birer birer alınacak, yapılacak...»

Tezcanlı davranmaya artık hiç bir neden yoktu. Şimdi bir evleri vardı, önemli olan da buydu. Ev; ister duvarları çıplak, odaları boş, merdivenleri kilimsiz, pencereleri perdesiz olsun... Evet, şimdi kendi evlerinin bacasından minimini bir duman tütecek ve bu kentin yaşamında varlığının tanıklığını çizerek çevreye duyuracaktı: Şuracıkta mutlu bir ailenin kendi evlerinde, kendi ocaklarında eğri yollara sapılmadan kazanılmış tenceresi kaynıyor... Önemli olan, gerçekte buydu.

Ömer Behiç, bu konuda yorulmaz bir konuşmacıydı. Ona göre en büyük mutluluk, insanın kendi evinin kapısını kapayıp kilitledikten sonra yaşamını dışardan, evre-

KIRIK HAYATLAR

33

nin tüm patırdısından çelik bir engelle ayrılmış görebilmektir. Ve bu, ancak insanın kendi evinde, benliğinden, varlığından bir parça olan kendi evreninin köşesinde gerçekleşebilirdi. Evi; yaşamla kendi yaşamı arasında, birinin bayağılıkları, kaygılan, acıları; öbürünün neşe ve mutluluğunu, esenlik ve sessizliğini, temizlik ve inceliğini gelip bozamayacak kadar ayırıcı bir çizgi çizecekti.

Tüm insan yaşamının acıları, her zaman ayakta bir kaya sağlamlılığıyla duran bu evi sert vuruşlarla sarsmak ve yıkmak istedikçe, onun daha eşğinde; güçten düşmüş bitik, beceriksiz, daha ileriye gidemeyerek, yeniden bir saldırı için güç bulamayarak, düşüp sönecekti. Ve Ömer Behiç; sıcak, rahat bir odanın penceresinden kötü bir kış gününün kar fırtınasına bakarcasına; kendi evinin sıcak ve esenlik veren kucağında, sokağın ilgisiz bir izleyicisi olacaktı.

Bu, biraz da yalnız kendini düşünmektir. Ömer Behiç, bunu saklamayarak dudaklarını kıvrır, küçük bir düşünce duraklamasından sonra eklerdi:

«Evet, ama gerekli de bu.. Bencillik ya kuşkusuz, doğru... Ama her gün, her dakika tüm doktorluk yaşamımda yüreğimi ağıl原因an acılı insanlardan sonra yalnız evimde geçecek birkaç saati kapsayan bu bencillik, bir çeşit ilaç değil midir? Tıpkı hastalara verilen, onların acılarını yatıştıran ilaçlar gibi bir şey; bir süre, birkaç saat uyutan, uyuşturan, insanı acılarından ayırarak bir zaman beşikte sallayıp uyutan bir ilaç...»

Sonra, pek beğenerek; tüm yaşamının aşkını gözlerinde toplayan bir bakışla karısını sararak:

«İşte» derdi, «O ilaç, sizler; sen, çocuklar ve ev...»

Onun doktorluk yaşamında nasıl hasta bir duyarlılıkla her gün eve bitkin döndüğünü gören Vedide, kadınlığa

KIRIK HAYATLAR

özgü bir sevecenliğin yardımıyla, kendisinin de kocası için bir doktor olması gerektiğini anlamıştı.

Ömer Behiç'in alışkanlığıydı: Her gün daha soyunurken hastalarını anlatmaya başlardı. Onlarla birlikte hastalanarak, onlarla birlikte onulmaz acılara sürüklenerek, ağzından dökülen kesik kesik tümcelerle, birbirini kovalı-yan, saldıran sözcüklerle, yaşamın aşırı güçlükleri için boğazında derin bir iç çekiş; bu yoksulluğu yatıştırmaktan ve avutmaktan uzak bilim için öfkeli bir sesle, tüm gördüklerini anlatırdı.

Sonra onu bu hastalıkların, bu yoksullukların üstünde başka bir şey, daha önemli, daha korkunç bir hastalık, daha açılı, daha kötü bir yoksulluk; evlilik dünyası ve ev geçimsizlikleri, taşkın bir sinir duyarlığıyla çıldırtırdı. O zaman kendini yitirir, doktorluk yaşamında ister istemez öğrenilen toplumun bütün o çok acıklı gizleriyle ürperirdi.

Onda böylece, yavaş yavaş, iki kişilik; bedene ve ruha ilişkin hastalıklara ağlayan iki doktor kimliği gelişmişti, işi gereği yolunun üstüne yaralarını sererek geçen bu iki tür hastalık içinde sakatlanarak, bir şey yapamamaktan, iki yanına avuç avuç sağlık ve esenlik serpememekten ileri gelen başkaldırmayla hırpalanmış, yorulmuş olarak karısına gelirdi. Ve onu genç, güçlü kadınlığının, mutlu eşliğinin içinde; yanakları sağlıklı dalgalı, gözleri mutlulukla gülümser gördükçe karanlık bir geceden sonra parlak bir sabahı izlemenin tadını duyardı.

Vedide, dinleye dinleye; onun gördüklerini tanır gibiydi. Sanki ortak bir bağ kurulmuş dostlara ilişkin bilgileri alırcasma kocasına sorular sorar, şuna buna değin haberler isterdi. Üstelik, adım adım izlenmiş öyküler, serüvenler vardı; ikisi de özel bir incelikle, bu aile olaylarının daha sonraki durumunu araştırırlardı.

Çevresinde böyle birçok, türlü acılarıyla, üzüntüleriyle-

KIRIK HAYATLAR

le, sayısız gözyaşlarıyla, iniltileriyle KIRIK HAYATLAR, yardımsız, hasta, kimi iyileşemeyecek yaralarla kemiri-len, kimi bilinmedik ağularla gizli gizli çürüyen yaşamlar vardı. Onlar, bu kırık yaşamların arasında kendi aile yaşantılarının diri ve güçlü mutluluğunu daha belirgin duyarak, kendilerini düşünen bir tatla, mutluluklarını is-teklendirici bir içki yudumlarcasına, damla damla, süze süze, kendilerinden geçmiş, baygın yaşıyorlardı .

En sonra, iste mutluluklarının geniş bir gülümseme parıltısı gibi beyaz yüzüyle evleri, önünden geçene gülümseyen evleri, bu eksiksiz aile yaşamının yücelik ve değerine tanıklık edencesine yükselmişti.

Sabahtan beri ilk kez evlerinde olmalarına karşın sevinçten, şaşkınlıktan, biraz da

becerisizlikten; bir türlü yerleşemiyor, yerleşmeye bile başlayamıyorlardı.

Vedide'nin babası Mansur Bey, innie geldiğinden beri birdenbire doğan düşünceleri, çabucak alıniveren ve tümüne benimsettirilen yargıları arasında, mayısın parlak günlerini görür görmez, Erenköy'e taşınmak istemişti. Erenköy'e gidecek aile bireyleriyle Şişli'nin yeni ev sahipleri aynı günde Beşiktaş'tan ayrılmışlardı. Ömer Be-hiç, bütün bir perşembeyi eşyayı göndermekle, Şişli ve Beşiktaş arasında birkaç kez gelip gitmekle geçirdikten sonra, cuma sabahı eşyanın son kalanlarıyla Vedide'sini, Selma ve Leylâ'sını bir arabaya bindirmiş; arkalarından Andelip Bacı'yı, aşçı Sabriye Kadın'm kızı İsmet'i taşıyan ikinci bir arabayla yeni evin tüm kişilerini getirip yeni yuvaya koymuştu.

Evdekilerin hepsi, başlarında Ömer Behiç, hiç bir işe yaramayarak, hiç bir şeyi alıp yerine koyamayarak; karışmış kafalarıyla, evin köşesine bucağına alışmamış ayak-larıyla, şuraya buraya yığılan eşyaların arasında dolaşıyorlardı. Yarı açılmış bir dengin içinden alınmaya başlanan yatak takımlarının, ipleri çözüldükten sonra açılıp

36

KIRIK HAYATLAR

fk.JLKJ.fk. JIAIJILAA.

boşaltılmaya zaman bulunamayan sandıkların üstüne ilişerek, hiç bir iş görmeden yorulan bacaklarını dinlendiriyorlardı.

Yukarıya çıkarılırken, «Hayır, aşağıda kalacak!» denilerek merdiven ayaklarına bırakılmış iskemleler, bohçalar; hamalların yanlışığı sonucu en üst kata kadar çıkarılan, içinde kimbilir ne karışık şeylerle dolu çamaşır sepetleri, evde basılacak yer; üstelik koşmaksızın duramayan Seîma'ya iki üç metrelik bir yer bile bırakmamıştı.

Bu nedenle Selma da Beşiktaş'ta, büyükbabasından gizlice, İsmet'in yardımıyla toplanıp el sepetinin içinde büyük bir özenle getirilen gülleri yeni evin daha toprakları çapalanmamış bahçesine dikmek gibi bir yalanla, saatlerden beri içeri girmiyor; Sabriye Kadın'ın elinde dolu gelip öğleyin boşalan sefertasınm bir gözüyle toprakların üstüne yatırılıvermiş güllere bol bol su taşıyordu, İsmet karşı çıktıkça çocuk:

«Göreceksin bak, öyle tutacak ki, bir hafta sonra benim boyumda olacak!» diyordu.

Sonra da orada beliren çamur gölünün içine baygın yapraklarını salıveren üzgün, buruk, boynu bükük gülleri; bir hafta sonra boyunca bir fidan olabilmek umudunu paylaşamayarak gittikçe başları düşen çiçekleri annesine göstermek için bağırıyordu:

«Anne! Bahçeyi görmüyorsun ki! Büyükbabam şaşacak, bizim bahçenin güllerine...»

Evde tümünden çok Sabriye Kadın çalışmış, her yerden önce mutfak yerleşmişti. Bu arada Ömer Behiç, kimseye bir şey söylemeden, tasarılarından hiç olmazsa mutfakla ilişkin olanını uygulamıştı. Vedide'nin, «Hiç düşünmüyoruz, yemek nerede pişecek?» sorularını, «Hele bir kez taşınılsın da...» gibi belirsiz bir karşılıkla geçıştirdikten sonra, yeni eve gelir gelmez karısını elinden tutmuş;

mutfağın bir kıyısında duran üç sandıkla bir küfeyi göstererek:

«tşte!» demişti, «Yemeklerin nerede pişeceğinden kaygılanıyordun. Bunlarda pişecek...»

* * *

Vedide, Leylâ'yı hamaktan indirmiş, parmaklarıyla çocuğun terden ıslanmış, yüzüne yapışmış saçlarını tarayarak kocasına:

«Yatak işini bugün bitiremezseniz çocuklar geceyi de hamakta geçirecekler» diyordu.

O, dolgun bedenli insanlara özgü bir üşengeçlikle, ağır işleri her zaman kocasına bırakırdı.

Ömer Behiç, arkasında yalnız bir gömlek, en sonunda yukarı katta yapmayı uygun gördükleri yatak odasını hazırlamak için saatlerce uğraşmış, ara kapıyı açık bırakarak her zaman göz önünde bulunduracakları küçük odaya çocukların yataklarını yerleştirmişti. Gücü, daha fazlasına yetmiyordu. Bedeni çalışmaya alışmamışlara özgü bir gevşeklikle ilk çalışma saatleri geçtikten sonra karısının yanında oyalanıyor, açılacak denklere uzaktan bakarak:

«Fazla bir şey kalmadı, şilteleri çıkarıp serersek en önemli iş bitmiş olur» diyordu.

Leylâ, annesinden kendisini kurtararak babasına koşmuştu. Minimini kollanıyla onu bacaklarından kavrayarak pantolonunu öpüyor, çevrenin sevincinden, taze ciğerlerini şişiren bu mutluluk havasından doğan bir sevgi gülümse-inesiyle:

«Bebabacı! Bebabacı!..» diyordu.

Bu başlangıçtan sonra da babasını kandırmak için ancak ensesine kadar dökülen düz siyah saçlarını dalgalandıran bir baş silkişiyile sordu:

«Abacı nede?.. Baçede?.. Ben de gidecem...»

I

Sarılmasını sürdürüyor, babasını çeke çeke sürüklemek istiyordu. Peltek konuşmasıyla, onu kandırmak için gülümseyen parlak siyah gözleriyle, bütün bu küçük var-hğıyle öyle sokulgan, öyle sevgili bir görünüşü vardı ki, Ömer Behiç onu iki koltuğundan yakalılarak kaldırdı ve tombul yanaklarına durmadan öpücükler kondurarak taşıtı:

«Ah, nine kadın! Nine kadın! Babasının ninesi, minimini ninesi..»

Onu hep böyle severdi. Biraz fazla tombulluğıyla, biraz geç yürümüş olmaktan ileri gelen ve ancak sezilebi-len paytaklığıyla, biraz karıkça sesine tatlılık veren pelteklığıyle, üstelik her yapmak istediğı şey için başını sallayarak yabansı bir inatçılığa büründükten sonra kararlı kararlı, «Yapacam, gidecem, koşacam» deyişinde öyle bir hava vardı ki... Hele, İsmet'in eline geçen her şeyden yapiverdiği bebekleri ağırbaşlı bir davranışla tutup sallayarak, yine İsmet'ten kapma bir ağızla, «Benim gızıma ninni» diyerek ninni söyleyişinde; bu nineliğe yaraşan, ona taptaze minik bir nine görünümü veren hava-sıyla bu «Nine» sözcüğü babasının diline kendiliğinden gelmiş, Leylâ'ya yalnız babasmca kullanılan özel bir ad olmuştu.

Eve girer girmez ona seslenirdi:

«Nine?.. Neredesin, Nine?»

Ö, boğuk ve peltek sesiyle karşılık verirdi:

«Buada! Annecin yanında!»

Anneciğinin yanından ayrılmazdı. Hep koşan, oyunlarını hep dolaşarak, oradan oraya çırpınarak seçme alışkanlığında olan Selma'nın tersine, Leylâ hep sessiz oyunlar bulurdu. Kendisine annesinin yanından, onun çevresindeki havadan ayırmayacak eğlenceler düzenler ve yüreğinin sonu gelmeyen bir sevgi coşkusuyla ikide birde onun kucağına atılır; boynundan, yanaklarından, saçlarından

I

öper öperdi. Sonra kendisini sırayla yüzünün her yanından öptürür ve Vedide, onu doymak bilmeyen öpücüklere boğarken Leylâ, kendinden geçer, duyduğu tattan gözleri süzülürdü.

Babası, çocuktaki bu sokulma gereksinliğinin, onu bir yaşındayken az daha ellerinden aliverecek zatürreden ileri geldiğini sanıyordu.

Bu, ne korkunç bir anıydı! Bir gün çocuk, sütninerinin ölçsüz davranışı sonucu, bir gezinti sırasında birdenbire çıkan dondurucu bir mart esintisinde bir saat kaldıktan sonra eve getirilmiş ve hemen o gece hastalık başlamıştı. Onuncu gün kan koca, Leylâ'larının baygın, bitik, can çekişmeye benzeyen tutuk soluğunun içinde boğula boğula öldüğünü görmeğe dayanamayarak öpmüşler, onunla esen-leşmişler, son görevi artık başkalarına bırakarak uzak bir odaya kaçmışlardı. Orada birbirlerini avutmaya güç bulamayarak, birden, başlarına indirilen bu çok acılı yumruğun sersemliğiyle üzüntülerinden saatlerce kıvranmışlardı.

Hiç konuşmadan, evin en küçük bir yaşam titreşiminden anlamlar çıkararak duruyorlardı. Ara sıra açılan bir kapı, yavaşça merdivenlerden inen bir ayak, sokak kapısının çekingen çingırağı birer özel anlatım kazanıyordu. Bir aralık odalarının kapısını hafif bir el açmış ve Vedi. de'nin annesi Salime Hanım, başını uzatarak:

«Gelsenize» demişti, «Çocuk kendine geliyor.»

O büyük acıdan sonra bu, ne sonsuz bir sevinç olmuştu! Hastalığın artmasından beri Leylâsını iyileştirmeye güç bulamayan ve onu arkadaşlarından birinin bakımına bırakan Dr. Ömer Behiç, bu dakikadan sonra bütün gücüyle uyuşukluktan kurtulmuş, yine ayağa kalkmış; yine babalığı, doktorluğunun önünde silinmişti.

İyileşme dönemi çok iyi gitmiş, o günden sonra sürekli özenlerle bir bakım dönemi başlamıştı.

En küçük nedenler gocukta çok büyük geyler doğurabilirdi. Üstelik Ömer Behiç, bir aralık çocuğun eski tom-balakhğa dönmesinin geciktiğini görerek raşitizm hastalığına tutulmasından korkmuştu. O zamandan sonra Leylâ, ufak tefek nezleden, öksürüklerden başka hastalık ge-çirmemişken bile babası, şimdi de onun tombulluğuna büsbütün güvenemiyordu. Bu nedenle çocuk, iki yıldır türlü sağlık önlemleriyle sarılıydı.

Çevresindekilerin üstüne titremesinden, ne zaman soğuk olsa evde tümünden önce onun düşünülmesinden, yediğine içtiğine, üstelik her zaman hastalığından konuşulan büyükbabasından fazla kendisine özen gösterilmesinden ileri gelen bir baylanlık ve bu kadar kaygıya yol açmasının armağanını dörtbir yanındakileri sevmekle ödeyebileceği yargısına varan çocuk mantığıyla oluşan bu sokulganlık, Leylâ'nın başlıca özelliği olmuştu.

Çocuk, evdekilere hep birer «ci» eklerdi:

«Bebaaci! Anneci! Abaci!»

Yalnız Bacı'ya eklenecek bir şey bulamamıştı. Onu hatır için sevdiği, dişsiz çıkık çenesiyle öpmesine gücenmesin diye karşı koymadığı belliydi. Ara sıra kendisini tutamıyarak Andelip Bacı'dan kaçır, ama sonra onun, «Aaa, baksana Hanım'ım, benden kaçtı!» deyişine dayanamayarak kendini zorlar, ağzını olabildiği kadar uzak tutarak yanağını Bacı'nın çıkık çenesine uzatırdı.

Babası şimdi onu böyle, bugünün mutluluğundan daha çok taşan bir sevgiyle sanki emerek, sömürerek öperken, aşağıdan Sabriye Kadın'ın Selma'ya çıkışan sesi duyuldu.

Sabriye Kadın'ın Selma'yla arası hiç iyi değildi. Bugün çiçeklere su taşımak için içeri dışarı durmadan girip çıkan Selma, en sonunda mutfağın çinilerini o kadar çamura bulamıştı ki... Önce yumuşak bir dille homurdanmakla yetinen Sabriye Kadın; ince, kara. kuru bedeninden

nasıl çıktığına şaşılacak iri, kalın sesiyle çocuğun yaramazlıklarını babasıyla annesine duyurmak için bağırmağa başlamıştı:

«Artık yaptıkların yetişir! Gül gibi taşları batırdın çıkardın. Nasıl çocuksun, bilmem ki! Sabahtan akşama dek didindim. Üstünü başını annen görmesin!»

Selma'nın, ince, yavaş sesiyle onu yatıştırmaya çalıştığı anlaşılıyordu. Ama Sabriye Kadın, sesini daha çok yükselterek ekliyordu:

«Hiç olmazsa İsmet'e rahat ver de kızcağız iş yapsın. Senin yüzünden yine benden dayak yiyecek..»

Annesinin en olmayacak sudan nedenlerle her sinirine dokunan şeyin öfkesini kendisini dizlerinin arasında kısıvrak tutarak yumruklamakla çıkardığını her gün deneyen İsmet —on dört yaşında, annesine benzer, kara kuru; babasının bir gün Bursa'nın bir köyünden getirerek İstanbul'da açılıkla para kazanıp yine kendisine yardım için gönderen Sabriye Kadın'ın başına atıverdiği bu cılız kız — şu dakikada kimbilir evin neresinde büzülmüş, sinmişti?

Selma, yavaşça silinerek merdivenleri ağır ağır çıkıyor, çamurlanmış giysisiyle birdenbire annesinin yanına girmeye yüreklenemeyerek düzmece bir neden arıyordu.

O düzmece nedeni holde buldu. Ömer Behiç, taşmılır. Ken en son akla gelen şeyi kendi eliyle bir kağıt parçasına sararak Andelip Bacı'nın koltuğuna sıkıştırmıştı. Selma, onu alarak odaya girdi, annesine bakmadan sözü babasına yöneltti:

«Beybaba, bunu ne zaman yerine koyacaksınız?»

Ömer Behiç, birdenbire aklına gelmediği için, sordu:

«O nedir, kızım?.. Nereden çıkardın?»

Leylâ, ablasına yaklaşmış, ellerini uzatarak kağıdı açmaya çalışıyordu. Biraz sonra, sokak kapısının yanına

42

js.ik.ijv

takılacak san, hoş bir Levha çıktı. Ömer Behiç, onu çocukların elinden aldı, bir daha baktı:

ÖMER BEHİÇ

İç hastalıkları Uzmanı

Evet, ev bununla bütünlenmiş olacaktı. Onu, hazırlanan yeni yerine kendi eliyle koyacaktı. Karısına: «İşte her şeyden önce yapılacak bir iş!» diyordu. Sonra çocuklarına: «Haydi» dedi, «Siz de önüme düşün, bana yardım

edersiniz.»

Bu levha onun tüm yaşamının özü, varlığının kanıtı yerindeydi. Adının altına o yarım satırlık tümceyi yazabilmek için nasıl yorucu, yıpratıcı yaşam aşamalarından geçmiş; ara sıra umutları kırılarak, artık çalışmaya güç bulamayarak aylarca süren bitkinliklerden sonra yeniden uğraşmak, çalışmak, bu boş yaşamı bir şey olmakla doldurmak için uyanan isteklerinden meydana gelen o uzun uğraşlı yıllar dizisini nasıl sıkıntı ve eziyetlere göğüs gererek sürüklemişti!

Ömer Behiç, küçük bir memurun oğluydu; çocukluğunda öğrenimi düzgün geçmemişti. Babası, her mevsimi İstanbul'un başka bir yerinde geçiren kiracılardan biriydi. Bu nedenle de çocuk, kentte ev değiştikçe okul değiştirirdi. Oldukça büyümüş bir yaşa kadar babasının her dediğine ses çıkarmadan «peki» diyen Ömer Behiç, bir meslek seçme zamanı gelince kendi isteğinden başka bir şeyi dinlemez olmuştu. O zamana kadar boyun eğen ve uysal yaratılışından başka bir şeyini bilmedikleri bu çocuğun birdenbire kişiliği ortaya çıkıvermişti.

Doktor olacaktı. Babası, tanıdık bir devlet memurunun yardımıyla onu İçişlerine ya da Maliye'ye yerleştirmeyi düşünmüştü. Ömer Behiç'e devlet örgütlerindeki bütün ilerleme olasılıkları, çok parlak düşlerin çekiciliğiyle

birçok kez anlatılmıştı. Babası konuşurken o, hep somurtarak dinler dinler, sonunda artık kandırıldığına inandıkları bir sırada başını kaldırarak karşılık verirdi :

«Ben, doktor olacağım!»

Bir gün eve hiç umulmayan bir haberle geldi:

«Ben, okula girdim!..»

Tümü şaşırarak yüzüne bakmıştı. Evet, evdekilerin hiç birine bildirmeden kendi işini kendi görmüş, en sonunda tıp fakültesine girmeyi başarmıştı.

Eniştesi —kendisinden dört yaş büyük olan ablasının kocası— o zaman Maliye Bakanlığı'nda bir yazmanken şimdi Anadolu'da hesap uzmanı olarak dolaşan Şakir Bey; çocuğu korumuş, sonunda Ömer Behiç'in bu oldu bit-tiden sonra artık bir doktor olması benimsenmişti.

Babasının oradan oraya ev değiştirmek tutkusuna uyarak Sarıyer'den, Paşabahçe'den, Haydarpaşa'dan, Kı-sıklı'dan, Fener'den, üstelik Horhor'dan, Vefa'dan, Samat-ya'dan yıllarca Gülhane'ye taşınmıştı. Giyiminden, yiyeceğinden kısarak, harçlığından artırılan paralarla Bey-oğlu'ndan tıp kitapları alarak, geceleri bunların üstünde uyumayı bile bırakmıştı.

Çevresi; değerli saatleri tavlâ, dama başında, Gala-ta'nın adı söylenemeyecek sokaklarında geçirenlerle doluydu. Ömer Behiç, ne zaman özendirmelere yenilerek onlarla arkadaşlık etse, yanlış davranışının hemen arkasından onu aylarca yinelemekten koruyan bir acınmak duyardı.

Sonunda okulu birincilikle bitirip Avrupa'ya gönderilecekler arasına alınca, okulda da, evde de kimse buna şaşmadı. Yalnız annesinde bu başarı, sevinçten çok, üzüntü uyandırmıştı. Bu üzüntünün kökeninde derin bir yas anlamı vardı ki, Ömer Behiç'in de sevincine bir acılık vermişti. Daha ilk yılda çok az arayla annesiyle babasını yitirince, annesinin o yas anlamı açıklık kazanmış oldu.

44

KIRIK HAYATLAR

Yoksul odasında, kimsesizliğinin içinde kendisini büsbütün anasız babasız bularak ne kadar çok ağlamıştı! Artık onun ruhuna güç verecek, varlığını destekleyecek kimse kalmamıştı. Onların ölümünden sonra da Anadolu'da bir memurluk bularak İstanbul'dan ayrılan eniştesinden, ablasından seyrek mektuplarla daha seyrek küçük küçük yardımlar geliyordu.

Bu ilk yıldan sonra yaşamı; kimsesizliğinin yokluk açıları içinde, büyük kentin eğlenceleriyle bile giderilemeyen bir can sıkıntısına gömülmüştü. Üstelik bir kış, onu bir hafta yatıran hastalığı sırasında uzaktan bile olsa, sevgisiyle kendisini sanp iyileştirecek bir annenin artık bulunmadığını düşünerek, saatlerce süren gözyaşı bunalımları geçirdi.

Yaşamının yalnızlıklarını, bir düş evreni yaratarak, neşelendirir gibi olmuştu. Kitaplarının üstüne kapanır, uyuklayarak düşünürdü: Burada öğrenimini bitirdikten sonra İstanbul'a dönecekti. Orada yavaş yavaş, fazla tez-canlı olmadan bir yer tutmaya çalışacaktı. Sonunda işinin ona ekmek verebileceği kanısına varınca, bir aile yaşamı kurmayı gerekli görecekti.

Bu düşü süsleyerek gelecekteki karısını, çocuklarını, evini kafasında canlandırır, kalp ve düşünde onlara birer yaşam verirdi. Bu düş, kimsesizliğinin buzlarını eriten iyileştirici sıcak bir soluk gibi ona güç ve avunma verirdi. Ta o zamandan beri kesinleşen bir düşle kapının kıyısında, kendi adıyla o yarım satırlık sarı levhayı görürdü.

Biraz önce onu Selma'yla Leylâ'nın elinden alınca bir saniye içinde, şimdi uzak kalan o didinme yıllarının acılarını ansıdı. Bu anda yine annesini düşündü. Babasının anısına da bağlılığı vardı, ama üzüntülü ya da sevinçli zamanlarında, elinde olmayarak, ruhunun bir

atılışıyla annesinin kucağına koşardı. Annesizlik acısından hiç bir za-

KIRIK HAYATLAR

45

inan kurtulamamıştı. Hele şimdi onu, içinin ta derinliklerinde sızlayarak anımsıyordu. Ne olurdu, o da bu ailenin mutluluğunu görseydi, ne olurdu... Gözlerinden dökülen sevinç yaşları bu yeni yuvanın havasına tanrısal bir yağmur ve esenlik gibi serpilseydi?..

«Nine kadın! Elimi bırakma, düşeceksin..» Selma önde, Leylâ yanında inerken, merdivenin yu-karsından Vedide, Sabriye Kadın'a sesleniyordu: «İsmet'le birlikte gelseniz de biraz iş yapılsa!» Sonra birden aklına Andelip Bacı geldi: «Bacı nerede?.. Yine kendine uyuyacak bir yer bulmuş olmalı...»

Onu unutmuşlardı. Sonunda ele geçirdiği tsmet'i önüne katarak merdivenden çıkmaya başlayan Sabriye Kadın:

«Bacı, kaç saattir yukarda!» diyordu, «Ben de onu sizin yanınızda sanıyordum.»

Vedide, yukarı koştu; boş evin içinde yankılar yaparak genişleyen sesiyle, kimbilir nerelerde uyuyup kalan Bacı'yı çağırıyordu:

«Bacı! Neredesin, Bacı?»

Vedide, onu, kendisine ayrılan küçük odada, hiç yanından ayırmadığı yemeni seccadesinin üstüne kıvrılarak, belki öğle namazından sonra başından çıkarılmaya zaman bulunamamış örtüsüyle uyurken yakaladı. Bacı, sanki odasının kullanım yetkisine uzun bir uykuyla başlamak istemişti. Vedide'nin kahkahalarıyla açılan gözlerini ovuşturarak, ne yapacağını şaşırarak, seccadesinin üstünde toplandı:

«Ah, hanımım, ayıplama.. Yorulmuşum da... Eee, ne de olsa yaşlılık! Artık Bacı'dan iş beklenir mi? Ayıp ettim, değil mi, hanımım? Bugün hiç uyuyacak gün mü?»

46

KIRIK HAYATLAR

KIRIK HAYATLAR

47

t

O, her yaptığıнын ayıp olmasından her zaman kuşkulanırdı. Yaşlılığın bunaklığından ileri gelen bir çene düşkünlüğüyle kafasında kurduğu ayıplarını bağışlattırmak için bitmez tükenmez konuşmalarla, artık çözümlenip bitmiş konulardan sonra, durup durup ayıp olmadıklarında hep birlikte karar verilmiş şeylere yeniden döndüğü olurdu. Ona, «Aa, hiç ayıp değil, niçin ayıp olsun, Bacı?» denirdi. Artık akli yatar, susardı. Sonra bir saat arayla, birdenbire yine anımsıyarak, «Aa, doğrusu ayıp ettim, hanımım! Siz, bile isteye öyle söylediniz» derdi.

Vedide, bu uyku ayıbının onları akşama kadar uğraştıracağını birdenbire anladı. Bacı'nın konuşmalarını önlemek için yarı ağırbaşlı, yarı şakak bir davranışla:

«Aa, kuşkusuz!» dedi, «Saatlerden beri işe başlamak için hep seni bekliyoruz.»

Bacı, davrandı. Kırpık, kınalı saçlarının arasında daha sarı görünen yüzünde pek şaka olduğuna güveneme-diği bu sözlerden büyük bir kaygı duydu; sırtarak Sab-riye Kadın'a sordu:

«Hanımım benimle eğleniyor, değil mi? Bacı'nın işe artık ne yardımı olur?.. Amma Bacı'nın bu durumuna bakıp da ayıplamamak. Onun bir zamanlar tek başına koca konakları yönettiğini bilirler. Büyük kadını size bir anlatsa da...»

«Büyük kadını», Vedide'nin annesiydi. Bacı, Salime Hanım'm doğduğu zaman alınmış, evlendiği zaman çırak çıkarılmıştı*. O zaman adı yalnızca «Andelip» olan Bacı'nın on yıl süren bir evlilik yaşamından sonra bir gün birdenbire, eve döndüğü görülmüştü. Ta gençliğinden beri

* çırak çıkarmak: Eskiden saray ve konaklarda yıllarca hizmet eden kişilerin geçimi sağlanarak özgür- bırakılması. Bunlar genellikle odalıklar, erkek ve kadın hizmetçilerdi.

öyle meyva vermez kavrulmuş bir ağaç görünümü vardı ki, uzun süre bekledikten sonra kocası:

«Sana bir şey söyleyeyim mi?» demişti, «Gerçekte ben çocuk için evlendim. Seninse çocuk doğuracağın yok. Ya bırakırsın üstüne evlenirim ya da...»

Andelip, düşünmeye gerek görmeden ikinci öneriyi yeğlemişti. Evine başka bir kadın gelecek, belki de onun kocasına veremediği şeyi verecekti, öyle mi? Bu düşünceye başkaldırmış, kimseye danışmadan çabucak o gün bo-şanarak adamı evden atmıştı. Salime Hanım:

«Ne yapalım?» demişti, «Evini kiraya verirsin, başka aday çıkıncaya dek Vedide'ye bacılık edersin.»

Andelip'in «bacılık» sanı böylece başlamıştı. Yüreğindeki gizli bir umutla, kuşkusuz bir gün dulluk yaşamına son verecek adayın çıkmasını bekleyerek, kafasında ikinci kocasına da bir çocuk veremeyerek yine ayrılmak korkusunun kurduyla, dadılıktan bacılığa kendini tutarak, boyun eğerek geçivermişti.

Önce, yapılacak işleri olduğunu söyleyerek bir hafta ortada gözükmemişti. Döndüğü zaman söyledi: Evi kiralanmıştı bile.. Yalnız bir odasına en değerli eşyalarını, çırak çıkarılırken ona verilen, o zamandan beri dokunulmaya kıyıl amayarak yeşil tahta sandığında özenle saklanan çeyizini, hele Salime Hanım'm gelinliğinden kalarak Andelip'le birlikte çıkan kısa kadife kürkünü, sarı üstüne çiçeklerle donanmış uzun etekli mantin* giysiyi, bütün hizmetçilik yaşamında bir karınca tutumuyla toplanıp biriktirilen, ortalık süpürüldükten sonra faraşın içinden ayıklanarak, «Gerekir» düşüncesiyle saklanan döküntülere, kırpıntılara kadar tümünü; ikinci evliliğine bırakarak yerleştirmişti.

mantin: Kalın ve parlak ipekli kumaş.

Bakır takımı, ot minderlerle yastıklarını, kurban derilerinden biriktirilerek büyük bir minder oluşturan yünlerini, yataklarıyla yorganlarını; Hanım'm, Vedide için çocuk doğurduğunda işlettirdiği mavi dalgalı yorganı, sarı sinisiyle pirinç mangalı hep birer birer düzenleyerek yığmış, üstlerini örtmüştü. Farelere karşı da ortaya su dolu bir çukur tabakla bir köşeye içinde bir parça peynir bulunan bir kapan kurduktan sonra anahtarı, «Acıyan ve esirgeyen Tanrı'nın adıyla» iki kez çevirerek şal kuşağına bağlamış, koltuğunun altında bir bohçayla eve dönmüştü.

Andelip, o anahtarı kuşağından ayırmazdı. Haftada, on beş günde bir Köprü'ye iner, oradan Eyüp'e kadar gider, Balçılar Yokuşu'na tırmanarak evine girerdi. Kiracılar komşuya gitmişse kapının eşiğine çömelerek yakınmadan bekler, kömürlükten tavana dek bu üç buçuk odalı yıkık kümesinin her yanını inceden inceye gözden geçirirdi. Merdivene damlamış bir zeytinyağı lekesinden, bir çubuğu yerinden oynadığı için bir bez parçasıyla tutturulmuş kafesten başlayarak kiracılara epeyce çıktığıktan sonra, yüreğinde bir tapmağa girercesine derin bir saygıyla tüm zenginliğinin gömüsünü, hiç unutulmayan «Acıyan ve esirgeyen Tanrı'nın adıyla» açardı. Anahtarı yeniden çı-rarak kapısı içerden kilitler ve burada saatlerce kalırdı. Andelip Bacı, acaba içerde ne yapardı?.. Sık sık değişen kiracılardan hiç biri bu gizi öğrenememişti. Bir kez Andelip, kapının bir yerinde meraklı bir göze yetecek kadar küçük bir delik görünce kapıyı çabucak kilitlemiş ve bu deliği açan kiracıya artık güveni kal-mıyarak onu hemen çıkarmıştı. Bir insan öldürme kadar önem verdiği bu olayı, bir uyarma olarak, her yeni gelen kiracıya anlatmak, artık bir kural olmuştu.

Kiracılar, saatlerce süren bu geliş sırasında yalnız derinden bir çan sesi duyarlardı. Yeşil tahta sandığın ki-

litine özgü bu ustalığın ne olduğunu bulup çıkaramaya-rak soran bir kiracısına. Andelip, anlamlı bir gülümsemeyle:

«Aa, anlayamadın mı?» demişti, «Hırsız dokunmasın diye odaya tuzak kurdurdum.»

Bu, kiracısına sanki gözdağı olacaktı.

Türlü aşırı abartmalarla o gün mahallede bu söz büyüyerek yayılmıştı:

«Ne dersiniz, Andelip Hanım'a?.. Odasına büyü yaptırmış... Odayı açıp kaparken hep bir şeyler okurmuş.»

Uzaktan uzağa kulağına çalman bu söylentiye Andelip kızmamış, yalanlamaya gerek görmemiş, üstelik o zamandan sonra tahta yeşil sandığın kilitini daha fazla öt-türmeye çalışmıştı.

Eşyasını birer birer elden geçirip silkeledikten, tozlarını aldıktan sonra, girip çıkarken odasını yabancı gözlere gözetleme olanağı bırakmadan, çukur çanağın suyunu değiştirir; kapanın iğnesine, gelirken mahale bakkalından, «Ver bakalım, benim tayınımı!» şakasıyla aldığı peynir parçasını takardı. Sonra da, ikinci koca adayının çıkışma kadar uyuyacak olan bu zavallı eşyalarla derin bir göğüs geçirmesiyle esenleşerek kapısını kilitler; kendi kendine mırıldanarak. «Artık Tanrı'ya bıraktım!» der, kiracılara her zaman yinelenen:

«Evimi teiniz tutun, sonra karışmam, haaa!» uyarı-sıyla giderdi.

Bu iş bitince Andelip'in gezmesi başlardı. Tüm eski komşularını dolaşır; kimiyle beş dakika, kimiyle bir saat, dönen dedikoduların önemine göre, gecikirdi. Sonunda bir haftalık, on beş günlük eğlencesinin yorgunluğuyla ve çıkması umudu hep geleceğe ertelenen ikinci adayın gecikmesinden doğan bezginlikle her dönüşünde boyu biraz daha bükülerek, sular kararmadan eve dönerdi.

Kırık Hayatlar — F. 4

"1

Yıllar o kadar çabuk geçti ,o boy yavaş yavaş kıvrıla kıvnla o kadar eğrilip göktü kî, sonunda Andelip, çıkmamakta anlaşılmaz bir direnme gösteren bu ikinci kocadan artık umut kesmenin gerektiğini, yüreğinde buzlar akıtan bir ürpermeyle, anladı. Yalnız bir kez, o ölmüş umuda taze bir yaşam, o çökük boya yeni bir güç verecek bir

olay geçti.

Bir gün Andelip'i görmek için ta Eyüp'ten Beşiktaş'a bir kadın geldi. Bu, nasıl yaşadığı kuşkulu bir kadındı; mahallede «Fakihe Hocanım» diye tanılıyordu. Yaşamının bilinmemesinden, hocalık sanından ve ona mahalle kadınlığının üstünde bir görünüş veren ağırbaşlılığından ileri gelen bir saygıyla, her şeye uzanmaktan çekinmeyen mahallenin en keskin dilleri bile; «Fakihe Hocanım» dan söz açılınca, ağızlarında birkaç kez döndükten sonra konuşurlardı.

O, Eyüp'ün kimi saygın aile çocuklarına ders verir, hastaları iyileştirmek için okuyup üflerdi. Mevlid de okur, düğünlerde yeni gelinlerle güveylere en gizli hizmetlerini gösterir, pek sıkışık durumlarda gizlice ebelik yapar ve özellikle köşe bucakta unutulmuş kızlarla dulların mutluluğuna çalışırdı.

Hoca Fakihe Hanım'ı her şeyden çok bu son becerisiyle tanıyan Andelip'in yüreği, onu görür görmez, hop-lamıştı.

O gün evde Andelip, hiç kabına sığamadı. Fakihe Ho. canım'ı nasıl ağırlayacağını bilemedi. Onu kimsenin bulunmadığı bir odaya kapadı. Ancak yarım saatlik bir görüşme, yanaklarına sanki taze bir yaşamın kanını getirmişti. Konuşunu kahvaltı ettirmeden bırakmak istemedi. Sonunda, kapıdan uğurlarken, sözde öpmek için elini alarak, avucuna bir şey bile sıkıştırdı.

Evde bu gelişin niteliği çabucak anlaşıldı. O zaman bir çocuk olan Vedide, bacısının boynuna atılarak:

«Düğün ne zaman?» diyordu.

Mansur Bey:

«Andelip'in başına yine kuş kondu. Ama bu kez göreyim seni, Andelip; bir tosun çıkarmalı!» şakasıyla askerce kahkahalarını salıveriyordu.

O günden sonra Andelip'in sık sık Eyüp'e gittiği, günlerce gelmediği görüldü. Evindeki odasına, eşyalarına önem vermez oldu. Yalnız oraya gider, yeşil tahta sandığını açar, yine tezcanelikle koltuğunda bir şeyle çıkardı.

Mahallede Fakihe Hoca'ya saygıdan, yalnız fiskosla:

«Andelip, elindeki tüm eşyaları kaptınyormuş, ayol! Hiç olmazsa aslı çıksa!..» deniliyordu.

Bu işin gerçek olup olmadığına bir türlü karar verilemedi. Bir gün Fakihe Hocanım, gizlice ebelik yaparken korkunç bir yanlışlık sonucu hem çocuğun, hem annenin yaşamını tehlikede bırakarak korkusundan sıvışmış, evine girer girmez avlunun ortasına boylu boyunca uzanıver-mişti.

Andelip, Eyüp'e gelip de Fahike Hanım'ın öldüğünü daha yokuşun başında duyar duymaz kemiklerinin bağlan birdenbire çözülürmüşcesine hemen oraya çöküvermiş ve ilkin ağlayamayarak kuru gözlerle bu kara haberi veren kadına şaşkın şaşkın bakakalmıştı.

Andelip, o gün Beşiktaş'a dönünce başı omuzlarının arasından biraz daha öne doğru kaymış, boyu biraz daha eğilmiş göründü. Bu yumruğun altından kendisini canlı bir soru işaretine dönüştüren bir biçimde kalkmıştı. Bu görünümüyle, şanstan, şu ikinci koca adayının elinden alınmasının nedenini bugün de soruyor gibidir.

Bu olup bitenden sonra Andelip, hafif bir hastalık geçirdi. Eyüp'e aylarca gitmedi. Acaba kendisini büsbütün dul bırakmayı mı uygun görmüştü?.. Bu, şimdi bile anlaşılacak değildi.

Vedide'nin küçük erkek kardeşi, gelecek yıl kurmay

sınıfına geçmesi beklenen Sadettin, tüm tatil gecelerini Andelip Bacı'nın evlenmesine ilişkin uydurulmuş oyunlarla geçirirdi. Sonra herkes bu oyunlardan Andelip'in sanıldığı kadar canının sıkılmadığını anladı.

Sadettin, ara sıra bu kavrulmuş bedeni kollarının arasında sıkarak:

«Benim minimini karıcığım!» diyerek onu öpmeye çalışırdı.

Andelip, sanki sinirli bir erdemlik korkusuyla o pörsük yanaklarını kaçırmaya çalışır ve ciyak ciyak bağırarak:

«Ayıp, ayıp! Ben senin anneni elimde büyüttüm. Hiç insan bacısına böyle şeyler söyler mi?» derdi.

Onun bu savunmaları, bu oyunların bütün bütün şaka olduğuna inanmadığını kesinlikle ortaya koyar gibiydi. Üstelik Sadettin, onu biraz rahat bırakıp oyunlarını savsatır görünse Andelip, düzmece nedenler bularak sırnaşır:

«Artık Küçük Bey'imi evlendirmeli!» diyerek konuyu delikanlının aklına getirirdi.

Sadettin, bugün Beşiktaş'ta ondan ayrılırken: «Artık yeni eve taşınıldı, gelecek hafta orada güvey girerim!» demişti.

Andelip, yüzünü kaparak çığlık atmıştı: «Aaa, ayıp ayıp!»

Ve çevresindekileri tanık göstererek eklemişti: «Bakın, bacısına neler söylüyor!..» Dünyada en büyük kaygısı, «Ayıp»tı! Hizmetçilik yaşamında her uydurma nedenle kafasına sokulan bu sözcük, en sonunda orada öyle derin bir iz bırakarak kazınmıştı ki, beynine yazılanların içinde en çok onun canlılığı ve gücü vardı. Sözcüğün anlamı gittikçe büyüyen bir kapsamla genişleye genişleye Andelip, artık tüm yaşam ve evreni bu sözcüğün arasından görür gibiydi. Evren, onun

KIRIK HAYATLAR

53

gözünde ayıp olan şeylerle ayıp olmayan şeylerden oluşan bir toplamdı ve kuşkusuz, bu toplamı meydana getiren şu iki öğeden birincisi, ikincisinden kimbilir ne kadar fazlaydı!

Üstelik, biraz önceki uyku ayıbı, yüreğinin üstünde, bir insan öldürme ağırlığıyla duruyordu. Vedide, sonunda, Sabriye Kadın'la İsmet'in kıldan dokunmuş büyük çuvaldan çıkararak getirdikleri şilteleri yataklıklara koyup yerleştirirken Bacı, o korkunç ayıbı başışlatmak için çarşafların ucundan tutarak, yastıkların yüzlerini düzelterek, ne yapacağını şaşırılmış, yardım etmeye, yararlı olmaya yelteniyordu.

* * *

Ömer Behiç, derin bir gönül yatkinliğiyle hafifçe gülümseyerek sarı levhaya baktı. Selma'yla Leylâ bahçe kapısının parmaklıklarına tutunarak birbirini kovalayan tramvaylara, bu yeni yaşam çevresinin yeni eğlencesine bakarken Ömer Behiç, levhayı yerine takmıştı. Artık ev, bununla bütünlenmiş oluyordu.

Uzun bir şey okuyormuşcasına sessiz, gözlerinin harfler üstünde geciken durmalarıyla bu iki satırı yeni baştan okuyordu. Bu iki satır büyüyerek, uzayarak, gelip geçenlere avunma verircesine, «Geliniz» diyordu, «Geliniz, siz, tüm çıkar yolu olmayanlar, düşkünler; hasta çocuklarının iyileşmesini dileyerek dolaşan analar; ciğerlerini kemiren yara için ilaç arayan gençler; yatakta, hasta, belki yarın çocuklarınızı aç bırakacak babalar için daha yaşam bekleyen kadınlar; yaşamın tüm onulmaz acılarını yenik, yoksul, kaygılı, şaşkın sürükleyen zavallılar; siz tümünüz buraya geliniz. Buradan bir parça umut, gözyaşlarınıza biraz dinme verecek bir avunma, belki de kimbilir, iyileştirici bir şeyler bulacaksınız; burada fazla bir şeyler bulacağınıza inanabilirsiniz: Zavallı, insanlık için bitmez tü. kenmez bir acınma ve sevecenlik...»

54

KIRIK HAYATLAR

Ne yazık! Onun bütün o ağlayan, inleyen insanlara verilecek başka nesi vardı? İşte, yüzyıllardan beri yenmek, bütün olamaz şeyleri kırıp parçalamak, açığa vurulmamak için direnen bütün gizi kafasına tutsak etmek isteyen, uğraşmaktan, her gün tazelenen bir bıkmayan kesin kararlar savaşmaktan yorulmayan bilim, zavallı insanların o zavallı bilimi, en sonunda, ağzını açarak ateşten kavrulan ciğerlerine bir sağlık damlası serpilmesini bekleyen insan acılarına düzmece umutlardan, yalan avutmalardan başka ne verebiliyordu?

Bilim, insanlığın gelecekteki bu görkemli güneşi, göğsünden tüm yaşam zavallılığının üstüne ısıtıp diriltten, yakıp temizleyen ateşlerinin korkunç yağışı boşalacak olan o güneş, ne kadar güçsüz, ne kadar beceriksizdi!

Tanrım! Doktorluk yaşamında küçük bir nezlenin, inatçı bir öksürüğün karşısında ellerini ovuşturmaktan başka bir şey yapamadıkça bilimden kuşkulanmış, bilimin tükeneceğine inanır gibi olmuştu. Ama sonra güvenine dadanan bu geçici sarsıntının arkasından umut yeniden ye-şerdi. Bu beceriksizlik ve güçsüzlükle birlikte bilimin buluşları ve zaferleri ne parlak bir başarı dizisi oluşturuyordu. Bilimin gözleriyle ne kadar karanlık gizler açıklık kazanmış, yaşamın ne kadar karanlık gizlilikleri açıklığa kavuşmuştu!..

Kuşkusuz, bugün ancak ilk aydınlığı görülen bir göğün mutluluk güneşi doğacak, onun ışığı ve sıcaklığı altında başka bir mutlu insanlık yetişip yaşayacaktı. Şimdiki bilim, hiç kuşku yok, beklenen güneş değildi. Ama bu karanlıklar içinde olabildiği kadar düşmeden yürümek, onun parlaklığı ufukları tutuşturuncaya dek ilerleyebilmek için bu, yol gösteren bir alevdi.

«Onu taşıyanlar, yani bizler, yorulmamalı, durmamalı, yürümeli, her zaman yürümeli» derdi. «Ne zararı var? Biraz sendelemekten, arada bir düşmekten ne zarar çı.

KIRIK HAYATLAR

55

kar? Yeter ki, düştüğümüz yerde kalmayalım.»

Leylâ, artık tramvaylara bakmaktan bıkmıştı, ablasının güllerini görmek istiyordu. Babasının eline asılarak:

«Bebabaci, aydı!» diyordu, «Baaçe gidecem.»

Selma, sonunda bahçesine sıra geldiğini görerek sevinçle önlerine düştü. Yeni eve taşınma haberi çıktıktan sonra Selma, bütün konuşma gücüyle babasını kandırmaya başlamıştı: Yeni evin bahçe bakıcısı o olacaktı. Babası ona bir çapa, bir kova alacaktı. Annesinden de bahçe için bir önlük istiyordu. Sonra dayısıyla birlikte Çiçek Pazarı'na gidecekler, oradan tahta kutular içinde çiçekler getireceklerdi. Bahçede babasına göstererek:

«Buraya bir erik ağacı, şuraya bir dut, bir de iğde ekeriz, olmaz mı beybaba?» diyordu.

Selma, evde, çiçeklerden sonra, yemiş ağacı sevgisiyle tanınmıştı. Babasının doktorluğuyla hiç de uyuşama-yan bu ilgi, neredeyse her gün ikisinin arasında, Selma'nın gözyaşlarıyla son bulan konuşmalara yol açardı. Onun bu sevgisinde büyükbabasıyla büyükannesi, başlıca etken olmuşlardı.

Ömer Behiç, kızının tasarılarına birdenbire karşı koydu:

«Bahçeye istediğin kadar çiçek dik: Güller, karanfiller, ortancalar, menekşeler, şebboylar, yaseminler... Tüm Çiçek Pazarı'na buraya getirebilirsin. Ama meyva ağacı yok. Hele eriklerden, hani senin ceplerinde bularak .attığım yeşil eriklerden, bir tane bile bu eve girmeyecek.»

Sonra bu önemli konuşmasını çocuğu sevindirecek bir sonla bitirmek için ekledi:

«Hele iş bitsin, eve bir kez yerleşilsin de ben sana bahçe bakıcısı da getirtirim. Sana, üstelik Leylâ'ya birer küçük çapa, ağızlarında minimini süzgeçleriyle birer kova...»

56

KIRIK HAYATLAR

Birden sustu. Kapı mı çalınmıştı?.. Evet, Selma da öyle sanmıştı. Yeni evlerinin kapısının ilk kez çalındığını duyuyorlardı. Bu, önemli bir olay niteliğini kazandı. Yukardan Vedide'nin sesi geldi:

«Bey! Kapı mı çalındı?»

Çocuklar şaşırmış, üstelik biraz korkmuş, babalarının yüzüne bakıyorlardı. Kapı ikinci kez, hem de sertçe, yerleşilmemiş evin içinde fazla bir sesle öterek, çalındı. Bu, üçüncü çocuklarının yaşam sesi gibiydi. Yukardan Vedide'nin sesi ekledi:

«Aman, kapımızın ne güzel sesi varmış!»

Sonunda Selma koşmuş, kapıyı açmıştı. Ömer Behiç, ilk bakışta, giren kadını tanıyamadı, sonra kucağındaki çocuktan anladı:

«Aa, sen misin, Suzidil*?»

Vedide, gelenin kim olduğunu bir an önce anlamak isteyerek merdivenin yukarsından bakıyordu. Kadın, bir eliyle peçesini açarak kucağından çocuğunu indirdi ve etekleyerek** karşılık verdi:

«Bugün Beşiktaş'a inmiştim de.. Taşındığınızı orada bildirdiler de... Daha hizmetçileri yoktur, gideyim yardım edeyim, dedim...»

Siyaha yakın koyu yeşil soluk çarşafının altından gözlerini kaldırmadan konuşuyordu. Vedide de yukardan inmişti. Suzidil, sonunda çocuğu yere bıraktı, Vedide'nin eteğini öptü:

«Tanrı kutsasın, küçük hanım!» dedi, «Ev, çok güzel olmuş. Tanrı dilerse, nice nice konaklar yaptırırsınız.»

Vedide:

«Ne iyi ettin de geldin, Suzidil!» dedi, «Biz de ne yapacağımızı bilemiyorduk. Sabriye Kadın mutfaktan çıkınca büsbütün şaşırıyor.»

* Suzidil: Gönül yakan (kadın adı) ** eteklemek: Birinin eteğini öpmek ya da öper gibi yapmak.

KIRIK HAYATLAR

57

Sonra kocasına döndü:

«Gerçekten, Bey! Her şeyden önce hizmetçi sorununa bir çıkar yol bulalım.»

Bu iş, Ömer Behiç'in en büyük uğraşlarından biriydi, işi gereksinme duyulmadan eve erkek hizmetçi sokmamak, başlıca ilkelerinden biriydi. Bu nedenle bir kadın hizmetçinin tutulmasına gerek vardı: Hem erkek konuklara görünebilsin, hem de sokakta çocuklarla birlikte bulunabilsin..

Bu ilke benimsenmişti ama. uygulamada, özellikle eve alınacak bu yeni kimse için iyi bir şansla karşılaşmakta öyle zorluklar aklına geliyordu ki, kendisine bildirilen hizmetçi kurumlarına başvurmaya yüreklenememişti. Bunları görmeden nasıl olabileceklerini biliyordu. Fistanlarının* etekleri sokakların çamurlarıyla nasıl kirlenmiş, çalınmış bir gömlek ya da berber kalfası bir sevgili için kapısından kovularak koltuğunda bir gazete parçasına sarılı üç buçuk kirli çamaşırıyla kurumun kırık sandalyesinde onu bu çamur dünyasından çekip götürecek alıcının çıkmasını bekleyen bu düşkünleri gözlerinin önünde görerek şimdiden tiksiniyordu.

Bir koluyla Selma'yı, bir koluyla Leylâ'yı çekerek öpen Suzidil'e sordu:

«Ferit, nasıl?. Yine göğsü ötüyor mu? Gel bakayım, Ferit...»

İki yaşını geçmişken on adımdan fazla yürümek istemeyen kansız, anasının sütünden yoksun edildikten sonra sade suya pirinç lapasından başka bir şeyle beslenmediği için cılız, sıska kalan çocuk; hep nezleye tutulur, göğsü eski bir körük hisiltisiyle öter dururdu.

* fistan: Eski zaman modasında kadınların giydikleri çeşitli biçimde kırmalı ve süslü giysi.

58

KIRIK HAYATLAR

Ferit, Selma'nın eskisinden küçültülerek yapılmış bir ceket bozuntusunun içinde büzüldü. Fesinin üstünden yüzünün yansını örterek bağlanmış sarı yemeni arasında daha san, sanki yeşil görünen yüzüne yoksulluğun ve zavallılığın türlü yoksunluklarıyla solgun, hastalıklı, daha iki yaşında derin bir acıyla kaplı bu yüze dokunaklı bir pınlı, sanki bir güzellik veren uzun kirpiklerle gölgeli iri, parlak siyah gözlerini Ömer Behiç'e dikti ve korkarak bir adım geri çekildi.

Ömer Behiç, çocuğu ne zaman görse alır, soyarak uzun uzun göğsünü dinler, bu güçsüz bedene bir parça güç ve sağlık sunacak ilaçlar verir, annesine türlü uyarı ve uyarmalarla izlenecek yolu anlatırdı. Suzidil, bunları ya-kımmasız dinler, göğüs geçirerek:

«Peki efendim, yapanz!» derdi.

Bu «Yapanz» karşılığı nasıl bir yakınma iniltisiyle Çıkardı! Evet, yapmalı! Kuşkusuz yapmak isterdi, ama

nasıl?

O, çocuğuna her sabah iki taze yumurta, her gün bir kilo süt, biraz çorba içirmek istemez miydi ? Bütün bir kış kuru brlceyle, pastırmayla, lahana kapuskasıyla geçirmişlerdi. Çocuğa efendilerinin iyilikseverliğiyle alınan ilaçlar yinelenemiyor, uzun aralar veriliyordu. Sonra bu yapılamayan Şeylerin üzüntüsüyle yapılabilecek Şeyler de artık savsaklanarak yoksulluğın bu suçsuz kurbanı, büyüyecek yerde, günden güne küçülüyordu.

Çocuğın bacaklarında gittikçe kendini belli eden bir arpıklık, omuzlarında başını içeri çekiyor sanılan bir çöküklük vardı.

Ömer Behiç'in acınma ve sevecenlik dolu gözleri, bu zavallı yoksul görünüşün üstünde epeyce durdu. Hastalıklı ocuk, bütün o doycak kadar yiyemeyen, şmeyecek kadar giyenemeyen, düşmüş, aşağılanmış, iğrenç; yoksulluk köşelerinde; çürük, korunaksız yıkıntılarda; ıslak, pis

KIRIK HAYATLAR

59

kokulu, kanı ağılayan, kemikleri çürüten konutlarda bir Şey getirmeyen yaşamlanm, sonunda götürülüp bir çukura atılacak bir yük ağırlığıyla sürükleyen o mutsuz sınıfın bir rneği gibiydi.

Genç adam, çocuğun rktğn görerek, üstünde fazla durmadı. Vedide, Suzidil'e sordu:

«Seninkiyle nasılsınız? İki aydır bize gelmeyişinden, adamın biraz yola girdiği sonucuna vanyordum.»

Hafif bir gülümseme, Suzidü'in dudaklarını açtı, kendi kendine konuşur gibi, hafif bir sesle:

«Her zaman rahatsız edilir mi?» dedi.

Sonra gözleri, bilinemez nasıl bir duygu akıntısına kapılarak, dişleriyle parmağını kemiren, ürkek bakışını yine mer Behiç'ten ayırmayan Ferit'e çevirdi ve iri iki damla kirpiklerinin ucundan süzülerek, hızla yuvarlandı.

Ömer Behiç'le Vedide bakiştı. İkisinin de yüreğini, bu mutlu günün coşkulu sevinci arasında birdenbire zorlu bir el sıkmiştı. Yaşamın acılığı onları izlemiş ve bu güler yüzlü beyaz evin kapısını açarak, bu mutluluk köşesine kadar sokularak, yaşlı gözleriyle, «Beni unutmayınız!» demişti.

İkisinden de soğuk bir titreyiş geçti. Sanki bu iki damla yaş, mutluluklarının üstüne düştü. İkisinin de kıvancını kıran bir Şey oldu. Vedide, Ömer Behiç'in her zaman duyarlığını koruyan anneliğiyle, konuşmanın sürmesini önlemek istedi; kocasına:

«Çocuklara Bacı baksın da biz Suzidü'le biraz iş yapalım!» dedi.

Ömer Behiç, kansmın bu üzücü konuyu hemen kapatmak isteğine uyararak:

«Selma'yı bana bırakınız» dedi, «Babana yardım edeceksin, değil mi Selma? Seninle, bakalım kitaplan yerleştirebilecek miyiz?»

Bu, Selma için bir bayram oldu. Babasının kitapları

60

KIRIK HAYATLAR

arasında bir gezinti yapabilmek, onun pek az erişebildiği tadına doyum olmaz bir eğlenceydi.

Yardımlardan çok karışıklığa yol açarak, sanki onun çalışmasından pek sevinçli görünen babasına iki kitap uzattıktan sonra bir derginin fotoğraflarına dalıp saatlerce gecikerek, bitmez tükenmez sorularıyla, yaramaz bir kedi gibi oradan oraya arası kesilmeyen gidiş gelişleriyle, artık karşılık vermekten yorulan babasının ilgisini çekmek için türlü düzenlilikleriyle Selma; çalışma odasının yerleştirilmesinde yararlı olmaktan çok, zararlı oldu. Ama onun varlığı Ömer Behiç'e bir eğlence gibi geliyor, sanki çocuğun taşkın neşesinden bütün o ağırbaşlı kitap ciltlerinin üstüne kahkahalar serpiyordu.

Ömer Behiç'in donuk cevizden* iki büyük dolabı vardı; aralarına ancak küçük yazımasasıyla maun sandalyesine yetecek kadar yer bıraktıktan sonra odanın yan duvarını büsbütün doldurmuş gibiydi. Genç adam, kitaplara ayrılan birini hemen bitirdikten sonra ikincisine başlamak amacıyla, içinde araç gereçlerin bulunduğu sandığı açmaya çalışırken, Selma'dan uslu duracağı yolunda söz almayı zorunlu görüyordu:

«Bak, bunlar kitaplara benzemez, kızım!» diyordu, «Bir tanesine dokunup kıracak olursan, Beybaba'yla külahları değişirsin!»

Selma, saatlerden beri yaramazlıktan, çırpınmaktan ileri gelen yorgunlukla, artık uslu oturacağına söz veriyor gibiydi. Sonra da, kendisine yeni bir oyun için uygun bir ortam çıktığından umutlanarak, çevresine bakma bakma, babasına sordu:

«Hangi külahları, Beybaba?...»*

* donuk cevizden dolap: Parlaklığı olmayan ceviz kerestesinden yapılmış dolap.

W EDİDE'nin sesi duyuldu: * «Bey! Bey! Koşunuz, görülecek şeyler var burada!»

Artık büsbütün yorularak odanın karşı duvarını kaplayan geniş sedirin üstünde bitkin yatan Selma, uyuşukluğundan silkinerek, babasından önce fırladı. Ömer Behiç, işini bitirmeden ayrılmak istemediği için:

«Ne var, Vedide? Nasıl görülecek şeyler bunlar?» diye sordu.

«Kâğıthane dönüşü! Çabuk., çabuk geliniz.»

Ömer Behiç, birden-anlayamadı. Kâğıthane dönüşü?.. Bunu hiç düşünmemişti. Gerçekten, bütün bir mevsim, cumalarla pazarlar*, evlerinin önü, İstanbul'un bir toplumuna, en görülmeye değer, en ilgi çekici insanlara bir geçit yeri olacaktı.

Çıktı.. Vedide, konuk odasının balkonunda, dışardan görünmemeye çalışarak, pancurl^rı kapamağa uğraşıyordu. Kocasına:

«Ne güzel!» dedi, «Evimizin penceresinden bütün Kâğıthane'yi göreceğiz, demek..»

Selma, annesinin büyük bir heyecanla belirttiği bu görülmeye değer şeylerin ne olduğunu anlamak için pencereden bir kez baktıktan sonra, başlarının üstündeki odada tepinen Leylâ ile arkadaşlarının oyunlarını görmeyi daha ilgi çekici bularak yavaşça sıvıştı.

* cumalarla pazarlar: Romanın yazıldığı yıllarda Müslümanlar cuma, azınlıklar pazar günü hafta tatili yaparlardı.

Karı koca, balkonda, pancurun arkasından bakıyorlardı. Çevreye sisler döken serin bir esinti çıkmış, dönüş daha yeni başlamıştı. Köprü'yü geçeceklerle erken dönmek zorunluğunda olanlar hızlı bir akışla birbirini kova-lıyarak geçiyorlardı.

Sonra caddenin ötesinde berisinde ikişer üçer arabadan oluşan seyrek yığınlar, kuşkusuz tez davrandıklarına üzülen, kıyıya çekilmiş bekliyorlardı. Mevsimin güzel günlerinden biri olan bu cumada kira arabaları çok azdı. Bugünün halkı, konaklarında geçirdikleri soğuk mevsimi dört beş Kâğıthane gezintisiyle bütünledikten sonra yazlıklarına çekilen seçkin sınıftan oluşmuştu.

Vedide, birden, içinden gelen bir çığlıkla: «Oh! Ne güzel atlar!» dedi.

Onun en büyük tutkusu, bir çift hayvanla hoş ve güzel bir arabaydı. Evlerinden sonra bir de arabaları olacaktı. Bundan sonra istek duyulacak bir şey kalmıyordu artık.

Ömer Behiç, yalnızca: «Çok güzel!» dedi.

Sonra karısına, Beyoğlu ahırlarından olduğu arabacısının giyiminden anlaşılan bir lando* gösterdi: «Kim olduklarını bilebilir misin?» Vedide, eğilerek baktı, istanbul yaşamında daha unutulmamış bir giyim biçiminin en seçkin örnekleri ilgisini çekti. Körüklü binek arabasının içinde göğüsleri açık, yakaları geniş boncuklu süslerle bezenmiş, yavru ağız, ikisi bir örnek bir çift ferace**, sonra arabanın yürümesi arasında bir şimşek hızıyla geçiveren, saçların topuzuna

* lando: Dört tekerlekli, çift körüklü, geniş binek arabası. ** ferace: Eskiden kadınların sokakta yaşmakla birlikte giydikleri üst giyeceği. Çeşitli biçimleri vardı.

uygun olarak iliştilmiş ince yaşmaklar* gördü. Üstü kapalı arabanın içindekiler, kadından çok kız sanılan iki genç yüzdü. Vedide:

«Ne güzel giysiler!. Nasıl yapıyorlar, bilinmez ki... iki iğneyle böyle güzel şeyler yaratmak?.. Kimlerdi bunlar?»

«Veli Bey'in kızları!..»

Bu ad, Vedide'yi çok şaşırttı, istanbul'un bir zamanlar çok ünlü bir ailesinin son çocukları olan bu iki kız, annelerinin elinde kalan küçük zenginlik kırıntılarını terzilerle arabacılara verdikten sonra, ilişkileri ancak bir bahar mevsimi süren nişanlıların bir inceliği olarak, Beyoğlu ahırlarından sağlanan arabalarla gezinti yerlerini dolaşmakla tanınmışlardı. Vedide:

«Ne yazık!..» dedi.

Genç kadın, onlar için uzaktan bir acınma duyardı. Çoğunlukla bu yaşamın nasıl

yönetilemeyen, önüne geçilemeyen, başlangıcında tertemiz sanılarak çekinceli bir sonuca varacağı hesaplanmaksızın akışını değiştirmeye gerek görülememiş olaylardan, çözümlenmeden kaçacak kadar küçük küçük nedenlerin sonunda artık gücüne karşı konamayacak birikiminden ileri gelmiş acınmaya değer düşkün bir yaşam olduğuna; kurbanları, nasılsa önem verilmeyerek en sonunda iyileştirilemeyecek kadar kor-kunçlaşan hastalıklara yakalanmış insanlar gibi, savunmaya gereksinli zavallılar olduklarına; o canlı bir namusu andıran kadınlığının güzel yüreğiyle yargıya vararak, ikiyüzlü kınamalarla Tann'nm bağış ve acımasından uzak tutulan bu mutsuzlara kalbini sızlatan derin bir duyarlılıkla acırdı.

* yaşmak: Kadınların, eskiden yüzlerine tutturdıkları ince, beyaz tül bentten örtü. Bir yukardan, bir aşağıdan gelerek gözlerin önünde biraz aralık bırakılan iki parçadan oluşurdu.

o*

Artık arabalar sıklaşıyor, halkaları gittikçe birbirine yaklaşan ağır bir zincir oluyordu. Ara sıra bu zincirden ayrılan tek tük arabalar, kıyılarıdaki kümelere karışıyorlardı.

Karı koca, bütün geçenleri iyice izleyemiyorlardı. Bir zaman oldu ki, gelip geçenler, gözlerini bulandıran, başlarını döndüren dalgalı bir akıntıya benzedi. Renkler, yüzler birbirine karışıyor; giysilerin gözleri okşayan renkleri, büyük bir demetin birdenbire dağılıvererek bir kasırga içinde yuvarlanan çiçekleri gibi akıp gidiyordu.

Ara sıra bu akışta bir duraklama oluyor, öteden bir araba diziden ayrılarak bir kamçı şakırtısıyla hızla süzülüp gidiyordu. Az görülen körüklü binek arabaları, biraz daha küçük, ancak iki kişilik kupalar*, faytonlar, şurada burada arabaların arasından yol bulmaya çalışan atlılar, bu seçkin halk topluluğunun içinde yoksul görünüşleriyle kendilerini yalnız bulan kira arabaları; tüm bu ağır, tez-canlı yaşam ve kıpırdanış çağlayanı, Şişli'nin geniş caddesini doldurarak, neredeyse taşacak, kabara kabara çevreye dökülecek bir sel gibi, üstünde tozdan bir bulut, akıp gidiyordu.

Ömer Behiç, ara sıra, tanınmış bir yüzü gösteriyor, anılarında bir öykü uyandıran adlar yineleniyordu. Karı kocanın, birlikte okudukları birtakım öykülerin şimdi resimlerine bakılıyor gibiydi, İstanbul'un neredeyse tüm soylu çevresinin serüvenleri, alışılmamış aşk ilişkileri; bu büyük kente gülümsemeler, kahkahalar serpen hava fişeği gibi birdenbire bir köşeden fırlamış yabancı olaylar canlanarak, birer biçim ve yüze dönüşerek, geçiyordu.

Sonra bunların yanında Kâğıthane gezisinin ilgisiz kişileri, adlarının çevresinde anlatılacak öyküler, arabalarının arkasında pencereden fırlatılmak için uygun zaman

* kupa: Kapalı ve yalnız arkada oturulacak yeri olan dört tekerlekli araba.

KIRIK HAYATLAR

65

arayan kâğıtlar, ağırbaşlı yüzlerine ancak saygı ve bağlılıkla bakılabilecek soylu, saygın ve değerli sınıf, dirsek dirseğe birlikte gezilen öbür sınıftan kilometrelerce uzak-mışçasına, rahat ve sessiz geçiyorlardı.

Ömer Behiç, peçeleri kapalı iki siyah çarşafli kadını göstererek:

«Vedide, bak!» dedi, «Şekure Hanım'la annesi... Arabacılarından tanıdım. Kuşkusuz, kocasını izliyor!»

Sonra birdenbire, öteki yolun kıyısında iki arabadan oluşan bir kümeceğe parmağını uzatarak:

«işte işte!.. Görüyor musun? Karşıda, siyah atlarla, yanında kira arabası var. Kuşkusuz, aşk çılgını Rafet'in arabası.. Ah, mutsuz Şekure! Sessiz ve uysal kadın! Kuşkusuz, Ferruh, karısının arabasını gitmiş sanıyor; bu mutsuz meleğin burada can çektiğini bilmiyor.»

O sırada karı koca, ciğerlerini parçalayacak bir şeye tanık oldular. Şekure Hanım'la annesinin arabası, onların balkonuna yakın bir yerde, öbür arabaların arkasında saklanmıştı; yalnız karşıda o iki arabadan oluşan küçük kümeyi görebilecek bir durumdaydı. Ömer Behiç'le Vedide, Ferruh Bey'in arabasının içinden yarı görünen yüzünü seçiyorlardı. Rafet'in arabası biraz daha ilerledi, iki araba neredeyse pencere pencereye geldi; ancak bir dakika süren bir konuşma oldu.

Bu sırada karşıda, yüz üstü bırakılmış zavallı karısının bu aldatılış olayını görmek, daha iyi görmek, görerek ölmek isteğiyle Şekure'nin başını uzattığı, eğilerek baktığı; sonra artık o iki araba arasında söylenecek dört sözcük bitip de Rafet'in arabası süzülerek diziyeye katılınca, Şekure'nin kırılmış, ezilmiş bir bozgunla başını çekerek arabasının içine yaslandığı görüldü. O zaman annesinin sarkarak, kaygıyla arabacıya buyruk verdiğini anladılar. Artık Şekure, gezintisini sona erdirmişti.

Kırık Hayatlar — F. 5

66

J&.1K1&. İİAIA1LAK.

Vedide, gözlerinde belirmeye hazır iki damlayla: «Ah, bu erkekler!» dedi. Ömer Behiç, dudaklarının arasından ekledi: «Ara sıra da kadınlar.. Daha doğrusu, genellikle hem erkekler, hem kadınlar...»

Vedide, Şekure Hanım'ın öyküsünü kocasının ağzından dinlemişti. Bir yıl önce de İstanbul'da büyük olay yaratan düşününe bile giderek onu bir kız görünümüne girmiş bir çiçek gibi, yakından görmüştü. Düşünden ancak sekiz ay sonra bir akşam Ömer Behiç, eve dönüşünde: «Biliyor musun» demişti, «Bugün Şekure Hanım'dan geliyorum. Hani senin düşününe gidip de inceliğinden, güzelliğinden konuşa konuşa bitiremediğin kız...» Sonra, başını sallayarak eklemişti: «Korkarım, bir yıl sonra o görkemli düşün, acı bir anı olarak kalacak.»

Ve öyle de olmuştu. İki üç günde bir Ömer Behiç, Şekure Hanım'la ilgili acı bir haberle geliyordu. Hastalık nasıl başlamıştı, bunu kestiremiyordu, ama korkunç bir yıkım gücüyle, bir adım gerileme bilmeden, yürüyordu. Ortada yaşma başına uymayan hafiflikler yapan, uşaklar elinde eğitilmiş, en büyük beğeniyi Kâğıthane'de, Göksu'da arabaları, sandalları izlemekte bulan, tüm yaşamında hayat arkadaşı kadının, sözgelimi, bir mevsim taşındıktan sonra bir köşeye atılarak unutulacak bir boyunbağı iğnesinden daha fazla önem taşıyacağını hiç bir zaman düşünmemiş bir kocayla, bir Raf et; aile mutluluklarını dişlerinin acımasız bir vuruşuyla kırıp parçalayan küçük canavarlardan biri vardı. Bunu bütün ev, üstelik biraz da dışardakiler, biliyordu.

Şekure'nin babası, kızını öldüren bu olayı duyunca Ferruh'u pis, uğursuz bir kedi gibi kulağından tutarak sokağa fırlatmak istemişti. Ama genç kadın, «Olmaz» diyordu. Bir yakınma sözcüğüne bile gerek görmeyerek, zaval-

lı yaralı yüreğinin bir çılgını Dile fazla sayarak, kocasının kendiliğinden ellerine sarjhp başışlanma isteyeceğini yorulmak bilmeyen bir umutla, ama her gün bir parça daha ölerек, bekliyordu.

Şekure, kocasının aldatışını nasıl öğrenmişti?.. Bunu kimse bilmiyor, kendi de açıklamıyordu. Üstelik yakınma-sız bekleyişine, her şeyi Tanrı'ya bırakmasına yarı dargın gözle bakanları elden geldiğince bu konuya karıştırmamak için gözyaşlarını kurutarak, yüreğinin taşmak isteyen çılgını yutkunarak, hiç bir şeyi bilmeyen bir gölge sessizliğiyle, her gün bir parça daha eriyen, sararıp süzölen acıklı görünümüyle dolaşıyordu.

Şekure, her şeye dayanırken, yalnız bir şeye dayanma gücü bulamıyordu: Hastalanmak... Yalnız hasta olmaya, yatmaya, ölmeye dayanamıyor; yalnız bunu istemiyordu. Artık onu saatlerce saran korkunç ateşler arasında soyup yatırmak için üsteleyen annesinin sözünü dinlemeyerek, hep yeni gelin özenleriyJe sırtına geçirilmiş çekici giysilerinin içinde bir kanepeye kıvrılır, dudakları kavrulmuş, gözlerinde siyah bir yangın, solgun yanaklarının üstünde kırmızı birer el; kendisinin acıklı bir gülümsemeye «Sıtma» dediği bu ateşli titremeleri geçirirdi. Ölmemek, yaşamak, kendisine böyle acı bir armağan bırakan yaşama asılmak için onda hastalıkla savaşıyan, ne olursa olsun yenilmek istemeyen çelikten bir güçlölük vardı.

Bahar gelince Şekure'de bir gezme isteği uyandı. Birden, havanın en küçük uygunluğundan yararlanarak, ufacak bir çocuk şımarıklığıyla annesine yalvarır; arabayı hazırlatarak çıkar, hiç konuşmadan, siyah peçesinin altından gözleri bir şeyler ararcasma saatlerce dolaşırđı.

Şekure, bir şey mi arardı? Onu böyle sokak sokak dolaştıran, gözlerini yaşam ve canlılıkla doldurma isteğinden başka bir şey miydi? Kâğıthane mevsiminin başlangıcında Şekure orasını istedi, kocasıyla orada karşılaştı. Birbirlerine gülümsediler.

Akşam dönünce Ferruh, ona sordu:

«Bugün Kâğıthane'yi beğendin mi?»

O, karşılık verdi:

«Fazla eğlenemedim, bir daha gitmeyeceğim.»

Az kaldı ekleyecekti:

«Rafet orada mıydı?.. Oh! Bilseniz, onu görmeyi ne çok istiyorum!..»

Onu, üstelik, kocasıyla birlikte görmek istiyordu. Şimdi Şekure'de yalnız bu istek vardı. Nedenini bilmeksizin, bu istekle bedeninde fazla bir güç bularак kocasının giyinmesine yardım edip onu uğurladıktan sonra, artık bir daha gitmeyeceğini söylediği Kâğıthane'ye, işte üç haftadır, her cuma, her pazar gidiyor; uzaktan onları izliyordu.

İlkin, Kâğıthane'ye inmeden yukarda dönüşü beklemiş, onları bu sırada görmüştü. Evde

Ferruh'a hiç bir şey söylemedi. Gerçekte, aralarında hiç bir zaman buna ilişkin bir söz geçmemiştir. Evde, bu gezinti isteğinin gerçek nedeni anlaşılmamıştır. Yalnız bugün annesi, Şekure'nin artık acı soluğunu tutarak arabanın içine yarı baygın serildiğini görünce, birden her şeyi anlamıştır.

Vedide, bütün düşüncelerini topluca belirten bir bakışla gözlerini kocasına çevirdi ve yineledi:

«Ah, bu erkekler!..»

Ömer Behiç, bu kez doğrudan doğruya karşılık vermeyerek, karısına başka bir araba gösterdi:

«Bak, işte Kamer! Sana, 'Ah, bu erkekler!' sözünün karşılığını vermek için geçiyor. 'Ah, bu erkekler!' demek ne kadar doğruysa, 'Ah, bu kadınlar!' demek de o kadar doğrudur. İnsanlar, kadın erkek, hep birbirine benzer. Aile yaşamında bu iki öğeye ayrılacak sorumluluk ve ondan düşen suç payı, sanmam ki eşit olmasın.. Karısını aldatan bir Ferruh'un karşısında, kocasını aldatan bir Kamer vardır. Karısının bağlılığına körükörüne bir güvenle;

KIRIK HAYATLAR

69

onun süslenmelerine, araba giderlerine, türlü çılgın harcamalarına para yetiştirmek için çalışarak, her hafta bir sevgili değiştiren bu kadını doyurmak için yaşamını veren bu koca, Şekure kadar acınacak bir insandır.»

Vedide, dudaklarının arasından:

«Sanmam!» dedi, «Aldatılan bir kadının güçsüzlüğüne, yoksunluğuna, zavallılığına karşılık; aldatılan bir erkekte öyle bir güç, öyle bir sağlamlık, öyle bir egemenlik görevi var sayarım ki, alçaklığın altında bayağı ve düşkün sürüklenen Kamer'in kocasına benzer erkeklerin aklanmasına kaygısızlığın bile yararı dokunamaz.»

Söyleşiye zaman yoktu. Dönüş hızlanmıştı. Tepeden başlayarak şurada burada toplanan yığınlar artık yerlerinden oynayarak tüm Kâğıthane halkının arta kalanı birden taşan bir gidişle akıyor ve cadde; birden eriyen donmuş bir akarsuyun dalgalanışıyla yuvarlanıyordu.

Kan kocanın gözünden bir boşanma davası, bir kaynana öyküsü, bir metres konusu, daha sonra eşler arasında karşılıklı anlaşmayla kurulmuş yabancı bir serüven geçti. Bunlar geçerken bütün duyulup öğrenilmiş serüvenler yalnız birer adla anılarında canlanıyordu. Ömer Behiç, sırayla:

«İşte Mürüvvet Hanım!» diyordu, «Kocasından yıllardır ayrılacak... Bak bak, Talat Bey'in annesine bak! Korkunç kadın, gelinini evden dışarı attıktan sonra şimdi Kâğıthane'de oğluna başka bir eş arıyor olmalı... Üstte, haremağasıyla sarı tekerlekli arabayı görüyor musun? Tayyar Efendi'nin metresi!.. On beş yaşında ya var ya yok. Kim anlatıyordu bilmem; geçen yıla kadar Tayyar Efendi'ye kız, 'Efendi baba!' dermiş... Kuşkusuz, şu siyah atlı açık arabadaki kellifelli adamı tanımadın: Behçet Efendi...»

Vedide, sordu:

«Yanında oğluyla?. »

70

KIRIK HAYATLAR

Ömer Behiç, karısının sorusundaki tertemiz bilmezliği düzeltecek sözcükler kullanmayarak, ama onun tersini belirten bir karşılıkla:

«Şaşılacak şey» dedi, «Karısı, Nesime; hizmetçisiyle bugün Kâğıthane'ye gelmemiş...»

Vedide, anlamıştı. Kalbinde bir iğrenme duygusu, daha fazla bakmak istemeyerek, pencereden biraz çekildi. Bu görüntülerden, eğlenmekten çok, tiksinimişti. Tüm bu az çok kirli, az çok acı, daha bilinmemiş, duyulmamış; büyük kentin kimbilir hangi köşelerinde yitirilmiş şeylerin varlığını tasarlattırarak gözünde aile yaşamını hep aldatışlardan oluşmuş, çok acı gizlerle dolu, uğursuz korkunç bir olay kertesine getiriyordu.

Demek, gözünün önünden bütün bu aile yaşamının türlü acıklı olaylarını ve kirlerini anlatarak geçen topluluk, birbirine dost ve bağlı kalmak için birçok neden varken, tersine, aralarına aldatma ve kötülük uçurumları koyan bütün bu evli kadın ve erkekler; kafasında aşırı bir genişlik kazanarak acı ve tasayla serilen, sayılamaz, çoğunun korkunçluğunu düşüne sığdıramaz, yıkık, eski evlerden oluşmuş, sonsuz bir sıkıntı ve çöküşle uzanıp giden kara bir tablo çiziyordu.

Bu siyah tabloda yıkılmış, yıkıntısının içine gömülmüş, son yıkık parçaları topraklarının dışlarında kemiri-len ölü evler... Sonra bunların yanında daha ölmemiş, daha başını kırıp düşürecek yumruğu yememiş, ama can çekişmesinden kemiklerini çatırdatan sarsıntılarla kıvrı-* narak sonunda eklemelerini kırıp parçalayacak dakikaya hazır can çekişen evler... Daha sonra süslü görünüşler altında gözlerden saklanmak isteyen gizli bozukluklarla sakat, damarlarının zehirleyen kanlarıyla gizli gizli, için için çürüyüp yıpranan hasta evler vardı.

Ve tüm bu korkunç görünümün arasında, yıkıntılarda dolaştıkları kuruntusu veren gölgelerin belirsizliğiyle Ve-

KIRIK HAYATLAR

71

dide; uzaklarda, bu düşkün evlerin yıkık duvarları kıyısında, sallanan çatıları altında kırık yaşamlarının yaslarını tutan depreme uğramış bir kent halkı dağınıklığıyla aptal aptal dolaşan gölgeler görüyordu.

Şimdi o 'soğuk akşam esintisi, donmuş bir yokluk soluğunun acımasızlığıyla, biraz önce burada kaynaşan yaşam ve canlılıktan, toprakların derinliklerinden birdenbire açılıvermiş bir uçuruma çöküp yiten bütün o gürültülü topluluktan sonra karanlık ve sessizlik saçarak, bu bitkin görünümün üzgün ufuklarına gittikçe siyah sisler yığarak kara bir kefenle her şeyi örtmek istiyordu.

Vedide, arkasında düşüncelere dalmış kocasına bakmadan, karanlıklaşan odaya göz

gezdirdi. Kalbinde belirsiz bir soru vardı: Kendi evi, kendi yeni evleri ne olacaktı ? Çevresinde sallanıp yıkılan yapıların arasında bu ev beyaz yüzünde her gün taze bir mutluluk ve sevinç parıltı-sıyla tutuşarak, hep' esenliğinin neşesiyle gülümseyecek miydi?

Şimdi oda o kadar karanlıktı ki, sorusunun bilinmezliğine daha çok bir kuşku katılıyormuş gibi bundath ürktü:'

«Karanlık!» dedi, «Onu hiç düşünmedik. Evimizde ilk geceyi karanlıkta geçirmek, hiç de hoş değil.»

Ömer Behiç,. ayağa kalktı; Vedide, gözleriyle onun gidişini izledi. Dalgın dalgın, kocasının merdivenlerden inen ayak seslerini dinledi. Sonra bedenini kaplayan büyük br gevşeklikle iskemlesinin üstünde, başı pencerenin kıyasına dayanmış, düşündü. Bu, düşünmeden çok;" bir uyuşukluk, tüm duygularını ve düşüncelerini birbirine karıştıran, bir kendinden geçişi.

Bu mutlu gün birdenbire böyle dokunaklı bir sonla bitivermişti. Büyük sevinçleri izleyen sıkımtıyla Vedide, kafasında üzgün olmak için bir neden bulmadan, şu dakika-da anlaşılmaz bir kaygı isteğine kendisini bırakıyordu.

72

KIRIK HAYATLAR

KIRIK HAYATLAR

73

Yaşamının mutluluğunda sürekli bir tasa vardı ki, onu en sevinçli saatlerinin arasında bile arayıp bularak izlerdi: Bu mutluluğun sürememesi; bir gün en beklenmedik, en umulmadık bir dakika bir olayın bu mutluluğu kırıp yokedivermesi düşüncesi...

Ve uzakta, belirsiz bir ufkun köşesinden öçle dolu çirkin bir gülüşle bu olasılık, ısırıp parçalamaya hazır dişlerini gıcırdatarak onu, içinin derinliklerine kadar titre-tirdi. Bu; gizli bir düşmanın, onların böyle mutlu olmalarını çekemeyen niteliği belirsiz soyut bir düşmanın gözdağı veren, öç almak için her zaman elverişli ortam bekleyen yüzüydü. Bu yüz, Vedide'nin mutluluğuyla eğlenerek, ona uzaktan, «Mutlu kadın! Bunun böyle sonsuza dek süreceğine inanıyor musun?» demek isteyen kötücül bir •anlamla bakardı.

Genç kadın, bu görüntünün acımasız izlemesinden hiç kurtulamadı. İşte, bugün de onu karşısında buluyordu. Özellikle, artık tüm mutluluk istekleri son aşamasına vararak biraz daha mutlu olmak için başka bir şey aramaya gerek yokken, o korkutan şey daha çok belirginlik kazanıyor; o düşman .yüz, mutluluğun bu eksiksiz yengisinden büsbütün taşan gizli bir düşmanlıkla öç dakikasını daha fazla ertelemeyerek, kudurmuş bir açlıkla bakıyordu.

Kaç kez kocasına bu korkusundan söz etmiş, bir gün mutluluklarını yıkacak bu belirsiz düşmanın kendisini bir türlü koruyamadığı davranışından kurtulmak için bir çocuk gibi ona sokularak düşünce esenliğini Ömer Behiç'-in sevgi dolu sözlerinde aramıştı. O, karısını bir öpücükle, bir sözcükle yatıştırırdı:

«Çocuk!» derdi, «Siz kadınlar, tümünüz, az çok çocuksunuz. Bir kaygıya, yüreğinizde sizi

kemirecek bir kurda her zaman yer verirsiniz. Bu, öyle sinirsel bir tükeniştir ki, tek yatıştırıcı gözyaşlarıdır. Mutluluk kıvancını-

zı sağlıklı tutmak için küçük küçük düzmece nedenler bularak ağlatmalı sizi.. Kadınlar ağlayamazsa, mutluluklarının esenliğini bozacak şeyler yaratırlar; kafalarında kurdukları onulmaz yıkımlarla kendilerini ağılarlar, biraz mutsuz olmak için ne yapıp yapıp nedenler bulurlar. Çoğunlukla da bu, o kadar çekinceli, o kadar zararlı olur ki, bir gün artık kendileri de sezmeden, bir daha mutluluğa erişmemek üzere, mutsuzlaşırlar.» Ve güler eklerdi: «Haydi, Vedide! Biraz ağla!»

Kaç kez kocası ona, «Haydi! Biraz ağla!» derken Vedide, hem kesik kesik gülmüş, hem ağlamıştı. Ömer Be-hiç, onu bırakır, «Gözyaşlarıyla iyileştirme» adını verdiği bu yöntemle karısını üç beş dakika kendine getirmeye çalıştıktan sonra, sorardı:

«Şimdi bitti mi ? Artık on gün bütünüyle mutlu olabiliriz. Değil mi ki, o kiskanç şansa borcumuzu ödedik...»

Vedide, kocasına açıkça söylemişti: En çok ondan, Ömer Behiç'ten korkuyordu:

«Beni sevdiğinize ya da sonsuza dek seveceğinize inanamıyorum!» derdi.

Kocası, onun bu konudaki sorularından birer şakayla kurtulurdu:

«Doğrusu, bundan ben de kuşkuluyum!» Ömer Behiç'in buna benzer bir şakası yüzünden Vedide, bir gece sabaha kadar dargın durmuş, üstelik kocasının gönül esenliği içinde uyuması sinirlerini daha çok bozarak yatağında saatlerce ağlamıştı.

Evet, en çok ondan, kocasının başka kadınlarla kendisini aldatmasından korkardı. Tüm karı koca olaylarını dinlerken kafasında hep kendi mutluluğunu ürküten o korku vardı. O korkunç aile serüvenleri, bu korkunun arasında görünür, ona büyük ölçüde etkiler ve Vedide, kendisine, kendi mutluluğunun yıkılıp yok olması düşün-

74

KIRIK HAYATLAR

KIRIK HAYATLAR

75

cesine üzülürdü. Ölü bir çocuğun karşısında kendi çocuğunun da ölebileceğim ansıyarak ağlayan annelerin sezgisine benzer bir duyguyla genç kadın, bu yıkılmış mutluluklar karşısında şöyle düşünürdü:

Bir gün kendi kocası da, işte bütün o karayazgılı Şe-küre'leri öldüren acımasız Ferruh'ların yaşamına benzer bir aldatışla, ona artık bir daha altından kalkılamayacak, artık yaşamak için bir soluk daha almağa güç bırakmayacak .kemiklerini parça parça ederek hemen oraya yıki-verecek bir yumruk indirecekti. O zaman Vedide, beli kırılmış, kazaya uğramış bir kedi, bir ana kedi üzüntüsüyle, çevresinde bağırarak yavrularını çekerek, sürüklenerek toprakların içinde bulana bulana, bu kırık bedene sessiz bir ölüm köşesi bulmak için, bir duvarın kıyısında yıkılıp

kalacaktı.

Selma ile Leylâ'yı çevresinde yaşlı gözlerle gördü. Onlar, tertemiz gözlerinin anlayamayan bakışlarıyla, yaşlarının bulutları arasından, can çekişen annelerine bakarak:

«Ne oldu?», diyeceklerdi, «Bizler çok şen, çok mutluyduk. Şimdi niçin böyle bir duvar dibinde bırakılarak can çekişiyoruz?»

Düş'ünün bu acı görünümü karşısında gözleri dolar, arada bir bol yaşlarla taşarak ağlar, sonunda çocuklaştı-ğını düşünerek gözyaşı denizinden kesik kesik kahkahalarla sıyrılırdı. Sonra düş'ünün bu acı görünümünü yalanlayacak açık bir kanıt bulmak gereksinliğiyle, gözleri kızarmış, dudaklarında utandığını belirten bir gülümseme, kocasının yanına gider, sokulur, başını omuzuna koyarak gözlerini arar:

«Gözyaşlarıyla iyileşmeden geliyorum!» derdi.

Kocasına o kadar büyük bir güveni, ona ilişkin öyle iyi düşünceleri vardı ki, aldatılacağı varsayımına kapıldıkça utanır, kendi kendini kınardı. Üstelik, kendini ona

•r

karşı bir günah işlemiş olmakla suçlayarak, bu günahın bağışlanması için ona daha çok sokulur, daha fazla gösterişlerle sever, bu ilgisine daha çok analık özeni katarak; bağışlanmayı bunlarda arardı.

içi; sağlıklı bir çevrenin havasında, hasta tohumların etkisinden uzak bir toprakta yetişmiş beyaz bir çiçek kadar tertemizdi. Evlenmesine kadar yaşam; onun için okunması çekinceli, uzakta, daha el sürülmeye, sayfaları çevrilmeye yüreklenilememiş kapalı bir kitap gibi dururdu.

Kocasından, çocuklarından, evinden başka ilgilenecek bir şeyin varlığına inanmayan bir annenin kızıydı. Ailesi; sokaklardan, çamurlardan kirlenmemek için eteklerini toplayarak çekingen ve ölçülü duran o az bulunur ailelerden biriydi. Evde baba çok sevilecek, en küçük isteklerine kutsal bir buyruk saygısıyla uyulacak, egemenlik ve yöneticiliği insanlığın üstünde, bir başka türlü varlık gibiydi. Anne ve çocuklar, onunla biraz yavaş, güçsüz ve buyruk altında olduklarını açıkça belirtircesine alçak gönüllü bir sesle konuşurlardı. O öfkelendikçe başlarının üstünde bir fırtına duyan büzülmüş kuşlar gibi sinerler, gülmek için dudaklarında bir gülümseme beklerlerdi. Üstelik bu boyun eğiş ve bağlılık, içlerini tatla doldurur, tümünü mutlu ederdi.

Bir gün Ömer Behiç için Vedide'ye, «Baban seni, eğer istersen, ona verecek!» dedikleri zaman genç kız kıpkırmızı olmuş, karşılık verememişti. Haftalarca babasının, annesinin yanında gözleri yerde gezmişti.

Andelip Bacı, araya biraz şakacılık kor, anne baba ve kız arasında içli dışlılık yaratmak için şakalar bulurdu. Sonra Vedide'yi kızarmış, odadan fırlayarak kaçmış görünce:

«Ah, Hanım'ım ayıp sanıyor» derdi, «Ayıp değil ki... Niçin ayıp olsun sanki?»

KIRIK HAYATLAR

i

Andelip'in kafasında bu, yaşamın ayıp olmayan pek az şeylerinden biriydi. İlk gece kocasının yüzüne baka-mayan Vedide'yi bir aralık düzmece bir nedenle odadan

çıkarmış :

«Niçin öyle duruyorsun, Hanım'ım?» demişti, «Çok ayıp.. Sonra, 'Ne pısrık kızları varmış' derler!»

Vedide, kocasına karşı bu pısrıklıktan yıllarca kurtulamamıştı. Onu herkesten, üstelik kendisinden öyle yüksek bulmuştu ki, Ömer Behiç'in yanında çocuklaşır; yanlış bir şey yapmak, büsbütün çocuk görünmek korkusuyla; konuşurken, bir iş görürken birden kendisini şaşırtan utangaçlıklar içinde bunalırdı.

Önceleri, sevdiğini bilmiyordu. İlk günlerde kocası, saygı duyulacak, korkuyla tapınılacak bir varlık gibiydi. Sonra arada, dalgımlaşarak üstünde uzun uzun saatler geçirilen bir beşik meydana çıkınca, buna bir içtenlik anlamı katılmış oldu. Vedide, kocasına saygıdan başka bir duyguyla da bağlılığını o zaman anladı. Bu duygu, her saat biraz daha güçlenerek, varlığını biraz daha duyurmuştu.

Genç kadın, kendisini hiç bir zaman, hiç bir şeyde onunla eşit bulamazdı. Arada bir kocasının yanında be-liriveren küçük bilgisizliklerinden gözlerinin beyazına kadar kızarırdı. Onu dinlerken bütün kafa gücünü zorlayarak onun bilgisine yetişmeye çalışır, ikide birde aralarında geçen konuşmalarda kocasının söz söyleme ve insanı inandırma gücüne karşı pek de beceriksiz kalmamak için uğraşır. Ve gücünü aşan bu uğraşmalar arasında onun yüksek düşünce katlarında dolaşan anlayışını, en sıradan sorunları büyüleyici bir havayla aydınlatan ve değerlendiren konuşmasını öyle ulaşılamayacak aşamada bulurdu ki... Sonunda yenik, dağınık ama pek beğenmiş ve tut-kunlaşmış, onu o kadar yüksek bulduğu, öyle güzel konuştuğu için daha çok saygı ve sevgiye değer görmekten

mutlu olarak, her şeyde böyle kocasının altında bulunmaktan ve bunu duymaktan doğan yabancı bir tatla, gözlerinde mutluluk sevinci, susardı.

Vedide'nin, aralarındaki bilgi uçurumunu çok fazla bularak umutsuzluğa kapıldığı da olurdu. Kocasının tanıdığı, her gün gördüğü kişilerin arasında kimbilir ne kadar iyi yetişmiş, bilgili kadınların varlığını, Ömer Behiç'in onlardan sonra kendisini kimbilir ne kadar küçük görerek payına sıradan bir kadının düşmesine yakındığını düşünerek yüreği derin bir acıyla sızlar; uzaktan uzağa kendisine üstünlüklerini sezdiği, özellikle kocasının tanımlarken yüceltir gibi olduğu kadınlar için gizli bir düşmanlık duyardı.

Ona öyle geliyordu ki Ömer Behiç, kendisini bir iyilik ve acıma duygusuyla seviyordu. Bunu, biraz da sadakaya benzer bir sevgi türü sayar, üstelik kendisini hiç güzel bulmazdı. Biraz uzunca boyuyla genç kızlık döneminde ince ve hoşken, şimdi gittikçe artan bir dolgunlukla kalın. laşıyor, bu da onu davranışlarında daha az özgür, yürüyüşünde daha ağır yapıyordu. İyice anlamıştı: Ömer Behiç, hep ince, hoş, yaşamlarında hep genç kız kalan kadınları güzel buluyordu. Vedide, sokakta, eldivenlerinin içinde bir çocuk eli kadar küçük duran elleriyle eteklerini kaldırarak kaldırımların üstünde ancak ayaklarının hafif bir

dokunuşuyla sanki uçarak uyumlu ve ezgili yürüyen kadınlarla karşılaştıkça böyle olmadığına özlem duyar; kendi dolgunluğu, ağırlığı gözünde aşırılık kazanarak yüreğinde derin bir acıyla o ince ve hoş kadınları kıskanırdı.

Ömer Behiç, orta boyu ile, retinotunun içinde belinin inceliği bütün bütün beliren ve hiç bir zaman şişmanlamayacak sınırdan bedeniyle; çenesinde biraz uzuri bırakılmış kırkık sakalıyla; ince ipek kaytanı kulağının üstünden dolanmış gözlüğünün altında tatlı tatlı gülümsüyor sanılan koyu sarı gözleriyle; giyiminde, yürüyüşün-

de, konuşusunda hiç aldanmayan olağanüstü beğenisiyle o kadar şık, o kadar inceydi ki, Vedide'nin onunla birlikteyken aralarındaki ayrıcalığın genişliğini gereğinden fazla büyük görerek titrediği dakikalar olurdu.

O, çocukları için iyi bir anne, evi için eksiksiz an-lamıyla bir kadın, kocası için biraz da analık eden bir eş olduğuna inanıyordu. Ancak, evini kahkahalarının neşe ve hayatiyle canlandıran, ipek eteklerinin hışırtılı müziğiyle çevresinin havasını dolduran, çevresindekileri durmadan güldürecek, eğlendirecek çocukça davranışlarıyla, şakrak-lıklariyle nerede bulunsalar orada kesinlikle bir sevincin dalgaları içinde yuvarlanılan kadınlardan değildi. Kocasının uzun okuma saatleri arasında çocuklarını uyutup elinde kıyışı bastırılacak bir mendil ya da ilikleri onarılacak bir gömlekle geldikten sonra koltuklardan birine gömülür; biri kitaplarıyla, öbürü işiyle, uykuya benzer bir sessizlik içinde susarlardı.

Ara sıra Vedide'nin elinden işi kayarak dizlerinin üstüne düşer, gözleri kocasına çevrilir, uzun uzun ona bakar, sonra böyle uzak durmak istemeyerek, kendisini yenik düşüren bir sokulganlıkla bir gölge kadar hafif, yanına gider, otururdu. Elini uzatarak, onu bu kadar uğraştıran sayfanın üstüne kapar ve başını çabucak oraya, kitabın yanına koyarak, «Biraz ben!» demek isteyen bir anlamla durur, tüm korkularının giderilmesini onun bir öpücüğünden beklerdi.

Bu akşam da şurada, artık odayı bütünüyle kaplayan ..karanlıkta, benliğini birden kavrayan sıkıntı içinde ona sokulmak, kollarına atılmak ve:

«Beni, hep beni seveceksin, değil mi? Biz, biraz önce geçenlerden olmayacağız, değil mi?» demek isteğiyle yanıyordu.

Merdivenlerden inen çocukların gürültüsüyle uyuguk-luğundan silkindi; Bâcı'nın Leylâ'ya, «Küçük Hanım'ım

tıpış tıpış merdivenlerden iniyor» diyen sesini duydu. İsmet, Suzidil'e bağıırıyordu:

«Teyze! Mumu buraya getirsene! Feride kucağımda, karanlıkta ikimiz de düşeceğiz!»

Gürültü uzaklaşıyordu. Kocası nerede kalmıştı? Camlı kapıda hafif bir ışığın titrediğini, sonra elinde bir mumla Suzidil'in geçtiğini gördü. Seslendi:

«Suzidil!»

Suzidil, kapıyı açtı:

«Siz burada mıydınız, Küçük Hanım? Ben de sizi arıyordum. Beyefendi, sizin için, 'Karanlıkta kalmasın' dedi de...»

Sonra mumu tahtanın üstüne bırakarak, çabucak oraya, Vedide'nin ayakları dibine diz göktü ve ekledi:

«Tanrı daha iyi etsin, küçük hanım. Sizi böyle gördükçe ne kadar övünüyorum, bilseniz.. Beyefendi, hep sizi düşünüyor. Şimdi de aşağıda Sabriye Kadim'la birlikte size yemek şöleni hazırlıyor.»

Suzidil, gözlerini indirdi; söylenecek şeyi arar gibiydi. Vedide:

«Karı koca, siz nasılsınız, Suzidil?» diye sordu, «Yine görünüşünde bir başkalık var.»

Suzidil, birden karşılık vermedi, boğazını tıkayan bir şey vardı. Sonra gözlerini kaldırmadan:

«Biz ne zaman iyi olduk ki?..» dedi.

Sözünü bütünleyemeyerek boşandı. Gözyaşları hızla, şıpır şıpır damlayarak, dizlerinin üstünde kilitlemiş kuru, cılız ellerini ıslatıyordu. Boğularak ekledi:

«Kovulduk da ondan geldik. Sizler olmasa, sokaklarda kalacağız.»

Gözünden durmadan yaşlar akarak, artık her şeyi söylemek, tümünü anlatmak isteyen bir coşkuyla konuşmasını sürdürdü:

80

K1KJIS.

«Neler çektiğimi anlatamam ki... Nasıl dayandığıma şaşıyorum. Ne de çıkmaz canım varmış! Sabahtan akşama kadar o cadı anasının sözlerini duy. Aman ne ağıza alınmaz sözler, Küçük Hanım'cığım! Neler neler söylemiyor? Acaba yeryüzünde benden aşağılık, benden kötü bir kadın var mıymış?.. Çıldırarak oluyorum. Gönül, ya bu kadının gırtlığından yakala sık ya da kendini Ferit'inle birlikte kaldır kuyuya at, diyor.

Sonra gece, yatsılardan sonra yıkıla yıkıla zil zurna eve gelir. O gün ne kazanmışsa, içkili yerlere vermiştir. Yeleğinin cebinde ya unutulmuş birkaç kuruş, ya içkili yerlerde sürülememiş bir silik çeyrek* bulunursa onu gizlice çalmalı da, ertesi güne yiyecek bir şeyler almalı. Yüreklenirsen ağız aç da bir söz söyle. O zaman tokat hazır. Tokat., şimdiye dek yediğim tokatlar sayısız...

İlk önce şaşırmıştım. Kızlığımda karılarını döven erkekleri duyardım da inanmazdım. Bu öyküler bana uydurma gelirdi. Sonra bir gün, şimdi nedenini bilmiyorum, olmayacak bir şey için onun ilk tokatını yiyince şaşırdım. Gerçekten vurmamış da bir yanlışlık olmuş sandım. Aptal aptal bakıyordum. O, yaptığından biraz utanarak, gülüyordu. O zaman bakışım cadıyla karşılaştı. Gözlerinde, 'Oh olsun!' diyen bir sevinç vardı. Kaynanamı öyle görünce ağlamaya başladım.

Bu ilk tokattan sonra artık kural oldu, ikide birde tokat.. Ferit hasta olur, tokat; cadı tencereyi ateşte bırakır, komşuya savuşur, yemeğin dibi tutmuş diye tokat; 'Bahçeye başörtüsüz çıkmışsın!' der, tokat; tokat!.. To-katsız söz söylemez oldu. Ben artık ağlamayı

biraktım. Niçin ağlayayım? Ne yaran olacak? Gözümde artık yaş kalmadı ki...»

KIRIK HAYATLAR

81

* çeyrek: Eskiden gümüş mecdiyenin dörtte biri değerinde olan para..

Vedide sessiz, yüreğinde bir elin acımasız tırnakları-yle, bu düşkün yaşamın sızlanmalarını dinliyordu. Suzidil donuştukça öfkeleniyor, gözlerinde yaşlar; uzun aralarla durarak ağzından sözcükler birbirini kovalarcasına dökülüyordu:

«En sonunda benden usandı. Artık diline Ferit'i dolamıştı. Yine hep o cadının kışkırtması! Beni öldürecek yolu ararken aklına Ferit gelmişti. Oğlunu ikide birde bir köşeye çekip, 'Ferit şunu yaptı, Ferit bunu yaptı' diye doldurur doldurur.. Sonunda bugün...»

Gözyaşları yeniden boşandı. Suzidil, artık konuşamı-yordu. Bir dakika önce gözlerinde yaş kalmadığını belirten mutsuz kadın, şimdi gözyaşlarının arasında boğulur gibiydi. Vedide, bir şey söylemek gereğini duymuyordu. Neden söylenecekti? Avutmak için mi?

Suzidil, özü derin bir kendinden verme duygusuyla yoğrulmuş bir insandı. Hizmetçilik yıllarında başkalan-nm isteklerine göre davranmaktan oluşan öyle uzun bir dönem geçirmişti ki, ona kendinden verişi ve daha başka bir yaşamın varlığını unutturmuştu. Bu, onda, kendisinden çok başkalan için yaşadığını kurallaştıracak kadar hastalıklı bir yaratılışa dönüşmüştü.

Ayaklarının altına bir fırça verirler, «Tahtalar silinecek» derlerdi. O da cılız bacaklarının üstünde, kirli sular içinde, büyük süpürge'nin çıkanmış sopasına tutuna tutuna, fırça gürültüsünden zaman bulabilen sesinin mınl-tıları-yle yorgunluklarını uyuşturarak tahtaları silerdi. Sonra önüne bir küçük dağ kadar çamaşır yığarlar, «Yıkanacak» derlerdi. Yine o bitmez tükenmez ses çıkarmama erdeminin gücüyle teknenin önüne çömelir, ellerinin derileri yüzülerek, parmaklarının kemikleri kmlarak, ne kadar uzak olduğu bilinmeyen bir yannın gizli umutlan-

Kırık Hayatlar — F. 6

82

KIRIK HAYATLAR

nı kaynar suların bulutlarında sezmeye çalışan düşüyle çamaşır yıkardı.

Bu; her gün, her saat böyleydi.

Çocuğu eğlendirir, evin bütün hastalarına bakar, gezmeye gidilirken eğer taşınılacak bohça yoksa ev beklettirilir, sonunda pek seyrek bir raslantı-ın iyiliğiyle artık buyrulacak bir iş yoksa, artık yorgun bacaklarını uzatarak dinlenmeye zaman bırakacak boş iki saat kalırsa, eline bir dikiş tutuşturularak, «Al kız, şunu dikiver!» denilirdi.

O; sessiz, yakınmasız; hiç bir zaman yaptıklarından mutlu olmayan azarlayıcı gözlerden duyduğu derin acı altında ezilerek, silinerek, kuruyup dökülen bedenini bir suç saklarcasına,

daha az yer kaplamak, daha az göze çarpmak için daha küçülterek, karayazgısmm karşısında her şeyi Tann'ya bırakıp eğilerek, gözleri yerlerde sürünerek, mutsuz ve yoksun yaşamının kimsesizliğiyle evde köşeden köşeye, aşağıdan yukarıya dolaşır, en sonunda soluk alacak bir yer arardı.

Yaşamının en büyük mutlulukları, bayramdan bayrama yapılan basma giysilerle yılda bir kez yenilenen mercan terliklerdi.* Ama bütün bu geçen yorgunluk ve sıkıntı yıllarına karşılık Suzidil'in ruhunu taze tutan bir umut, o bilinemeyen yarının umut verici düşü vardı ki, onu yeterli bulurdu. Sonunda o kadar beklenen umudun gerçekleşme zamanı gelince, şaşıtı. Bu kadar çabuk geleceğini hiç sanmamıştı. Yaşam ve çalışmanın en işe yarayan bölümünün artık geri dönmek üzere gittiğini unutmuştu. Bu saatin bir ömür karşılığında kazanılan bir yi-' kıklık belgesi olduğunu da düşünmek istememişti.

Vedide'nin dul teyzesinin ölümünden sonra, Hanım'ın

* mercan terlikler: Topuğu kavrayan, arka bölümü olmayan ökçesiz terlik.

KIRIK HAYATLAR

83

vasiyetiyle tavan çivisi iğnesi*nin satılarak kendisinin gelin edileceği söylenince çocukça sevindi. Bu, öyle beklenmedik bir armağandı ki, gözünde yaşamının bütün aci' larını birden sildi. Uzun süren bir «aday» bekleyişinden sonra, en sonunda Suzidü'i isteyen biri çıktı. Onun için, «Elinden her iş gelir, ekmeğini taştan çıkarır bir adam» deniliyordu. Yalnız bir annesi vardı. Göçmen mahallesindeki evleri pek kötü değildi. Babası, bir zamanlar Rusçuk'ta değeri bilinen bir adammış. Kendisi de —Suzidil'e bakılarak ekleniyordu— yakışıklı bir adamdı.

Daha ilk akşam kocası, Suzidü'i uyardı:

«Bak, sana söyleyeyim» dedi, «Annemin sözünden dışarı çıkmayacaksın. O ne derse, o olacak!»

Ve yaşamında ilk kez buyuran bir adamın övüncüyle tütün kesesini Suzidil'in önüne fırlatarak:

«Bana sigara sar, bakalım!» demişti.

Yıllardan beri beslenen mutluluk düşünden gerçeğin bu sert çarpışıyle uyanış, Suzidil için çok acı oldu. Kaynana, Suzidil'e göre, tüm yaşamı görkem ve varlık içinde geçmiş bir hanımefendiydi; kentinin masalımsı bir köşesinde bırakılan çiftliğinin, konağının görkemli anısıyla gelinini egemenliği altına almak istiyor, bütün buyurucu isteklerini onun kavrulmuş varlığında deniyordu.

Kaynanası, daha ilk günlerde söylemişti:

«İsteyerek, bilerek kul türünden gelin aradım ben.. Yoksa, oğluma karı mı yok? Elimi sallasam ellisi, başımı sallasam başı tellisi..»

O zaman Suzidil için başka bir acılı dönem başladı. Bu kez buyurucular, öyle kolayca

gönülleri yapılamayacak, ne kadar kendinden verilse hiç bir zaman sevindiri-

* tavan çivisi iğnesi: «Divanhane çivisi» adıyla tanılan kalın, yuvarlak elmas yüzük.. Çok değerli bir takıdır, şimdi «antika» değeri de vardır.

84

KIRIK HAYATLAR

lemeyecek türdendi. O da yavaş yavaş, hizmetçilik yaşamında, hiç ses çıkarmadan boyun eğiş olarak benimsediği terbiye anlayışını bozdu; onun da sesi yükselmeye, kerte kerte artmaya başladı. Sonunda Suzidil, kaynanasının

gelini olmuştu!

İkisinin arasında yaşam, bir uğraşıydı. Sabahleyin kaynana, gelininin çevresinde dolanmakla işe başlıyor, bundan önceki bütün günlerin acısını çıkaracak bir saldırı nedeni arıyordu. Gelin, sezmiyormuşcasına, küçük bir tırnak ucu görse tüm gücüyle saldırmaya hazır, yoksul yaşamının birikmiş acılarıyla hırçın, yaklaşan kavganın öfkesiyle titreyerek, zamanından önce başlamamak için dudakları kısılmış, çevresinde dolaşan düşmanı görmüyormuş gibi bakmadan, ya Ferit'e lapasını yedirir, ya kocasının bir söküğünü dikerdi.

Sonra birden, kimin neden olduğu anlaşılmadan, kavga başlardı. Bu, saatlerce toplanmış bulutların birden patlayan gürültüsüyle, korkunç bir sağanak gibi taşardı. Sonra ikisi de yorgun, yıpranmış sinirlerle kırık, susarlardı. Kavga, uzun aralarla yinelenirdi. İkisi de ayrı ayrı köşelerde, uzaktan uzağa ufukları dolaşan gök gürültüleri gibi ayrı ayrı homurtularla gizli düşmanlıklarının kavga sırasında söyleneniemiş ağılarını boşaltırlardı.

Ara sıra bir kıvılcım neden olur, yeniden şimşekler tutuşurdu. Yine iki düşman, aralarında korkusundan bağırarak Ferit'le, birbirlerine sokulurlardı. Gözleri gözlerinde, yumrukları sıkılmış, dişleri kilitlenmiş, birbirini parçalamaya hazır iki canavar yabanlığıyla yeniden boğuşacaklar sanılırdı.

Bir süreden beri Suzidil, bu kavgalardan yenik çıkıyordu. Yüzüne bağırılırken artık fırlatılacak bir sözcük bulamayarak birdenbire boğazına bir şey tıkanıyor, sinirleri boşanıyor, sonra elleriyle çenelerini kilitleyerek, kollan uzanarak kaskatı düşüp seriliyordu.

KIRIK HAYATLAR

85

Kadın, kocasından, sonunda tükenen dayanma gücüne biraz avunma verecek bir söz, bir acınma ve sevecenlik dolu bir sözcük tale duyamıyordu. Mehmet Ali; hırçın, baruttan yaratılmış kadar tutuşmaya elverişli, toplumda payına düşen aşağı sınıf öcünü evdeki cılız varlıklardan çıkarmak isteyen canavarlar gibi sertti. Çarpan, sokan tyr acımasızdı; kendi küçüklüğünü, başkalarını daha küçük-leştirmek, daha fazla aşağılamakla unutmak isterdi.

Evlenmesine kadar annesine bir dakika soluk aldırmayan çok acımasız biriydi. Sonra kabalığını hep bir insanın üstünde toplamaktan, acımasız buyrukçuluk ge-reksinliğini hep bir yere harcamaktan yorulmuş, başka birini aramıştı. Onu evlenmeye sürükleyen, hayvanlığının derinliğinde gömülü bir sevginin belirmesinden çok, tüm zorbalık isteklerine

daha fazla baş egecek birine sahip olmak gereksinliiydi.

Mehmet Ali, bir gün bir kavgada kırmızı kuşağının arasından hiç eksik olmayan küçük bıçağını çekecek kadar öfkesine yenildikten sonra Feriköy Biraevi'nden kovulmuş, o günden sonra şunun bunun arabalarında gündelikle çalışmaya başlamıştı. Akşam saat altıdan başlayarak, arabayı ahıra çekinceye dek iki üç saat içinde yoluna raslayan içkili yerlerden ayakta çabucak- alman kadehlerle tütsülendikten sonra, eğer o gece kendisiyle birlikte içkievinde gecikecek bir iki arkadaşla karşılaşma-mışsa, eve gelir; eksik kalan eğlencesini Suzidil'e acılar vererek bütünlerdi. Suzidil, onun elinde, acımasız bir çocuğun avucuna düşmüş mutsuz bir böcek gibiydi. Yavaş yavaş bir bacağı, sonra bir kanadı koparılır, elden geldiğince öldürme zamanı geciktirilir, ancak işin tadını çıkarmak için dayanılmaz acılara sokulurdu.

O, tüm gün Ferit'in hastalıklanıyla, yaramazlıklarıyla uğraştıktan; bir zamanlar kocasından, son zamanlarda tla oğlundan çektiklerinin acısını gelininden çıkarmak iste-

86

KIRIK HAYATLAR

yen kaynanasıyla savaştıktan; bir küçük sevinç sözü bile beklemeden bu korkunç savaşın arasında bulabildiği zamanları çamaşır yıkayarak, tahta silerek, ortalığı süpü-rerek, dikiş dikerek geçirdikten sonra ancak oturmaya zaman bulur; yorgun, donuk bir kafayla düşünmeksizin kocasını beklerdi.

Onu sevip sevmediğini kendi kendine hiç sormamıştı. Bunu bilmiyordu. Suzidil'de yalnız dişileri erkeklerine bağlayan hayvansal bir boyun eğme vardı ve bu, onu bütün haksızlıklarına, acımasızlıklarına bir yakınma sözcüğü bile çıkarmadan hep düşkün, hep yalvaran bir yıkılışla varlığını; diliyle erkeğinin yelesini kaşıyan bir dişi uy-sallığıyla kocasına sürüklerdi. Yüreğinde böyle dayanılmaz acılar içinde yaşamaktan tatlı bir ağının yabansı ta_ . dini duyarak gözlerinden yaşlar akarken bir köşeye büzülür; kocasının, «Haydi bakalım, çok naz istemez!» sözüyle önüne attığı tütün kutusunu alarak, ona sigara

sarardı.

Suzidil'in yalnız bir konuda kocasına baş kaldıracağını öğrenmişlerdi: Ferit... Ana oğul, onu ayaklandırarak daha çok acı vermek için, şimdi Ferit'le uğraşıyorlardı. Bu, önce, Ferit'le ilgili uydurma bir nedenle Suzidil'e saldırı biçiminde başlamıştı. Sonra yavaş yavaş, kaynananın geline düşmanlığı, tersine bir akışla, daha çok Ferit'e yönelmişti.

Bir gün kaynanası, saçlarını boyadığı kınayı dolaptan çekerek döken Ferit'i, Suzidil'in orada bulunmayışından yararlanarak, iki bacağının arasına sıkıştırmış ve zavallı çocuğun kavruk cılız ellerine iğne batırmıştı. Yavrusunun çığlıklarına koşan Suzidil, çılgın bir ana öfkesiyle yaşlı kadının saçlarını yakalamış:

«Cadı! Ben saçını demet demet koparayım da-, sonra sen kına yakacak şey ara!» diye bağırıyordu.

O gün ilk kez komşular işe karışmışlardı.- Tümü de

kaynanasına hak veriyordu. Oysa, Suzidil'e gerekli olan hak değildi; onun istediği

yavrusuna dokunulmamasıydı. Bu olay başka bir savaşa yol açtı. Artık savaş alanı, Ferit'in sürekli hastalıklarla çürümüş sıska bedeni, zavallı güçsüz varlığıydı.

Suzidil, sözlerini sürdürüyordu:

«Yavrucak, şimdi evde bucak bucak kaçıyor. Düşünün bir kez, Küçük Hanım'çığım! Bu çocuğa insan nasıl acımadan vurur? Onun yumruk yiyecek durumu mu var? Dokunsanız yıkılacak... Dün cadı ne yaptı, ne söyledi yine, bilmem ki.. Sanırım, biraz fazla kaçırmıştı. Onu yemeğe bekliyorduk. Çocuk acıkmış, ağlıyordu. Ama önce doyurup yatırmama izin vermiyorlardı artık. Babasıyla birlikte yemeliymiş. Oysa, babasından yumruk yiyecek, değil mi? Gelir gelmez ona çattı: 'Sus! Piç! Şimdi gebertirim!' diye üstüne yürüdü. Ben, ses çıkarmamalıyım. Karışınca çıldırıyor çünkü.. Çocuğun arkasına işte o zaman öyle bir yumruk attı ki...»

Ağlamaktan konuşamıyor, sözcükler boğazında düğümleniyordu:

«Ben de ağızımla eline yapıştım .ııırdım! Ellerim kilitlemişti, elini kurtaramıyordu.»

O gece de Suzidil'i, çocuğunu kucağına vererek, kovmuşlardı. Genç kadın komşulara sığınmıştı. Saatlerce belirsiz bir umutla hep kocasının gelip kendisini aramasını bekleyerek komşu evinde gecikmişti. Sonra aklına Vede-de'lerin evi, o ikide birde gidilip gözyaşlarıyla sığınılan yer gelmişti.

Suzidil, öyküsüne son vererek:

«İşte böyle, Küçük Hanım!» dedi.

Kadın, içinin onulmaz acılarını döktükten sonra bütün bütün gücünü tüketerek oraya, Vedide'nin ayaklarının dibine, çıplak tahtaların üstüne çöktü; başını iki eli-

88

KIRIK HAYATLAR

nin arasına alarak yüzünü kapadı. Uğursuz yaşamını biraz olsun değiştirecek soyut bir sığmağın iyilik dolu eşğine tüm ağırlarını dökercesine taş'tı. Bu, ağlamak değildi; bir inilti, bütün varlığını sızlatan acıların uzun, soğuk yakınma iniltileriyle dolu bir uluyuştu.

Açık pencereden giren esinti mumun ışığını üfürüyor, bir anda yüzlerce resim biçimine giren çırpıntılarla kıvranıyor, uzanıyordu. Bu hafif ışık parçası, kendisiyle oynayan esintinin her davranışına, her isteğine uyuyor, arada bir kopmuş, sönmüş sanılırken yeni bir yaşam umuduyla yeniden canlanarak çırpınıyordu. Sonra yalnız bir saniye rahat bir solukla dinleniyor; artık durgun, mutlu yaşayacak sanılırken esinti yine sert bir solukla onu isteğine uyduruyor, sanki bura bura kıvrıyor, uzatıyor, çeke çeke koparıyor, hiç bir zaman doymayan gizli bir düşmanlıkla izleyerek, onulmaz acılar içinde sarsıyordu. Ve çevresinde karanlıklar, bu onulmaz acılar görünümünden korkuyla titrerken, mutsuz ışık parçası, esintinin çelimsiz oyuncağı; biraz ötede uluyan Suzidil'i öykünerek, daha acımasız bir esintinin bu daha çelimsiz oyuncağına bir dert ortağı olarak, ağır damlalarla yavaş yavaş ağlıyordu. Vedide, dalgın gözleriyle bu yarı karanlık odada çırpman ışığa bakarak, kafasının içinde tüm düşüncelerini korkunç bir karışıklıkla döndüren bir kasırga, sanki uzaklardan, o biraz önce düşünde çizilen üzgün kara tablonun yıkık evlerinden geliyor gibi, Suzidil'in

uluyuşunu dinliyordu. Kendi kendine de:

«Bunda suç kimin? Kim sorumlu?» diye soruyordu. Biraz önce gözünün önünden geçen yaşamın tüm korkunç olayları; Veli Bey'in kızları, Ferruh'la Şekure, üstelik Rafet, sonra Kamer, onun mutsuz, temiz, akılsız kocası; daha sonra ötekiler, daha bilinmeyen karayazgıllar; işte şu Suzidil... Bunlar nasıl önlenemez, nasıl yönetilemez bir gücün kurbanları; ne korunma yolu bulunabilenine iyi-

leştirme yolu ortaya konabilen onulmaz hastalıkların eline düşmüş zavallılardı ? Böyle olmaması için ne yapmalıydı?.. Hiç! Hiç!..

Bu sözcük, soğuk bir düşünüşle, orada yardım bekleyen, inleyen Suzidil'in başına iniyor gibiydi. Yapılacak hiç, hiç bir şey yoktu. Veli Bey'in kızları yavaş yavaş, ilkin se-zeneyerek, iyice sezince de artık geri dönme olanağı kalmadığı kanısına vararak, bu düşünüşü mutlu saydıklarına kendilerini de inandırmak isteyen bir gülümsemeye gittikçe daha çok çamura gömüleceklerdi. Şekure, Ferruh için ölecekti; Suzidil, böyle her zaman uluyacaktı, gerçekte birbirlerini sevmek zorunda olanlar, tersine, tır-malaşacaklar, boğuşacaklardı.

O zaman yeniden kendini düşündü; bir saniye kendisini de böyle yerlere kapanmış ulurken gördü. Kocasının sesiyle silkindi:

«Vedide! Ne yapıyorsun-yukarda?..»

A RTIK yerleşmişlerdi. Konuk odasını düşünmeyi son-** raya bırakarak evlerinin en gerekli şeylerini bütünle-mişlerdi. Ömer Behiç'in karısından saklamış ufak tefek borçları bile vardı. Vedide, ara sıra ona takılıyordu: «Kulaklarımın delikleri tıkanacak!» Ömer Behiç, buna çıkar bir yol bulurdu: «Birer küçük süpürge çöpü sokarsın, açılır!» Bir aralık, yine kocasının gelip kendisini arayacağını umut eden Suzidü'le Sabriye Kadın'ı evde bırakarak, çocuklar ve Andelip'le birlikte Erenköy'e konuk gitmişler, üç gece kalmışlardı. Bu hafta içinde de onları bekliyorlardı.

Ömer Behiç, bu pazar sabahı, aşağıdaki odasında Sel-

ma'ya ilk kez abece öğretmeye başlatmıştı. Ders, «J» ye

kadar çok iyi gidiyor, oraya gelince konuşma başlıyordu:

«Kızım, kötü okuyorsun. «Z» değil. Bak, iyice kulak

ver: J».

Selma sıkılıyor, babasına kızıyordu: «Aman, Beybaba! İşte söylüyorum ya: Z.. Z...» Ömer Behiç, dayanma gücünü yitirmemeye çalışarak örnek bulmaya çalışıyordu:

«Erenköy'deki komşumuzun adı neydi? Hani, pembe evin hanımı?..»

Selma, duraksamadan karşılık veriyordu:

«Menize!»

«Menize değil, kızım.. Menije, Menije.. Je..^

K.1K1K. HAYATLAR

91

Kapı çalındı. Selma, daha ilk derste başlayan bu dayanılmaz sıkıntıdan kurtulmak için fırladı. Ömer Behiç'in özel hasta bakımevine gelen mektuplarla birtakım kâğıtlar getirilmişti. Cuma ve pazar günleri çalışmazdı. Bu mektuplarla kâğıtlar, Selma için, raslantmm özel bir armağanı oldu; azından bir saat ders yapılmayacaktı.

Ömer Behiç'in gözüne önce kırmızı bir kâğıt çarptı: Bir telgraf... Açtı ve sapsarı oldu. Bu sırada odaya giren Vedide, elinde kırmızı kâğıtla kocasını o kadar sararmış gördü ki, birden kötü bir şeyin soğuk soluğunu duyarak:

«Neyiniz var?» diye sordu, «Çok sarardınız!»

Ömer Behiç, karşılık olarak karısına telgrafı uzattı. Vedide, bu bir satırlık şeyi okuduktan sonra söylenecek şeyi araştırırken kocası, düşüncesini belirtti:

«Ablamın dayanma gücüne inanırım; eğer eniştemin durumu kötü olmasaydı, kaygıya gerek görmezdi. Sorun yine kalptense, artık kurtulacağını hiç sanmam. Bu, öyle cana kıyan acımasız bir hastalıktır ki, çok az bağışlar.»

Vedide, dudaklarının arasından:

«Zavallı Müveddet Hanım!» dedi, «Bu büyük acıya nasıl dayanacak?»

Vedide, görümcesini tanımazdı; kocasıyla görev gereği il il dolaştıklarından, yıllarca süren aralarla istanbul'a gelirlerdi. Ömer Behiç'in evlenmesinden sonra onları istanbul'a çekecek bir konu da çıkmamıştı. Bu bakımdan Vedide görümcesiyle kocasını iyice tanıyamamıştı. Ömer Behiç de onlardan çok az söz açardı.

Doktor, eniştesini sevmemek için haklı nedenler bulamazdı. Ama bu adamın bir gün birdenbire ailenin içine girerek evde babasından sonra egemenliği ele alan; yaşamda en yumuşak ve duygulu ilk sevgiyi, kız kardeş sevgisini çabucak yabancılaştıran, artık ölmüş, soğumuş bir sevgi anısına dönüştürüveren o «eniştelik» sanını bağışla-

92

KIRIK HAYATLAR

KIRIK HAYATLAR

93

yamayarak, onu bütün bütün sevmeyi de başaramamıştı. Biraz da ablasına düşmanlık besliyordu.

Öğrenimini bitirdikten sonra, babasıyla annesinin anılarına birlikte ağlamak gereksinliği, onu ablasına sürüklemişti. Küçük bir gezi yaparak, on beş gün onlarda konuk kalmıştı. Bu kısa buluşma sırasında ablasını, babasıyla annesinin anısından ve kendinden o kadar uzak,

kocasına ise o kadar yakın, onunla o kadar yakından ilgilenir, ona o kadar benliğini ve yaşamını vermiş gördü ki... Büyük bir acı duyarak, bu kardeş yüreğinin artık bir daha kendisine dönmeyeceği kanısına varmış, gerçekte o zaman yaşamda yalnızlığın tüm karamsarlık ve üzüntüsüyle ciğerlerinden bir damar daha koparak, yanlarından

kaçmıştı.

Ömer Behiç, onların, ellerinden geldiği kadar kendisiyle az kalmak istediklerini; üstelik on beş gün içinde birbirine sıkı bağılılıklarını en küçük bir aksalıktan kıskanç bir özenle kaçınmak için önleyemedikleri, gizleyeme. dikleri bir gereksinme duyduklarını anladı. Ayrıca, onun yanındayken, onunla konuşurken ablasının kendisinden uzak durduğunu; gözleriyle, gözlerinde uçan tüm benliğiyle ötekine, enişteye sezilmemesi olanaksız yakınlığını gördü. Bütün bunlar, genç adama kıskançlık, gizli düşmanlık gibi bir incinmeyle acı çektirmişti.

Ömer Behiç, bir de onlarda derin, ancak kendilerini düşünen bir benlik bulmuştu. Evlilik yaşamları çocuksuz geçiyordu. Birbirlerine o kadar yetiyorlardı ki, bu ürün-süz evlilikten mutlu gibiydiler. Bitmez tükenmez bir esirgemezlik, bir özveri, bir başka varlık için yaşamak; yalnız onun için soluk alma yaşamı demek olan baba ve analık duyguları, ikisinin de kalbine yabancıydı. Tüm harcanmamış sevgi ve bağılılık duyguları kendilerine dönmüş; yüreklerinin üstünde, çevreye taşamayarak gittikçe kabaran bir göl birikintisi gibi kalmıştı.

Bu bakımdan, pek seyrek birbirlerine gönderdikleri mektuplarda bile bir yabancılık vardı. Ömer Behiç'te de, yalnız kendi çevresi içinde kapalı kalmak, dışla elden geldiğince az ilgilenmek tutkusu, sezilemeyen bir ilerlemeyle, iyice yerleşmişti.

Ancak Vedide, kocasına bağılı bir eşe yaraşır düşünceyle, o kadının kocasını yitirmeye nasıl dayanabileceğini sorarken Ömer Behiç,. birdenbire ablasını gözleri yaşlarla dolu, çocuksuz, kocasız, kimsesiz; dulluğun tüm acıla-rıyla, tüm yalnızlığıyla görür gibi oldu:

«Evet» dedi, «Zavallı kadın! Üstelik hiç kimsesi yok, yapayalnız, tek başına...»

Vedide, birden atıldı:

«Niçin?» dedi, «Siz yok musunuz? Ben, ben onun için bir kardeş değil miyim? Birlikte onu avutur, aramızda iyileştiririz.»

Bu, o kadar kendiliğinden, iyi kadın yüreğinden fıskıran bir avutmaydı ki. Ömer Behiç ayağa kalktı; karısının yanına giderek iki elini tuttu:

«Benim, melekler kadar iyi, melekler kadar güzel karıcığım!» dedi, «Bu yapmak istediğin şeyin yüceliğini bil-sen! Bir evde bir başka beden, bir üçüncü kalp, bir görünmce; evet, bir görünmce; ne ağır bir şeydir! Ama sen o kadar iyi, o kadar güzel bir kalbe sahipsin, beni de o kadar çok seviyorsun ki...»

Karısını saçlarından, yüzünden, gözlerinden küçük .küçük öpücüklerle öpüyor, ona teşekkürlerini bu öpücüklerle ödemek istiyordu. Bir aralık ekledi:

«Kimbilir, belki de bu acıya hazırlanmakta tez davrandık!»

Sonra biraz durularak yazımasasına oturdu, mektupları açmaya başladı. Küçük bir zarfı

yırttıktan sonra gülümsedi; gözlerini kaldırarak yabansı bir anlamla karısına baktı. Vedide:

94

KIRIK HAYATLAR

«Ne oluyorsunuz, yalvarırım? Neden bana öyle yabansı yabansı bakıyorsunuz?» diye sordu. Ömer Behiç, yine gülüyordu:

«Kötü haber, Vedide!» diye karşılık verdi, «Kıskanılacak bir şey daha çıktı sana. Veli Bey'in eşi zatürreden yatıyormuş. Doktor Bekir Servet, yarın sabah geçerken beni almak istiyor. Anlıyor musun? Küçük hanımlar...» Vedide, önem vermiyor görünerek: «Onlar evli ve çocuklu bir adamı ne yapsınlar? Bekir Servet beyleri var ya..»

Ömer Behiç, bu konuda karısını üzmemek isteğine yenilerek:

«Kimbilir?» dedi, «Onlar için tüm erkekler araba alacak, giysi yaptıracak, parmaklarının o sayısız yüzüklerine yenilerini ekleyecek yaratıklardır. Sonra, biraz da benden korkulur!»

Genç kadın, önem vermeme oyununu sürdürerek, birden atıldı:

«Evet, pek de korkulmaz değil!» °Bu sözler Vedide'nin ağzından, ruhunun öyle coşkulu bir içtenliğiyle çıkmıştı ki, Ömer Behiç'in gözlerinden şaka anlamı silindi. Karısına baktı, dudaklarının arasından: «Anlaşılmazsın, Vedide!» sözcükleri çıktı yalnız.. Sonra oturdu, hangisini alacağını bilemeyen elleriyle yeni gelen gazetelerin, dergilerin kuşaklarını çözmeye başladı.

Vedide, gerçekten anlaşılmaz bir kadın mıydı? Ömer Behiç'in kendisinde de bu korku vardı. Evliliğin gürültüsüz bağlılığıyla tüm tutku ve aşk isteklerini uyutabilmiş uslu bir koca sanının arasından, arada bir böyle başkaldırmaları olurdu. Böyle zamanlarda bir başka Ömer Behiç; birdenbire esen ateşli bir yelle kanı tutuşmuş, bütün sinirleri alevler içinde ağgözlü, baygın, anlaşılmaz bir

KIRIK HAYATLAR

95

T

I

çılgnılığın kollarıyla akli başından gitmiş bir Ömer Behiç çıkardı.

Bu «Uslu koca» sanının; gerçek benliğinin özüyle bağdaşmadığına, bu öğelerden birincisinin ikincisini, o hiç bir zaman kapanmayan yarayı yalnız örtmekten başka bir şeye yaramayan etkisiz bir yakıdan*, onu her zaman az çok sızlamaktan, az çok kanamaktan kurtaramayan, en küçük bir nedenle deşmeye, sonunda o hastalıklı noktayı olanca çirkinliğiyle açık bırakmaya hazır değersiz ve yararsız bir ilâçtan başka bir şey olmadığı yargısına vardırarak güçsüz dakikaları olurdu. En sonunda onu düzmece ve aldatıcı bularak çıkarıp atacak kadar yenilmekten korkardı. Gömleğine el uzatılsa da biraz açılrsa, o iğrenç yaranın iyileşemeyeceği görülecekti. İçin için sızlayarak göğsünü kemiren bu sakat noktayı kapatmak, uyuşturmak ve unutmak istiyordu.

Bu iki şeyin; birbiriyle hiç bağdaşamayarak, biri öbürünü boğup öldürmeye her zaman elverişli bir ortam arayan bu iki özün bitmez tükenmez çekişmeleri arasında; hiç bir zaman varlığına kesinlikle söz geçirtemeyerek, hiç bir zaman düşündüğünü yapacağına inanamayarak ortaya çıkacak sözde nedenlerin tutsağı, azgın bir selin güçsüz ve dayanıksız çöp parçası, doğru giderken birdenbire çılgıncasına çevresine çırpınarak, batıp çıkarak, ama hep yuvarlana yuvarlana, hep sürüklene sürüklene akıp gidiyordu.

Ömer Behiç, göğüs duvarları arasından gizli hastalıkları sezip bulmak sanatiyle incelemiş, keskinleşmiş bir çözümlenme duygusuyla kendini de inceler; sanki kulağını, bu hastanın da türlü gizli belirtilerle sakat göğsüne koyarak dinlerdi. Zavallı göğsünün içinde öyle hastalıklar, öy-

* yakı: Tedavi amacıyla bedene yapıştırılan herhangi bir madde...

KIRIK HAYATLAR

96

Ae korkunç belirtiler bulurdu ki, kendi kendisinden korkardı. Bu hastalıklar, kemirdikleri bedenleri öyle acımasızca kavrayarak onları davranışlarından sorumlu tutulamayacak bir biçimde yönetecek şeylerdi ki, bütün yaşamlarında yanlış davranışlarda bulunanlar; artık onun gözünde az çok yargılı, kendiliklerinden bir şey yapma konusunda güçsüz, hastalıklarının durumuna göre kendilerini yöneten gücün istemine az çok bağlı, ayıplanmaktan çok acınacak bir sürü mutsuzlardı.

Bu konuda doktorun düşünce biçimine derin bir kuşkuculuk dadanmaya başlamıştı. Bu kuşkuculuk, gerçekte başkalarını ayıplarken, en küçük şeyleri cezalandırmakta tezcanlılık gösterirken kendisi de bütünüyle bilemeden, elbette kendi içtenliğinin aldatışlarına kapılarak, yargılarında elinde olmadan aşırı gittiğini bilerek başlamıştı. Gücsüz saatleri aklına geldikçe, yargılarında sakınılacak noktaları araştırma zorunluluğu duyardı. Kendi yarattığı hafifletici nedenlerle buluncuna karşı duyduğu suçsuzluğu, eş suçu başkalarında cezalandırarak pekleştirmeye çalışan, başkalarını kınarken kendi güçsüzlüğü için ahlâk mahkemesine zarar ödemiş dalgın bir insan olmaktan korkardı. Sonra birden kendini suçsuz görmek ge-

reksinliğiyle:

«Ben, bu güçsüz anlarıma yenilmediğime göre, yenilenlerle aramızda büyük bir ayrılık var.. İşte, bütün önem bu ayrılıktadır» derdi.

Gerçek dalgınlar, aymazlar; ona göre, yenik düşüp de bulunçlarını susturacak kadar kendilerini aldatanlardı. Kuşkusuz, şimdi Perruh'a sorulsaydı, o da kendisini suçlu görmeyecekti. Onun da buluncunun kınayan sesini susturacak kendine göre bir aklanma kanıtı vardı.

öyleyse, bugün Şekure'yi öldüren, toplumun tüm Şe-kure'lerini öldüren bu suç kimindi? Ahlâk konusunda bu düşünce biçiminin nasıl korkunç bir çevrinti, insanın ba-

KIRIK HAYATLAR

97

şını döndürecek, yargılamasını kasırgalar içinde çevirecek, görüş alanını her saniye başka bir noktaya kaydırarak her şeyi bir başka biçim ve örnekte gösterecek öldürücü bir durum olduğunu biliyordu. Ve usavurumları-nın önünde, korkulu bir soruyla bir uçurumun kıyısına yaklaştığını sezince karşılık vermek için daha çok gecikmek istemeyerek dönerdi:

«Yaşam böyle olduğuna ve böyle olmasını hiç bir güç önleyemeyeceğine göre, bunu böyle görmeye katlanmalı» derdi.

Düşüncelerini evlenmesinden öncelere döndürdükçe, güçsüzlüklerine yenilgilerinden sonra başkaldıran, kendi kendinden öğrenen Ömer Behiç'i görürdü. Öyleyse, onda temiz bir insanın özü vardı; kinamaya, kaçamaklara dayanamayan, erdemlik kurallarıyla yargıya varmaya hazır bir temizlik özü... Ancak onun yanında, bir de bu sakat durum vardı.

Evet, derin derin sızlayan bir yarası olduğunu çok iyi, çok açık sezerdi. Ve bu yara arada bir dayanma gücünü kırarak öyle acılarla sızlardı ki, onu çıldırtırdı. O zaman kendi kendinden korkar, kendisini böyle sakat ve yenik bir raslantıya, bir güçsüzlük dakikasına kapılır görmekten utanarak yaşamdan kaçmak istercesine yalnız kalmak gereksinliğiyle evine gelir; Vedide'ye koşar, onun sıcak sevecenlik havasında ruhsal bir iyileşme dönemi geçirirdi.

O zaman kuşkuculuğunun yerini bir başka düşünce biçiminin, kurtuluş ve esenlik veren bir düşünce biçiminin anlığı ve temizliği alırdı. Kendi kendine:

«İşte, insan erdemi!» derdi, «Çekinmeyi gördüğünüzde kaçmak, kartınıza, çocuklarınıza, evinize sığınmak ve orada, bu sığınılan yerin temiz ve iç açıcı kucağında uyuyarak iyileşmek... Tehlike, küçük bir gözün sizi çeken mi-

Kırık Hayatlar — F. 7

98

KIRIK HAYATLAR

KIRIK HAYATLAR

99

ninnini bir gülümseme alevindedir. Bu alev, gülümsemenin çekici büyüü altında sizi karınızla, çocuklarınızla, yaşamınızın mutluluğuyla birlikte yakacak, yutacak bir yangın saklıyor. Kurtuluş, ondan kaçmaktadır. Yeter ki, ondan her zaman kaçmak olanağı bulunsun.»

Ve kaçardı. Kaç kez kaçmak için harcadığı gücün yor-gunluğuyla ezilmiş, hastalanmış bir durumda, onu birkaç saat içinde aylarca savaşmış kadar yorup kıran bir bozgunlukla, kaçılan şeyin yokluk acısı ciğerlerini yorarak, bakım bekleyen bir hasta yıkımıyla evine gelir, birden başlayan bir çalışma ateşiyle odasına kapanarak; karşısında Vedide, uzakta Selma ile Leylâ'nın gürültüleri, çalışırdı.

Ömer Behiç, yalnız işinin içinde bu çekinceden uzaktı. Hastalarının içinde onu hastalıklarından başka bir nedenle uğraştıran olmamıştı. Doktorluğu, kendinden,

insanlığından ayrılarak soyut bir kimlikle görünürdü. O zaman bu Ömer Behiç, yalnız hastaların acılarıyla inleyen, onları öldürücü sızılardan kurtarmak için insanlıküstü bir acınma ve sevecenlik simgesi olurdu.

Onu yıkan toplum yaşamıydı. Sanatının boş saatleri ne zaman onu toplum yaşamına yöneltse, kendinde öbür Behiç'in tüm aşk ve çılgınlığıyla, varlığının her noktasında ateşten bir kadın isteği yanan yaratığın azdığını duyar ve bu kişiliği; öbürünü öyle korkunç bir zorlamayla isteklerine yenik düşürmek, sonunda taşmak isteyen bu zorla bastırılmış aşk tutkularıyla birlikte öyle bir kasırğa içine atmak isterdi ki, bu boğuşmadan hırpalanmış çıkardı.

Yenik düştüğü anlar da olmuştu. Kendi kendine, evliliğe böyle büsbütün bağlı kalmasını eleştirerek:

«Aptal!» derdi, «Bu evlilik mademki onun aşk isteğine karşılık veremiyor; öyleyse evlilik, aşktan başka bir şey.. Onları birbirinden ayırmalı. İkincisinden birincisine zarar vermemenin yolunu bulmak da, erdendik" kaygısım-

daki vicdanı susturmak bakımından yeterli olmalı.»

Bu yargılamanın eksik yanlarım çabucak görerek güler ve eklerdi:

«İşte, bütün kötülük yapanların kullandığı 'Önce vicdanı aldatmak' kuralını ben de uygulamaya başlıyorum!»

Ama, eğlence çevrelerinde geçirilen gecelerin, o en, açıklanamaz isteklerin, gerçekleşmesi en olanaksız güçlü ereklarının yakıöi dokunuşlarıyla insanı hırpalan saatlerin ateşlerine karşı ne yapmalıydı ?.. Böyle zamanlarda ne anlatılamaz büyük acıları olurdu!

Önce, kendisini oyalayan birkaç insan yüzü bulunurdu. Birinin çıplak omuzları, öbürünün giysisi, ötekinin gözlerinde sezilen derin bir anlam, bir dördüncüsünün geçerken duyulmuş sesi... Bütün bu ayrı ayrı şeyler, onun ayrı ayrı damarlarını acıtarak titretirdi. Ömer Behiç, birdenbire üstünden atamadığı bir üzüntüyle dolar; çevreden yağan ışıkların pırıltısı arasında kapkara bir adam kesilirdi.

O çıplak omuzlar, dudaklarının önünden, mermer anıtların soğukluğuyla geçecek; o ipek giysinin hışırtısı kulaklarında bir alay ıslığı bırakarak uzaklaşacak; o büyülü gözler gizinden bir şey söylemeden yitecek; şu ses, biraz önce içini etkileyen şu ezgili ses, ona, yalnız kendisine iki sözcük fısıldamayacaktı. Çünkü bütün bu arkalarından titrenen, ölünen şeyler, sizin için yabancıydı!

Onların tümünün sizin olmasını istemenize karşılık, biri bile sizin olmayacaktı. Onlar başkalarınındı, her biri bir başkasının... Sonra onlar da, o başkaları da sizin kadar yoksundu. Onların da yüreklerini yoran başka çıplak omuzlar, hışırtılı etekler, aldatıcı gözler, alaycı sesler vardı.

Ömer Behiç, böyle eğlence toplantılarında karanlık bir gölge sıkıntısıyla dolaşırdı. Sonra bir yüze, ruhunu kavrayıveren bir bedene raslardı. Bu, genç adamın tüm

KIRIK HAYATLAR

KIRIK HAYATLAR

101

11

isteklerini, yoksunluklarını, belirtilememiş duygularını, bir biçim alamamış düşlerini kısaca toplayıp bir araya getiren bir görüntü özü; bu görüntünün çevresindekiler de giderek sönen bir ayla kesilirdi. Uzaktan ona bakar, sanki ruhu eriyerek onda emilir, yüreğinde derin bir üzüntü duyar; birkaç saat can çekişir gibi olurdu.

Bir kez, büyük bir gece eğlencesinde, böyle bir yüzle karşılaşmıştı. Bu, bir genç kızdı. Biraz süzölmüş yüzünün solgun rengiyle, iri gözleriyle, hafifçe açık duran ince soluk dudaklarıyla hasta bir çiçeğe benziyordu. Sonra bu hasta görünüşüyle çelişen öyle coşkulu, öyle çocuksu bir neşesi vardı ki, herkesi çevresine topluyordu.

Ömer Behiç, bu ondaki neşeden anlaşılabilir bir üzüntü duyuyordu. Genç kızı kaygılı, topluluğun ilgisini çekmemiş, bir kıyıda unutulmuş; kendisinden başka hiç kimsece sezilmemiş görmek isterdi.

O, bütün bu çevresindekilere nedenini bilemediği gizli bir düşmanlık duyuyor; genç kızı eğlendirdikleri, onu oyalayabildikleri için bütün erkeklere kinleniyordu. Ömer Behiç, onu yalnız kendisinin görmesini istiyordu. Bu dans kasırgası, bu ışık çağlayanı içinde onunla kalabalığın arasında karşı karşıya, yapılmış ancak ikisi kalmalıydı. Ve o, herkesçe önem verilmezken, yalnız bir ruhun kendisi için eridiğini, süzölüp yok olduğunu sezerek mutluluğa erişme-

liydi.

O gece bu genç kızın karşısında hayalinin kanatlan-masıyla bir düş kurmuştu: Bir gece, bilinemez nasıl bir raslantıyla, onunla yalnız olacaktı. O kadar yalnız bulunmak istiyordu ki o gece; kapkaranlık, tüm evreni saklayan bir gece olacaktı. Onlar bile birbirlerini göremeyecek, yalnız sezeceklerdi. O; küçük, ince elleriyle Ömer Behiç'in başını kendine çekecek, dizlerinin üstüne yatırarak, bu siyah gecenin bilinmezlerle dolu göğsünden geldiği sanılan fışkırtılı bir sesle:

«Hani o akşam?» diyecekti, «Çok eğleniyor görünüyordum. Bu, bir yalandı, anlıyor musunuz? Tersine, çok sıkılıyordum: Tüm çevredekilerden, danstan, müzikten, eğlenceden; her şeyden, her şeyden... Yalnız bir kişiyi görüyor ve onunla işte böyle siyah bir gecede, her şeyden uzak, yalnız onunla birlikte, başını dizlerimin üstüne alarak, parmaklarımla saçlarını tarayarak bunları kendisine söylemek istiyordum.»

Ömer Behiç, karşılık vermeyecekti. O konuşurken, bu geceyi kendisine sunduğu için genç kızın yalnız dizlerini öpecekti. Bu gece hiç bitmeyecek, hep böyle sürecekti.

Genç adam bu düşleri kurarken bir dostu onu dalgınlıktan çıkardı:

«Ne düşünüyorsunuz?»

«Hiç!»

«Hiç mi? Buna gerçekten inanıyor musunuz?.. Geliniz, sizinle tanıştırlılacak biri var!»

Ve dostu, genç adamı elinden çekerek tanıştırlılacak kişiye doğru yürümüştü. Ömer Behiç, eğer elinde olsaydı, çabucak geri dönerdi. Korkunç bir şey yapmak üzereymiş gibi ürküyor; ağzının kuruduğunu seziyordu. Genç kızla konuşamayacağını, başı dönerek olduğu yere yığılı-vereceğini sandı.

Genç kız, Ömer Behiç'i birden ağırlaşan bir yüzle karşıladı; sonra çevresindekilere oynak bir gülümsemeyle:

«Niçin duruyoruz?» diye sordu.

Dostu, Ömer Behiç'in kulağına:

«Bu vals sırası benim» dedi, «Yansını size vermeme ister misiniz?»

Beş dakika sonra yeni bir vals başlarken genç kız, Ömer Behiç'in kolları arasındaydı. İkisi de ağırbaşlı dav. raniyordu. Ancak birkaç sözcük konuştular. Genç kız,

102

KIRIK HAYATLAR

Ömer Behiç'e, «Biraz önce düşündüklerinizi ben de eksiksiz anlıyordum, uzaktan...» der gibiydi.

Genç adam, birdenbire, onu dostunun yanına bırakma zamanının geldiğini düşündü. Durdular. Ömer Behiç, onu, koşarak gelen arkadaşının yanında bırakırken genç kız, kendisinden önce davrandı: «Sağolun, efendim!» dedi. Ve bir saniyelik aradan sonra ekledi: «Yine görüşürüz...»

Genç kız, şimdi arkadaşının kolları arasında o kadar neşeli, coşkulu, kendisini dansın büyüğü dalgalarına bırakarak böyle akıp gitmekte o kadar mutlu görünüyordu ki Ömer Behiç, acı bir incinmeyle çabucak gerçeğe döndü. Bu genç kızın ruhu ondan, onun düşünden ne kadar, ne kadar uzaktı, Tanrım? Aralarında ne bitmez tükenmez uzaklıklar vardı! Belki de, şimdi onu kollarının arasında döndüren adama yakın bir gelecekte çocuklar doğuracak, birdenbire yaşamın somutluğu içine düşecekti. Bu genç kızda bir gecenin şu yarım saatlik düşünden hiç bir şey kalmayacak ve o, Ömer Behiç için, bir gece eğlencesinde karşılaşmış, beş dakika birlikte dans edilmiş yabancı, sönük bir yüzden başka bir şey olmayacaktı.

Tümü böyleydi. Bütün o sokaklarda, bahçelerde, ötede beride karşılaşmış, size yaşamınızın en pırıltılı birkaç dakikasını geçirten yüzler; gözlerinizi açınca sona eren düşlerin uçuculuğuyla, saptanamayarak, anlaşılamayarak uçup yok olan şimşeklerdi. Bunlar, sizi bir saniye parıltılı ve hiç olmamış bir evrende yaşattıktan sonra karanlıklara boğulup silinecekti.

Ama, neden «Yine görüşürüz?» demişti?.. Mademki yaşam böyleydi, mademki bu

sonuçsuz bir dŖten baŖka bir Ŗey olamazdı, mademki dŖler hep böyle kalacaklardı; yeniden görmekten, ve bir daha zehirlenmekten ne kaaktı?..

Genç kız, bütün gece mer Behiç'ten kk bir bakıŖını bile esirgeyerek, bu beŖ dakikalık tanışmadan belleğinde bir gölge bile kalmamıŖ; danstan, müzikten mutlu, ara sıra uzakta çiftlerin arasında yiterek, ara sıra önünden geçerek gidiyordu.

Genç adam, bunaldı. Bu topluluk, onu boğan bir sıkmatan baŖka bir Ŗey değildi. İçinde, buradan kaçmak için önüne geçilmez bir istek vardı.

Kendisini sokakta bulunca, kiŖ gecesinin soğuk havasından büyük bir esenlik duydu. Arabaların arasından sıyrılarak, Ŗemsiyesi koltuğunda,, elleri paltosunun ceplerinde, hiç bir yerde durmadan, fenerlerin sisli camlan arasından kayarak, sokağın ıslak taŖları üstünde titreyen ctİiz ıŖıkların karanlığa yakın aydınlığında böyle uzun uzun yürümekten gelen yaban bir tatla, Taksim'e kadar ıktı. Kaldırımın kıyısında bekleyen bir araba görünce eve dönmek aklına geldi. -Bu insanı ağılayan dŖler ancak orada, evde yoktu.

Ruh ve dŖnn bu gereksinme duyduğu baŖkaldırmalarından sonra kendisini Vedide'ye karŖı soyut bir suç iŖlemiŖ grerek ona daha fazla sokulur, onun yanında daha uzun saatler geçirmek için yollar bulur, suçunun baėıŖlanmasını onu daha fazla sevmekte arardı.

Hayalinin bu l doėmuŖ Ŗiirlerinden, bu dŖ gerek-sinliğinden, baŖka bir Ŗeyle hırpalanırdı. Bu, bedeninin birdenbire oluŖan bir coŖkusuydu. Bu, kanını tutuŖturan, bütün sinirlerini sarsan öyle ateŖli bir yel olurdu ki, onu hiç bir Ŗeyi dŖnmeye zaman bırakmayan bir hız ve gle çekip sürüklemek isterdi.

Böyle dakikalarda mer Behiç, belirtilemeyen bir dŖ için aŖk ve seviŖme övgüleri yazan bir ozan değil, yalnızlık yaŖamına uzaktan gelen .bir solukla sarhoŖlaŖmıŖ erkek bir canavar olurdu. Böyle zamanlarda i ekiŖmesi

1U4

JSJ.K1JS. JtIAIAIJ-AK.

Öyle acı, yeniliŖe öyle yakın sonuçların ekincesindeydi ki, çok kez kendinden korkar, iğrenirdi.

O zaman bedeninde bir sinir bozukluğu olabileceğini dŖnerek kendi kendisini, yaŖamının bütün aŖk ayrıntılarını, eleŖtirici gözle çözümlenmeye alıŖırdı. Evleninceye kadar yaŖamında aŖk, hemen hemen hiç bir rol oynamamıŖtı. YaŖamının gerçek aŖkı, evliliğiydi, Vedide'siydi.

Eğlencelerinde, bir gecekik süren iliŖkilerinde, ele avuca sığmaz olmaktan çok, uslu bir genç diye tanınırdı. Üstelik, bu eğlencelerden, onu haftalarca böyle yerlere gitmekten alıkoyan bir iğrenme duygusuyla ayrılırdı. Ömer Behiç'te öyle bir i temizliği vardı ki, kendisine en az sahip olduğu zamanlarda bile kiŖiliėini kınamaktan geri kalmazdı. Genç adam, bu ekiŖmelerden birinde yenilse, evlilik yaŖamını kk bir aldatmayla olsun kirletse, bunun kirinin her zaman kendisini izleyeceğini; onu her zaman kendisiyle mutluluğunun arasında bulacağını dŖnrd. Ve böyle baŖkaldırma zamanlarında, bir hastayı iyileŖtirmeye alıŖırcasına, kendi kendine:

«Hastalık ateŖini andıran bu dönemleri atlatmak için biraz direnmeli!» derdi.

* * *

Ömer Behiç, bir süre sessiz durduktan sonra gözlerini kaldırmadan karısına sordu:

«Gerçekten, gitmemi istemiyorsan, onlardan özür dileyeyim, Vedide!»

Kocasının böyle bir sözüyle Vedide'nin bütün kaygıları yok olurdu. Biraz önce ağzından ölçüsüz kaçan o tümceden öyle utandı ki, kocasının kafasında beliren kuşkuyu yapmacık bir dargınlık yaratarak gidermeye çalışmak için:

«Aa!. Siz de!» dedi, «Hiç şaka yapmayalım mı? Artık size bir söz söylemeye de gelmiyor.»

KIRIK HAYATLAR

105

Sabahleyin Ömer Behiç'i almak için eve uğrayan Doktor Bekir Servet, yaya geçtikleri caddeden Nişantaşı'na saparken, arkadaşını birden durdurdu; giysisinin düğmesinden tutarak:

«Sana bir şey söylesem inanır mısınız?» dedi, «Seni çağırmayı onlar düşündü.»

Ömer Behiç, anlayamadı; arkadaşına baktı. Bekir Servet, ekledi:

«Hastanın ikinci bir doktor çağırması gerektirecek hiç bir şeyi yok. Nezle, göğsüne inmiş, o kadar... Önce başka bir doktora danışmayı, sonra da seni, küçük Neyyir düşündü. Eğer öneri Nebile'den olsaydı., anlıyor musun?»

Ömer Behiç, güldü:

«Hayır, hiç anlamıyorum.»

Yürümeye başlayan Bekir Servet:

«Kurnazlık ediyorsun» dedi, «Eğer seni Nebile düşünseydi, o zaman ben de" düşünenecektim. Neyyir'i nerede görmüştün, dostum?»

«Her yerde ya da hiç bir yerde.. Veli Bey'in kızlarını herkes ne kadar tanırsa, ben de o kadar tanırım. Üstelik, Neyyir Hanım'ın beni düşünmüş olmasına çok şaşırdım.»

Bekir Servet, hep alay eden tutumuyla karşılık verdi :

«Ben hiç şaşmam. Bu, olsa olsa, küçüğün beğeni sahibi olduğunu gösterir.»

Ömer Behiç, hoşlanmadığı bu konuşmayı kesin bir karşılıkla bitirmek istedi:

«Beğeni konusunda ablasından pek geri kalmamış sanırım.»

Bekir Servet, Ömer Behiç'in en eski okul arkadaşlarındanandı. Her şeyiyle bir mahalle çocuğu olan Bekir Servet, sokakların çamurlarında yetişmiş bir bitki kirliliğiyle büyümüş,

yapraklarını çamurlardan bütün bütüne temizleyememişti. Cami avlularında, yıkık yerlerde birdirbir-

106

KIRIK HAYATLAR

le, uzuneşekle başlayan okul kaçaklığı, yavaş yavaş ders kitaplarının İranlı şekerinin tepsisine ya da mahalle mescidindeki müezzinin odasına sonra alınmak üzere bırakılarak, Aksaray'dan kiralanmış atlarla kale dışında gezintilere ya da Kumkapı'dan tutulmuş bir sandalla denize açılmaya kadar ilerlemişti.

Arkadaşları arasında onun bambaşka bir özelliği vardı: Tümünden küçük olmakla birlikte tümüne sözünü geçirtmek... Ona, «Piç Bekir» derlerdi. İnsanı çeken özelliğinin niteliği bilinemezdi. Karşı durulamaz sözügeçerliliği-ne boyun eğen tüm arkadaşları, mahallede hep birer takma ad taşıyan o «Ateşgöz Osman»lar, «Bilya Hasan»lar, «Yengeç Süleyman»lar, «Vurkızmaz Cemil»ler; Piç Bekir'. in kafasında doğan bütün düşüncelerin birer oyuncağıydı. Kısa, küçük, cılız, fareyi andıran bir görünümü vardı ve kıpırdaklığı, çevikliği, takılganlığı, yaptığı kötülüğü belli etmeyen ele avuca sığmazlığı o küçük yapısına öyle bir anlam katardı ki, önce evde babasıyla annesinden başlayan «Piç»lik sanı pencerelerden sokağa taşmış, bütün çocukların ağızına düşmüş; muhallebiciden bakkala, kavun karpuz sergisinden okula kadar yayılarak Bekir'in bir fotoğrafı gibi benimsenmişti.

«Bekir» denilince bu adın uyandırdığı biçim belirsiz kalırdı. Örneğin, İmam Efendi, gözünü kapayarak mahallenin yazılı defterinde «Bekir» adında birinin bulunup bulunmadığı sorulunca, uzun uzun aramaya başlardı. Soran, bir ara eklerdi: «Piç Bekir!» O zaman İmam Efendi, aramaya gerek görmeyerek

gözlerini açar:

«Böyle söylemeniz ya! Piç Bekir, evet.. Ne yapmış yine?» derdi.

Bu tanımla «Bekir», belirginleşirdi.

KIRIK HAYATLAR

107

İmam Efendi'ye arkasından dilini çıkararak; okulda falakanın altından kalkar kalkmaz bir gözünü kırparak arkadaşlarına sırtan; «Vurkızmaz Cemil»in iki kürek kemiği arasına yumruğu yapıştırdıktan sonra birden dönerek duvardaki örümceği izliyormuşeasma sessiz duran; önündeki çocuğun kulağına süpürge çöpünü soktuktan sonra gözlerini kapayarak, kendinden geçerek tatlı tatlı ensesini kaşıyan Bekir, ancak «Piç Bekir» denilince belirleşirdi.

Ondan herkes yakınmaya bir neden bulur, ama, yine de onu severdi. Bir gülünç sözcükle, herkesin yaratılışına göre düzenlenmiş eğlendirici bir davranışla bütün tanıyanların dostluğunu kazanırdı. Mahallede kızgınlığıyla ün yapan İmam Efendi'yi bile tek yumuşatan yine oydu.

Bir gün, mescidin duvarından bir parça sıva düşürmek suçuyla İmam Efendi'nin yanma çağırılmıştı. Kızgınlığından köpüren imam, sormuştu:

«Mescidin sıvasından ne istedin, bakalım?»

O, eksiksiz bir ağırbaşlılıkla, aldırış etmeden karşılık verdi:

«Gerekti de onun için, İmam Efendi.» ' Sonra açıklamıştı:

«Bizim komşu hanıma, bakkalın karısına götürecektim., biraz kendisine düzgün yapsın diye...»

Parmak kalınlığındaki düzgünüyle birlikte «Kara Ayşe» sanından kurtulamayan bakkalın karısı, mahallenin en büyük yüzkarasıydı. İmam Efendi, bu şakaya o kadar gülmüştü ki, suçluyu cezalandırmaya gücü kalmamıştı,

Bekir'in bu konudaki şakasını uzaktan uzağa duyan bakkal, onu dükkânının önünden geçerken yakalamış, kulağını çekmişti:

«Sıvayı kime götürecektin, kime?.. Hele bir daha söyle!»

108

KIRIK HAYATLAR

K-İK1K. HAYATLAR

109

Bekir, hiç sesini çıkarmamış, canının acımasından ya-kınmamıştı. Çünkü, bakkalla iyi geçinmek zorundaydı; Ramazan yakındı, sonra ödenmek üzere karagöz takımı

alacaktı.

Bakkal, çocuğun kulağını çekti çekti, bıraktı. Bekir, çabucak başını yana çevirerek öbür kulağını uzattı:

«Bunu da, kuzum, Tanrı için, ölmüşlerinin canı için» dedi, «Biri uzun, biri kısa kalmasın!»

Annesi ona kızınca kötü yakarışlara başladığı:

«Gözlerin kör olsun, başka bir şeycikler dilemem, Yüce Tanrı'mdan!.. Boyun devrilsin, e mi? Seni teneşirlerde uzanmış göreyim!»

Başının üstünden bu kargışlar yağarken Bekir, uzaklarda dolaşır, fırtınanın geçmesini beklerdi. Beş on dakika sonra da eve döner, yavaşça sokulur, «Git, istemem!» diye bağırarak annesinin dizine başını koyar, yaltaklanırdı:

«Ölürsem sen ne yaparsın sonra? Ben, senin tekne kazıntın değil miyim? Senin onulmaz acılarının ortağı, kara maşan, çöpten minaren, ağustos böceğin değil miyim? Ben ölürsem o adam sonra seni ne yapar?»

Kadının yüreği yufkalaşır, özellikle «O adam» konusunda büsbütün yenik düşerdi. Evet,

Bekir, onulmaz acılarının ortağıydı. Babasından, o adamdan çektikleri, hep bu ağustos böceğinin sevgisi için değil miydi? Ne zaman gözleri yaşarmaya başlasa Bekir fırlar, ayağa kalkar:

«Bas yirmiliği!» derdi.

«Aa! Bende beş para yok, yirmilik ne gezer?»

«Sonra karışmam! Ana yakarışı bu.. Belki tutuverir de ölürsem, öbür dünyada iki elim yakandadır!»

Bekir, bu sözleri davranışlarıyla o kadar gülünçleş. tirirdi ki, annesi yarı ağlayarak; belki Tanrı'ya yakarı-şıyla benimsenip ölüverecek çocuğun kursağına bir parça tavukgöğsü indirecek yirmiliği basardı. O zaman" Be-

kir, parmaklarını şakırdatarak ve bir havaya uydurarak, sevinçten çıldırmış, şarkı söylerdi:

«Mangiz de, mangiz de, mangiz!..»

Sokak kapısından çıkarken de, sokakta da annesi, oğlunun şarkı söyleyen sesini dinlerdi:

«Mangiz de, mangiz de, mangiz!»

Ve dudaklarının arasından on dakika önce çıkan kar. gışlı sözlerinin gücünü azaltmak amacıyla mırıldanırdı:

«Tanrım, sen onu koru!»

Ahırkapı okuluna «Bekir Servet» adıyla geldi. Okula yazılırken, başka bir ad daha bularak, o eski sanının yinelenmesini engellemek gereğini duymuştu. Ancak bu, boş bir önlemdi. Bir gün kendiliğinden, yeniden; mahalle yo-luyla değil, ancak ona yakıştığı, onun yapısına, davranışlarına, yaratılışına bir kalıp kadar uyduğu için o san yine meydana çıktı. Dersliğin havasında «Piç BekiT» adı uçtu ve herkes, üstelik kendisi, bundan o kadar kıvanç duydu ki, artık «Bekir Servet» adı, ona yalnız dolabından çıkarılarak fırcalanıp ütülendikten sonra bir iki saatine giyilecek bir tören giysisi gibi, yabancı kaldı.

Yeni adının süslülüğüne uygun bir ağırbaşlılık taslarken; gerçek sanı ortaya çıktıktan sonra kendisini; asıl kimliği, o her zamanki alaycılığı, aşın neşesi ve yakışsız davranışlarıyla birlikte sevilen mahalle çocukluğuyla göstermekten çekinmemişti. Bu durumuyla tanmca da bütün arkadaşlarını çevresinde toplayan bir odak oluverdi. Düzenlenecek eğlenceler hep onun kafasından çıkar ve o, eğlencelerin ruhu olurdu. Kötü şeylere yaratılış bakımından eğilimi bulunduğundan, bu eğlencelere ancak kulaktan kulağa fısıltılarla anlatılabilen çeşitler de katardı. «PİÇ Bekir»in en büyük becerisi, bir erdemlik. sorunu yaparak bu eğlencelere katılmayanları, özellikle Ömer Behiç'i, kandırmakta görülürdü. Onu bir köşeye sıkıştırır, yan kafa tutarak, yarı güldürerek:

!'ÖİE

110

KIRIK HAYATLAR

«Aval, sen de!» diye başlardı, «Hep böyle miskin miskin otur işte!»

Sonra yapılacak şeyin kötü bir şey olmadığına yarayacak kanıtları en gülünç biçimde sıralardı. Sonunda Ömer Behiç'i o kadar güldürürdü ki, onun başıyla belli belirsiz kargı koymasını büsbütün kıran bir tutumla:

«Artık çekinilecek bir şey kalmadı» derdi.

Sonra da, sanki onun gönül kanisiyle birden bir beğenme duymuş gibi, coşkuyla Ömer Behiç'in ellerini tutar, olanca gücüyle sarsarak eklerdi:

«Göründüğün kadar hımbıl değilsin sen!»

Bekir, yavaş yavaş Ömer Behiç'i öyle etkilemişti ki, onun temiz kanına karışmış kötülük mikrobu gibi damarlarında dolaşırdı. Ve Ömer Behiç; çirkin, kötü bir şey nasıl sevilirse, o tutkunluğa benzer bir gereksinmeyle onu

sevdi.

Okulu bitirdikten sonra birbirlerinden ayrılmışlardı. Bekir Servet, istanbul dışındaki küçük devlet hastanelerinden birinde asistanlık buldu. Ömer Behiç, Avrupa dönüşü onunla istanbul'da karşılaştı. Tek gözlüğüyle, Macar biçimi kıvrılmış bıyıklarıyla*, kül rengindeki eldiven-leriyle birlikte kavranmış tıpla ilgili bir sürü dergilerle bu mahalle çocuğuna raslayınca şaşırılmıştı. Bekir Servet, bu eski arkadaşını önce ağırbaşlı, üstelik soğuk karşılamıştı.

«Sonunda istanbul'a yerleştim. Oh! Büyük başarı! Günde boş iki saatim bile yok!»

Sonra ,eski ilişkilere bağlılık duyan ve yararlı olmayı amaçlayan bir içtenlikle eklemişti:

«Dostum, başlangıç her zaman güçtür. Denemelerimle . her zaman sana yardıma hazırım, inan.»

Böyle soğuk başlayan yeni ilişki, birçok raslantıyla

| Macar biçimi bıyık: Dolgun, dudakların yanlarında incelik düzleşen zamanın ünlü bir bıyık modası.

|

KIRIK HAYATLAR

canlandırılıla canlandırılıla bulutlardan sıyrılarak parlama, ya başlayan uzak anılar gibi, yeniden güç ve özellik kazanan bir dostluğa dönüşmüştü.

Bekir Servet'in Beyoğlu'nün yan sokaklarından birinde bir odası vardı. Ömer Behiç'le ilk karşılaşmasında günde iki saatlik boş zamanı bile olmadığından yakman bu gencin Taksim Bahçesi'nde, Tepebaşı'nda; eğlenilen ve özellikle kadın bulunan bütün yerlerde geçirilecek

uzun zamanları oluyordu. Beşiktaş'a inmek için çoğunlukla Beyoğlu'ndan geçen Ömer Behiç, onunla sık sık karşılaşır ve yarım saatini arkadaşının yeni bir başarısına ilişkin öyküsünü dinlemekle geçirirdi.

Bir gün Beyoğlu'nda bir yerde otururlarken Bekir Servet, birden ayağa kalkmış ve ona:

«Özür dilerim, dostum» demişti, «Kaçıyorum!»

Bir dakika önce Veli Bey'in kızları geçmişti.

Yeniden karşılaşmalarında Ömer Behiç:

«O gün kimi izliyordun?» diye sordu.

Bekir Servet, birden gerçeği söyleyememişti. Ama sonra arkadaşının öğrenmek için üstelememesinden sıkılarak kendi anlattı. İlk günü, şöyle böyle düşünmeye meydan bırakmayacak biçimde başladı:

«Yalnızca aile doktorlarıyım, anlıyor musun? Hiç sanıldıkları gibi değiller. Yakından tanışan, şaşarsın. Gerçeği, söylentilerle o kadar çelişkili bulacaksın ki...»

Bir kez de bu söylediklerini unutarak:

«Mutluyum» demişti, «Yaşamımın en büyük aşkî Nebile, benim için çıldırıyor. Tanrı'dan, biraz uslu davranıyorum da., öyle olmasa...»

Ömer Behiç, arkadaşının sözünü yarıda bıraktırarak:

«Evlenme kesin!» demişti.

Bekir Servet, evrende her şeye olabilir gözüyle bakar-

yalnız buna olasılık vermiyordu:

«Evlenme, hiç bir zaman! Her şey olabilir yalnız o

di

112

KIRIK HAYATLAR

olmaz.. Evlenmek için az çok sana benzemeliyim. Sen, ta okuldan beri bir parça, nasıl diyeyim?..»

Ömer Behiç, gülerek, bu bulunamayan deyimden zorluğundan arkadaşını kurtarmıştı:

«Hımbılcaydım!»

* * *

Sahire Hanım'm yanında, ince bir başörtüsüyle omuzlarına şöyle atıhvermiş hoş bir yeldirmeyle yalnız Nebile vardı. Ömer Behiç, Bekir Servet'in gerekli gördüğü bir gevezelikle hastaya ilişkin düşüncelerini dinledikten ve hastayı yokladıktan sonra, yeşil gözlerinin içinde kendisini yine güzel göstermek isteyen bir kadın gülümsemesiyle bakan Sahire Hanım'a:

«Nezleniz hafiflemiş» dedi, «Arkadaşımın yöntemlerine eksiksiz katılıyorum. Öksürüklere gelince: Onlar için yakınma değil, sevinç belirtmelisiniz. Öksürmek kadar göğsü temizlemeye yarayan bir ilaç olamaz. Üstelik, yakınmalarınıza bakmadan Bekir Servet Bey, şuruplarınıza sizi öksürtecek şeyler koyarak düzensizlik yapıyor...»

«Gördün mü, Nebile? Ben söylemiyor muydum? Bu şuruptan kullandıkça öksürüklerim büsbütün kabarıyor, diye.. Sağolun, beyefendi, beni aydınlattınız. Bundan sonra Nebile bana şurup içirtebilirse...»

Nebile, ilk kez Ömer Behiç'e doğrudan doğruya söz yöneltti:

«Bilmezsiniz, efendim; annem ne kadar çocukluklar yapıyor? Bir kaşık şurup içirtmek için saatlerde yalvarmak gerekiyor.»

İnce ve şakiyan bir sesi vardı; bunları söylerken çocukça bir yakınmayla titriyordu. Ömer Behiç, ancak bu birkaç sözcüğü konuştuğu sürece baktı ona. Yeşille sarıdan hangisine daha yakın olduğu pek kestirilemeyen gözlerinin, sesindeki ezgili yakınmayı güçlendiren kaygı ve

sıcak bir bakışı vardı. Bu bakış, biraz süzgülü gözkapak-lannın arasından kadifelenerek kayıyor ve baygın bir duruşla akışını değiştirmekte gecikiyordu. Kanatları çok titrek ince burnunun, uçuk pembe dudaklarının, koyu bir süt mavilikleriyle donuk beyaz teninin arasında bu rengi bilinmeyen gözlerin dalgalarından bir panltı uçuyor ve onu, gece kibrit ışığıyla görülmüş bir yüze benzetiyordu.

Ömer Behiç daha karşılık vermeden, Nebile; annesinin yatağının yanında duran saate baktı ve birden neşeli, çocuksu bir çabuklukla; dantelelerin arasında bileklerini açık bırakan bir davranışla, kollarını kaldırdı:

«Aa!» dedi, «On dakika geçirdik.»

Akar gibi bir yürüyüşle Ömer Behiç'in yanından geçti, yatağın yanındaki masaya kadar gitti; arkasına bakmadan:

«Bekir Beyefendi, bana yardım eder misiniz?» dedi, «Ben kaşığı tutayım, siz şişeyi alın.»

Sahire Hanım, yatağından:

«Bu kız beni şuruplarla bitkinleştirecek» diye sızlanıyordu.

Bekir Servet, tek gözlüğünü takmıştı. Omuzu Nebile'-ye hafifçe dokunuyor, şurubu şişenin şekerlenmiş ağzından akıtmaya çalışıyordu. Ömer Behiç, onları arkalarından yan yana, omuz omuza görüyordu. Bekir Servet, dudaklarının arasından Nebile'ye bir şeyler söylüyor gibiydi. Genç kız, onu dinlemiyormuş gibi görünerek, başını çevirmeden, Ömer Behiç'le konuşmasını sürdürdü:

«Göreceksiniz ya, sizin yanınızda hiç direnmeyecek. * Uslu çocuk olacak, annesinin her sözünü dinleyen bir çocuk.. Siz bilir misiniz, doktor; ben annemin annesiyim! Değil mi, anne?»

Sahire Hanım," kaşığı görünce dudaklarını büzdü. Zorla akıtılacakmışcasına ağzını sıkıyor, başını çevirerek, si-

Kınk Hayatlar — F. 8

nirli bir gülüşle sarsılarak elini sallıyor, «Götür! İstemem!» demek istiyordu.

Nebile, bir koluyla, yeldirmesinin bollukları içinde tüm ince ve uzun boy poşunun dalgalı uyumunu gösteren bir yaslanışla annesinin başını kucakladı. Bir yandan da, dökülmesin diye eliyle kaşığı uzaktan tutuyordu. Annesinin yabansılığını Ömer Behiç'e göstermek isteyen bir gülümsemeye, sesi bir çocuğu aldatan yaltaklıklarla dolu, yalvardı:

«Oh, benim minimini, söz dinleyen çocuğum! Annesini hiç kırmaz. İşte, şimdi ağzını açacak!»

Nebile, bu küçük güldürüyü öyle doğal bir beceriyle oynuyor ve bu çocuğunu aldatmak isteyen anne oyunu ona o kadar yaraşıyordu ki, Ömer Behiç dalgın, dudaklarında bir gülümseme, ona bakıyordu.

Sonunda hasta, şurubunu içtikten sonra, bu yavan şeyin tadını unutmak istiyormuşcasına gözlerini kapayarak başını yastığına bırakıverdi. Nebile, kaşığı el bezine silerek yerine koymaya çalışıyordu. Ömer Behiç, artık burada fazla kalmanın yersiz olacağını düşündü ve Bekir Servet'e gözleriyle, «Gidelim!» dedi.

Arkadaşı da bu düşüncede olduğunu göstermek için bir iskemlenin üstünde duran eldivenlerini aldı. Ömer Behiç, izin ister bir durumda ayakta bekliyordu. Bekir Servet, arkasını Ömer Behiç'e vererek Nebile'ye yaklaştı; yavaş sesle bir şey söyledi. Nebile, Ömer Behiç'in kendisine bakan gözlerinden sıkılmayarak, tersine, Bekir Servet'e karşılık verirken gözleri Ömer Behiç'in gözlerinde, oynak bir kahkaha salıverdi:

«Oldu!» dedi, «Kadın, altı ay sonra beni de ayırtsın, oğluna'başka bir kız arasın.. Ne iyi bir evlenme olurdu!..»

Sonra Bekir Servet'i bırakarak, gideceklerini yeni sez-mişcesine, Ömer Behiç'e koştı:

«Gidiyor-musunuz, efendim? Bilseniz ne kadar gönül esenliği verdiniz.. Bekir Servet Bey'i, ne yalan söyleyeyim, beni biraz aldatıyor sanıyordum.»

Sonra, birden bakışlarına yakarış kattı: «Yine gelirsiniz, değil mi, doktor?»

Ömer Behiç, artık gitmek, bir daha da buraya hiç gelmemek istiyordu. Nasıl bir bağ olduğunu sezmemek, bir dakika önce Nebile'yi Bekir Servet'le öyle gizli kapaklı, öyle gülüşüyor görmekten, tıpkı bir gece kendisini bir eğlenceden kaçırın üzüntüye benzer bir şey duymuştu. Bu duyguyla Nebile'ye karşılık verdi:

«Bekir Servet Bey'in beni aratacağını sanmıyorum. Ama o, gerek görürse...»

Hasta dalgın yatıyordu. Nebile'ye esenlikler dilediler. Bekir Servet önden yürüyordu. Geçerlerken kapının cicim* perdeleri sallandı; arkadaşı birden durarak perdenin iki kanadı arasından görünen kıvrıkcık saçlı başa:

«Vay, siz orada mıydınız?» dedi, «Ben de düşünüyordum...»

Bu baş, tıpkı biraz önce Nebile'nin bakışıyla Bekir Servet'e karşılık verirken Ömer Behiç'e bakarak, gözlerinde burada yakalanmaktan doğan çocukça bir sevinç dalgasıyla, bedeninin başından aşağısını perdelerin içinde sıkı sıkı saklayarak karşılık verdi:

«Oh! Bir süreden beri buradayım, dinliyordum.»

Bekir Servet, Ömer Behiç'e döndü ve bir çocuk başını andıran bu kıvrıkcık saçlı, gülümser gözlü başı eliyle göstererek:

«Size tanıştırayım» dedi, «Dünyanın en çok konuşan, en çok gülen ye insana en çabuk danlan bir küçük hanı-

cicim: Ensiz olarak dokunmuş parçaların yan yana eklenmesiyle meydana gelen, perde ya da örtü olarak kullanılan nakışlı ince kilim.

mı.. On sekiz yaşında diyorlar, ama ben inanmıyorum; se-kizden fazla olmadığına ant içerim!»

Ömer Behiç, hafif bir selâm verdi. Baş da, bunu gülümseyerek karşılaştıktan sonra, birden perdelerin arkasına çekildi.

İki arkadaş, sokakta bir sözcük bile konuşmadılar. Sonra Ömer Behiç, birdenbire:

«Çıkarken Nebile Hanım'a bir şeyden söz etmiştin. Sanırım, bir evlenme sorunuyla ilgiliydi, değil mi?» diye

sordu.

Bekir Servet, şaşkınlıkla:

«Anladın mı, dostum?» dedi, «Sen nerelerdesin, rica ederim? İki aydan beri istanbul'da bundan başka bir şey konuşulmuyor. Talat Bey'in annesi, sonunda gelinini başından attı, şimdi de oğluna Nebile'yi almak istiyor.»

Bu, Ömer Behiç için o kadar inanılmaz bir şeydi ki, durdu; doğru konuşup konuşmadığını anlamak için Bekir Servet'e baktı.

Uzaktan uzağa bu öyküyü bilirdi: Acı bir gelin-kay-nana öyküsü.. Güzel, daha çocuk yaşta bir gelin; yine daha çocuk, daha bıyıkları çıkmaya başlamadan kişiliği, mutluluğu görülme istenerek evlendirilmiş bir oğlan.. Sonra bu iki çocuğun arasında, oğlunun kendisinden başka bir varlığa bağlanmasına dayanamayan bir anne... Ne o kızda kocayı elinde tutacak kadar bir yetenek, ne o kocada annesinin elinde balmumundan bir oyuncak yu-muşaklığıyla istenilen biçime sokulmaktan kendini kurtarabilecek bir güç vardı.

Anne, hiç bir zaman yatışmayan bir kıskançlıkla ilk günden beri gelinine düşmanlık

duymuştu. Zavallı genç gelin, bu düşmanlığın bir dakika bile sönmemesi, bir küçük acıması bile görülmeyen sürekli üzüntüsüyle sararıp solmuştu. Sonunda, talihin bir uğursuzluğuyla başına çarpan bu korkunç yumruğun altında şaşırarak, kendinden ge-

KIRIK HAYATLAR

117

çen mutsuz genç kadın, bu daha çocuk kadın, bir gün iki bohçayla bir arabaya bindirilerek babasının evine gönderilmişti.

Anne hanım, zaman yitirmeden çevreye duyurmuştu: Oğlunu yeniden evlendirecekti. Kadın, «Hem de o şıfıntının üstüne!» diyordu. Karısıyla gizlice haberleşen oğlunu yine onu düşünüyordu gördükçe de, daha çok parlayan bir kızgınlıkla, başka bir gelin arıyordu.

Ömer Behiç'le Vedide, birkaç kez Talat Bey'in annesine, gelin arayan gözlerle, Kâğıthane'den dönerken ras-lamışlardı. Vedide, bu tutuma karşı çıkarak:

«Ama niçin annesini dinliyor? Karısını sevdiğine göre, onun yanına gitsin» demişti.

Ömer Behiç, karısının temiz düşünce biçimine sığmayan bu konuyu bir sözcükle çözümlerdi: «Para!» Evet; insan, dört yüz kuruşluk aylıkla* evlenirse karısının kollarına atılamaz, annesinin dizinde yatmak zorunda kalırdı.

Vedide:

«Öyleyse neden evlenirler?» diye sordu.

Ömer Behiç, karşılık verdi:

«Mutsuz olmak ve başkasıyla mutlu olacak bir zavallıyı da birlikte mutsuz etmek için! Yalvarırım, karıcığım, sus! Bu konuların bana ne kadar dokunduğunu, beni nasıl hasta ettiğini bilemezsin!»

Karısına susmayı öğütlerken, kendisi coşkuyla konuşmasını sürdürürdü:

«Bu gibi evlilikler toplum yaşamı için ne korkunç, ne çekinceli bir hastalıktır! Sonra, bunun ne kadar umursa-

* dört yüz kuruşluk maaş: Romanın yazıldığı yıllarda Osmanlı İmparatorluğunda maaşlar alün lira üzerinden hesaplanırdı. Dört yüz kuruşluk maaş, bugünün aşağı yukarı 3 bin 500 lirasıdır.

118

KIRIK HAYATLAR

maz, temiz duygularla yayıldığına, sünnet edilir, okula başlattırılır gibi ana babanın çocuklarının sevinçli günlerini görüp mutluluk duymak için düzenlediği evlenmelerin nasıl yapıldığı incelenirse, insan şaşar. Ana baba, bu 'Çocuklarının sevinçli günlerini görüp mutluluk duy-ma'nım —buna mürüvvet diyorlar— altında ne cinayetler saklandığını bilseler,

titrerlerdi. Çocuk, okuldan çıkar çıkmaz, üstelik çıkmadan, bıyıklarının biraz terlediği görülse, çevre ne yapacağını şaşırır: 'Yetiştii, büyüdü: artık torunları okşamak zamanı geldi' denir. Bu çocuktan bir koca, bir baba yapmak isterler.»

Ömer Behiç, biraz daha taşarak konuşurdu: «Ancak bundan önce yapılacak bir şey var: Her şeyden önce ondan bir adam; karısı için bir koca, çocukları için bir baba olabilecek bir adam yaratmak... Bugün evlendirme aracılığıyla mahalleden mahalleye, kapıdan kapıya sürten kadınların ellerinden mektuplarla fotoğraflar toplansa, ana babaca bu 'Sevinçli günleri görülerek mutluluk duyulacak' mutsuzlardan ne gülünç, şaşkın; gülünçlüğü, şaşkınlığıyla birlikte toplum için ne acı, korkunç bir yığın oluşurdu.

Bıyıkları yeni yeni terlemiş çocuklar; kimisi okuldan yeni çıkmış, istanbul'a yerleşmek için bir arka arıyor; kimisi filan bakanlığın filan kolunda parasız yeni göreve başlamış, kendisine yararı dokunacak bir ilişki kolluyor... Birinin annesi öldükten sonra babası evlenmiş, oğlunu fırlatıp atacak bir yer arıyor; başka birinin, gözü açılmasın diye, bir an önce başı bağlanmak isteniyor... Bunlar öyle çocuklar ki, kendi kendilerini yönetmek için bırakılsalar,

boğulurlar.

Sonra onlara, 'İşte size bir kariyle bir sürü çocuk. Yaşamda; bu çevrin tinin dalgaları içinde, kendinizden başka onları da kurtaracaksınız!' deniliyor. Bu cılız çocuk kolları, doğal olarak, böyle zor bir görev için gerekli gü-

4CIRIK HAYATLAR

119

f

cü bulamıyor. O zaman hep birlikte; kendisi, karısı, çocukları yle boğuluyor.»

Vedide, çok kez yalvarırdı:

«Susunuz, sevgilim! İçime baygınlık geliyor.»

Demek, şimdi de Talat Bey için Nebile isteniyordu. Ömer Behiç, şaşkınlığından gözlerini Bekir Servet'ten ayıramıyordu:

«Nebile de bu yabansı öneriye gülüyordu, öyle mi?»

Bekir Servet .arkadaşının koluna girdi, dudaklarında ince bir gülümsemeye karşılık verdi:

«Bak, bu konuda kesin bir kanım yok. Benimle bu işi görüşürken hep gülüyor. Çünkü bir gün Bekir Servet Bey'in karısı olmak da var! Açıkça söyle: Bu, bir kadın için o kadar hafife alınacak bir evlenme olmasa gerek, değil mi? Ancak, Bekir Servet^Bey, çok ölçülü.. Nasıl anlatayım? Yani, çok çekingen, evlenme işinde bir adım bile atmak için altı aydır kesin bir yargıya varamıyor. Öyleyse, işi çabuklaştırmak. Araya başka bir evlenme olasılığı koymalı; anlıyor musun?»

Ömer Behiç, sesinde saklanamayan bir sertlikle:

«Bunu anlıyorum» dedi, «Ama anlaşılmayan başka bir nokta var. Mutsuz bir kıza hiç bir zaman gerçekleşmeyecek bir umut verdiğine göre...»

Bekir Servet, çabucak sözünü kesti:

«Özür dilerim, yalnız umut değil, başka şeyler de veriyorum.» .

Elini iç cebine sokarak para cüzdanını gösteriyordu: «Terzinin faturası burada duruyor. Şimdi oraya uğra-' yacağım.»

Sonra birden sesini değiştirdi. İnandırmaya çalışan, arkadaşının düşüncesini iyice etkilemek isteyen yavaş, tatlı bir sesle ekledi:

«Evlenmek, kuşkusuz, iyi bir şey.. Toplumun önemli

120

KIRIK HAYATLAR

bir töresi, varlığının özü.. Ama kimi erkeklerle kadınlar için hiç de böyle değil. Bugün bir Bekir Servet'ten bir Ömer Behiç yapabilir misin, dostum? Bana, kahvelerin sigara dumanlarıyla dolu havası, Beyoğlu caddesinin kadın kokusuyla akan çağlayanı, bir gazino köşesinde içilmiş dört kadeh rakıdan sonra bulutlu gözlerle, bulutlu bir kafayla gece dolaşmaları gerek... Beni bu çevreden çıkarıp da —neydi senin çocuklarını adları? Oh, çok güzel çocuklar, pek tatlı, pek ince— çocukların arasına sokar da, 'Her zaman bunların cıvıltılarını dinleyeceksin!' dersin, Bekir Servet belki bir ay dayanır. Ama sonrası için bir şey diyemem.

Öyle sanıyorum ki, bir gün birdenbire yuvasından kaçar ve bir Nebile bulmaya gider. Öyle az raslanan bir yaratık, bir ince şiir ki, türlü düş şarkılarıyla işlenerek okunacak, gidilip dizlerinin kıyısında oturulacak, o minimini, yumuşak, beyaz, canlı bir çiçeği andıran eller öpülecek.. Onun için düşündüğünüz çılgınlıklar, ipek eteklerinin ucundan serpilecek; bu düş çiçeklerini onun ince, o avuçlarınızın içinde okşaya okşaya doyamadığınız ayaklarına çiğneteceksiniz.

Sonunda o, artık sıkılıp da tutulamamış bir esnemeyle size, 'Yetişir!' deyince ayağa kalkacaksınız; terzinin ödenmiş faturasını masanın üstüne, göstererek ya da göstermeyerek, yavaşça bıraktıktan sonra gideceksiniz. Şimdi Nebile'yi, bu şiiri; burnu akan çocuğunu emziren bir anne yapabilir misin?..»

Ömer Behiç, ayrılmak için elverişli bir durum gözlüyordu; arkadaşına daha fazla konuşma olanağı vermedi:

«Bilirsin», dedi, «Senin bu düşünce biçiminden hoş* lanmam. Bence, burnu akan çocuğunu emziren bir anne, gerçek bir şiirdir. Değeri, terzilere ödenmiş faturalarla değil, elleri öpülerek yükseltilir. Bu bakımdan, isterim ki, Nebil'e de erdemli bir babaya, senin adlarını unuttuğun

KIRIK HAYATLAR

121

Selma ve Leylâ'ya benzeyen iki çocuk armağan edecek bir anne olsun... İnan, bugün ona, yıkıma uğramış bir kız kardeşe acırcasına acıdim.»

Bekir Servet'in elini çabucak sıktı, ama arkadaşı bu eli bırakmadı:

«iyi yapmıyorsun» dedi, «Acımak, çok tehlikeli bir şeydir, bilir misin?»

Ömer Behiç, onun ne demek istediğini düşünmeye gerek görmeden Bekir Servet'ten ayrıldı. Saatine baktı. Birden, kendisini bekleyen hastaları aklına gelerek mırıldandı :

«Ne kadar geç kalmışım!»

Ömer Behiç, akşam üstü evinin önünde tramvaydan atlarken, birkaç adım ötede bir konak arabasının beklediğini gördü. Onu böyle gelip aldıkları çok olurdu. Selma ile Leylâ, evin önünde, küçük bahçede oynuyorlardı.

Selma, üstüne atıldı; yanaklarına yetişemediği için kolundan öpüyordu. Günün önemli olayını da bilirdi:

«Suzidil, Ferit'le birlikte gitti, baba!»

Leylâ da koşup gelmişti:

«Bana ne getidin, bebaba? Ne getidin?..»

Ömer Behiç, Leylâ'ya:

«Bugün şeker yok, nine kadın!» dedi.

Sonra onu susturmak için, hasta çocukları kendine ısındırmak amacıyla cebinden eksik olmayan küçük şekerlemelerden bir tane verdi, «Ben artık dersimi öğrendim, beybaba.. Z, z.. değil mi, beybaba? Şimdi iyi söylüyor muyum?» diyen Selma'ya sordu:

«Suzidil nereye gitti, kızım?»

Kapıdan Vedide seslendi:

«Bey, şimdi Suzidil'i bırakın. Sizi içerde bekleyen var.»

Ömer Behiç içeri girince yavaş sesle:

«Şekure Hanım, içerde iki saattir sizi bekliyor. Ya-

nına gidiniz, ben artık kendimi tutamayacağım» dedi.

Vedide'nin gözleri dolu doluydu.

Ömer Behiç, hasta bakım odasına girdi; Şekure'yi, yanında dadısı, kendisini ayakta beklerken buldu:

«Bugün şehirde miydiniz, efendim?» diye sordu.

Şekure:

«Evet» dedi. «Bu sabah yalnız dadımla birlikte... Şimdi artık o kadar iyiyim ki, bugün ilk kez İstanbul'a iner inmez sizi görmek istedim. Size büyük bir teşekkür borçluyum, değil mi efendim? Beni öyle özenle, bir ağabey özeniyle iyileştirdiniz ki...»

Gözlerini indirerek, dizinin üstünde çarşafını kıvıran parmaklarına bakarak, yavaş bir sesle ekledi:

«Ben, ne yalan söyleyeyim, yaşamak için o kadar büyük bir istek duymuyorum. Ama babamla annem., onlar hep gözümün içine bakıyorlar. Tek bir kız., kuşkusuz hakları var. Yapayalnız kalırlarsa ne yaparlar? Onların adına da size teşekkür etmeliyim.»

Gözlerini kaldırdı, Ömer Behiç'e bakıyordu. Sonra bakışı, ters bir akışla, dadısına dikildi. Ondan, başka bir konuda söze başlamasını bekliyor gibiydi. Nasıl başlangıç yapacağını şaşırılmış görünüyordu. Sonra birdenbire konuştu.

Sözcükler, önce ağızdan, karanlıkta tutunarak yürüyenlere özgü bir duraklamayla, hafif teklemelerle çıkıyordu :

«Sizden küçük bir dileğimiz var, efendim. Dileyen benim.. Dadım bilmiyor, şimdi o da şaşıracak. Kanıma göre, köyden şimdiye dek beklenen yararlar sağlanmış oldu. Ben. biraz da kuruntuma kapılıyorum belki.. Köyde daha fazla oturursak elde edilen bütün yararları yitire-cekmişim gibi geliyor bana... Anlatabilivör muyum, efendim? Dilediğim şey, sizin için o kadar kolay ki... Babama bir iki sözünüz yeter.»

"

Ömer Behiç, hastaların bu tür yadırganan isteklerine alışmış doktorlara özgü, bir gülümsemeye:

«Sizi çok iyi anlıyorum» dedi, «Köy, size fazla alınmış bir ilâç etkisi yapıyor, biraz tiksiniyorsunuz.»

Şekure, sevindi:

«Oh, çok iyi buldunuz! Bütünüyle öyle.. Ben bunu bulamıyordum. Evet evet, artık köyden; bana iki ay önce verdiğiniz, bilmem kaç kez de yinelediğiniz o ilaç kadar, tiksiniyorum.»

Ömer Behiç:

«İzin verir misiniz, sizi kısa bir yoklamadan geçireyim?» dedi.

Şekure, doktor yoklamalarına alışmış bir hasta usta-lığıyla çarşafının üstünü attı, belini gevşetti; çabucak gömleğinin düğmelerini açtı, korsasını bollaştırarak çekti, dadısının kucağına attı ve- onun rahatça soyunması için pencereden sokağa bakan Ömer Behiç'e:

«İşte efendim!» dedi.

Ömer Behiç; bu hasta ve bitkin göğsün iki omuzun-dan tuttu; onu dikleştirerek doğrulttu; Şekure'nin sırtında kalan ince gömlekleri eliyle sıvazlayarak düzeltti. Parmaklarının ucuyla bir noktayı, kendince bilinen bir noktayı, arıyor gibiydi; kulağını oraya koydu:

«Soluk alır mısınız?.. Biraz öksürür müsünüz?.. Biraz daha.. Şimdi soluk almayınız... Alınız. Biraz daha öksürünüz.»

Ve Şekure, doktorun elinde uysal, istendikçe kollarını indirip kaldıran, başını sallayıp gözlerini yuman bir bebek gibi soluk alıp öksürürken. zavallı bitkin ciğerlerinin içinde soluğunu tutmaya çalışarak yeniden öksürürken Ömer Behiç'in kulakları, sanki bu güçsüz ciğeri delip geçen şiş keskinliğiyle hasta göğsün içlerinde geziyor, onu bütün sakat yanlarıyla görüyordu.

Kaç kez, kaç yüz kez böyle bitkin göğüslere kulak-

124

KIRIK HAYATLAR

larını yapıştırmış, «Soluk alır mısınız?.. Biraz öksürür müsünüz?.. Biraz daha, biraz daha» sözlerini yineleyip durmuştu. Kulağı, ona bildirirdi: «İşte burada!» Evet, hastalık oradaydı. Böyle zamanlarda gizli bir canavarı bulmuş kadar sevinirdi. Ama bu canavarın keskin tırnakları vardı, onları göstererek düşmanlık ve öfke dolu gözleriyle Ömer Behiç'e bakar; onunla, onun güçsüzlüğüyle alay ederdi.

«Biraz daha öksürmenizi isteyebilir miyim?»

Şekure, yalandan oyunlar yapıyordu. Ömer Behiç, birçok hastasında bu düzensizliği görmüştü. Onlarda, doktorlarına kendilerini biraz daha iyi göstererek, gerçekte de biraz daha iyi olmak umudu var denebilirdi.

Ömer Behiç, parmağını gezdirerek vuruyordu:

«Yine burada bir ağrı duyuyorsunuz, değil mi?»

Şekure, kısa bir duraklamadan sonra:

«Eskisi kadar değil, efendim» dedi.

Ömer Behiç, bu sesi, yalan söyleyen bu hasta sesini çok iyi bilirdi. Parmağını oradan ayırmıyor, orada kendisine durmadan alaycı gözlerle bakan hastalığa, «İşte, burada,

parmağımın altındasın, seni orada görüyorum; yalnız sıkamıyorum!» der gibiydi.

Evet, yalnız sıkıp öldüremiyordu. Böyle zamanlarda işinin, bilimin, doktorluğun güçsüzlüğüne karşı büyük bir ayaklanma duyarak hastalarının yüzüne bağırarak isterdi:

«Haydi, gidiniz! Elimden hiç, hiç bir şey gelmeyecek! Anlıyor musunuz; hiç hiç!..»

Sonra, güçsüzlükten doğan bu acı çığlığın üstüne kapanarak; mutsuz insanlık, mutsuz yaşam için büyük bir umutsuzlukla ağlamak isterdi.

Yoklaması bittikten sonra genç kadının karşısına geçti ; gerçek duyguları hiç bir zaman anlayamayan bir güldürü sanatçısı, bir doktor gülümsemesiyle:

«Az kaldı bana kötü bir yanlışlık yaptıracaktınız,

efendim» dedi.

Şekure, anlayamayan gözlerle bakıyordu. Ömre Behiç, eksilmeyen gülümsemesiyle sözlerini sürdürdü:

«Eğer sizi bakıp yoklamayı düşünmeseydim, köyden şehre yerleşmek için gösterdiğiniz nedenlere aldanacak-tım. Sizi o kadar iyi, köyden o kadar yararlanmış buldum ki, şimdi şehre inmenize izin veremeyeceğim!»

Şekure, yanıtlayamadı; çarşafının üstünü omuzlarına aldı. Sonra karşısında bekleyen Ömer Behiç'e bakmadan, dargın bir sesle:

«Evet., ama benim için köyden inme nedenleri var» dedi, «Size anlatılamayacak nedenler...»

Son sözleri çok yavaş bir sesle söylemişti. Bir saniye kadar ağır bir sessizlik oldu. Ömer Behiç, gözlerini kaldırmayan Şekure'ye, yanında bir şey söylememek için yutkunan dadısına bakıyordu. Sonunda dadı, kendini daha fazla tutamadı, Şekure'ye doğru eğildi:

«Niçin beyefendiye doğrusunu söylemiyorsun?»

Şekure, başını kaldırdı. Gözlerinde derin bir kararlılık, yanaklarında ateşli bir dalga vardı:

«Bakın, efendim» dedi, «Size doğrusunu söyleyeyim. Biz köye gittiğimizden beri kocam haftada iki üç gün eve gelmiyor. Üstelik bir kez bütün bir hafta gelmedi. Bu konuda çocukça birçok nedenler buluyor. Bunları ben söylemeden siz bilebilirsiniz: Görevden geç çıkılmış da yeti-şilememiş ya da deniz biraz kötüymüş de vapura binmeye yüreklenilememiş gibi... Bütün aldatılan kadınlara söylene söylene belleğe "kazılmış şeyler.

Ben, hep inanıyordum. Bu da çok doğal değil mi? 'Hayır yalan söylüyorsun, hep onun, Bayan Rafet'in yanında kalmak için..» diyemezdim ya... Oysa gerçeği; Rafet'e şehirde bir ev tutulduğunu, benim köyde bulunmamdan yararlanarak orada kaldığını çok iyi biliyordum. Üstelik, şimdi buraya gelirken, evin önünden geçtik. Eğer içeri

girilebilseydi onları, ikisini birlikte...»

Şekure, sustu. Çok kısa bir sessizlikten sonra gözlerini Ömer Behiç'in gözlerine dikerek:

«Anlıyor musunuz, efendim; köyden niçin inmek istiyorum?» diye sordu.

Karşılık beklemeden dadısının kucağından korsa-smı çekti, gözleriyle onu giyebilecek bir köşe arıyor gibi göründü. Sonra Ömer Behiç'in yazımasasının üstündeki gazeteye uzandı:

«Gerekli mi efendim?»

«Hayır, alabilirsiniz.»

Korsasını sinirli parmaklarla gazeteye sarıyor; Ömer Behiç, de dudaklarını ısırarak, verilmesi gereken karşılığı düşünüyordu:

«Bugün konakta mısınız?» diye sordu.

Genç kadın, korsasını dadısına uzattı; gitmek gereğini belirtircesine peçesini düzeltti:

«Evet.. Bugün, belki yarın ,belki de her gün...»

Ömer Behiç, Şekure'nin düşüncesinden hiç bir zaman dönmeyeceğini anlamıştı:

«İzin verir misiniz?» dedi, «Babanızla görüşeyim?»

Şekure, ayakta idi:

«Kuşkusuz, efendim. Gerçeği de söyleyebilirsiniz.»

Vedide, taşlıkta onları bekliyordu. Şekure'yi böyle ilk kez yakından görmüş, bu mutsuz kadın için derin acın-mazla karışık bir sevgi duymuştu. Sarılıp öpmek için kendisini güç tutuyordu.

Mutlu Vedide ile mutsuz Şekure, birbirlerine esenlikler dileyerek ayrıldılar. Karı koca yalnız kalınca derin derin bakiştılar. Vedide, kendini tutamadı, birdenbire gözlerinden yaşlar boşandı; hemen oraya, taşlıkta bir sandalyeye oturdu. İki eliyle yüzünü kapayarak, hasta göğsüyle biraz önce kapıdan çıkan karayazgılı kadın için bolbol; üzüntüsünden titreyen dudaklarla kımıldamadan duran kocasının karşısında, uzun uzun ağladı.

VEDİDE, Suzidü'nin öyküsüne hiç şaşmadı. Onda, ilk günlerdeki parlamanın yavaş yavaş yerini tutan bir durgunluk, kocasıyla kaynanasından yakınmada bir gevşeklik, pencerelerin önünde uzun uzun durmalar, bütün görünüşünde artık bu dargınlığın son bulmasını bekleyen bir umut gölgesi, sabahleyin mutfakta Sabriye Kadın'a yordurulan düşler, daha sonra Andelip, Bacı'yle bir başkasının ayak sesi duyulunca kesiliveren fiskoslar sezmişlerdi. Ve tüm bu küçük şeylerin belirttikleriyle kocası, Suzidil'e dönmezse; Suzidü'nin kocasının ayağına gideceği yargısına varmışlardı.

Ömer Behiç, yalnız:

«Kadınlar genellikle böyledir» demişti, «Kocalarını bir kez severlerse, sevgilerini yenecek hiç bir güç yoktur. Kocalarının acımazlığı da, çirkinliği de, geçimsizliği de onları kendilerini döven, kıran eli öpmekten, ayaklarının altında sürüklenmekten alıkoyamaz. Ama, bir de

sevmezlerse...»

Vedide, Andelip Bacı'ya şaşıyor:

«Hep onun başının altından çıkmış» diyordu.

Andelip, Suzidil gittikten sonra gizi saklamaya gerek görmemişti:

«Aa, kuşkusuz, Hanım'ım; koca ekmeği bu.. Tanrı, kimseciklere başka ekmek vermesin. Ayıp değil kadını, ayıp değil. Kocasını kuşkusuz arar, dövse de arar, sövse de arar...»

Sonra, kınalı saçlı yıpranmış başını önüne eğerek, birkaç sözcükle tüm yüreğini ortaya koymuştu:

«Kocasından ayrılrsa daha mı iyi olurdu? Sonra acınacak, dövünecek değil mi?»

Kuşkusuz, Andelip Bacı, kocasını kaçırtan ilk kızgınlık döneminin yatışmasından sonra acınmış, dövünmüştü! Adam, bir kez değil, üç kez üstüne evlenseydi de, yine birlikte olsalardı! Ortaklarının çocuklarına bakardı, onlardan bir ikisini üstüne alırdı. Şaşkın! O zaman adım başında bir koca var sanmış, «Biri olmazsa öbürü» demişti. Ama nerde koca?.. İşte, hep bekliyordu.

Andelip Bacı'nın o birkaç sözcüklük düşüncesinin içinde bunların tümü vardı; kuru, sıska göğsünün kabarışında, «Nerde koca?» diyen bir dövünmenin acı iç çekişi saklı gibiydi.

O akşam hep Ömer Behiç'in çevresinde dolaştı, onun gözlerini aradı. Genç adam, gizlice karısına gülerek dargın duruyor, yalandan bir inatla gözlerini Andelip Bacı'nın büsbütün küçülen kambur bedeninin üstünde gezdiriyordu. Bacı, o kadar şaşkın, bu dargınlıktan öyle üzgündü ki, gözlerinin, «Ayıp mı ettim, Beyim? Aa, hiç ayıp değil!» diyen yalvarışına en sonunda acıyan Ömer Behiç:

«Ee, Bacı» dedi, «Suzidil'i gönderdin, ha? Çok kötü de olmadı, bir bakıma, iyi ettin, Bacı.. Ayıp değil ya, her kadın kocasının yanında gerek.»

O zaman Andelip taşı:

«Tanrı yaşamını uzatsın, Beyim; Tanrı, fidanlarını* başışlasın. Gördünüz mü, Beyim durumdan nasıl anlar?. Sonra, arada çocuklar da var...»

Gözlerini süzerek, başını eğerek ekledi:

«Ee, ayıplanmaz!»

fidan: «Çocuk» anlamında...

Bu «Ee...» sözü türlü değerli anlamlarla uzamış, uzamıştı.

Karı koca, kahkahalarını salıverdiler. Ne olduğunu pek bilmeden, halının üstünde yuvarlanan Selma ile Leylâ da bu kahkahalara katıldılar.

Bu sırada evin önünde bir arabanın durduğu işitildi. Ömer Behiç:

«Kuşkusuz, hasta için...» dedi.

Doktorluk yaşamında her zaman böyle gelip ondan yardım bekleyen, iyilik dilenen bir gereksinme eli, zavallı insan acısının kurtulma umuduyla titreyen bir eli vardı ki, her an bu kapının çingırağına basabilirdi. O zaman, sona ermiş sanılan bir günün sıkıntılarına yeniden gömülmek üzere, kendisine ayrılmış saatlerden geçerek, o gün sabahtan akşama dek görülen türlü hastalıklardan, acına acına dinlenen yakınmalardan sonra bir süre avutup düşünceleri başka bir mutluluk ve dinlenme ufkuna sürükleyen kitaplarını, sevdiği eşini, çocuklarını, tüm bu sessiz, tatlı yuvacığı bırakarak, kapısına gelip yardım bekleyen o elin arkasından gitmek, gidip başkalarının yaslarına, yıkımlarına karışmak gerekirdi. Böyle zamanlarda kendi beğenilerini bir yana bırakmaktan derin bir tat duyarak silkinip kalkar, koşar; ne zaman döneceğini bilmediği için karısına:

«Yine uykun kaçmasın. Çocukları yatır, sonra kendin de ninni yap, olmaz mı koca bebeğim?» derdi.

Vedide, sokak kapısında konuşan Sabriye Kadın'ı dinliyordu. Sonra birden anlayarak, sapsarı, kocasına döndü:

«Şekure Hanım'dan...» dedi.

Ömer Behiç, dişlerinin arasından;

«Oh! Yazık!» diye mırıldandı.

Bugün onu öyle bitmiş, bitmeye o kadar yakın görmüştü ki, bir gün böyle birdenbire çağırılacağını düşün-

Kınk Hayatlar — F. 9

x±n. ını

müştü. Ama o günün bu kadar yakın olduğunu sanmıyordu.

Ömer Behiç hazırlanırken Vedide:

«Ne oldu acaba?» diye sordu. —Arkasını getiremiyordu— «Ama bugün çok kötü görünmüyordu, değil mi?»

Sonra, kadın duyarlığıyla birden kafasından bir şimşek geçti:

«Yoksa?. Onun.. Rafet'in evine gitti de...»

Karı koca, birbirlerine bakiştılar. Bu, olacak bir şey değildi ama, yine de düşünceleriyle gelişmiyordu. Ömer Behiç, karısının görüşüne «Sanmam» derken; içinden, «Kuşkusuz, öyle olmalı» diye geçiriyordu.

Genç doktor, sokakta arabaya binmeden önce arabacıya:

«Küçük Hanım bugün çok iyiydi. Buradan doğru konağa gitmediniz mi?» diye sordu.

Arabacıdan aldığı yarım karşılığı kafasında bütünle-yerek dinledi:

Şekure, oradan çıktıktan sonra Rafet'in evine uğramış, dadısını zorlayarak biraz içeri girmişlerdi. Çıkarken Küçük Hanım'ın titrediğini anlamıştı. Daha sonra konağa yaklaşırken birdenbire Şekure bayılmıştı. Arabacı, ekliyordu:

«Konakta da kimse yok.»

Birden, Ömer Behiç'in usuna bir şey geldi; bir doktor olarak değil, bir dost, bir insan olarak yapacaktı bunu.. Genç kadın orada ölürken, kocasının, onu öldüren erkeğin başka bir evde, başka bir kadının kolları arasında bulunması akıla sığmaz bir şeydi. Düşündüğünü doğabilecek bütün çekincelerine karşı uygulamak istedi. Arabacıya:

«önce, o gittiğiniz eve uğrayalım» dedi.

Evet, hiç olmazsa o uçarı adamı alacak, can çekişen kadının yanma götürecektir, kurbanının önünde diz üstü çö-

kertecekti. Sonra bir insanlık görevi yapan eliyle adamın başını eğe eğe Şekure'nin ayaklarına indirerek, «öp!» diyecekti, «öp, bu ayaklan.. Bu mutsuzdan özür dile; hiç olmazsa bir ölünün son soluğuna küçük bir avutma armağanı ver.»

Evet, bu güçsüz doktor, güçsüz ve zavallı bilgisiyle bu genç kadına bir şey verememişti. Hiç olmazsa kocasını alıp götürecektir; böyle aşağı ve düşkün, cinayetinin bu korkunç görünümü karşısında bir saat için dje olsa yaptıklarından utandıracak, böylece doktorluğun fiahtk üstünde bir görevi, insanlığın gereğini yerine getirecekti.

Eve ilk kez gelen yabancı bir konuğun yukarı çıkmasını pek hoş karşılamayan uşağa, Ömer Behiç:

«Çok önemli bir iş için Bey'i görmek istiyorum» dedi.

Genç adamı aşağıdaki yemek odasına aldılar. Daha yemek yenmemişti. İki kişilik güzel bir yemek masası, billur ve gümüşlerinin pırıltıyla tavandan sarkan lambanın altında gülümsüyordu. Şu masa, kimbilir, ne çok sevincin, mutlu kahkahaların tanıydı! Üstelik biraz sonra, ötede mutsuz kadının can çekiştiğini akla getirmeden yine mutluluk ve neşeyle dolacak; çevresinde öpücükler uçuşacaktı.

Ömer Behiç'i buraya kadar getiren yürekliliği, şu birkaç dakikalık bekleme sırasında sarsılmaya başlamıştı. İçinde küçük bir heyecan vardı. Bu suçlu kocaya ne diyecekti? Ona, «Senin şu yemek masasında bir hakkın yok. Ötede, senin için ölen bir karın bulunduğu göre, | burada toplanılan öpücükleri, aranan mutlulukları bırakacaksın. Onun son soluğunu verdiği yatağının başına giderek son saatlerini göz yaşlarıyla avutacaksın» diyebilecek miydi? Ve bunu söylemeye yetkisi var mıydı?

Belki Rafet de genç adamı, Ferruh'u seviyordu; ikisi de mutluydular. Ya o mutsuz kadın, o can çekişen kadın?..

O, nasıl kötü bir raslantının kurbanı olmuştu da, bu iki insanın mutluluğu arasında kıvranarak ölüyordu?

Ferruh, Ömer Behiç'in karşısına yeşil bir yüzle çıktı. Doktor, sormaya gerek bırakmadan, doğrudan doğruya ,hiç bir düzensizliğe, dolambaca sapmadan, gelişinin nedenini açıkça söyledi:

«Bugün Şekure Hanım'a baktım. Zavallı kadının daha uzun süre acı çekeceğini sanmıyorum. Bizden çıktıktan sonra buraya uğradığını öğrendim. Şimdi de beni arıyorlar. Belki bu sırada hastanın yanında bir doktordan çok, kocasının bulunmasında yarar vardır diye düşündüm.»

Ömer Behiç, konuşurken genç adamın dudaklarında küçük bir titreme seziliyordu. Belki Ferruh'tan kaba bir karşılık alacaktı. O zaman ne yapardı? Bunu hiç düşünmemişti. Belki de Ferruh hiç bir şey yapmayacak, kendisine küçük bir söz bile söylemeyecek, doğru hastanın yanına koşacaktı.

Ferruh, bir saniye sustu. Sonra ölüm soluğu esen odada kendisine «İyi adam» sanını geri veren bir duyguyla birden yargıya vararak:

«Gidelim, efendim» dedi.

Ferruh'u yine beklemesi gerekti. Bu kez Ömer Behiç yerinde duramıyordu. Geçen dakikalar, bitmez tükenmez bir abartmayla uzuyordu. Şekure ne durumdaydı? Kocasının yanındayken ne olacaktı? Ona ne diyeceklerdi?

Ömer Behiç, kafasında bir oyun canlandırıyor: Ferruh, kendiliğinden gelmiş olacaktı, karısından özür dilemeye gerek görmüştü. Evet, bunu birlikte kararlaştıracaklardı.

Arabada, önce Ferruh konuştu:

«Kimbilir beni ne çok suçlu buluyorsunuz.» dedi, «Ancak gerçeği bilerseniz, beni o kadar suçlayamazsınız.»

Ferruh, biraz fazla içmiş görünüyordu. Duygularını açıklama isteğiyle bugünkü olayı anlattı
ı Şekure'nin ara-

KIRIK HAYATLAR

133

bası kapının önünde durunca pencereden bakmış, onu arabadan inerken görmüştü.

Rafet'le birlikte bakışmışlardı. Ne yapacaklardı? O zaman genç kadın atılmış, daha ne yapacaklarını düşünmeden :

«Bana bırak» demişti,

Bir saat... Bir saat Ferruh yukarda kıvranmıştı. Bu bir saat içinde, her dakikası bir yüzyıl kadar uzun gelen bu korkunç acılı sürede iki kadın birbirlerine neler söylemiş, neler konuşmuşlardı?..

Şekure, büyük bir soğukkanlılıkla Rafet'ten kocasını sormuş, genç kadın bir saniye bile

gevşemeyen bir güçle, Ferruh adında bir kimseyi tanımadığına ant içmişti. Şe-küre, buna inanmış görünerek genç kadından özür dilemekle söze başlamış, sonra bir arkadaşına, bir dosta fısıldanabilecek yürek yaralarını, onulmaz acılarını, kocası başka bir kadının kolları arasındayken kendisini öfkeden, sızıdan öldüren geceleri anlatmıştı.

Rafet, kadına acımış, böyle bir nedenle evine geldiği için ona kızacak gücü kendinde bulamayarak, yalnız dinlemişti. Sonra da Şekure, acı bir gülümsemeyle kalkmış, Rafet'e:

«Sizinle görüştüğüm için mutluyum» demişti.

Şekure, kocasını elinden alanın bu kadın olmadığı kanisiyle çıkıyormuşcasına ondan dostça ayrılmıştı. Yalnız, ayrılmadan önce, sokak kapısının yanında Ferruh'un, topuzunda adının baş harfleri gümüşten yazılı bastonunu almış, genç kadına gözlerini çevirmeden, geçerken raslan-mış ilginç bir şey görmüşcesine bir dakika bakarak, yine yavaşça yerine koymuştu.

Rafet, olduğu yere yığılmamak için duvara dayanmış, bunları Ferruh'a anlatırken de ağlamıştı. Ama ne yapabilirdi? Onların ne suçu vardı?..

134

KIRIK HAYATLAR

T

KIRIK HAYATLAR

135

Ferruh, kendini temize çıkarmak isteğiyle, evlenmesinin öyküsünü de anlatıyordu:

Rafet'le önce bir evde tanışmışlar ve çabucak birbirlerini sevmişlerdi. İlk zamanlar hiç kimse bu ilişkiyi öğrenememişti. Ama sonra araya anneyle baba girmiş, çocuklarını kurtarmak için bir çıkar yol düşünmüşlerdi: Evlenme!

O zaman Şekure bulunmuştu. Birisini kurtarmak isterken başka birisinin, suçsuz bir kızın yaşamını çekinceye düşürmekten hiç kimse korkmamıştı. Onlarca Şekure bir araç, alınacak bir ilaç, başvurulacak bir çıkar yoldu; kendisinden beklenen yarar sağlanamazsa, atılabilirdi.

Ferruh, kesik kesik, boğuk bir sesle bu öyküyü anlatırken Ömer Behiç, bunun eksik yanlarını kafasında tasarlayıp bütünlüyordu. Ferruh'u, annesiyle babasının elinde, evlenme girişimlerinin akışına kapılmış sürüklenirken görüyordu. O, kuşkusuz, en son dakikada karşı gelmeyi uygun bularak o ana dek kendini bırakmıştı. Ancak o son dakikada kendisinde karşı koyacak gücü bulamamıştı. Kuşkusuz, babasıyla annesi, evleninceye kadar oğullarını Rafet'in elinden kurtarmaya çalışmış; evlendikten sonra da bu görev yalnız Şekure'ye, bu kuş kadar ince çocuğa bırakılmıştı.

Kimbilir, belki bir gün bir dostu gelerek Ferruh'u karısına götürmek isteseydi, Rafet artık bırakılması gereken bir düş olacak ve sonunda görev, aşkı yenecekti.

Ferruh, başını ellerinin arasına almış, bir çocuk taş-kımlığıyla bağıra bağıra ağlıyordu.

Demek, bu adamda in-•^İnlik duyguları doğru yolu gösteren bir sesi duymayacak kadar sağırlaşmamıştı. Bu da bir hastaydı, iyileşmek için zavallı sakat ruhuna bakacak bir doktora gerek-sinliydi. Bu doktorluk görevini de, en büyük ustalığı çocuklarına kurban edilecek bir kızcağz bulmakta sanan babayla annesi yapmalıydı. ,

Şimdi, şimdi bunları nasıl iyileştirmeliydi?.. Ortada bakılacak iki kişi, hayır, üç kişi vardı. Belki de ötede, o billurlarıyle, gümüşleriyle pırıl pırıl yemek masasında bu gece yalnız yemeğe katlanmak için yutkunan genç kadın da acınacak, ağlanacak bir mutsuzdu.

Ömer Behiç, yanında Ferruh hıçkırma hıçkırma ağlâV-ken, kendi kendine, «Hangisine acımalı, Tanrım? Bu üç kişiden hangisini kurban etmeli?» diyor, sonra usundan bir saniye, çabucak arabadan atlamak, kaçmak, bu insanları kendi acılarına, kendi başlarına bırakmak geçiyordu.

Ferruh'la birlikte arabadan indikten sonra erkek bölümünün avlusunda, ikisi de ne yapmaları gerektiği konusunda, şaşkın şaşkın birbirlerine baktılar. Sonra iki sözcükle Ömer Behiç, düşündüğünü anlattı. Ferruh, başıyla hep onaylıyordu.

Uşak, Ömer Behiç'e: "

«Buyurun» dedi, «İçerde Küçük Hanım'la dadısından başka kimse yok.»

Elindeki şamdanla yol gösterdi; Ömer Behiç, boş evin toplanmış eşyaları arasından, hollerden, odalardan geçmeye başladı.

Şekure'nin odasının önünde dadısını buldular. Baş örtülü, Ömer Behiç'i karşılıyordu:

«Sizi boş yere yorduk, efendim!» dedi.

Ömer Behiç, geniş bir soluk aldı. Şekure, yatağında oturmuştu, hafifçe gülümsüyordu:

«Gördünüz mü yaramaz hastanızı» dedi, «Sizi gece yansı nasıl yorduk? Gerçekte suç, dadımın.. Arabada, sanırım yorgunluktan, içime biraz baygınlık gelmiş. Bitkinlikten değil mi, efendim? Kaygılanacak ne vardı? Çabucak arabayı size göndermiş.»

Ömer Behiç, yatağın yanındaki sandalyeye oturdu.:

«Bir hasta için çağınıp da böyle güler yüzle karşılanmak kadar doktorları sevindirecek bir şey yoktur» de-

I

136

KIRIK HAYATLAR

di, «Arabada küçük bir baygınlık geçirdiğinizi söylüyordunuz. Evet, yorgunluktan ileri gelen bir şey olacak. Bugün oldukça yorulmuşunuz. Bende de biraz suç var, sizi incelerken biraz fazla yormuştum.»

iki dost gibi konuşuyorlardı. Şekure, çabucak yapılmış yatağında, bir gecelik konukluk için uykusundan kaldırılan odanın yarım bırakılmış düzeninden bulaşan bir zavallılıkla Ömer Behiç'in gözüne, iki üç saatte erimiş, küçülmüş görünüyordu.

Ferruh'tan, o olaydan tek söz edilmedi; üstelik Şekure, rahatsızlığından bile söz açmak istemiyordu. Ömer Behiç'in evinden, karısı Vedide'den, çocuklarından konuştu:

«Evinizi ne kadar beğendim! Üstelik o taşlık., insan, kendini güzel bir bahçenin çamlığında sanıyor. Sonra hanımefendi, Vedide Hanımefendi.. Sizi kutlarım. Bugün kendilerini de kutlamıştım, Kadınların iyiliğine biraz da erkekler yol açar, değil mi, efendim?.. Selma Hanım'la Leylâ Hanım.. Bakınız, onları kıskandım. Ben de boy boy çocuk yetiştirmek isterdim... Köyde bir komşumuz var, yoksul bir kadıncağız.. Her yaz gidişimizde kucağında yeni bir çocuk görüyoruz. Şimdi kaç tane oldu, bilemem.. Kadın, piliçlerini gezdiren bir tavuk gibi...»

Sonra birden*konuşmayı değiştirdi:

«Biliyor musunuz? Köye değinirken aklıma geldi. Biz, yine düşünce değiştirdik, yarın dadımla köye dönüyoruz. Size babamla konuşmanıza artık gerek kalmadığını söyleyecektim. Bugün köyün daha iyi olduğunu anladım. Burada, tanımlayamadığım bir sıkıntı var...»

Genç kadın, elinden geldiğince Ömer Behiç'in az konuşmasına çalışarak konudan konuya atlıyordu. Bir aralık odanın kapısı vuruldu. Dadı koştu. Şekure, kim olduğunu öğrenmek isteğiyle bekliyordu. Bir dakika sonra dadı döndü. Şekure'nin yatağına eğilerek, yavaşça:

«|Reyefendi, kocanız» dedi.

KIRIK HAYATLAR

137

Genç kadın, anlamamışcasına, donuk gözlerle dadısına baktı; «Gerçekten mi?» demek istiyordu. Açık bir sesle:

«Niçin içeri girmiyor?» diye sordu.

Sonra Ömer Behiç'e bakarak ağırbaşlı, doğal bir sesle:

«Kocam gelmiş de...» dedi.

Üçü de ne yapmaları gerektiğini bilemeyen birer oyuncu gibiydi. Sonra Ömer Behiç, onları yalnız bırakması gerektiğini düşündü, ayağa kalktı. Şekure'ye:

«Yarın burada mı olacaksınız?» diye sordu.

Şekure:

«Hayır» dedi, «Erkenden köye!»

Sonra onaylamasını bekleyerek kocasına baktı:

«Yarın erkenden birlikte gideriz, değil mi?..»

Birden, Ferruh'un karşılığını beklemeden gözlerini yine Ömer Behiç'e çevirdi. Bu kez, artık üç beş gün sonra — Ömer Behiç, bunu kendi kendine söylüyordu — gülmeyecek olan bu çocuksu gözlerde öyle bir alay vardı ki... Genç kadın, açıkça, «Beni aldattığınızı mı sanıyorsunuz?» der gibiydi, «Çevremde nasıl bir oyun düzenlendiğini bilmiyor muyum? Ama, üç beş gün sonra yaşamın yalanlarından büsbütün kurtulacağıma göre, beni avutan bu son yalanı benimsemiş görünüyorum.»

Ve yine o gülüşün içinde, o anlamı veren gözlerinin bir esenliğiyle ekler gibiydi: «Bununla birlikte, size yine de sağolun derim.»

Ferruh, Ömer Behiç'le arabaya kadar indi, kendinde tek bir sözcük söylemeye güç bulamadan... Yalnız Ömer Behiç arabaya binerken, boğuk bir sesle sordu:

«Artık hiç umut yok mu?»

Doktor, gerçeği saklamaya gerek görmedi:

«Sanmam» dedi, «Onu varın tezelden köye götürü-

138

KIRIK HAYATLAR

nüz. Üç gün, beşgün, bilinmez ki... Biz böyle şeyleri kesinlikle saptayamayız.»

Oysa Ömer Behiç, bu adamın yüzüne bağırarak istiyordu:

«Ah sen! Sen isteseydin belki böyle bir son hiç olmayacaktı. Bugün içinde özsuyu kuruyan bir çiçek üzüntüsüyle boynu bükük, düşmeye hazır bu kadın yaşamaktan sevinçli, yaşamak mutluluğunun tadıyla günden güne serpilerek sana ne güzel bir yaşam, ne derin bir mutluluk ve melek kadar güzel çocuklar verecekti. Ama sen onu istemedin, yaşamda o umudu görecektir gözlerin yoktu. Onu her gün bir parça öldürdün, şimdi üç beş günü kaldı. Artık daha oturulmadan kalkılan yemek masasının başına dönebilirsin. Yine orada neşeli öpücüklerle sana yalancı tutkuların başka hiç bir mutluluk veremeyecek o kadını kucaklayabilirsin. Ancak, aranızda bir tabut; acı acı gülümseyen bir tabut bulunacak.»

* * *

Ömer Behiç, yavaşça anahtarını sokarak evinin kapısını açtı. Minimini mutlu yuva derin bir uykuya dalmış gibiydi. Merdivenin başında durdu. Derin bir solukla evindeki ongun havayı içine çekmek istiyordu. Yaşamın acı veren korkunç olaylarıyla karşılaştıktan sonra kendi yaşamının sessiz mutluluğu daha büyük bir açıklıkla onu oarar, evinin ongun ruhu yumuşak ve sevecen dudaklarını uzatarak onu gözlerinden, saçlarından öperdi.

Bir dakika durakladı: Yukarıya mı çıkacaktı, kitaplığına mı gidecekti? Uyuyamayacağını biliyordu. Çünkü bu, doktorluk yaşamının en acı günlerinden biriydi. Sabahleyin Bekir Servet'le Sahire Hanım'ın evinde anlaşılmaz bir güldürüyle başlayan gün, ne korkunç bir

olayla bitiyordu! Sonra bir şimşek içinde Nebile'yi, annesine ilacını içirirken dirseklerine kadar çıplak kollarıyla;

KIRIK HAYATLAR

139

Neyyir'i perdenin arasından gülümseyen şeytan gözleriyle gördü. Onlar da yarın birer Rafet olacak, onlar da geçtikleri yerde devrilip düşen tabutlar bırakacaklardı.

«Bir daha oraya gitmeyeceğim!» dedi. Sonra birden kendi kendine, «Bunu söylemeye neden gerek gördüğünü» sordu.

Yukardan bir kapının açıldığını, holde çekingen adımlarla yüründüğünü sandı. Biraz sonra da Vedide'nin sesini duydu:

«Niçin yukarı gelmiyorsunuz?»

Geceleri her çıkışında karısına uyumasını söylemesine karşılık onu bir kez bile uykuda bulmamıştı. Vedide, «Uyuyacağım» diye yatağına girer, sokaktan geçen arabaları dinleyerek beklerdi. Uykusunda bile dinleyerek gözleri kapanır, beyni süzülür, bir boşluğa düşer gibi olurdu. Belki uyurdu. Ama bir dakika gelir, bir güç onu uykusundan silker, kulağına bir ses, «Kalk, geliyor!» derdi. Bu duygu genç kadını hiç bir zaman aldatmamıştı. Yatağında doğrularak bekler, bir dakika sonra da kapının açıldığını duyardı.

Ömer Behiç, karısını, elinde şamdanıyla buldu. Geceliğinin içinde yarı açık boynundan kayıp göğsüne doğru akan saçlarıyla, uykulu, kapakları hafifçe şiş gözlerini kamaştıran mum ışığında bu yüz ne kadar güzeldi! Ömer Behiç, aşkla, tutkuyla kolunu karısının beline sardı, hafifçe çekti ve dudaklarını daha uykunun sıcaklığıyla bir kadınlık kokusu dağıtan omuzuna koyarak bu taze canlılığın sağlıklı soluşunu uzun bir öpüşle içine çekti.

Vedide, Şekure'yi soruyordu:

«Nasıl? Ne durumda bıraktınız?»

Çocukların odasından geçtiler. Kendi odalarının bitişiğindeki küçük odada Selma ile Leylâ, karşılıklı, minimini yataklarının içinde uyuyorlardı. Ömer Behiç, eğile-

1

140

KIRIK HAYATLAR

rek, ikisini de öptü. Sonra her zaman açık duran ara kapıdan geçtiler.

Ömer Behiç, soyunurken öyküsünü anlatıyordu. Bitirince Vedide:

«Demek kadın ölecek sonunda, öyle mi?»

Bu gerçek o kadar acımasız, o kadar doğa dışı görünüyordu ki, usuna sığmadı. Kocasına

sanki yalvaran gözlerle bdkıyor, ölmeye yargılı kadın için bir parça umut dileniyordu.

Karı koca, saatlerce uyuyamadılar. Ömer Behiç'in bütün ince noktaları birer birer Vedide'ye anlatması gerekti. Karısı, gözlerinden boşanmaya hazır yaşlarla dinliyordu. Sonunda, dalgın gözlerle sessiz kaldı. Derin bir şey düşünüyor gibiydi. Ömer Behiç:

«Ne düşünüyorsun, Vedide?» diye sordu.

Genç kadın, bir süre karşılık vermedi. Dudaklarında utangaç bir gülümseme dolaştı. Düşündüğünün çocukça bir şey'oluşundan utanır gibiydi. Sonra kocasının soruşturan bakışına karşılık vermek için düşündüğünü saklamadı :

«Selma ile Leylâ'yı düşünüyorum!» dedi.

Ve bunu açıkladıktan sonra, çocuklarının da birer Şekure olabileceğini düşünerek, bir ana acısıyla gözlerinden çarçabuk titrek iki damla yuvarlandı, düştü.

Sabahleyin tümünden önce Selma kalktı. Minimini bedeninin içinde her zaman bir fırtına dolaştığı sanılan yavrunun kendini tutmak isteğine karşılık, yine de en küçük davranışlarından o kadar gürültü kopardı ki, sabahları onun kalkması bütün uyuyanlar için bir çalar saat yerine geçerdi.

Selma, önce ayakkabılarını elinden düşürmekle başladı. Sonra Vedide, uykusunun içinde, onun bir fare tıkırtısı yle köşelerde dolaştığını, bir şeyler aradığını* duydu:

«Ne yapıyorsun yine? Baban uyanacak.»

Selma, istemeksizin çıkardığı gürültüden utanmış, ne yapacağını şaşırılmış, annesine benzetmeye çalışarak, kesik sesle karşılık verdi:

«Çoraplarımı bulamıyorum. İsmet, nereye koydu, bilmem ki?..»

«Koca kız! Kendi işini kendin göremiyorsun!»

Vedide, yatağından atladı. Ötede, Ömer Behiç'in de gözleri açılmıştı. Küçük odada Leylâ'nın kıpırdandığı duyuluyordu.

Selma, tümünü uyandırmaktan utanmıştı ama, bundan biraz da sevinçliydi. Dudaklarında, annesinin dargın yüzünden bütünüyle açılmaya yüreklenemeyen yanm bir gülümsemeye, bir yandan çoraplarını giyiyor, bir yandan da dudaklarının yavaş bir kıpırdanışıyle, annesinden gizli, babasına soruyordu:

«Bugün gelecekler mi?»

Ömer Behiç de, karısının sezmesinden korkarak, gözleriyle karşılık veriyordu:

«Gelecekler..»

En sonunda uyanan Leylâ, içerden, sabah baygınlığının kocakarılığıyle;

«Artı kakacam! Sıkıdım artı!» diyordu.

Vedide, onu kaptığı gibi babasının koynuna götürdü. Bu, Selma için yeni bir neşe oldu; o da babasının yatağına sıçradı. İkisi de birer yanda Ömer Behiç'i öpücüklerle boğmaya başladı; üç yüz birbirine karıştı. Leylâ, başını babasının boynuna sokarak küçüçük ciğerlerinin tüm gücüyle öpüyor; her öpüşünden ayrı bir mutluluk duyuyor, baba kokusundan baygın gözleri süzülerek, «Oh!» diyordu.

«Ne zaman gelecekler, baba?..»

Mansur Bey'le Salime Hanım'dan bugün için söz almışlardı; yeni evlerine ilk kez geleceklerdi. Ömer Behiç, evde bulunmak için işlerini ona göre düzenlemişti; yapı-

lacak o kadar şeyleri vardı ki... Karısının babasıyla annesini en iyi biçimde karşılamak istiyordu. Kaç günden beri bunun için hazırlıklar yapıyor, o zamana dek akla gelmemiş eksiklikler gideriliyor, sonra kalacakları süre için —hiç olmazsa bir hafta bırakmayacaklardı— Sab-riye Kadm'la yemek çizelgeleri düzenleniyordu.

Geniş yemek odalarındaki masa, ilk kez boydan boya açılacaktı. Ük kez özenilerek alınan Christophe, porselen, kristal takımları beyaz keten örtülerin üstünde tüm parıltılarını serecek; Selma'nın düzeltilememiş bahçesinin çiçeklerine karşı Feriköy Bahçesi'nden getirilecek çiçekler, yığın yığın masayı örtecekti.

Mansur Bey; burada birkaç gün için «inme»sini unutarak akşamları birer rakı çakacak, çatalının ucuyla beyaz havyardan, ton balığından mezelenecek, üstelik iki yarım kadeh şampanya bile içebilecekti. Ömer Behiç de orada değil miydi, kuşkusuz payını alacaktı. Maden suyu şişeleri şimdiden yemek odasının camlı dolabında öteki şişelere arkadaşlık ediyordu. Kısacası, birkaç gün için küçük ev, büyük bir şenliğe tanık olacaktı.

Andelip Bacı'mın masada yeri bile ayrılmıştı. Sedefli boynuz kaşığı masada yakışık almayacaktı ama, kendisi kınalı saçlarıyla nişanlısı Sadettin'in yanında yemeğe fazla bir süs katacaktı. Ömer Behiç, ona:

«Değil mi, Bacı?» diyordu, «Koca bacı, işte sana sonunda dört kaşılı* bir koca! Tanrı, her insana vermez.»

Bacı, kıkırdayarak; sanki kaçıp saklanacak bir köşe arayarak:

«Aa, Bey'im, ayıp; o nasıl söz? Tanrı fidanlarınızı yetiştirsin de onların yavrularını sevelim» diyordu.

* dört kaşılı: Bıyıkları yeni çıkmaya başlamış delikanlı; kalın ve gür kaşılı...

Yemek masasını düzenlemek işini Ömer Behiç, hiç kimseye bırakmak istemiyordu. Vedide, yukarıda hazırlanan yatak odalarını İsmet'le birlikte son kez gözden geçirirken Ömer Behiç, aşağıda, çevresinde Selma ile Leylâ, masanın üstüne takımları yerleştiriyordu. Bu sırada kapı çalındı. Çocukların ikisi de koşuşarak bağırdı:

«Geldiler!»

Evdeki taşkın neşeden büyük bir gençlik kazanan Bacı, çevik davranışlarla koştu. Onlar değildi. Selma, babasına bildirdi:

«Bekir Servet Bey.»

Ömer Behiç, onu hiç beklemiyordu. Bekir Servet'in sinirli bir görünüşü vardı. Doktor, onu elleri cebinde, bir yerde duramayarak dolaşır buldu. Bekir Servet, başlangıca gerek görmeden, geliş nedenini kısaca anlattı:

«Dün biz çıktıktan sonra onlara kim gelse beğenirsin? Talat Bey'in annesi..., „Korkunç kocakarı sonunda gelinini boşatmış, dün de Sahire Hanım'dan Nebile'yi istemeye gelmiş, öykünün arkasını anlıyorsun, değil mi?. Akşam bana haber gönderdiler.»

Bekir Servet, son sözleri yalancı bir sesle eklemişti. Ömer Behiç, kendi kendine şöyle düzeltilti: «Akşam, her zamanki gibi yine oraya gittin!»

«Olayı anlattılar. Sonra...»

«Evet, sonra?»

«Sonra susarak benden karşılık beklediler...»

Doktorun gözlerine bakarak bir saniye durdu, onun bir şey söylemek istemediğini görünce konuşmasını sürdürdü:

«Ah, dostum! Bu gibi şeyler az çok birbirine benzer. Onların bir gün beni iki yoldan birini seçmek zorunda bırakacaklarını biliyordum: Ya ilişki kesmek ya da evlenmek.. Ancak, buna daha zaman var sanıyordum. Şimdi, anlıyor musun?»

Ömer Behiç, ağırbaşlılıkla karşılık verdi:

«Bu işlerdeki tutumumu bilirsin, dostum. Seninle aramızda öyle görüş ayrılıkları, Öyle birbiriyle uyuşama-yan düşünce başkalıkları var ki, eğer öğüt almaya geldin-se, bende senin tutabileceğin hiç bir öğüt yok.»

Bekir Servet, güldü:

«Ama sen hep on beş yaşındaki bir çocuk gibi düşünüyorsun. Bu işlerde öğüt istenmez. İnsan bir gün böyle bir aşk çapraşıklığına raslar, kafasını o kadar uğraştırır ki bu, odanın dört duvarı içinde kendini tutamaz. İnsan biraz boşalmak, yaşamının fazlasını biraz dökmek ister; aklına bir dost, bir Ömer Behiç gelir. Bu Ömer Behiç; ya-kımasız dinleyen, iyilikseven bir adamdır; fazla olarak, ceplerinde yığın yığın kuramlar, görüşler vardır. İsterseniz, bir Havana purosunu sunarcasına size onlardan verir. Öğütler, bir süre dumanlanıyla eğlendikten, düşünce ve duyguları uyuşturduktan sonra atılacak kokulu birer puro olduğuna göre, onlardan bana da bir tane verebilirsin, dostum.»

Doktor, arkadaşının şakalarına karşılık vermedi, kesin bir sesle, doğrudan doğruya düşüncesini söyledi:

«Bence, erdemli bir insan için yapılacak şey çok yalındır. Nebile ile ilişkinin ne türden olduğunu araştırmaya pek gerek görmüyorum. Bu ilişki, ister yüzeyde kalan bir sevişmeden oluşsun, ister biraz daha ileri gitmiş bulunsun.. Ama Nebile bir kadındır, kadın olmak bakımından kadınlığa gösterilecek her türlü saygıya hakkı vardır. Bu hakkı da ona yalnız bir

şey verebilir: Evlenme... Seninle, Talat Bey'le ya da başkasıyla olsun, bu kadının yerini temiz bir temel üstüne oturtacak yalnız bir şey vardır: Evlenmek... Eğer sen bu kadına o onuru vermek istemiyorsan, bırakmalısın; onu bir başkası versin.»

Bekir Servet, ayağa kalktı. Islıkla uydurma bir hava tutturarak, elleri yine ceplerinde, tek gözlüğüyle Ömer

KIRIK HAYATLAR

145

Behiç'in kitaplarını tarıyordu. Birkaç dakika odada yalnız bu ısıklık duyuldu. Sonra, birden ayaklarının üstünde çevrilerek Ömer Behiç'e döndü:

«Kitaplarını nerede ciltletiyorsun?» diye sordu.

Ve karşılığını beklemeden:

«Biliyor musun?» dedi, «Ben, beş gün bütün işleri, üstelik Nebile'yi de bırakarak, Büyükkada'ya gidiyorum. Çamların altında biraz dinlenmek istiyorum. Bu süre içinde Nebile, isterse, Talat Bey'in karısı olabilir; olamazsa suç benim değil.»

Ayrılırken de sokak kapısında:

«Neyyir'i sormuyorsun» diye konuşmasını sürdürdü, «Seni diline dolamış, senden başka bir şey konuşmuyor. Dün akşam saatlerce seninle ilgili sorular yöneltti bana. İyi ki, sen uslu bir çocuksun, Nebile'nin annesine dediği gibi...»

Bekir Servet'in gelişi, Ömer Behiç'in neşesinde bir şey kırmış oldu. Önce bütün bu konuşmaya değin varılacak yargıyı bir sözcükte toplamak istemiş, arkadaşı çıktıktan sonra kendi kendine, yüksek sesle, «Çapkın!» demişti.

Ama, yukarı katta gece lambasına kadar hazırlanan yatak odalarını göstermek için, «Bey, biraz buraya gelir misiniz?» diye seslenen Vedide'ye koşarken, Feriköy Bah-çesi'nden getirilen çiçekleri yemek masasına yerleştirirken, Sabriye Kadm'la yapılacak son işleri konuşurken kafasında dakikalar geçtikçe büyüyen sonunda rahatsız edici bir bilmece önemine bürünerek beynini tırmalayan bir soru vardı ve hep Bekir Servet'in kötü bir düşünce soğukluğu veren alaylı yüzü daha çok sırtarak, «Bilsen, küçük senin için çıldırıyor!» diyordu.

Kendi kendine yineliyordu: «Çapkın!..»

O, kuşkusuz, pis bir çapkından başka bir şey değil-

Kırık Hayatlar — F. 10

146

KİRİK HAYATLAR

di. Nebile de, kimbilir, bu adam için ne düşünüyordu?.. Yaşamını çeviren bu korkunç

karanlığın, ayaklarının ucunda ağızlarını açan korkunç uçurumların zavallı bir avı, zoruna dayanılmayan bir akışla bir yerlerde tutuna-mayarak, hiç bir noktada dinlenmeye zaman bulamayarak sürüklenirken ona kurtuluş ve esenlik umudu veren eller uzanıyordu. Yalancı eller! Bunlardan kaçına dokunmak, minimini elini —bunu düşünürken Nebile'nin dirseklerine kadar sıyrılarak tombul bilekleriyle annesine ilâç hazırlayan ellerini görüyordu— minimini elini kurtarılacak bir kuş verinmesiyle bırakmak istemişti. Ama bu ellerde yalan söz verişler altında çirkin bir doymazlıkla dişleri görülen bir kötülük vardı: Bekir Servet'in eli.. Biri gidip Nebile'nin kulağına, «Aldanıyorsun, mutsuz çocuk!» demeliydi, «Bu el, Piç Bekir'in elidir; Talât Bey'in eli daha temizdir, onu tut!»

Sonra birden, usavurumun ters bir akışıyla Nebile'yi bırakarak öbür acıklı olayı, dün bohçasıyla birlikte evden çıkarılan, hırsız bir hizmetçi gibi aşağılanarak kovulan o küçük dul kadını düşünüyordu. Ona kocasından gizli gizli mektuplar gelirken bugün dul kaldığının haberi ulaşmıştı.

Dul! Bu ne demektir? Hiç düşünmemişti bu sözcüğün anlamını.. Daha gelinliğine alışmamışken şimdi dul kalmak gerekiyordu... Dul! Bu sözcük, Ömer Behiç'in gözlerinde san rengiyle, bakışlarında sönmüş bir şeyle, yaşamın bu acı şakasını ısırarak sinirli gülüşüyle bir kadın yüzü oluşturuyordu. Bu yüz; bir eli yanağında, yapıpınız, köşe penceresinde ıssız bir sokağın kapalı ufku bakıyordu... O, şimdi böyle köşelere sığıyor, kendisine bile fazla gelen bedenini elden geldiğince saklamak için kaçmak, gizlenmek istiyordu. Daha dün bırakılmışken bugün dönülen bu sıcak aile yuvacığımda bile şimdi onu üşüten, omuzlarının arasından buzlu sular akıtan bir şey var gi-

KIRIK HAYATLAR

147

biydi. Babasının, annesinin onu yaşlar arasında öpüp avutmaya çalışan gözlerinde, kardeşlerinin artık kıskançlıklar yaratmayı, didişmeyi bırakan acımaya benzer sevgilerinde daha açık görünen acı bir anlatım vardı. Ona herkes, «Mutsuz genç kadın! Dul, öyle mi?» der gibiydi.

Dul! Bu sözcüğün ne demek olduğunu öğrenecekti. Bu sözcüğün anlamı, düşsüz, ışısız karanlık bir geceydi. Ötesinde nasıl geçtiği sezilemeyen bir umut ve mutluluk-la berisinde nasıl olacağı anlaşılabilen bir geleceğin uzun bekleyişi... Ve bu sözcük korkunç bir şey oluyordu. Çevresini kaplayan eşyada bile, «Aa, siz misiniz? Biz, sizi gitti sanıyorduk» diyen şaşkın bir anlatım seziliyordu.

Sonra bu gözlerden, soruların acımasızca insanın arkasına düşmesinden kurtulmak için hep o köşeye, o köşe penceresine gidip oturarak kendi yalnızlığıyla bu ufku kapalı sokağın ıssızlığı arasında evrenden silinmek, tatlı bir ölümün uyuşukluğuna gömülmek ister gibiydi.

Ara sıra yüreğinde bir yara sızlar, bütün ruhunu yakarak kanatırdı: Onu düşünürdü, onu, kocasını... Onunla nasıl sevişmişlerdi! Yine durmadan sevişiyorlardı. Öyleyse, nasıl olmuştu da böyle ayrı yaşıyorlardı? Bunu aklına sığdıramazdı. Demek, şimdi o, başka bir kadının kolları arasında kocasını arayacak ve bu yarım kalan yaşamının öyküsünü işte şu köşe penceresinde bütünlemek için başka birini bekleyecekti!

O zaman ölmek isteği veren karanlık bir umutsuzluğun içine çökmesinden kurtulmak için silkinir, kalkardı. Umutsuzluğun altından taze bir umut, ona yaşamda daha toplanacak

mutluluk payı olduğunu söylerdi. Kimbilir?.. Evet, bu «Kimbilir»lerle ne kadar gözyaşı kurutulacak, ne kadar beyazlaşmış saç telleri koparılacaktı ?

Sonra, Ömer Behiç'in düşlerinde, Nebile'nin temizliğini andıran süzgün yüzüyle bu umutsuz dul yüzünün arasında, birden, başka bir yüz, Neyyir'in ele avuca sığmaz

I

148

KIRIK HAYATLAR

ilginç yüzü çıkararak, sanki perdenin iki kanadı arasından, insanı tutuşturan bir kahkahayla soruyordu:

«Size söylediler mi? Ben, sizin için çıldırıyorum! Küçük bir çılgınım ben, anlamışsınızdır ya...»

Bu, kuşkusuz, Bekir Servet'in bir şakasıydı, onunla yalnız eğlenmek istemişti. Ömer Behiç, durmadan yineliyor, «Çapkın!» diyor ve gülüyordu.

«Ne gülüyorsunuz, kuzum?»

Ömer Behiç, karısına:

«Sana gülüyorum» dedi.

Leylâ, şimdiden masada kendine ayrılan yere oturmuş, sözde karşısında onunla konuşan büyükannesine bir masal anlatıyor; Selma, elinde kitabıyla dayısına, «Okumuş hanım kız»lığının süsünü satmaya hazırlanıyordu.

Birbiri arkasından iki arabanın evin önünde durduğu işitilince bütün ağızlardan bir ses çıktı:

«Geldiler!»

Evet, en sonunda gelmişlerdi. Onlar daha arabadan çıkmadan Selma ile Leylâ dışarı fırlamıştı. Leylâ, Man-sur Bey'in arabasına tırmanmak istiyordu. Selma, büyükannesinin elini arabanın penceresinden yakalamış, öpüyordu. Andelip Bacı, Ömer Behiç'in oda penceresinden sarkmış:

«Kadınım, kadınım, hoşgeldiniz, esenlikler getirdiniz, kadınım!» diyordu.

İlk dakikada tümünün ne yapacağını şaşırmasından, sevincinden çok fazla gürültü olmuş, ama hiç bir iş yapılamamıştı. Arabadan alınacak bohçalar, çıkarılacak şemsiyeler, çantalar, sepetler, armağan olarak getirilen bir kanarya vardı. Ömer Behiç, taşıma işinde arabacılar yardım ediyor, Selma babasının elindekileri kaparak götürüyordu.

Ancak en önemli iş, Mansur Bey'in arabadan indirilmesiydi. Onu arabadan indirmek, büyük bir sorundu.

nn.inijitv

Sıra buna gelince Mansur Bey, sonunda arabaya binmeyi başaran Leylâ'yı göstererek:

«Hayır» dedi, «Biz gezmeye gideceğiz, Leylâ ile öyle sözleştik.»

Çocuk, büyükbabasına büsbütün yapışıyor, Ömer Be-hiç'e korkulu gözlerle bakarak:

«înmececm!» diyordu, «Ben gezme gidecem.»

Sonra büyükbabasına sırtarak gözlerini kırıyor, ona, «Haydi bakalım, sen de yardım et.. Böyle konuşmadık mı?» demek istiyordu.

Gerçekten, bu düşünce kötü değildi! Mansur Bey, uzun süredir buraları dolaşmamıştı. Hazır arabadayken şöyle Şişli'de, Feriköy'de dolaşsalar, bu yerden bitiveriyormuş-casına fıskıran yeni kenti görseler; biraz daha çaba göstererek Kâğıthane'ye kadar da uzansalar ne olurdu?

Bu düşünce birden Ömer Behiç'i de çekti. Onun da böyle bir dolaşmaya, açık havada soluk almaya gerek-sinliği vardı. Giyindi, Selma'yı da almak istedi. Ama çocuk, büyükannesine kahve götürmek işine kendini öyle kaptırmıştı ki, gelmek istemedi. Yalnız Leylâ'yı alarak gezintiye çıktılar.

Döndükleri zaman, Şişli'nin en canlı dakikalardı. Akşam gezintisi yapan ailelere, bakıcılarıyla çıkmış çocuklara, ellerindeki kitaplarla evlerine dönen öğrencilere rasladılar. Mansur Bey, burasını çok beğenmişti: «Ne güzel!» diyordu, «Hem kent, hem köy...» Sonra, arabayı evin karşısında durdurdu. Uzun uzun eve bakmak istedi. Ömer Behiç'i kutluyordu. Birden kaygıyla elini uzatarak:

«Ben orada mı yatacağım?» diye sordu.

Yeryüzünde en büyük korkusu, merdiven çıkmak zorunda olmaktı. Sonra, askerliğinden kalma bir yiğitlikle, yanındaki koltuk değneğini göstererek:

J.OU

«Bu sağolsun» dedi, «Bununla minareye bile çıkarım!»

Eve girdiklerinde kendilerini Vedide karşıladı. Alnında gizli bir kaygının gölgesi var gibiydi. Mansur Bey'in yanında bunu sormak istemeyen Ömer Behiç, uygun bir durumdan yararlanarak karısına:

«Ne oluyorsun? Sende bir şey var» dedi.

Vedide, önce söylemek istemedi. Ama yalan söylerken çocuk gibi öyle beceriksizleşirdi ki kocası, bir şey olduğuna kesinlikle inandı. Birden aklına gerçek, asıl saklanmak istenen gerçek geldi: Ablasından bir haber ulaşmış olmalıydı...

Kaç gündür bu haberi bekliyordu. Sonunda, kendince kaçınılmaz görülen o sonuç gelip çatmıştı. Vedide'nin elinden kâğıdı aldı. Eniştesinin ölümü doğrudan doğruya bildirilini yordu. Ablasından yalnız bir sözcük vardı: «Geliyorum.»

Başka bir kâğıt daha vardı. Sinirli ellerle Ömer Behiç, bunu da açtı. Ferruh'tandı:

«Sizi ivedilikle bekliyoruz. Hasta çok ağır.»

Yaşamının en mutlu, en sevinçli bir dakikasında üst üste iki ölüm bildirisi gelmiş, neşesini sarsmıştı. Hiç konuşmadan kâğıtları uzun uzun katladı, büktü, cebine koydu. Her kahkahanın yanında bir yas iniltisi olduğuna göre, yaşamı böyle benimsemeliydi.. Şekure'nin yardıma koşma olanağı yoktu, ablasını da yalnızca bekleyecekti.

Öyleyse, şu iki acının arasında yaşamın akıntısına kendini bırakıvermesi gerekiyordu. Yaşam, böyleydi işte. Tüm yaşamın özü altında az çok gizlenen bencillikler vardı. Şakir Bey'in ölümünü bugün evin neşesi içine atan bu kırmızı kâğıt; ötede can çekişen Şekure'nin, mutsuz kadıncağızın dokunaklı görüntüsü çabuk geçen bir titreme verdikten sonra aile sofrasının başında toplanan bu aileyi yaşam yeniden ele geçirmiş, onları kendilerine,

K1K1K HAYATLAR

151

kendi sağlık ve kıvançlarına kavuşturmuştu.

Mansur Bey, çok yemek yemesine neden bulmak için Sabriye Kadın'a ilginç övgüler düzüyor; Sadettin, Ande-lip'in kulağına eğilerek, onun:

«Aa, Küçük Bey'imın ağzına yakışmayacak şeyler.. Tanrım esirgesin, o nasıl söz? Ayıp, ayıp! Küçük Bey'imın ağzına biber doldurmak!» çığlıklarına karşı aşk şiirleri mırıldanıyordu.

Anneyle kızı bile, biri kocasının perhizden gittikçe uzaklaşmasına aldırmadan, öteki Ömer Behiç'in dalgınlığını görmeye zaman bulamayarak, yeni yapılmış bir düğüne ilişkin konuşmalarla kendilerini unutmışlardı.

Ömer Behiç, dalgındı. Tümüyle, özellikle Mansur Bey'le ilgilenmeye çalışırken, kafasında bir düşünce vardı. Eniştesinin ölümüne, kuşkusuz, üzülmüştü. Düzmeciliğe gerek görmeden, bu üzüntünün niteliğini açıkça saptıyordu. Bu, üzüme duygusundan çok, can sıkıntısı gibi bir şeydi. Eniştesinin ölümünden önce akla gelebilecek tüm sonuçları düşünmekten kendini alıkoyarken, şimdi bunun kendi yaşamını nasıl etkileyeceğini düşünmeye başlamıştı.

Artık kendi kendisine saklamaya gerek görmüyordu: Ömer Behiç'in yaşamındaki sessizliği bozacak bir olaydı bu.. Vedide, kalbinin önüne geçilemeyen sevecen-liğiyle evini, mutlu yaşamının bu giz dolu göğsünü kocasının dul kardeşine açmak istemişti. Kuşkusuz, gelecek kadının görümcesi olduğunu düşünmemişti. İkisi de yüreklerinin en iyi duygularıyla, düşüncelerinin en doğru yanlarıyla davransalar bile, biri «Gelin», öteki «Görümce» olmaktan kurtulamayacaklardı ve o zaman bu sessiz yuva, bir cehenneme dönüşecekti.

Ömer Behiç, daha kendilerini anlayacak kadar zaman geçmeden yalnızlıklarını bozan bu olayın bütün ayrıntılarını ne olabilecekleri düşünüyordu. Kız kardeşine, kendisiyle karısının arasında, aile içinde bir yer ayırıyordu, tik

1Ö2

JS.1K1JS. JtiAIALAJK.

günleri, daha bıkmamış bir konuk olarak, ablasının varlığından sıkılmayacaklardı. Ama sonra birbirlerine söyleyecekleri şeyler için ölçülü olmaya gerek gören, artık kimi sözcükleri yutkunarak söylemeye, kimi davranışları çekinerek yapmaya zorunlu duyan karı kocada, yavaş yavaş, onun varlığından açıkça bir bıkmaya değil, «O olmasa, daha iyi olurdu» diyen bir duygu uyanacaktı. Uzun susmalar, neyle doldurulacağında şaşırılan uzun boş saatler olacaktı ki, ikisinin arasına giren kadına, «Görüyor musun? Bu, senin burada olmandan çıkıyor hep.. Sen, iki âşık kumrunun sevişmelerini ürküten bir kedi gibisin; gözlerinden onları titreten bir şey akıyor» demek isteyeceklerdi. Sonunda ablası bunu anlayacak, evde elinden geldiğince silinmek, odasına çıkıp kapanmak, sık sık baş ağrıları öne sürerek onları yemek masasında yalnız bırakmak isteyecekti.

İşte o zaman, ister istemez, biri yaşamı kırılmış bir dul, öteki mutlu bir eş olan iki kadındaki «Görümcelik»le «Gelinlik» uyanacak; hiç bir insan gücünün önleyemeyeceği bir yırtıcıkla birbirlerini tırmalayacaklardı.

Bu savaş, önceleri, yer altında gizli gizli duyulan uğul- tular gibi, belli belirsiz anlaşılacaktı. Ömer Behiç, bir akşam eve geldiğinde iki kadını bir arada görmeyecekti. Birinin başı ağrıyor, ötekinin canı konuşmak istemiyor olacaktı. Ömer Behiç de, ölçülü davranarak, daha gizli kalması gerekli görülen şeyleri açmaktan çekinerek, bir şey sormayacaktı. Sorsa bile, karşılık alamayacaktı.

Bu, istenmeden kullanılmış bir sözcükten, anlam verilmiş bir davranıştan ileri gelen bir şey olacaktı ki, birine sorulsa gülünç düşmekten korkarak ya da susmasıyla daha önemli bir olay havasına bürünmek için ses çıkarmayacaktı. Ötekine sorulsa, düşünülmeden söylenen bir söz ya da yapılan o davranış anımsanmayacaktı.

Bir gün sonra birinin baş ağrısı geçecek; ötekinin ko-

JS.İK1K HAYftILAK

153

nuşma isteği uyanacak, ama iki gün sonra başka bir olay... Ve bu olaylar gün geçtikçe çoğalacaktı. Sonunda?..

Kendi kendine bunu sorarken Vedide'yi, mutluluğu kazaya uğramış karayazgılı bir kadın üzüntüsüyle; artık evini, kocasını, çocuklarını sevmekten tat alamayan küskün bir davranışla köşeye çekilmiş düşünüyor; dargın gözleriyle, azarlamak ve iğneli bir yakınmayla kendisine, «Yazık, yaşamımı kötüleştirdiniz.. Evet, sen ve kız kardeşin!» derken görüyordu.

Yaşam kitabına işte bir yazgı eli böyle bir sayfa ekliyordu, gerçekte bu; kendisini aldatmaya hiç gerek yoktu. Bu, öyle bir şeydi ki, kesinlikle olacaktı.

Mansur Bey'in bir sorusuna karşılık verirken, Vede-de'nin bir sözü iyice kulağına çarptı:

«Eve ilk taşındığımız gün gördüm. Kâğıthane'den geliyorlardı. Ben oğlu sanıyordum, Nesime Hanım'ı da...» Uzun süredir ana kız arasında geçen konuşmaya ancak şimdi karışıyordu:

«Ne olmuş, Nesime Hanım'a?» Mansur Bey, atıldı:

«Ayy, bilmiyor musun? Bizim köy halkı dört gündür birbirine giriyor. İyi ki, iş tatlıya bağlandı da... Çocuğun adı neydi, Salime?»

Kocasının deyimlerinde gereği kadar ölçülü olmayışından her zaman yakman Salime Hanım, gözlerinin ucuyla, öyküyü dinlemeye çalışan Selma'yı gösterdi. Selma, artık yanında kimi sözcükler kullanılmayacak, kimi anlamlar susmakla bütünlenecek bir yaşa gelmişti. Mansur Bey, kendisini toplayarak deyimlerine çeki düzen vermeyi gerekli gördü:

«Mesrur Bey.. Mesrur Bey... Şimdi aklıma geldi. Mesrur Bey için haremle selâmlık arasında bir oda varmış. Anlaşılan, odanın selâmlığa açılan kapısı her gece kilit-

1D4

K1KİK hAIAILAK

lenirken, hareme açılan kapısını sürmeleme gereği duyul-mazmış.. Bunu çocuğun dikkatsizliğine vermek de olabilir. Ama, bu dikkatsizliğinin cezasına çarpılmış, sanırım. Nesime Hanım'ın hizmetçisi —daha doğrusu şeyi, her neyse— geceleri Behçet Efendi'yle Nesime Hanım odalarına çekilip de anahtarı çevirdikten sonra, Mesrur Bey'in bu dikkatsizliğini düzeltmek için oraya girer ve kapının sürmesini sürermiş.

Adı İşveriz olan zavallı kız, ne bilsin? Sürme sürüldükten sonra dışarı çıkamayacağına bir türlü akıl erdi-remezmiş, sabahlara kadar içerde kapalı kalırmış.

Bir gece Nesime Hanım'a bir şey gerekir, İşveriz'i uyandırmak zorunluluğu vardır; kapısını açar. Ayy! İşveriz'in yerinde yeller esiyor. Doğru kocasına: 'Hişt! Efendi, baksana! Aman, ne de derin uykun var. İşveriz, odasında değil. Yatağı bozulmamış bile!'

Efendi yatağında doğrulur, hanım elinde şamdanıyla ayakta; birbirlerine bakışırlar. İkisinin de aklına bir şey gelir, Mesrur Bey'in odasının önüne çökerler. Tak! Tak!.. Ses yok. Yine tak, tak!.. Yine ses yok.

En sonunda içerde bir küçük kaygılı kıpırdanış, yavaşça fiskos.. Beriden 'Tak taklar' gittikçe artıyor, sertleşiyor. Nesime Hanım'ın sınırları boşanmış, ağzına geleni söylüyor.. İçerden selâmlık kapısını açmaya çalışıyorlar, oysa korkudan, kaygıdan beceremiyorlar.

Selâmlıktan uşaklar, haremden hizmetçiler aranıyor; sonunda kapılar açılıyor. Hanım Mesrur Bey'in, Efendi İşveriz'in üstüne saldırıyor. İkisi de öfkelerini aldıktan sonra verilecek karar düşünülüyor. Hanım, kocasına tutunuyor: 'Yarından tezi yok, o çapkın buradan gidecek Y Kocası, çabucak onayını bildiriyor: 'İstersen, şimdi kolundan tutup fırlatayım ikisini de, hem o çapkını, hem o oynak kızı; şimdiden tezi yok, fırlatıp atayım!' diyormuş.

Ama, nasılsa Nesime Hanım'ın ağzından bir türlü

KIRIK HAYATLAR

155

'Evet' sözü çıkmazmış. Hoş, Behçet Efendi de bunu bildiğinden olacak, Mesrur Bey'le İşveriz konusunda verilecek yargıyı birbirine bağlı biçimde önermiş...»

Mansur Bey, öyküsünü içinden gelen bir hafiflikle daha çok neşelenerek sürdürürken Vedide, annesiyle yavaşça konuşuyor, onu dinlemez görünüyorlardı. Biraz da, öyküye ilgisizlik göstererek, böylece sözün kısa kesilmesini istiyorlardı.

Ömer Behiç, gözleri tabağında, yalnız ara sıra çevresinde geçenleri anlamak için kısa bir bakış fırlatarak, kafasını kurcalayan düşüncelerin arasında yarı dinleyerek, yan anlamayarak susuyordu.

Damadı, Mansur Bey'in bir kez öykü anlatacak ortam bulur bulmaz sözü kolayca başkasına bırakmayacağını deneyleriyle biliyordu. Üstelik, öyküde aşk düşünüşü kızdırtacak, az çok açık saçık anlamlara, dolaylı sözlere olanak verecek bir yan bulurfursa, onun bu konuda «iştah» çekici taneleri gagalayıp çıkararak çevresine sunmaktan tat alan horozlara özgü bir eşelemek ve her tane çıktıkça sevinçli gözlerle bakmak düşkünlüğü vardı.

Yaşlı askerin öteden beri aşk öykülerine karşı özel bir ilgi duyduğunu, herkes gibi, damadı da biliyordu. Ama Ömer Behiç, bir doktor olarak, herkesin bilemediği yeni bir şey daha öğrenmişti:

Mansur Bey'in aşk düşkünlüğü, inme geldiği günden beri artmış, bir çeşit hastalığa dönüşmüştü. Hastalığın belki başlıca nedeni buyken, sonuç nedenin artmasına yol açmıştı. Çoğu durumda tıp gözlemleriyle kanıtlanmış anlaşılmaz gerçekler dizisinden olarak, Mansur Bey'de hastalık yerleştikçe, bunu doğuran düşkünlüğün de gücüne bir aşırılık eklenmişti.

Eve gelen giden kadınlardan, komşulardan, özellikle hizmetçilerden başlayarak sokakta karşılaşılan yüzlere kadar onun öyle yılışık ve sıtankan bir aşk sunuşu vardı

İÖÖ

JS.1K.1JI HAIH1UVK

ki, bunu görmemek elde değildi. Ancak yaşlı hastanın coşkuya kapılmak isteyen bu gençlik isteği, insanı kızdırmaktan çok; neşelendirirdi. Üstelik, Salime Hanım bile, alışkanlıktan mı, utançtan mı, niteliği pek bilinmeyen öyle bir davranış izlerdi ki, kocasının bu konudaki tutumunu hoş gördüğünü kanıtlar gibiydi. Kadın, belki de böyle değildi, belki aralarında sürüp giden bir savaş vardı, ama bu doğruysa, dışa yansıyan bir belirtisini şimdiye dek kimse görmemişti. Hele son günlerde o sakat koluyla, yine kendi deyimiyle, «Körpe piliçler»in çevresinde çarpık çarpık dolaşmasına bakarak karısının hem aşağılamaya, hem acınmaya benzeyen bir gülümsemesi vardı ki, «Seni sakat horoz, seni!» diyen şakayla karışık kınamasını dile getirir gibiydi.

Ömer Behiç, Mansur Bey'in ne gülünç olaylarını bilirdi! Bugün yemek masasında gözlerini kaldırdıkça görmüştü: Mansur Bey, öyküsünü anlatırken özellikle, üste-lemeye İsmet'e, kapının yanında gülümseyen gözlerle kendisini dinleyen bu on dört yaşındaki kara kuru kıza bakıyordu. Mesrur Bey'le İşveriz'in öyküsünde İsmet'e kimi şeyler aşılacak yerleri, sanki bakışındaki anlamlarla güçlendirmek istiyordu. Ömer Behiç, içinden, «Bu çok gülünç işte... İsmet'e kadar, öyle mi?» diyordu.

İnsan, ne anlaşılmaz ve çok zaman da ne kokuşmuş bir bilmeceydi! Bunu düşünürken kendisini de düşünüyordu. Kafasında Şekure'nin can çekişmesi, kendi aile yaşamı üstünde birdenbire patlayan bir yazgı mermisinin korkusu çalkalanırken yine o dakikada, gizli gizli,

başka bir düşünce, ateşten bir burgu gibi beynini delmiyor muydu? Bütün düşünce bulutlarını, minimini ellerle kapı perdesinin iki kanadını ayırarak çıkan o kıvırcık baş, şeytan gözlerinin türlü bozguncu anlamlanıyla, dağıtmıyor muydu? Sözde; orada, beyninin içinde kırmızı dilinin ucunu çıkararak kendisine, «Nasıl? Bunu beğenmediniz mi?» de-

KIRIK HAYATLAR

157

nü yor muydu?..

Mansur Bey, öyküsünü bitiriyordu: «işin nasıl sona erdiğine şaşmamalı, değil mi? En kolay biçimde sorun çözümleniyor: İşveriz'le Mensur Bey'in evlenmesi uygun görülüyor ve böylece...»

Mansur Bey, süzgün gözlerle İsmet'e bakıyordu. Ömer Behiç, genç kızın da ancak sezilebilen bir kırıtmayla öykünün böyle bitmesinden sevindiğini belirten bakışını yakaladı. Başka bir şey daha gördü: Sadettin, Andelip Ba-cı'yı bir yana bırakarak, bir babasına, bir İsmet'e bakıyor, o da gülümsüyordu!

Ömer Behiç, yine içinden, «Hay çapkın oğlan, hay!» diyor, sonra kendi kendini uyarmaya çalışarak, «Uyanık durmalı, yeni evin namusu iki kuşağın gözdağı altında» diye ekliyor, Vedide'yi de uyarmaya karar veriyordu.

Mansur Bey, öyküsünün sonunu getirdi:

«Yeni gelinle güvey, Behçet Efendi'yle Nesime Ha-nım'ın, bu çocuk yetiştirememiş karı kocanın, damadı ve gelini olarak evde kalıyorlar.»

Bu sırada kapının zili hızlı hızlı çalındı. İsmet koştu, beklediler. Ömer Behiç, «Şekure zavallısından bir haber olacak» diye davrandı. Gerçekte, yemekten kalkar kalkmaz oraya gitmek için alınmış bir kararı vardı. İskemlesinde yan dönerek, kalkmaya hazır, bekledi.

Döner İsmet, Ömer Behiç'e:

«Rafet Hanım adında biri sizi görmek istiyor» dedi.

Ömer Behiç, karısına bakarak:

«Anladın, değil mi?» diye sordu.

Vedide, gözlerini kapayarak:

«Evet!» dedi.

Bu sessiz karşılığı verirken de yüreğinde, o kendisini hiç bir zaman bırakmayan, ne zaman istanbul eğlencelerinin ünlü kadınlarından biri kocasına başvurursa yinelenen bir acı düğümlendi.

158

KIRIK HAYATLAR

Rafet, kapının yanındaki bekleme odasında bir iskemleye oturmuş, elleriyle yüzünü kapamış, ağlıyor gibiydi. Ömer Behiç'in girdiğini sezince ayağa kalktı. Ve doktor, ilk kez bu kadını yakından gördü.

Uzunca boyuyla, dolgunca bedeniyle, beyaz teniyle koyu kestane gür kaşlarının altında iri gözleriyle çok güzel bir kadındı. Şöylece üstüne giyilivermiş bir yeldirme, başına dolanıvermiş bir tülle gelmişti. Onu buraya sürükleyen bu tezcanlı davranışın bir nedeni vardı, kuşkusuz.

Bir çırpıda konuştu:

«Size Şekure için geliyorum, efendim. Benim böyle bir başvuruşumu, sanırım, yadırgayacaksınız. Ama o günden beri, bilseniz.. Siz, her şeyi biliyorsunuz, efendim. Doktorlar, biraz da giz arkadaşı değil midir? Zavallı kadın ölüyormuş.. Hiç kurtuluş yolu yok mu, efendim? Onu yaşatacak bir yöntem?..»

Gücü burada tükendi, birden dizlerinin bağları çözül-müşçesine yeniden sandalyeye çöktü ve yine ellerini yüzüne kapayarak omuzları sarsıla sarsıla ağladı.

Ömer Behiç:

«Ben de oraya gitmek üzereydim» dedi, «Ama bir işe yaramak umuduyla değil.. O istediğiniz kurtuluş yolundan tıp bilimi, ne yazık ki, yoksun bulunuyor.»

Doktor olarak bu karşılığı verdikten sonra, tutulamayan bir vicdan atılışıyla ilerledi, bir insan olarak genç kadının yanına kadar gitti ve bir saniğe suçsuzluğunu bildiren yargıç gibi, ağır bir sesle:

«Sizi kutlarım!» dedi.

Birlikte Beşiktaş'a indikleri sırada, arabada ağlayan Ferruh'la biraz önce ağlayan Rafet'i; ötede, belki şu dakikada son soluğunu veren Şekure'yi düşünerek, şu korkunç olayın sorumlusu sayılamayacak suçluların karşısında kendi kendine soruyordu:

«öyleyse suç kimde?...»

ARADAN on gün geçmişti. Ama bu on günün içine o kadar olay, ruhunu bunaltıp şaşırtan o kadar duygu yığılıp tıklımişti ki Ömer Behiç, onlara bu kadar kısa bir sürenin nasıl yettiğine şaşıyordu. Evinin darmadağınık anlamında, kafasının ve ruhunun kargaşalığına benzeyen, birden patlayan bir fırtınanın sağanaklarından yeni çıkmışçasına ıslanmış; dalları, çiçekleri, çimenleri bayılıp serilmiş bir bahçe bozgunluğu vardı.

Sinirlerinin duyarlılığını böyle bereleyen izlenim yığı-laşmasından sonra toplumdan, üstelik Vedide'den, Selma ve Leylâ'dan bile kaçarak kendi kendine kalmak, yalnızlığın yatıştırıcı ninnisiyle, ılık bir banyonun düşünmeyi önleyen durgunluğu içinde uyku kestirmeye benzeyen bir duygu üşengeçliği yöntemine başvurmak alışkanlığı vardı.

Sözde bir neden bulur, işlerine değin bir neden yaratır ve yalnız bırakılmak istendiğini böylece haklı gösterdikten sonra çalışma odasına kapanır, kapısını kilitlet; artık kendinden

başka bir yaşama böylece bir engel koyduktan sonra koltuğuna çöker; bacaklarını uzatarak, başını arkaya yaslayarak, gözlerini kapayarak durur ve düşünürdü.

Dakikalar geçtikçe, hafif bir yelin duyulmaz solukları yle yavaş yavaş dağılıp açılan'sisler gibi ruhundaki izlenimlerin üstünden onları karartıp boğan duman katı ağır ağır sıyrılır ve altından karışık yığınının bulanıklığından kurtularak artık saydamlık kazanmış biçimler ve

160

KIRIK HAYATLAR

görüntüler gibi tepeler, doruklar, çizgiler ve görünümler birbirinden ayıklanarak, aydınlık ve lâcivert bir düzlük üstünde apaçık, kendi başmalıklarının panlısıyla görünmeye başladılar.

Bu, duygulanmaların öyle bir ayrışmasıydı ki, düzene alışık bir düşüncenin kargaşalığa dayanamayan titizliğiyle ancak böyle yapınca rahat bir soluk alabilirdi. Ve bu işlem kendiliğinden olurdu; onca kendini zorlamaya, bir sıralama ve düzenleme istemine gereksinlik göstermeyen sinirsel bir olayla, sanki dıştan gelen hafif bir devinme soluğuyla yerlerinden oynayıp her biri kendi yolunu tu-' tarak özel yerlerinde yerleşmeye giden büyümlü eşya gibi dolaşık ve karışık duyguları çözülmeye başlar; her biri ayrı ayrı yolunu bularak kendilerine ayrılan odacıklara yönelir, sessiz ve güvenli bir akışla yerleşirlerdi.

Durgunluk döneminin bu ilk dakikaları geçtikten sonra, Ömer Behiç'te yavaş yavaş yeniden yaşama dönme tutkunluğu başladı: Gözlerini açar, her şeyi yerli yerine yerleşmiş görmekten rahatlama bir bakışla bakar, sonra doğrularak ya kalkar odasının ufak tefek işleriyle uğraşır; bir hokkayı düzeltir, bir kalemin ucunu siler, bir iskemleyi sağa çevirir, bir kitabın tozunu üfler ya da ya-zımasasının üstüne dirseğini dayayarak özenli parmaklarla bir derginin yapraklarını çevirir; okumayan gözlerle karşılıksız bırakılacak bir mektubun satırlarını süzerdi.

Bunlar, varlığının düşünmeye gereksinli olmayan çalışmalarındı; odasında bir koltuk değneğinin yardımıyla güçsüz bacakları yürümeye çalıştırılan bir hasta gibi, onun ruhunu, gerçek yaşamın uğraşlarına çıkmadan önce, ilkel bir deneyle alıştırmış olurdu.

Yazımasasının üstünde açık duran bir dergiyi karıştırmaya başladı. Bu, Londra'nın büyük Mapple mağazalarında satılan eşyaları gösteren bir dergiydi. Sık sık, gerçekleşmesi kimbilir ne kadar uzun bir süreyle bağlı

f

isteklerini avutmak için bunu karıştırır, kendi kendine de gülerdi. Hiç bir zaman Londra'dan, Paris'ten, Stok-holm'den, Berlin'den eşya getirtecek değildi. Yalnızca Beyoğlu'nun bir mağazasında kesesine uygun, ama hoş, ağır bir oda takımı yaptırtacak, belki bir zamanlar Avrupa'da gördüğü şeylerden, Mapple'in, Lafoyette'in dergilerinden esinlenecekti.

Bir aralık konuk odasına hep Doğu eşyası koymak, burasını bir çeşit az bulunan Doğu yapıtları sergisi yapmayı düşünmüştü: Değerli şallar, eşi görülmemiş halılar, çiniler, çeşmi bülbüller*, tablolar, sırma ve ipek işlemeler, oyalarla süslü yemeniler, kasnak işlenmiş yorganlar, sarma nakışlarla yastıklar, daha daha, bütün açık artırmalarda arkasından özlem duyulan şeyleri, Bedes-ten'de dolaşırken karşısında titrenmiş güzel şeyleri düşünürdü.

Bunları düşünde, şimdi hemen hemen boş denecek odasına tekrar takıştırır, orasını böyle alçak gönüllü küçük bir örnek sergiye dönüştürdükten sonra bir çocuk gibi ellerini çırparak, «Ah! Ne güzel, ne güzel!» derdi.

Sonra birden bu düşün sevinci üstüne gerçeğin; daha ödenememiş borçlarının, belirli bir gelirle bir köşeye ko-nabilmesine ancak olanak veren belirli anaparasının buzlu havası dökülür; Ömer Behiç'e omuzlarının arasında soğuk su dolu bir sünger varmış gibi gelirdi.

Vedide'nin sandığında birkaç parça Doğu eşyası yok değildi. Salime Hanım'dan da biraz dil dökmeye alınabilecek işleme yorganlar, sırma takımlar, âbanî** ve kasnak seccadeler vardı. Bunlara yavaş yavaş şuradan buradan alınacak şeyler de eklenerek, Beyoğlu'ndan esinlenil-

I

* çeşmi bülbül: (Bülbül gözü) Eskiden istanbul'da yapılan bir çeşit çizgili cam eşya.

** âbanî (ağbani): İpekten, sarımtırak dallı nakışlarla işlenmiş bir çeşit beyaz kumaş.

Kınk Hayatlar — F. 11

miş bile olfca, Batı biçiminde yapılmış bir odanın ötesine berisine serpiştirilirse...

Dergiyi karıştırarak bunları düşünürken başının üstünde bir gıcırta oldu; kendi kendine, «Ablam geziniyor!» dedi.

Bu on günün olayları arasında Müveddet Hanım'm gelişi de vardı. Yıllarca birbirinden ayrı yaşayan, ilişkilerine başka başka yollarda yürünmüş değişik yaşam biçiminin gevşeklikleri giren bu kız kardeşle erkek kardeş, birbirlerini karşılarında buluverince, her şeyden önce, aradaki açıklığın derinliğini gördüler. Birbirlerini kucaklamalarında bile geçmişin anılarını bulamadılar; eş kan ve etten dünyaya gediklerini anımsamanın da aralarındaki bağları, duyguları kolayca canlandırıp tatlandırmakta geciktiğini anladılar.

İlişkileri törensel biçimde başladı, özenle konuştular. Tümcelerini tartan, birbirleriyle konuşmalarını içtenliğe dökemeyen bir çekingenlikleri vardı. Arada bir ikisinde de doğanın itmesiyle taşıveren sevgi atılımları; öpmeye, sarılmaya, sokulmaya özlem duyan davranışlara çevrilirken, birden ipi kopmuş bir makara sarsıntısıyla yarıda kalıyor, süremeyerek, şaşkın bir dönüşle çabucak derlenip toplanıyordu.

Ömer Behiç, ablasında, daha önce sezilememiş, belki ayrı oldukları sürede yaşam deneyleriyle sonradan edinilmiş başka bir kimlik de buluyordu. Bu kimlik; düşlenen, kafasında ayrıca yaşayan ablasının kişiliğinden o kadar başka bir şeydi ki, onda tıpkı bir ruh değişiminden geçtikten sonra dönmüş izlenimi bırakıyordu. Bu nedenle "genç adam, uzaktan sevilen ve anısına bağlı kalman birinin kılığına bürünmüş yabancı bir ruhun karşısındaymış gibi bir duyguya kapılmıştı. Ablasında da buna benzeyen ama açık-lanmayı gizlenmesine çalışılan, ancak çekingen bir davranışla, çekinilerek söylenen bir sözcükle birden ortaya

çıkıveren duyguların çalkalandığını anlıyordu. Tüm çocukluk günlerinin ortak havasına, içtenliğine dönmek için, bu soğuk havanın titretici durgunluk ve donukluğundan silkinip çıkmak, içinin taşkın bir yaşam ve canlılık almayı amaçlayan atılımlarında, gereğinden fazla

bir süre alçı içinde sıkışıp kalmışcasına, sert bir tutukluk vardı.

Birbirlerine geçmiş günlerin olan bitenlerinden, başlarına gelenlerden, isteklerinden; ablası kocasından, yıllarca aralarını açan şeylerden, gezgincilikle geçirilmiş memurluk yıllarının sıkıntı ve yorgunluklarından, çocuksuz yaşamın ruhu sıkıştırıp nasırlaştıran kuruluşundan söz ederken; Ömer Behiç Avrupa'da baba ocağından uzak geçen yıllarında belirsiz ufuklar içinde arkasından koşu-labilecek bir yıldız bulmak umuduyla yitirilen ikircimli ve sarsıntılı dönemlerden, dönüşünde İstanbul'da başlayan bir sürü yorgunluk ve uğraşılardan, evlenmesinden, özellikle evlilik mutluluğundan, çocuklarından, Selma ile Leylâ'dan, yeni evliliğin varlığıyla yakın ilişkisinden, duvarlarında, temellerinde, sıvasında, en küçük parçasında birlikte yoğrulup gömülen sevinç ve acılarından konuşurken ölçülü davranma gereğini görüyorlar; kaynamaya yatkın davranışlara su serpen, coşuklara kapılarak üzüntüleri yatıştıran, fazla parlak renkleri şişleyip çok keskin çizgileri yumuşatan bir tutum izlemeye gereksinlik duyuyorlardı.

Üstelik bu söyleyişlerine, yazışmalarından daha az bir içtenlik katıyorlardı. Birbiriyle haberleşen, her çeşit duygularını söylemekten çekinmeyen; nasıl birlikte büyüüp birlikte yaşamışlarsa öylece sürüp giden iki kardeşken şimdi karşı karşıya gelince, ayrı ayrı yerlerde düzenlendikten sonra bir araya getirilmiş iki saz gibi, tellerinde ezgi noktasını bulamayan bir uyumsuzluk vardı.

Ömer Behiç, her şeyden çok, kız kardeşinde bir işadamı ruhu görünce şaşırıp kalmıştı. Şakir Bey, tüm gelirini

karısına bırakacak biçimde işi düzenlemişti. Meveddet Hanım, ortaya çıkabilecek mirasçılardan öne süreceği savları karşılamaya bütünüyle hazır. Ömer Behiç, görev yaptıkları her yerden ucuza alman, başka yere atanınca kazançla elden çıkarılarak paraya çevrilen bahçelerin, tarlaların, evlerin —değerini pek bilmemekle birlikte— İstanbul'da kız kardeşine yetecek kadar akar sağlayabileceğine inanıyordu. Meveddet Hanım, bu konudaki düşüncelerini bildirirken, onun yaşamın somut yanlarıyla ilgili derin bilgisi karşısında Ömer Behiç, içinden, ablasını kutluyordu.

Yalnız Meveddet Hanım bunları anlatırken, üstü kapalı da olsa, uzun süre konuk kalamayacağını açık açık belirtince; öğrenim yıllarında bir kez onlardan gördüğü yardıma karşılık borcunu ödemeye uygun bir ortam bulduğu için esenlik duyan Ömer Behiç, tüm içtenliğiyle, yaşamının sessizliği pahasına da olsa, buna kesinlikle izin vermeyeceğini söylemişti. O zaman ablası:

«A kardeşim, sen de bunu pek olacak gibi görmüyorsun ya!» demişti.

Sonra kendisini tutarak, eklemişti:

«Sen belki istersin ama, bir de Vedide Hanım'a sormalı. Gerçekten, ince düşünceyi bir geline sahip olmaktan övünç duyuyorum. Ancak, ince olmak başka, evinde koca-sıyla çocuklarının ve kendisinin arasında yaşamının sonuna dek bir görümceye katlanmak başkadır. 'Dağ dağ üstüne gelmiş, ev ev üstüne gelmemiş!' derler.»

Vedide'ye, üstelik Selma'yla Leylâ'ya «Siz» diyen törenselliği, «Hanım» diyerek onları gözünde büyütmeye çalışan uğraşları, yemekten kalkar kalkmaz karı kocayı yalnız bırakmaya gerek gören yitmeleri oluyordu. Yemekte bile elden geldiğince az yer tutmak, az yemek için kendini zorlamak gibi davranışları da Ömer Behiç'i tıkar gi-

çocuğum?» sözcükleri kesik kesik çıkıyordu.

Anlaşılan, kendi kendini coşkulandıran bu sözlerle, yardım edemeyen inmeli kolu yanında sallanarak, yüzünü kızın göğsüne sürüştürüp kokluyor, daha sonra boylanmış genç bir ağaca benzeyen kavruk cılız bedeni dizlerine büsbütün çekerek baygın gözlerle dudaklarına yapışmaya çalışıyordu.

Ömer Behiç, gerçekte zararlı bir-sonuca varması dü-şünülemeyen bu gülünç görünümün uzamasını neden önle-miyor, örneğin, öksürmekte gecikiyordu?..

Bunu daha kendi kendine sormaya zaman bulamadan, öte yanda koridorun birinde başka bir kapının gıcırdayışı onu uyandırdı. Gürültünün geldiği yana ilerledi, daha oraya varmadan karşısına Sadettin çıktı. Enişte, karısının kardeşiyle hiç konuşmadan bakıştı. İki de birbirlerini suç işlerken yakalamış gibiydi.

Bu, bir güldürü oyununa benziyordu. Neden sonra, sanki ortada anlatılacak bir şey yokmuşçasına kendilerine gelerek, üç beş kısa sözle konuştular. Ömer Behiç, yoluna giden bir insanın davranışına bürünerek çalışma odasının kapısına elini uzatmıştı. İçerde Mansur BeyM

KIRIK HAYATLAR

167

koltuğuna uzanmış, koca bir kitabı okumaya dalmış; Is-met'i de elinde bir tüy süpürge, yazımasasının tozlarını almaya çalışırken görmüştü.

Ömer Behiç, çok saklamasına karşılık anlamı ister istemez açığa vurulmuş bir alayla:

«Vay! Siz yine uyumadınız mı,-Beybaba?» demişti.

Mansur Bey'in verdiği karşılığı anımsamıyordu? O sırada kafasına başka düşünceler saldırmıştı. Kendi kendine, «Yaşlı adamdan çok, şu piç kurnaz» diyordu. İsmet'-in, hiç aldırmadan, çok doğal bir davranışla, üstelik dudaklarında yarım kalmış bir tadın silinemeyen gülümse-mesiyle toz almayı sürdürüşüne şaşarak bakıyordu. Sonra düşündü, «Dışarda Sadettin pusuda» dedi, «Babasının kocamış çapkınlığından esen havanın etkisiyle oğlan kötü bir iş yapmasın da...»

İşin sonu başka bir gece, bu olayı izleyen gece, İsmet'i geç saatlerde Sadettin'in odasından çıkaran Sab-riye Kadın'm kızı eskisinden fazla dövmesiyle anlaşıldı.

Evde bu gülünç olay konusunda susuldu, üstelik Ve-dide, babasıyla kardeşinin coşkuları için tek sözcük bile konuşmaya gerek görmedi.

Yalnız Ömer Behiç, ara sıra başından geçenleri kendisine anlatma alışkanlığında olan Sadettin'e, onu yine okula kapatacak yolculuğa uğurlarken, iki kapı arasm- da:

«Beşiktaş'a uğradığın yok mu?» demişti, «Güzel dolu ara sıra yoklamak. Ama Erenköy'de başka şeyler bul-muşsan, bak buna diyecek yok. Ancak, çocuğum, zararlı olmayan işlerde özgürsün, bunu unutma. Başkasına kötülüğün dokunmamak. Erdemin tüm bilgeliği hemen hemen bu noktada toplanmış gibidir.»

Sonra daha ilk konukluğunda çocuğa ağır bir çıkış yapmaktan çekinerek, yumuşak bir davranışla omuzuna vurmuş ve gülerek:

168

KIRIK HAYATLAR

«Sözgelimi, senin Tayyar Efendi bunağının genç odalığı...» demişti.

Ömer Behiç, bunları ansırken, Mepple'nin resimli eşya dergisini de gözden geçiriyordu. Sonra birden can sı-kıntısıyla kitabı kapadı, ayağa kalktı.

Bu gülünç olaydan sonra aklına Şekure zavallısının açıklı durumu gelmişti. Fazla bir kanama onu birkaç saatte götürüvermişti. Cenaze töreninde Ömer Behiç de bulunmuştu. Bunu, aileden çok, zavallı kadına bir borg olarak yapmaya gerek görmüş, tüm işlerini bir yana bırakmıştı. Kocası Ferruh, yüzünde mendil, durmadan ağlaya ağlaya cenazenin arkasından gidiyordu. Bir aralık yolda, kapalı bir arabada Ömer Behiç, Ferruh'un sevgilisi Rafet'in de ağladığını görmüştü. Ama bu, iki gün sonra Ferruh'la Rafet'in bir sabah gezintisi yapmak için arabayla Kâğıthane'ye gitmelerini önleyememişti!

Pencereden olanları gören Vedide:

«ister misin, sonunda evlensinler?» demişti.

Genç adam, şimdi bunu ansırken:

«Niçin olmasın?» diyordu, «Evlenmek, kimi zaman birçok sorunların başlangıcı olmakla birlikte, kimi zaman da birçok dolaşık işin çözüm yoludur. İşte, Mesrur Bey'le İşveriz'in evlenmesi... Behçet Efendi'nin özel yazmanı, bugün köşkün damadı oluyor. Belki de yarın mirasçısı olacak...»

Yeniden neşelenir gibi olurken Ömer Behiç'i, birdenbire başka bir anı, gerçekte kendisine, kendi yaşamının dağınıklığına ilişkin bir anı sardı. O, tüm duygularını canlandırma arasında dışının ağrısını duymamak için kendi kendine işler yaratarak avunmak isteyen bir insana benziyordu. Şimdiye dek sanki benliğine bir el uzanarak onu geride bırakmaya, kendisine dokunmayan anılan çağırmaya çalışırken, birden, sanki yine bir perdenin kanatlan açılvermiş ve arkasından Neyyir'in kıvırcık saçlı başı

KIRIK HAYATLAR

169

çıkıvermiş, dilinin ucunu alayla ona, tatlı bir baygınlığın çılgın içkisini söz vererek, gösterivermişti.

Artık Ömer Behiç bu düşe karşı koyma gücünü bulamayarak, kendisini büsbütün bırakıyor, son olayın da-nırlarından ateş akıtan anısını yeniden yaşayarak bit-kinleşiyordu.

Olan biteni kısaca yineliyordu genç adam:

Bir gün kendisine Bekir Servet'ten bir mektup gelmişti. Arkadaşı, gerçekten bir hava değişikliğine zorun-luk duyduğunu söyleyerek, aile doktoru olduğu Veli Bey ailesinden izin almış, bir köşeye çekilmişti. Böylece Ne-bile'nin evlenmesini önlememiş olacaktı. Bunu belirttikten sonra, eğer gerek görülürse, Ömer Behiç'in çağmla-cağından söz ediyordu. O, bu çağrıyı korkuyla, üstelik istekle beklemişti. Ve çağmlınca^bunu Vedide'den saklamaya gereksinlik duymaması, anlaşılmaz bir şeydi.

Bu kez doktor bakımına zorunlu olan Neyyir'di. Çe-kinceli bir biçime dönüşmesinden korkulan bir beden güçsüzlüğü, küçük bir ateş dalgalanması vardı. Sahire Ha-nım'la Nebile'yi, sokağa çıkmak için çarşafı arkasında, Neyyir'i de yatağında bulmuştu, ilk incelemede genç kızın önemli bir hastalığı olmadığı anlaşılınca Sahire ve Nebile, doktordan kısaca özür diledikten sonra onu hastanın yanında bırakmışlardı.

Gerçekte, o da birlikte çıkabilirdi. Kendisini tasarlanmış bir düzensizlikle tehlikeye sürüklemeye çalıştığı görünen raslantılara kendi zayıflığına izin vermeyerek bu çekici tehlikenin etkisinden uzaklaşmak olanağı var-di, gerekliydi de bu..

Ama bunu yapmadı. Biraz önce başını koyduğu bu göğsün, nabzını tuttuğu bu bileğin, yukarı çekilen gömleğinin altında yanağına sürünen bu göğüslerin, omuzlarını dikletmek için eğildikçe kendi omuzuna dayanan kıvrıkcık V>ü53m PHİzpi kokulu gençliğini, tüm bu genç beden-

170

KIRIK HAYATLAR

den taşıp onun ruhuna kadar uzanan bayıltıcı sıcaklığı biraz daha almak için yatağının yanındaki iskemleye oturdu.

İçinde anlaşılmaz bir savaş vardı. Bir yandan ikiyüzlülükle görevini yapıyor görünen, ancak gittikçe daha silinen erdemli yüzü yine ağırbaşlı bir sesle görkemli söylevlerini sürdürürken, öte yanda çılgın bir gençliğin bütün aşk susuzluğu; Bekir Servet'in o her karşılaşta ayıplanarak, ama için için kıskanılarak dinlenmiş başarılı öyküleri; üstelik...

Bunu, biraz utanarak açıkça söylüyordu. Ancak, ne denirse densin, böyleydi bu. Evet, üstelik Mansur Bey'in gülünç taşkınlıkları, İsmet güldürüsü, Sadettin'in anlattıkları, yine kendisinin ona ansıttığı Tayyar Efendi bunağının on beş yaşındaki genç metresi; hep birden, bir ağızdan, o erdemlilik söylevinin arasına alaylı gürültülerini karıştırıyor, onun gittikçe bir uğultunun içinde boğulmaya hazır söz ustalığına yakınlaşan zaferinin gümbürtülerini boşaltıyorlardı.

Eskiden beri birlikte büyümüş, her çeşit törensel gösterişlerin dışında yaşamaya alışkın iki eski dost gibi şuradan buradan konuşuyorlardı. Neyyir'in bir çocuk başına benzeyen küçük başı, sırtını dayadığı kuştüyü yastıklara yarı gömülmüştü. Gözlerinde pek yüreklice isteklerin çapkın bir gülümsemesini taşıyan ve karşısındakine de yüreklenme gereğini açık açık anlatan pırıltılar vardı. Ömer Behiç ise, birkaç gün önce kendisine büsbütün görünmekten ürkerken perdenin arkasında saklanırken bugün yarı çıplak göğsünün, dirseklerine kadar açıklığı yeterli bulmayarak daha yukarılara kadar açan geniş kol ağzının, ancak kalçalarına dek çıkan beyaz keten yatak örtüsünden sonra tüm bedenini ince bir ipek

gömlük altında en gizli çizgilerine kadar belli eden özensiz giyimi-

KIRIK HAYATLAR

171

nin içinde çekici duran bu daha bütünüyle olgunlaşmamış meyvedan korkmuş gibiydi.

Neyyir, konudan konuya atlıyordu..

Bekir Servet'ten, Nebile'nin Talat Bey'le kararlaştırılmış evliliğinden, onun kocasının evine gelin gideceğinden, yaşlı korkunç kaynanadan, bugün annesiyle ablasının, terzide uzun uzun yapılacak giysilerle uğraşmak için çıktıklarından.. Gittikçe çeşitlenen bir gevezelikle konuşuyor, konuşurken arada bir ablasının kaynanası olacak kadın için, «Yaşlı, korkunç yaratık.. Göründüğünden de çok yaşlıymış, biliyor musunuz?» diyor, terzi için de, «Ne iyi kadındır, bilseniz. Tanımıyor musunuz? İsterseniz sizi tanıştırayım» diyerek, niçin söylendiğinden kuşku duyulan bir öneri karıştırıyordu.

Ömer Behiç, bu senlibenli konuşmayı karşılıksız bırakmamak için bir yandan söz yetiştirirken* bir yandan da düşünüyordu:

Demek bu aile, namus ve saygınlık alanıyla yasa dışı cinsel ilişki uçurumu sınırlarının birbirine değen bir noktasında yaşıyordu. Üstelik, birincisinden çok, ikincisine girmişti. Yalnız arada bir ayrıcalık vardı: Toplumun danışıklı döğüşüklü yaşamında o yalan ve ikiyüzlülük üstüne kurulmuş görgü yasasında birincisine bağlanma hakkını yitirmemişti. Veli Bey'in kansı ve kızları, toplumca az çok oldukları gibi tanınırken, ta aile başkanının yaşamından beri başlayan bir göz yummayla, istanbul'un kibar çevresinden silinmemişti. Aile, o kadar dolaşık ve karışık bağlarla kentin kibar yaşamına girmişti ki, bir duvarı kaplayan yaseminlerin, güllerin, hanımellerinin, ge-linsaçların arasına sokularak çevreye dallarının binlerce çengelini takmış yaban bir sarmaşık gibiydi. Ötekilerini bozmak kaygısıyla sökülüp atılma olanağı bulunmadığı için de özgürce gelişmesine ses çıkarlamıyordu. Üstelik, bu kızların erdemli ailelerin arasına «Gelin» olarak

172

KIRIK HAYATLAR

girme hakları bile vardı. İşte Nebile, yıllarca Bekir Ser-vet'le açıktan açığa ilişkilendikten sonra bugün evden kovulan temiz bir kızcağızın yerini almaya, şimdi bile zavallı karısını düşünüp sızlayan genç bir çocuğu yaşlı bir annenin ağır baskısına baş eğdirmek için büyüleyici gücünü kullanmaya çağrılıyordu. Yarın da Neyyir...

Belki daha on sekiz yaşında, daha bir çocuk olmasına karşın arkasında türlü serüvenlerin günah defterini taşıyan bu kız, yarın çok varlıklı, çok saygın bir evlenmeyle yaşamda doğal yerini alacaktı. Bu son olasılıkla rahatlatıcı geniş bir soluk alan Ömer Behiç, Neyyir'in geçmişini göz önüne getirerek acı duyuyor, ondan yararlanmış kimliği belirsiz erkekleri düşünerek yüreği korkunç bir kıskançlıkla kıvranıyordu.

Elinden gelseydi de Neyyir'le yalnız bir dost olarak kalabilseydi! Genç kızın kendisinden önceki yaşamında onarılamayacak bir şeyi olmamasını, eğer yoksa düşmemesi için elini uzatmayı öyle isterdi ki... Evet, onun düşmesini istemiyordu. Düşmüşse bile... Düşüncesinin

bu noktada kendisini kudurtan, birden genç kızın başını ellerinin arasına alarak dudaklarını ısırarak bir öpüşle kilitlemek isteyen çılgın bir tutku belirliyordu. Evet, düşmüşse bile daha fazla düşmemeliydi. Ona, «Ben yalnız sizi tutmak, siz de yalnız tutunmak için birbirimizin elini sıkalım. Sizi kurtarayım, kurtarıcı bir ağabeyiniz olayım. Bana öyle borçlu olun ki, bundan mutluluk duyayım» demeliydi.

Bu sözleri içinden geçirirken karşıdan Neyyir, onun aklından süzülen düşünceleri anlıyormuşcasına birden patlayan bir kahkahanın ezgili dalgalanmaları arasında, «Oh! Siz ne kadar da kolay aldatılan bir insansınız» der gibiydi, «Ama yakışıklı Doktor Bey, şöyle yan durunuz bakayım. Evet, sizin için çıldırıyorum, göremiyorsunuz. Sizin sivrice sakalınızla o kadar güzel duran başınızı tutup çekmek, çekmek, daha çok ^i""-^' --

kollarımın arasında kendi başıma, şu kıvrıkcık küçük başıma karıştırmak, sonra soluk soluğa, dudak dudağa birbirimizle eriyerek uyumak istiyorum. Bunu göremiyor musunuz?»

Neyyir geriniyor, bedeninin derinliklerinden gelen bir çırpınmayla yatağında, beyaz keten örtüyü biraz daha kaydıran, onu yastıkların üstünde biraz daha yükselterek göğsünü daha açık bırakan bir devinmeyle kıvranıyordu. Sonra bunu bağışlatmak istercesine:

«Tüm bedenimde bilseniz nasıl bir ağırlık var» dedi.

Ve yeniden uyanan bir anlama, öğrenme isteğiyle ekledi:

«Demek, yalnızca bir soğuk algınlığı? Doğru mu?.. Demek, göğsümde başka bir şey yok, öyle mi?»

Sonra, yorgun düştüğünü belirten bir davranışla kollarını kaldırdı. Geniş kol ağzları, koltuklarına kadar kıvrıkcık, belirsiz tüy gölgelerini göstererek düştü. Kol ağzlarını çekmeden ellerini başının-altına götürdü, «Çok kolay aldatılan bir insansınız!» demek isteyen bir gülümsemeyle yeniden baktı.

Evet, kuşkusuz kolay aldanana biriydi, bir aptaldı! Ömer Behiç'in gözleri birden bir sisle bulandı, başının içinde beyninin döndüğünü anladı. Neyyir:

«Zili çalar mısınız?.. İlaç saatim geldi de...» dedi.

Ömer Behiç zili ararken de ekledi:

«Hayır, hayır!.. Şayan Kalfa, ta aşağıdaki mutfakta.. Duyamaz. Eğer bana şişeyi verirseniz...»

Demek, evde, ta aşağıda, mutfaktaki Şayan Kalfa'dan, şu yaşlanmış, görmüş geçirmiş Habeş dadıdan başka kimse yoktu!

Ömer Behiç, göğsünden birdenbire bir şey kopmuş da boğazını tıkamış gibi, sıkıntıyla ayağa kalktı. Elleri hafifçe titreyerek şişeyi, kaşığı aldı; boğuk bir sesle:

«Ben içireyim!» dedi.

Genç kız, kuşkusuz, şu dakikada havada uçuşan çekici titremeyi tüm sinirlerinin sarsılmasıyla duyuyordu. Biraz doğruldu; Ömer Behiç de, dökmek için bütün ilgisini

ellerinde daha çok toplayarak şişeden kaşığa şurubu boşalttı; sağ eliyle Neyyir'i tutarak, uzattı. Kupkuru bir ağızla da:

«Size yardım edeyim!» dedi.

Elini kıvrıkcık saçların altına koyarak bu küçük şeytan başı tuttu. İkisinde de konuşmalarını önleyen bir heyecan vardı.

Genç kız uzanmak üzereydi; bu elverişli dakika belki bir daha ele geçmeyecekti. Ömer Behiç, kendi kendine, «Aptal!» dedi, sonra tutulamayan bir atılışla Neyyir'e:

«Sizi kaygıdan kurtarmak için bir kez daha dinlememi ister misiniz?» diye sordu.

Yaşamının bundan sonraki akışının artık genç kızdan gelecek sözcüğe bağlı olduğunu gördü. O, «Evet!» derse, ayakları geri dönme olasılığını yok eden bir güçle önünde açılan uçuruma doğru ilerleyecek; «Hayır!» derse, esen-leşerek kalkıp gidecek ve belki bir daha buraya dönmeyecekti.

Soruyu yöneltirken ağzının içi kupkuruydu. Dudakları kavrulmuş, sesi boğulmuştu. Ölçülemeyecek kadar kısa bir sürede o boğuk sesle söylenen sözcüklerin duyulmadığını sandı ve soruyu yineleme gücünü bulamayacağını düşünerek, kendisini çekince den koruyacak böyle bir raslan-tıyı sevinçle karşılaması gerekirken, tersine, bir korku duydu. Kendini anlamaya yetecek kadar zaman geçmeden genç kız, birden yatağında doğrularak:

«Ben de sizden bunu dileyecektim, ama yüreklenemi-yordum» dedi.

Neyyir'in de sesinde bir örtü vardı, onun da sesi ağzının kuruluşu içinde boğuluyordu, belliydi bu.. İkisi de şu dakikanın bir geleceğe basamak olacağını biliyordu.

Kanlarında bir ateş, istemlerinin dışında yanıp tutuşan ve kendilerini tutmalarını yakıp bitiren bir yangın vardı; hiç düşünmeden onun yargısına bağlıydılar. İkisi de sanki görünmeyen üçüncü bir kişinin önünde duygularını gizlemeye çabalayan ikiyüzlü insanlar olarak, bir güldürünün oyuncularını gibi, oyun oynamaya gerek görüyorlardı.

Ömer Behiç, böyle bir dakikada bile bilgelik yapmaya zaman bularak, «Ah, şu insan! Ne çapraşık bir bilmece!» diyordu. Açıkça kaplerini ortaya dökerek, bütün 'başlangıçları bir yana iterek birbirlerine «Gel!» diyemezler miydi ? Mademki alt edilemeyen bir gücün yenik düşen zavallıydılar, mademki derilerinin üstünden geçen akımlarda yaşama komuta eden ve onu zorlayan kimyasal bir parlama olayı vardı; buna ister istemez boyun eğeceklerdi. Bu akıma zorunlu olarak kapılacaklarına göre, «Seni istiyorum, senin olacağım!» demek daha akıllı bir davranış değil miydi ? Düzmece bir erdefmlik belgesine borç öderce-sine; bir dakika, bir gün, bir hafta sonra çiğnenecek bir namus yasası için önceden Tanrı'nın bağışlamasını dilemeye neden gereksinme duyuyorlardı?

Ömer Behiç, başını göğsüne koyup genç kıızı dinlemeye çalışırken, artık bir doktor değildi. Sağ elini yatağa, raslantıyla onun tam bacağına yanma dayamıştı, sol eliyle sırtını tutuyordu. Neyyir'in ince gömleğinin altında diri ve tıkız dolgunluğunu sezen bir elinden, sırtının güzelliğini duyan öbür eline kadar bu genç beden, istek dolu susuzluğunu dudakları arasındaki kupkuru ağıza avutucu serin içkisini uzatan bir billur kadeh gibiydi. Onu, bir sıkmaç arasında artık açığa vurulabilecek her isteğe boyun eğen bir gevşekliğin etkisiyle eriyerek kendini bırakmış görüyordu.

Evet, artık bir doktor değildi! Onun hızla çarpan kalbinden başka bir şeye kendini veremiyor, bu göğsün baş-

ka seslerini duyamıyordu. Ama ellerinin gittikçe onu daha fazla kendisinin yapmak isteyen baskısıyla sahip olma tutkusunu güçlendirerek titreyen mengenesinde bu bedeni tutarken, onda, geciken kendini verme dakikasını tkle-meye dayanamıyormuşcasına bir gerginlik buluyordu.

Böyle tutku dolu bir dakikayı yaşamının hiç bir döneminde tatmadığına inanıyordu. Ne gençliğin ateşli saatlerinde, ne daha sonraları kendisini bir aşk çılgınlığının sarhoşluklarıyla kafasını karıştıran bunalımlarda, bu dakikanın gücüne benzer bir şeye raslanmıştı. Demek, sevda gereksinmesine adanmış aşk havası —kendi bilimsel kuramlarına göre bir deyim bularak— «cildinin redifi olan cild», işte şurada, ellerinin altında, gençliğinin en diri çekiciliğiyle titreyen bedendeydi.

Ellerini gevşetmeden başını hafifçe kaldırırđı. Genç kızın başı da kendi omuzuna dayanmıştı. Yaklaşarak .soluk soluğa gelerek, gözlerini aradı. Neyyir'in gözlerinde yayılan, dumanlanan bir anlam, kendini verişini, yenildiğini açıkça belirten ve belirtirken de kendini verişinden, yenildiğinden tat duyduğunu açıklayan bir anlam vardı. Ömer Behiç de kendi bakışında biraz çlgmliğa, biraz yabancığa benzeyen bir anlam olduğunu biliyordu. Ama göz göze, yüz yüze, soluk soluğa o kadar yakındılar ki, birbir-lerini bütünüyle göremiyor, ancak bir sis arasında seziyorlardı.

Genç doktor:

«Hiç bir şeyiniz yok!» dedi.

Bunu çok yavaş, uyuyan birisine söz yöneltircesine söylemişti. Genç kız:

«Ne kadar iyi!» diyerek karşılık verebildi, kilitlenmiş dudaklarının arasından pek anlaşılamayan bir sesle... Sonra gözlerini daha baygın kapadı.

Ömer Behiç de artık bu bedeni bırakmak, doğrulup

KIRIK HAYATLAR

177

kalkmak gerekirken, kımıldamadan duruyordu. O da gözlerini kapadı.

Sonra, artık önünde öteki güçlerin silindiğini gören, yalnız kendisinin kaldığına inanan bir güç, onların böy- ie gözlerini kapayıp buyruğa uyan başlarını aldı, birbirine daha çok yaklaştırdı, dudaklarını çekti çekti, bir ara da dişlerinin üstünde ezerek kilitledi. Yıllarca beklenmiş bir yaşam havasını doya doya içlerine çekiyorlarmış gibi, uzun süre dudak dudağa yapışarak, birbirlerinin varlığını içtiler.

Neyyir, birden silkindi:

«Ne delilik!» dedi.

Ömer Behiç, birdenbire onun yeni bir korku görünümüne dönmesinden korktu.. Oysa, genç kız, kendini bütünüyle vermek isteyen, buna söz veren bir davranışla:

«Yalvarırım, güçsüzlüğümden yararlanmayın. Daha sonra, daha sonra...»

Bu «Daha sonra» nm belirsiz söz verişiyle yetinemeyen, şu şimdi sahip olunan dakikadan en büyük payı almak isteyen bir gereksinmeyle Ömer Behiç, artık büsbütün çılgın gibiydi. Dudaklarıyla onun açık omuzlarında, göğsünde, yakası geniş gömleğinin izin verdiği oranda dolaştı. Diriliğin insanı kendinden geçirten parlaklığını ortaya koyan bedenin her noktasını öptü. Sonra, yaban bir tutkuyla Neyyir'i bileklerinden yakaladı, sarsarcasma kollarını çekti. Genç kıızı bir kez daha kucaklarken göğüslerinin titreyen dimdik kabarcıklarını avuçlarının içinde buldu:

«Hayır! Şimdi şimdi!» diye yalvardı.

Neyyir de kendinden geçerek, sevişmenin bütün tatlarını duyarak göğsünü tüm zenginliğiyle genç doktorun ellerine bırakıyor, sonucu isteyen bir gerinmeyle bekliyordu.

Kırık Hayatlar — F. 12

178

KIRIK HAYATLAR

Ömer Behiç, birden ölçülü davranma gereğini duydu, ama yeniden genç kızın dudaklarını aldı ve emerek ağzının içinde konuşurcasına:

«Sonra sonra... Ne zaman?» diye sordu.

Neyyir:

«Yazarım!» dedi.

Ömer Behiç, biraz utanarak, ama Neyyir'den değil, kendisinden, kendi yaptığından, Vedide'nin düşünden utanarak:

«Eve değil, işyerime yazın» dedi.

Ancak o zaman birbirinden ayrıldılar, hiç bir şey olmamışçasına ikisi de doğal durumlarına büründüler. Neyyir:

«Zile basar mısınız?» dedi.

Genç kız, bu kez zilin yerini eliyle gösteriyordu. Doktor, zile bastı ve kuruca sözcüklerle izin alarak odadan çıktı.

Ayrıldığı zaman bir uyugezer durumundaydı, usla ilgili yetileri birdenbire donmuş gibiydi. Düşünmekten büsbütün uzak, yalnız kasların alışkanlığıyla devinen bedeninde tek bir amaç vardı: Eve gitmemek...

Daha dudaklardaki o korkunç çılgınlık alevi sönmeden eve giderse kendini

yönetemeyeceğine, yaşamda en yüksek ve en teiniz duygularının kutsal tapmağında onu başından tutarak yerlere kapayacak, suçunu kıvrana kıvrana bağirtacak bir gücün tutsağı olacağına inanıyordu. Geniş ufuklara, sınırlarını dinlendirecek serin havalara, kanının ateşini yatıştırarak bir sessizliğe gereksinliydi.

Nişantaşı Caddesi'ni izledi, yaya kaldırımında tanıdıklarıyla karşılaşmaktan korkarak yolun ortasından yürüyor, yürürken önünde belirsiz bir noktaya bakıyordu. Sonra birden sola kıvrıldı, Teşvikiye'den aşağı büküldü; Ih-lamur'a doğru ilerlemek istiyordu.

T

KIRIK HAYATLAR

179

Sokağın yapılarla dolu bölümü bitince birden kendisini Ihlamur'a çıkararak yolun tepesinde, iki yanı geniş sırtlarla uzanan bir açıklıkta buldu. Karşısında Yıldız tepelerinden başlayarak sağında Boğaz'ın Anadolu kıyılarına kadar sarkan parlak ve aydınlık gökyüzünü, bütün çevresinde karışık çizgilerle eteklerini seren mahalleler ortasında Ihlamur kuytuluklarına doğru akan yeşil sırtları alıp göğsüne basmak isteyen bir bakışla kavradı. Ancak o zaman ciğerlerini serinleterek dolduran uzun bir solukla bu geniş ve ıssız görünümünün sessiz ve gönül açıcı havasını içti.

Ömer Behiç, tümseğin üstünde ayakta durarak güneşin altında mutlulukla uyuyan, şurada burada tek tük yolcuların, koyunlarla keçilerin, çocuk topluluklarının yaşam dolu gürültüleri derin uykusunu bozmaya yetemeyen bu sessizlik görünümüne fcarşı, «Beni tanımadınız, değil mi? Bugün size büsbütün başka bir insan olarak geliyorum» der gibiydi.

«Büsbütün başka bir insan!..» Evet kafasında iz bırakan iki üç söz, duyulan ve görülen bir olaydan esmiş bir bulaşma soluğu, sessiz yaşamının arasında birdenbire gelip onu hazırlıksız avlayan bir bunalım sarhoşluğu, ruhunun gizli yollarını izleyerek ince dokusunun arasında gücünü ve istemini kımıldatmaktan yoksun bir yumak gibi sarıp bağlayan bir örgü, onu beş on dakika içinde düşürmeye yetmişti.

Yaşamı boyunca erdemli bir aile babası kalmak; çevresini saran o sayısız «kırık hayatlar» m arasında kendi evini, kendi ailesini; çatısının üstünde gürleyen fırtınalardan her zaman sapasağlam çıkan dayanıklı ve ulu bir tapınak dokunulmazlığıyla yükseltmek isterdi. Ama bir güçsüzlük dakikasıyla işte o da Vedide'sini, bir eliyle Sel-

180

KIRIK HAYATLAR

ma'sıyla öbür elinde Leylâ'sıyla, varlığında saygın ve kutsal ne varsa onların tek örneği olan bu kadını, acınıp ağlanılan öteki kadınlara benzetecek, onu da bir tekmeyle göçürmüş bir evrenin yıkıntıları arasına devirecekti.

Artık geri dönemeyeceğini, güçsüzlüğüyle başedeme-yeyeceğini seziyordu. Şimdi bir kasırganın çalkantısına girmişti; bu, onu alıp evire çevire döndürecekti. Belki yarın ondan gelmiş bir mektup bulacaktı, ona bir yer gösterilecek, orada tüm yaşamının en ateşli saatleri kendisini bekleyecekti. O satırları gördükten sonra dayanamayacağına şimdiden

biliyordu. Bayağı ve alçak, kendisini bîr oyuncak gibi zorlayan bir güce yenilmiş, boynunda ipini taşıyarak yürüyen bir hükümlü uysallığıyla, oraya gidecekti.

Bunu, korkunç bir acının arasında kendi kendine açıkça belirtirken, birden Bekir Servet'in, o eski mahalle okulu çocuğu görünüşüyle kahkahadan çatlama için elleriyle kasıklarını tutarak gülüşünü görüyor ve sözlerini duyar gibi oluyordu:

«Sana aptal derdim de inanmakta nazlanırdın. İşte, bundan iyi örnek olabilir mi? Sen, evinde yine erdemli ve eşine bağlı koca oyunu oyna.. O başka, bu başka... Evet, sen yaşamın birden fazla, hiç olmazsa iki yüzü olduğuna akıl erdiremeyeceksin, yavrum! Hımbıl başladın, hımbıl bitireceksin. Ama, iyi ki yaşam senden daha anlayışlı da düşüncelerine katılmıyor.»

«Piç Bekir» in kaç kez bu tür söylevlerini dinlemiş, kaç kez konuşmaya gerek görmeden, kalesinin içinde kendisini çok güçlü sananlara.özü bir güven gülümseme-siyle karşılık vermeyi yeterli bulmuştu. Okul arkadaşının düşünce biçimine, konuşma diline o kadar alışkındı ki, onun kendi namus kuramlarına karşı kuşkuculuğunun, yeryüzündeki tüm kuralları yadsıyarak tek bilgeliği en yüksek ölçüde tat alınacak işlerde toplamak fannından

nnınıuuv

oluşmuş gören «serbest mezhebi»nin alaylarına o kadar alışkındı ki, hemen her düşüncesinde, hayalinde onu görür, onu kendi söyleyişleriyle, kendi felsefesiyle konuşturur, kafasında küçük bir tiyatro kurarak Ömer Behiç'le Bekir Servet'i orada, uzun bir tartışma sahnesinde oynatırdı.

Bekir Servet, ta çocukluk günlerinden beri alışılmış göreneklerin, edinilmiş alışkanlıkların sonucuyla yaşamının gizlice çalışan sürekli bir denetçisi, acımasız bir eleştiricisi, dudağını büken, bir gözünü kırparak gülümseyen, beklenmedik zamanlarda birdenbire ortaya çıkarak kulağının dibinde alaylı bir bilmişlik kahkahası püsküren, her zaman birlikte olunan bir tanığıydı.

Kendisinin şu iç bozgunluğuna tek sessiz arkadaş olan bu durgun görünüm karşısında yine böyle bir düş canlan-dırmasıyla Bekir Servet'in yüzünü kafasında konuşturup dinledikten sonra, Ömer Behiç'in de dudaklarında bir gülümseme dolaştı. Vicdan acısına karşı gelip güldürüsünün avutucu soluğunu üfren bu adamın eşliğiyle o uyurgezerin içinden bir esenlik uyanıklığıyla çıkmanın tadını duydu; daha hafif bir ruhla kendisine, «İhlamur'a kadar uzanayım» dedi.

Yavaş yavaş, kıvrana kıvrana inen yokuşu izledi. «Kasr-ı Hümayun»*a yürüdü. Buradan öteye vadi boyunca giderek görülmeyen belirsiz bir yolun varlığını biliyor, ama onun Nişantaşı sırtına dek uzandığını pek sanmıyordu. Yolu uzatmak için oradan çıkmayı düşündü. Köşkün kapısından geçerken, aşırı bir törensellelikle karşısında saygıyla el kavuşturan, saray göreneğiyle kendisine esenlikler dileyen birini gördü. Bu, köşkün bekçilerinden biriydi. Birkaç ay önce hasta kansıyla birlikte kendisine'gelmişlerdi. Bunu ansıdıktan sonra yalnız küçük bir esenleşmeyi yeterli bulmayarak durdu:

* Kasr-ı Hümayun: Padişah Köşkü...

HAYALJLAK

:I

«Nasılsınız? Hastanız iyi mi?» diye sordu.

Ömer Behiç, kafasını kurcalayan yolu da soracaktı ama, bekçi:

«ilginizle çok iyileşti, efendim» karşılığını verdi, «Bir kahve alır mısınız, efendim? Köşkün bahçesi çok gölgelidir.»

Öneriyi bekletmeden benimsedi ve burada gecikmek olanağını bulunca, öteki yolu düşünmeyi bıraktı.

Ömer Behiç, şimdi birer birer ayıklayarak o günün en ince ayrıntılarını yeniden yaşarken, köşkün bahçesinde bekçilerin, onu ne olur ne olmaz diye dışardan görünme-yecek gölgeli bir yere yerleştirdikten sonra çevresinde toplanarak, töresel bir saygı içinde, her birinin bir hastalığı konusunda düşüncesini soruşlarını anımsıyordu.

Orada ne güzel, ne iyi dinlenmişti! Çeşitli hastalıklar için ondan iyileşme yolları soran bu adamcıklar, gerçekte iyileşenin, hastalığın korkunç bir bunalımını yatıştırma nedeni bulanın kendisi olduğunu bilmiyorlardı.

Acısına karşı ağrı dindirici iğne yapılmış bir hastanın esenliğiyle, ağrıyan yeriyle duyarlığının arasına bir perde gerilmişcesine, artık eve dönebileceği yargısına vararak kalktı. Evine, evdekilerine, özellikle Vedide'sine daha güçlü bir istek duyuyordu. Karısı yanında olsaydı, sudan bir nedenle bir omuzundan tutarak öteki omuzunu kendi göğsüne dayayarak o dolgun bedeni çekecek, öpecekti. Bunu düşünürken bir saat önce buna benzer bir görünümün düşünde canlandığını gördü ve bir zorlamayla algısının gözlerini, onun üstünde durdurmamak için, çevirdi.

Artık ayrılmak üzereydi. Arkasında bekçiler, köşkün «Maiyet Dairesi»*sini dolaşarak, bahçeyi geze geze

* Maiyet Dairesi: Padişah'm buyruğunda çalışanların buldukları daire...

KIRIK HAYATLAR

löö

ilerliyorlardı. Ömer Behiç, birden:

«Ah, ne kadar güzel!» dedi.

Solgun pembe çiçekleriyle büyükçe bir ağaç onu birdenbire çekmişti. Kendi kendine, «Erguvan değil, pembe leylak?.. Ama sanmam..»

Bundan bir dal koparıp Vedide'ye götürmek düşüncesine yenildi. Bekçilerden adını sordu, onlar birbirlerine göz ucuyla sordular, sonra beceremeyerek ötede bir gül fidanını budamaya çalışan bahçe bakıcısına seslendiler. Adam karşılık verdi:

«Lagerstremia..» (*)

Bahçe bakıcısı, yalnız bitkinin adını söylemekle konuk ağırlama görevini yeteri kadar yapmadığı kanısına vararak ilerledi.. Ömer Behiç'in gerçek isteğini okumuş-casına elindeki gül makasıyla kocaman bir dal kesti, eline tutuşturdu.

Doktor, yine ağacın adını heceliyordu:

«La., ger., sit.. re., mi., a...»

Bunu ilk kez duymuştu. Elindeki dalı incitmekten, çiçeklerini dökmekten korkarak, özenle tuta tuta Ihlamur yokuşunu bir hafiflikle, kuşkusuz inerken ayaklarını köstekleyen bir ağırlık yerine, tersine, neşeli bir yürüyüşle, hızlıca çıktı. Artık bir an önce eve gitmek istiyordu.

Bir aralık Nişantaşı'ndaki dörtyol ağzından geçtikten sonra, elindeki kocaman daldan sıkıldı. Sokakta her zaman koltuğunun altında ya da elinde cüzdanı, çantası, küçük bir yükü olurdu. Ama hiç bir zaman bu kadar yer tutan ve göze çarpan bir şeyi herkese göstere göstere taşımamıştı. Ancak bunu Vedide için yaptığını düşünerek böyle bir zorluğa katlanmakla davranışının değerini ar-

* lagerstremia: Tropikal Asya ve Akdeniz ülkelerinde yetişen dallan köşeli ağaç ya da ağaççık. Beyaz ve firfiri renkteki çiçek leri salkım salkımdır. Kırk türü vardır.

184

ivilir

tırdığını sandı; bunda büyük bir avunma buldu. Sonra birdenbire bu dalı Ihlamur Köşkü bahçesinden verdiklerini söylemek gerekeceğini düşündü. Oraya nasıl gittiğini anlatmayacak mıydı?

Vedide'de, açıklanmasından çekinilen bir kıskançlıkla, kocasının bütün gününü nasıl geçirdiğini anlamak isteyen aşın bir öğrenme isteği vardı. Gerçekte bunun nedenini hastalann durumunu öğrenmek gibi göstererek, ne zaman sorulan yolunu şaşmp da konu dışına çıksa, utancından çabucak gözlerinin beyazına kadar kızarak kocasını, gizli tutmaya çalıştığı bir sorgudan geçirirdi. Ömer Behiç, onda, bir gün bir olayın gelip ikisinin de duygu bağlarına dayalı mutluluklarında bir karışıklık doğuracağından titreyen ve her türlü güvence nedenlerine karşılık yine de gönül esenliğini kemiren bir korkunun varlığını öteden beri bilirdi.

Ve hiç bir zaman yalan söylemek zorunda kalmadığından, belki ara sıra bir kaygı verebilecek nitelikteki ayrıntıları belirtmeden, tüm gücünü saati saatine, kansı-nın sorularla yorulmasına gerek bırakmadan, en ince nok-talanna kadar anlatmak alışkanlığındaydı. Oysa bugün ilk kez yalan söyleyecekti; ilk kez yalanın kötücül eli yuvasının kapısını çalacak ve eşliğinden geçecekti.

Neyyir'den, kuşkusuz, söz açmayacaktı; bu, yalnızca bir susmadan öteye geçmezdi. Doktorluk yaşamında böyle susularak geçilen nice küçük olaylar vardır ki, üzerinde konuşulmazdı. Onlann hiç birinde susmanın gizliliğinden yararlanan bir suç yoktu, ama ne olursa olsun; susmak, yalan söylemek değildi.

Ömer Behiç, bunlan düşünürken, konuşan başka birini dinliyor ve ona karşılık veriyormuşcasına, bir yandan da:

«Ah, insanlar! Tüm vicdanlarıyla gizli, danışıklı dö-

K1K1K. MAIAILAK.

J.ÖÖ

ğüşüklü bir anlaşma yaparak, rahatlık olanağını karşılıklı çıkar sağlamada ararlar» diyordu.

Elinde sallanan dalı bir kögeye koysa, sözgelimi, şu evin kapısında, kendisine, «Bana verin!» der gibi gözlerine bakan kız çocuğuna uzatsa, bütün zorluk ortadan kalkacaktı. Az kalsın dalı uzatıyordu, sonra kıyamadı. Renginde öyle bir tatlılık, alçakgönüllü bir güzellik, hastaya benzeyen ama canlılık dolu öyle körpe bir solgunluk vardı ki, onu ne olursa olsun götürmek istedi. Gerçekte bu, suçunun bir çeşit çile simgesi, pişmanlığının bedeli, eşine bağlılığını doğrulayan bir belge değil miydi?

Bunu kendi kendine sorarken:

«Alay etmiyorsun ya? İçtenliğine inanıyor musun? Ondan gelecek mektubu beklemiyor musun? Ve o mektup gelince oraya, belirtilecek yere koşmayacak mısınız?» diyor, sonra bunlara karşılık vermekten kaçınan bir kaygıyla daha hızlı yürüyordu.

Karısına, yalnızca, «Ihlamur'da bir hastaya gittim de...» diyecekti. Bu, bütünüyle yalan da değildi, gerçekte de oraya bir hastaya bakmaya, kendi kendini iyileştirmeye gitmemiş miydi?

«Oh! Yine danışıklı döğüş!» diyordu, «Yeryüzünde bir insanın bütünüyle, bütün anlamıyla ve kesinlikle namuslu kalmasına olanak var mıdır?»

Bu soru, Bekir Servet'in ahlâk kuşkuculuğuna bitişik bir kuşku alanında doğuyordu. Her inanış bir uçurumun kıyısında dolaşıyordu, demek... Küçük bir sendeleyişle bayırdan yuvarlanmak kaçınılmazdı ve çevresine uzanan kurtuluş eliyle, her tutunulmak istenen çalı demetinden ancak biraz çamurla kan toplaya toplaya daha aşağılara düşüldükçe nereye kadar inilebilirdi?.. Bu uçurumun ka-ranlıklarında son yoktu; göz, onun siyah katlarını yap dibini görmeyi başaramazdı.

i'l

1ÖÖ

R.1K.1JV JtIAIAILAK.

Demek Ömer Behiç, bugün böyle bir uçurumun kıyı-smdaydı ve geri dönemeyeceğini şimdiden biliyordu. Ve böyle bir yeğnilikle, yalan bir avuntuyla, elinde kocaman bir dalın gözleri okşayan ikiyezli renkleriyle evine dönüyor, kendi eliyle, kendi isteğiyle onu, kötücül yalanı, daha boyaları kurumamış, daha eşyası bütünlenmemiş evinin körpe yaşamına bile bile sokuyordu.

* * *

Odasında o günün anılarını birer birer yaşarken Ömer Behiç, döndü; lagestremia dalını

aradı ve onu köşede duvara gömülü kanatsız küçük dolabın içinde, artık solmaya, çevresine çiçeklerinin baygın yaprakçıklarını dökmeye başlamış gördü.

Vedider o gün dalı almış —her armağan verilisinde çocukluğundan kalma bir görenekle kocasının elini öperdi — o gün yine elini öperek «Sağol» demiş ve Ömer Be-hiç'in armağanını yine kendisine sunmak isteyerek dalı, onun odasına yerleştirmişti.

Genç doktor, oraya kadar gitti. Çiçekliği kaldırarak baktı, suyu daha yetecek kadardı. Vedide'nin ona yeniden su verdiği belliydi. Eliyle yavaş yavaş yere dökülmüş çiçekleri aldı, avucunun içinde topladı; yazımasasmm üstündeki sigara tablasına götürüp döktü.

Demek, yarın değil, öbür gün, kırk sekiz saat sonra oraya gidecekti. Hiç bir düşünce, hiç bir görev duygusu oraya gitmesini önleyemeyecekti. Üstelik, bu uğraşmayı, gücüyle güçsüzlüğü arasında bir yarış olarak benimsemekten bile kaçınmış, çabucak sonuca varmıştı. Demek, kendi kendisine övünç nedeni sayılan tüm o erdemlik üstünlükleri ve namus konusunda tüm kendisinde bulunduğu söylenen saygın nitelikler, beden isteklerinin ilk sert saldırısında yırtılan kâğıt bir perdeden başka bir şey değildi.

JS.J.K11S. HAIA1LAK

J.Öİ

Üstelik, bugün şu dakikada öz varlığını kınayarak çözümlene gereği duyarken, kendisini asıl düşüşün gerçekleşeceği andan ayıran saatleri sayıyor:

«Kırk sekiz saat!» diyordu, «Dün bu dakikada yetmiş iki saat...»

Yarın yine buna benzer bir kesinlikle hesaplayarak kaç saat kaldığını kendi kendine söyleyecekti.

Neyyir'in mektubunu hasta bakım odasında alınca onu bîr süre elinde tutmuş, birden okuyamayarak bulanık gözlerle yazılan süzmüştü. Mektup; yalın, kısa bir şeydi; sanki bir akraba kızından geliyordu. Nebile'yle Talat Bey'in evlenme töreninde giyilecek giysisi için Ömer Be-hiç'in düşüncesini alma gereği görülüyordu; terzi, genç adamın yolu üstündeydi.

Doktorun, artık Neyyir için fazla temiz bir düşüncesi yoktu. Bu ailenin çeşitli olaylarını öteden beri bilirdi. On sekiz yaşında daha çocuk sayılabilecek Neyyir, eğlence düşkünü toplumun görmüş geçirmiş bir kişisi gibi bugün kendisine açık bir buluşma yeri saptarken, onu hiç şaşırtmıyordu. Ömer Behiç, Neyyir'den şiirli bir erek de, yüksek bir amaç da beklemiyordu ki... Genç kızı yalnız kanı, derisi, bedeni istiyordu. Onu burgacına alıp yuvarlayan kasırga, körpe bir kadın etinin direnilmez çekiciliğiyle.

Sonra ne olacaktı? Böylece başlayan bir ilişki nereye varabilirdi? Gücü, onu evden nerelere kadar sürükleyebilirdi? Durulması gereken yerde durulabilecek miydi?..

Bunları düşünemiyordu, düşünmek istemiyordu. Kendisine söz verilen, yaklaşan bir saat vardı; ona ömrünün en çekici sarhoşluk dönemini yaşatacağı. Ve o saatin gelmesine, önüne geçilemeyen bir gücün buyruğu karıştığına göre, hiç olmazsa sonradan doğacak acıların düşüncesiyle bunun tadını şimdiden bozmaya kalkışmamalıydı.

Böyle düşünürken Ömer Behiç, kötü bir adam olmak-

HAIftIUİA

tan korktu. Kendisini o kadar iyi, insanların en iyisi bilirken şimdi insan öldürmeyi tasarlamış, vicdan acısına yol açabilecek düşüncelerin girebileceği bütün delikleri de tıkamıştı.

Evet, yalnızca kötü, iğrenç bir insan oluyordu. Şimdi şurada, odasını kilitleyerek yazımasasının üstüne kapanmak ve kana kana ağlamak, her şeyini yitirmiş erdemli insanlığının yasını tutmak istedi.

Kapının zili çalındı. Ömer Behiç, durup dinledi.

Doktorluk yaşamında saatlerini dilediğinde kullanmak hakkı yoktu. Uykudayken, yemekten, artık her işini bitirmiş, gününü bütünlemiş sayılacak zamanlarda bir el gelir, kapısını çalar, onu yatağından, yemek masasından alır, götürürdü. Bu nedenle kapı ne zaman çalmsa içinde küçük bir korku uyanırdı. Üstelik, bugün kendinde hastayla uğraşacak güç de bulmuyordu.

Kapısı vuruldu. Ömer Behiç:

«Kim o?» diye seslendi.

İsmet, kapıyı açarak:

«Bekir Servet Bey gelmiş, efendim. Buraya alalım mı?» diye sordu.

Ömer Behiç, bir çocuk sevinciyle fırladı. Şu dakikada Bekir Servet'in arkadaşlığı kadar dinlendirici ve yatıştırıcı bir ilaç olamazdı. Acısının yanında onun felsefesini görmekten çok büyük bir esenlik duyacaktı.

Bekir Servet'i görünce, kendisini çok bekletmiş bir insanı karşılarca:

«Nerede kaldın?» diye sordu.

Arkadaşı, elindeki şeyleri Ömer Behiç'in sandalyesine fırlatarak:

«Söylemiştik ya» dedi, «Bir süre gözlerden uzaklaşmak gerekiyordu. Sonunda iş yoluna girip de ortada artık kırılıp dökülecek bir şey kalmayınca... Kuşkusuz, haberin vardır; Nebile'nin Talat Be/le evlenmesi kesinleş-

KIRIK HAYATLAR

miş, nikâh da çok yakın. Bugün ne?.. Evet, üç gün sonra...»

Ömer Behiç, dudaklarının arasından:

«Biliyorum» dedi.

Bekir Servet, «Nasıl?. Nereden öğrendin?..» demedi. Deseydi, karşılık vermekte şaşıracaktı. Arkadaşına gerçeği söylememeye karar vermişti. Üstelik, ona biraz da «yarışıcı» gözüyle bakıyordu. Nebile evlendikten sonra Bekir Servet'in küçük kız kardeşe, Neyyir'e gözünü çevirmesi, olmayacak bir şey değildi.

Bekir Servet, bacaklarını uzatarak oturmuştu. Ömer Behiç, arkasını yazımasına dayayarak ayakta kalmayı yeğledi; iki arkadaş böylece görüştüler.

Bekir Servet, önce söze:

«Düşünemezsin, ne kadar kolaylıkla işin içinden sıyrıldım» diye başladı, «Nebile ile eskisinden daha iyiyiz, anlıyor musun? Evlenmeden önce durum neyse, evlenmeden sonra da — küçük bir ayırımla — yine öyle kalmasına hiç bir engel yok.. Engel şöyle dursun, üstelik buna güçlü nedenler bile var.»

«Ne gibi nedenler?»

«İşte, çocukça bir soru daha! Her türlü nedenler.. Bunları saymaya gerek var mı? Akla o kadar kolay gelebilecek şeyler ki... Kuşkusuz, bunu iş olsun diye sordun! Biliyor musun, Behiç?.. Bana bir çeşit böbürlenme gelmeye başladı. Kadın konusundaki basanlarımı gördükçe bende onları büyüleyen özel bir çekimin varlığına inandım. Kuşkusuz, bunun yakışıklılıkla bir ilgisi yok.. Kendimi o kadar aldatmaya gücüm yetmez. Aynanın karşısında, yan tutmayan değerli bir yargıç oluyorum. Üstelik, aynanın karşısına geçmeye bile gerek yok. Cılız bedenimin şöylece görünürveren bölümleriyle kadınları bana çeken şeyin beden nitelikleriyle ilgisi olmadığını çok iyi anlıyorum. Öyleyse nedir?..»

190

KIRIK HAYATLAR

Ömer Behiç'in gözlerinde pek az görülen alaycı bir gülüş vardı. Bekir Servet'in dar omuzunu, ince kollarıyla bacaklarını, bu küçük gövdenin üstünde biraz fazla büyük görünen kafasını, esmer renginin içinde daha karanlık ve bulanık duran gözlerini gezdirircesine arkadaşının üstünden akıp kayan bir bakışla onu sardı; «Kuşkusuz, o çekim bu bedenden değil!» demek istedi.

Bekir Servet, bu konudaki şakalara, üstelik gerçeği belirten sözlere kızmaktan çok uzaktı. Çocukluğundan beri bunlara öyle alışmıştı ki, dostları bu konuda onunla alayı biraz unutsalar, kendisi bunu akla getirecek düzmece nedenleri önlerine atardı.

Küçük bir gülüşle:

«Ne demek istediğimi anlamak için keskin bir kafaya gerek yok.. Evet, anlaşıldı, hiç yakışıklı değilim. Belki yakışıklılığın karşıtı neyse, bir parça da öyleyim. Ama bu, bilmeceyi çözmekten çok uzaktır. Çözmek, tersine, zorlaştırır. Evet, öyleyse bu nedir ki, örneğin bir Neyyir, bir Ömer Behiç için ne kadar çıldırıyorsa; bir Nebile de bir Bekir Servet için o kadar, belki biraz daha fazla çıldırıyor?..»

«Bunu açıklamak hiç de zor değil, üstelik bir doktor için... Kadınların çoğunda bir duygu

sapıtkanlığı olduğunu sana söylemeye hiç gerek yok. Bu, bir hastalık durumudur, tıp gözlemleri kitabının en ilgi uyandıran bölümlerinden birini oluşturur.»

Bekir Servet, elini uzatarak arkadaşını susturdu:

«Dur! Bu övgülerinde daha çok ilerleyerek bana bilimsel bir konuşma yapmaya kalkışma!» dedi, «Yalnız açıkça söyle ki, Bekir Servet'in başarılan, yalnızca beyaz kadınları zencilerin, güzel ve genç kızları kamburların kollarına atan duygu sapıtkanlığından değildir. Bunda, biraz da Bekir Servet'in yakışıklı olmamasına karşılık,

KIRIK HAYATLAR

191

bir olağanüstülüğün, nasıl söyleyeyim, bir seçkinliğe sahipliğin payı olsa gerek...»

Ömer Behiç,, onayladı:

«Evet, sende biraz Hint'ten, biraz Mısır'dan ya da Musul'dan, Şam'dan öyle bir tat var ki, insanda bunun ne olduğunu anlama, öğrenme isteği uyandırıyor belki.. Kadınlarda 'merak' dediğimiz anlama, öğrenme isteği biraz uyandı mı, artık onları durduracak sınır kalkmış demektir. Ben, buna, senin çapkınlık ününü de ekleyeceğim. Senin için söylenen öyküler, bir parça büyültülerek sana yakıştırılan başarılar...»

«Bunda, biraz da başkasına öykünme olayının etkisini görüyorsun, demek.. Bu açıklama bana yetecek. Üstelik, şimdi duyacağın haber karşısında şaşkınlıktan sırt üstü yere serilmemek için sana da yetecek!»

Bekir Servet, ayağa kalktı, Ömer Behiç'in yakasını iki parmağıyla tuttu:

«Başarı defterime bir ad daha ekle!»

Ömer Behiç, kulak kesildi. O ise, anlatım düşüklüğüne meydan vermemek istiyormuşcasına, özenle heceledi:

«Muz., zan!..»

Ömer Behiç, dudaklarını büzerek, başını sallayarak, «Tanımadım!» demek istedi. Arkadaşı, açıkladı:

«Gülizar Hanım denilen korkunç kocakarının ilk gelini.. Şu bohçası koltuğunda evden kovulan kız, Talat'ın ilk karısı...»

Ömer Behiç:

«Nebile'den önceki!» dedi.

Sonra, başkaldıran bir erdemlik atılımıyla:

«Eğer bunu yaparsan...»

Arkasını Bekir Servet bütünledi:

«Evet, bunu da yaparsa evrenin en kötü, en alçak adamı Bekir Servet olacak, biliyorum. Senin erdemlik sözlüğünde yaşamı değişik biçimlerde gören insanlara ve-

192

KIRIK HAYATLAR

rilecek çok süslü püslü deyimlerin vardır. Ama hiç düşünmüyorsun ki bu, bir çeşit hesaplaşma gibi bir işlem oluyor: Talat Bey, Servet'in sevgilisini alıyor; Bekir Servet de onun boşadığı kadını alıyor, istersen, buna 'Değiş tokuş' diyebilirsin.»

Ömer Behiç, kızar gibi olmuştu. Gözlüklerinin camı bir dumanla buğulanarak:

«Buna, yalnızca pis bir iş dersem daha doğru olur» dedi.

Sonra, konu önemli bir konuşmaya değermiş gibi, düşünce belirtmeye, yargılamaya yürütmeye gerek gördü. Bekir Servet, onu, «Aman! Ne aptal!» demek istercesine, gülen gözlerle dinliyordu.

Ömer Behiç, şöyle konuştu:

«önce, koşullar eşit değil; üstelik birbirinin tersi.. Talat Bey, önlenmesi elinde olmayan bir olayla ahlâk kurallarının dışında ve güç durumunda kalan bir zavallıyı, doğru ve yasal bir yoldan temizlenmeye götürüyor. Sen, tersine, yine önlenmesi elinde olmayan bir olayla yaşamının esenliği yiten bir karayazgıyı alçaklığa, pislığe sürüklüyorsun.»

Bekir Servet, onun daha fazla konuşmasını önledi:

«Yanlış!» dedi, «Talat Bey, Nebile'yi evliliğin kutsal ortamına...»

Konuşurken bir dram oyuncusu gibi kolunu kaldırarak uzatıyor, gözünün önünde beliren doruklara bakmaktan içi bulanıyormuşcasına gözlerini süzüyordu:

«Evet, evliliğin kutsal ortamına çıkarırken Nebile'ye hiç bir saygınlık vermiyordu. Çünkü Nebile, yine bugün Bekir Servet'iyile, yarın başka biriyle mutluluk nedenlerini o bölgenin dışında arayarak neşelenecek. Küçük Müzzan da, bugün Talat Bey'den öcünü bir değişik tokuş yoluyla aramakla ne alçaklığa, ne pislığe sürüklenmiş olacak. O da yarın yine evlenebilecek., öyleyse?..»

K1K1K HAYATLAK

Ömer Behiç, darılır gibi olmuştu:

«Öyleyse, ben artık anlamıyorum!»

Başından'beri bir şeye dikkat etmişti: Bekir Servet, köye gidişinden beri Nebile'yi görmüştü, ilişkinin sürdürüldüğü açıkça anlaşıldığına ve arkadaşının kendisinin oraya gidişiyile ilgili anlamlı küçük bir söz söylemediğine göre, demek bunu Bekir Servet'ten saklamaya gerek görmüşlerdi. Eğer Bekir Servet bunu bilseydi, kuşkusuz türlü şakalar

yapacaktı.

Ömer Behiç, geniş bir soluk alıyor ve bu konuşmada daha yürekli olma gücünü buluyordu. Öyle ya' Bekir Servet, karşısına dikilip de, «Sen bana erdemlik yasası adına türlü ahlâk öğütleri veriyorsun ama, birkaç gün önce küçük Neyyir'le aranızda geçen olayı, kırk sekia saat sonra sana söz verilen buluşmayı anlat bakalım!» deseydi, ne karşılık verecekti?

Bekir Servet'in hiç bir düzen tanımayan düşüncelerine başkaldırarak erdemlik taslayan Ömer Behiç, gerçekte, ona ne kadar benziyordu! Bir yandan arkadaşını dinlerken bu benzerlikten korkuyor, bir yandan da aralarındaki başkaldığı açıkça saptamak isteyen bir çözümlenmeyle kendine rahatlatıcı nedenler bulmaya çalışıyordu.

Kuşkusuz, iki erkeğin duygu günahında çok büyük başkaldı vardı: Ömer Behiç'te bedeninin seyrek bunalımları, başkaldırmaları olurdu. Bunların karşısına, hastalığı önlemeye hazır bir doktor özeniyle, sarsılmaz istemiyle dikilir; hastalığa üstün gelmekle onurlanan bir uğraşının yiğiti olurdu.

Evlilik yaşamında işte ilk kez yenilmek üzereydi ve bu yenilgi onu nereye kadar götürebilecekti ? Belki bir kez sarsılmaktan başka bir şey yapamayacaktı.

Bu son düşünce usundan geçerken, yalanlanmaktan korkan bir çabuklukla, üstünde durmuyordu. Oysa, şu karşı-

Kırık Hayatlar — F. 13

194

KIRIK HAYATLAR

sııda, kendisini bekleyen son başarıyla gözleri şimdiden tasarladığı bir sarhoşluğun tadıyla bayılan adam; günahı kendisine iş edinen bir yaratıktı. Güzel ve iyi olan ne varsa onları yadsımdan, ayıp ve kirli ne varsa onlardan kendisine göre bir anlayış örmekten oluşan uçarı bir yaşam içinde kendinden geçmiş, öyle olmayanları aptal sayan bir düşünce biçiminin vicdan hafifliğiyle koşan bir yaratık ki...

' Bekir Servetin başının üstünden bu suçlamayı fırlatırken, birden durdu, kendi kendine karşılık vererek:

«Ama onda seni bağlayan görevlerden hiç biri yok. O, hiç bir söze bağlanmış değil. Oysa sen evlisin, bağlı kalınacak karın, çocukların, evin var...»

Bekir Servet'i susturabilecek güçlü bir kanıt bulduğunu sanarak:

«Sana açıkça düşüncemi, senin için vardığım yargıyı söyleyeyim mi?» diye sordu.

Arkadaşı, güldü:

«Onların ne olabileceğini az çok kestirebilirim. Yine de, söz verdiğin açıklıkla senin ağzından duymak tadından kendimi alamayacağım. Söyle, dostum.»

Bekir Servet'in alayından sarsılmayan bir önemle, ağır ağır konuştu:

başka bir evrenin o başka güneşine çıkarayım...»

Ömer Behiç, arkasını dinlemedi. Bekir Servet'in sözlerinden, Müzzan'ın daha düşmediğini anlıyordu. O zavallı kıza ne kadar acımış, içinde onun için ne güzel bir acınma övgüsü ezgilendirmişti. Uzun uzun çalışılıp meydana

196

KIRIK HAYATLAR

getirilmiş bir sanat yapıtının geleceğini başka ellerde uzaktan izleyerek onu her zaman iyi korunmuş görmek isteyen bir sanatçı özeniyle çevresine en seçkin acıma duygularından bir oyma astığı bu dul çocuk yüzünü lekelenmiş görmek istemiyordu. Gönül esenliği duyarak geniş bir solu kaldı:

«Öyleyse, onunla evlen!» dedi.

Bekir Servet, artık karşısındakine ne demek istediğini anlatamamaktan yorgun düşmüş gibi, kendini sandalyeye bıraktı:

«Sen, bugün her zamandan daha aptalsın!» dedi, «Biraz önce, Nebile'yle evlenmek gibi şeyler söyledin. Nebile, nasıl kendisiyle evlenilecek kadınlardan değilse, Bekir Servet de evlenme denen dünyaya hiç bir zaman girmeye hakkı olmayan bir adamdır. Bunu herkesten çok sen bilmelisin. Ben, sana Müzzan'm yaşamına biraz neşe, biraz beğeni, küçük bir güneş katmaktan söz ediyorum ve sanıyorum ki, ona acıyan bir yürekle bundan daha iyi bir hizmet gösteremem. Sen bana, tersine, onun yaşamana acı, ağrı, korkunç bir kış gecesinin karanlıklarını katmayı öğütlü-yorsun. Düşün bir kez! Bekir Servet'in karısı... Onu mutsuz etmek için bundan daha iyi bir yol bulamazsın!»

Sonra ayağa kalktı; bu kez çok ağırbaşlı bir davranışla ve içtenliği arkadaşına da geçen bir sesle, ekledi:

«Her zaman görev duygusundan söz ettiğin için şimdi konuşacaklarımı kolayca onaylayacaksın. Bende de bir görev duygusu var: Başkasını mutsuzluğa sürükleme-mek!.. Eğer ahlâkın özü başkasına zarar vermemekse, inan, bana bir aklanma belgesi sunulması için duraksamaya gerek yok. Kendi kendimi bilmek, evlenecek bir adam olmadığımı, hiç bir zaman olamayacağımı benimsemek, büyük bir adaletseverliktir ki, bunu gösterebilenleri çabucak yüceltir.

Evlenebilir olmak ya da olmamak, doğuştan getirilen

js.ik.ijs.

J.y<

bir yaratılış ve bir özelliktir. Bu bakımdan insanlar, bence, iki büyük bölüme ayrılır, ayrılmaları da gerekir: Evlenmek için yaratılmış olanlarla evlenmek için yaratılmamış olanlar.. Ve eğer bu ikinci bölümdekilerde yeteri kadar kendilerini tanımak becerisi olsa da evlenmeyi yalnız uzaktan bakılacak, hiç bir zaman içine girilmeyecek bir sahne gözüyle görseler, yeryüzünde mutsuzluk nedenlerinin en az yarısı ortadan kalkardı.»

Bekir Servet, arada bir böyle coşardı. Ömer Behiç de onun bu coşkularına rasladıkça, bir söylevci ateşiyle kendini yitiren, üstelik arasına tellerinde titreşen etkili içtenlik ezgilerini çevresine yayan arkadaşını sessizce dinlerdi.

Bekir Servet kalktı; bir süreden beri, bir yandan konuşurken, bir yandan da gözünün ucuyla bakışlarını çeken pembe çiçek dalına doğru gitti. Elini uzatarak dalın ucunu tuttu. Eğilerek bakıyordu!

Ömer Behiç, çarpıntıdan tıkandı. Bu daim, gizlenen bütün serüveni açıklayabilecek bir dili varmışçasına yüreğinde bir korku duydu. Bir duruşmada, sanığın ortadan kalktığına inandığı somut bir belgenin ansızın karşısına çıkmasıyla düştüğü şaşkınlıkla, arkadaşının eri küçük sorusunda bocalayacak, kekeleyecek; o ipucuna tutunularak tüm yumak çözülecekti.

Bekir Servet'in kafası öyle uğraşılarda doluydu ki, çiçekle ilgili bir şey söylemedi, döndü. Ömer Behiç, bir korku atlatmışçasına derin bir soluk daha aldı. Arkadaşı, ya-zımmasınâ doğru ilerledi, küçük bedeninin hafifliğiyle-sıçradı, masanın köşesine ilişti. Bir halk toplantısında bir-duvarın üstüne tüneyerek söylev veren senlibenli bir halk konuşmacısı rahatlığıyla bacaklarını sallayarak; onun boş bıraktığı sandalyeye yerleşen Ömer Behiç'e, konuşma gücünün girginliğiyle bütün söylediklerini dinletti:

«Ben, birçok eksikliklerle, üstelik, istersen baştan aşağı üstün niteliklere yer bırakmayacak kadar eksikliklerle

198

KIRIK HAYATLAR

diyebilirsin, işlenmiş bir insan olabilirim. Yalnız, eşi az görülen bir özelliğim var ve bununla tüm ayıplarımı bağışlatma hakkı kazanırım: Kendimi bilmek...

insan kendisinin zararlı olduğunu anladıktan sonra çekilip bir köşede durur. Topluma zarar getirmeyen alanlara girme hakkı verilirse, aynı toplum ona karşı borç da duymalıdır. Bu gerçek hangi durumlarda uygulanabilir, bunu kestirmeyi sana bırakıyorum. Benimle ilgili bölüme gelince: Evlilikte mutlu olmak için sayılamayacak kadar niteliklere sahip olmak gerekir, değil mi? Hep kendinden verme, bağlılık, sevecenlik, görev düşüncesi, adalet duygusu ve daha bir sürü güzel ve yüksek şeyler... Bunlar, insanlığın kendi bozuk yanlarını gizlemek için bulunmuş boyalara benzer. Ve açıkça söyleyeyim, çok da iyi edilmiştir.

Ama ne yapayım?.. Üzüntüyle belirteyim: Yaratılışımın karanlık kuyusunu çengellerle araştırıyorum, bunlardan bir kırık parça bile bulup güneşe çıkaramıyorum. Buna karşılık ne çıkıyor, biliyor musun? Okulda öğretmeninin mürekkep hokkasına sinek dolduran, mescitte imamın tam sarığına gelecek yerde seccadesine örümcek ağları seren, bakkalın karısı Kara Ayşe'nin penceresine içi tebeşir tozu doldurulmuş kâğıt keseler bırakan mahalle çocuğu Piç Bekir...»

Bekir ..Servet, takma adını çok az ağzından kaçırdı. Ne zaman üstünden onu içtenlik bunalımlarına sürükleyecek bir heyecan havası esse de bu takma ad dudaklarından çıksa, bütün arkadaşları tutulamayan kahkahalarını salıverirlerdi.

Ömer Behiç de kahkahayı bırakıverdi. O, dinleyicilerini güldürmeyi başarmış bir konuşmacı

kıvancıyla:

«Bu, böyle» dedi, «Sen ve ben çok iyi biliriz. Bir çevrene göz gezdir, bir de yeryüzündeki tüm evlenmeleri düşün. Her yerde ve her zaman bu, başka türlü olmamıştır.

JK.IK1JS.

Gördüklerime bakıyorum da bir övünç ve beğenmeyle kendi kendime sırtıyorum. Neler bilirim ben, neler?.. Kaç evin kapısını açabilirsin ki, seni orada evlilikten soğutma- yacak bir kanıt karşılansın?...»

Bu yolda artık Bekir Servet'i durduracak bir neden yoktu: Tünelde, Yeniçarşı kiralık kadınlarına oturduğu yeri bırakacak kadar sokak kibarlığı satıp da evde karısını döven Dışişleri Bakanlığı ileri gelenlerinden; Bey-oğlu'nda bir gazino penceresinin dışardan görülebilecek bir köşesinde türlü hoş şeylerle çayını yudumlamak için para esirgemezken, evde çocuklarına, midelerine çöksün de fazla yemesinler diye bayat ekmek yediren eli sıkılardan, işyerinde dilenciler için bir kutuda bozuk para bulunduracak kadar koruyucu ve sevecen olup da hesle-mesinin kafasını soba maşasıyla yaran acımasızlardan söz açtı.

Örnekler birbirini kovalıyor, ardı arası kesilmeyerek bir zincirin halkaları gibi bağlana bağlana oraya dökülüp yığılıyordu.

«Sana öğütlerim» diyerek sözünü sürdürdü Bekir Servet, «Bir gün Köprü'den geçerken ülkenin seçkin toplumundan oldukları giyimlerinden, yürüyüşlerinden anlaşılan adamlara bak ve kendi kendine sor: Acaba bunlardan kaç, evlerinin anahtar deliğinden bakılırsa, utanılmayacak bir evlilik yaşamı kurabilmiştir?.. Ben, bu ko~ nuda da bir sonuca vardım.»

Ömer Behiç:

«Nasıl?» diye sordu.

«Hani, senin bir Suzidil Kalfa'n vardı, onun bir de yük arabacısı kocası vardı?..»

«Mehmet Ali..»

«İşte dostum, göreceğin adamların sanırım yarısı, bütün o gözleri okşayan ince görünüşlerine karşı göğüslerinde Suzidil Kalfa'nın kocası 'yük arabacısı Mehmet

Ali'nin ruhunu saklar, az çok bir değişiklik, davranış-larındaki az çok çeşitlemeyle...»

Ömer Behiç'in bir süreden beri arkadaşını dinlerken kafasını tırmalayan bir soru vardı, buna o kadar dalmıştı ki, Bekir Servet'i pek anlamadan izliyordu. Bir şey söylemiş olmak için, dalgınlığının arasından:

«Yani?..» dedi.

Bekir Servet, artık sözü bitirdiğini gösteren bir özet işaretiyle karşılık verdi:

«Yani, Bekir Servet, bir Mehmet Ali sınıfına girmeye gerek görmüyor.»*

Ömer Behiç, kafasını yoran anlama, öğrenme isteğine yenildi:

«Biraz önce» dedi, «Veli Bey'in kızlarından söz ede-ken, Nebile için, 'O, kendisiyle evlenileceklerden değil demiştin...»

Bekir Servet, onun sorusunu bütünlemesine meydan bırakmadı:

«Sana çok yeni bir şey mi öğretmiş oldum?»

Ömer Behiç, sorgusundakî asıl amacı ağızından kaçırmaktan korktu:

«Hayır.. Ancak...» diye başladı.

Arkadaşı, onun ayrıntı vermesine gerek bırakmadı. Konuşma ateşi bütün bütün coşkuya gelmiş, taşacak bir delik arıyordu. Ömer Behiç'in duraksamasından çabucak yararlandı:

«Tüm büyük kentler gibi, istanbul'da da bir takım aileler vardır ki» diye başladı, «Toplumun kibar sınıfına girmekle birlikte, ahlâk bakımından yerleri belli değildir. Onların arasında öyle üstü kapalı bir anlaşma yapılmıştır ki, adları kibarlar sicilinden silinip çıkarmak uygun görülmemekle birlikte, gizlice bir noktasına alaylı bir gülümsemenin açık anlatımı yerleştirilmiştir. Bu gülümsemenin altında kulaktan kulağa fısıldanan, ne bütünüyle

KIRIK HAYATLAR

201

inanılmış, ne de bütünüyle 'Yalan' denilmiş söylentilerin dalgacıları çalkalanır. Bütün bütün inanılmaz, çünkü inanmak gerekirse onları zaman yitirmeden sınıflarından çıkarmak gibi zorunlu bir sonuç doğar. Böyle bir şey olamayacağı ise, üstünde bile durulmayacak bir zorunluk olarak, toplumca benimsenmiştir. Bütün bütün de 'Yalandır' denilemze, çünkü söylentilerin kanıtlanmaması onlara öyle bir aklanma belgesi verir ki, sonucu yine kibar sınıfını zarara sokacak bir nitelik alabilir. Söylentilerin karşısına kesin bir savunma sınırı koymaya da madde bakımından olanak yoktur. Yoktur, çünkü ailenin temeli, balçıktan oluşan çürük bir süprütülüğün üstüne kurulmuştur.

İşte, böylece ne açığa vurulabilen, ne de gizlenebilen ayıp bir hastalık gibi, bu sınırlı belirsizlik, ailenin bir çeşit geleneği olmuştur.. 'Gelenek' diyorum, çünkü bu, nasılsa başlamış ve başladıktan sonra artık sürdürülmesi kesinleşmiş, Kalıtım Yasası'na bağlı bir soysuzlaşma olayı gibidir.

Bu ailenin örneğiyle yetinmek gerekse, bir yandan Sahire Hanım'm, öte yandan Veli Bey'in atalarına kadar çıkan bir soy ağacı görülür ki, dallarının gölgeleri altında hep çift çift, kol kola gezen sevgililerin sarmaş dolaş aşk •izlerini saklar. Bunları öykülendirenler var, hele Sahire Hanım'in başından geçenleri...»

Bekir Servet, Sahire Hanım'in çevresinde dönen söylentiler arasında bir bir dolaştı. Büyükelçiliklerdeki görevleri yüzünden uzun yoklukları kendisine karısının taşkınlıklarını bilememek suçsuzluğunu veren Veli Bey'in sağlığında başlayıp sonra da sürüp giden ilişkileri anlattı.

Ömer Behiç, bunların tümünü bilirdi. Oysa, kafasında ateşten bir nokta oluşturan yere

arkadaşının parmağını koymasını bekliyor, sessizce dinliyordu. Sonunda kendini tutamadı:

«Ya kızlar?» dedi, «Öyleyse onlar da aile geleneğinin,

JS.1JK.1JS.

annelerinin kötü sanının sonuçlarına kurban sayılabilir...»

Bekir Servet, yazımasasından sıçradı, omuzlarını silkti:

«Sonuçlar?.. 'Sonuç' denen o şeyler nasıl gelir, bilinir mi? Sahire Hanım'ın arkasında ninelerinin gölgesini anı sayfalarından nasıl silemezseniz, önünde de kızlarının daha dizlerine kadar bacakları çıplak çocukluk zamanından çizilen geleceklerini alinyazısı sahnesinden öylece kaldıramazsınız. Başkalarının düşüncelerinde onlarla ilgili anılar ve istekler dolaşırken, kendi kanlarında da birer kötülük ateşi gibi gezer bunlar.. Varlıklarının her parçasında parlamaya bekleyen bir yangının çekirdeği vardır. İlk rasladığı solukta tutuşabilir.. Tutuşabilir değil, tutuşmaya yargılıdır.

Dostum, beni pek özel konulara çekecek kadar sorunun sınırını genişletmezsin, kuşkusuz.. Ama kendi kendine kestirebilirsin ki, ben tanımadan önce baştan aşağı bir yangındı, Nebile.. Alevlerinin kasırgaları içinde görkemle, gösterişle parlayan güzel bir yangın...»

Ömer Behiç, boğularak sordu:

«öyleyse Neyyir?..»

Bekir Servet, artık konuşmaktan yorulmuş gibiydi. Konuyu kısa kesmek istediğini gösteren bir davranışla:

«Ooo... Neyyir?.. Korkunç yaratık!» dedi.

Sonra gözleri bulanana, kulakları tıkanana dostunun yine yakasından tutarak:

«Bilirsin ya» dedi, «Onun için, 'Annesinin eski âşıklarından biriyle başlamış' derler.»

Ömer Behiç duymuyordu, Bekir Servet gözlerini sür-, düdü:

«Sahire Hanım'a bağlı kalan, gelip ara sıra onu yoklayan erkekler arasında özellikle biri vardı. Bu evde geçirilmiş mutlu saatlerin tatlı anılarını daha küçük çapta yeniden yaşayarak ömrünü bitirmek amacındaydı.-Neyyir'in

KIRIK HAYATLAR

203

daha dizlerinin üstünde oynatılacak bir çocuk olduğu zamandan başlayarak...»

Ömer Behiç, dizlerinin gevşediğini anlıyor, sallanıyor du .Kalbinde korkunç bir kıskançlığın eli vardı. Daha fazla duymamak için:

«Öyleyse, Gülizar Hanım'ın kararına şaşmamak gerek» dedi.

«Gülizar Hanım! Aman dostum, Gülizar Hanım, Sahire Hanım'ın başlıca koruyucu meleğiydi. Sahire Hanım'ın bütün serüvenleri; onun Göksu sandallarıyla yine onun Kâğıthane arabalarında kendi geçmiş yaşamının arkasını bir kez daha yaşıyor görmekten tat duyan gözlerinin altında örülmüştür. Herkesin bir beğenisi var.. Gördün mü işi şimdi; Gülizar Hanım'dan konuşurken aklıma Müzzan geldi!»

Bekir Servet, arkadaşının omuzuna vurdu, yine parmaklarını ağzına götürerek öptü öptü. Ve her öpüşünde yineledi :

«Ne şeker! Ne şeker!»

Bu sırada odanın kapısı vuruldu, Ömer Behiç başını çevirerek:

«Kim o?» diye sordu.

Vedide'nin sesi duyuldu:

«Girebilir miyim?»

Ömer Behiç:

«Evet!» dedi.

Kapı açıldı; yalın, ince ev giyimiyle, dudaklarında titrek küçük bir gülümsemeye Vedide girdi. Önce Bekir Ser-vet'le selâmlaştı. Bekir Servet, çabucak, en görgülü ve ağırbaşlı saygılı davranışına bürünmüştü. Ne zaman arkadaşının karısıyla karşılaşsa, varlığını saran derin bir saygı duygusunun etkisinde kalırdı. Tanrı'nın varlığına inanmayan bir insanın dinsel törenin en görkemli bir ye rinde tapınağa girerken duyduğu heyecanla, her şeyden

204

KIRIK HAYATLAR

önce bu eksiksiz kadınlık ve annelik örneğinin ağırbaşlılığı önünde duygusunu iyice belirtmeyi aşırı saygıda arayan bir duruma ve gösterişli bir konuşma biçimine sürüklenirdi.

Vedide, çok gösterişsiz, ama çarpıntısını bütünüyle gizleyemeyen saygılı bir gülümsemeye:

«Doktor Bekir Servet Bey'in burada olduğunu biliyordum. Leylâ'ya bir kez de beyefendi baksalar.. Diyorum ki, gerek sen, gerek ben; her gün göre göre alışan gözlerle çocuktaki değişikliği iyice değerlendiremiyoruz.»

Vedide, gülümseyerek konuşuyordu. Ama önceden hazırlanmış bu sözleri bir çırpıda söyleyebilmek için büyük bir çaba harcamak zorunda kaldığı belliydi. Sonra gücü tükenmişcesine, yavaşça kocasının yazımasına dayandı.

Karısının bu dileği üzerine Ömer Behiç, Leylâ'nın kaygı verici durumunu arkadaşına açıkladı:

Çocuğun, bir yaşındayken yakalandığı çift zatürreeden ölüme çok yaklaştığı bir zamanda

son dakikada kurtarıldığını, bundan sonra onun sürekli bir bakım içinde güçlendirilmesine çalışmaya bir an bile ara verilmediğini, bilim ve ilgi yoluyla her dakika çekinceli bir durum doğabilir diye hazır ve uyanık bulunulmasına karşılık çocuğun en küçük nedenlerle çok büyük sarsıntılar geçirdiğini, üç beş gün süren, nasıl gelip nasıl geçtiğine usa yakın bir açıklama yapılamayan ateşler sırasında aylarca bakımdan sonra elde edilen iyi sonuçların birden nasıl yitirildiğini anlattı.

Ömer Behiç, tüm ayrıntılarıyla biliyordu ki, bu aile mutluluğunun içinde, çok parlak bir yaz göğünün ucuna saklanmış siyah bir bulut noktası gibi, bir yıkımın oluşabileceğini belirten bir kaygı vardı: Leylâ...

Doktor Bekir Servet'e yalnız bir şeyden söz edilmedi. Ömer Behiç, bunu başkasına söylese, kuruntunun var sandığı bir şeye gerçeklik kazandıracağından korkuyor-

KIRIK HAYATLAR

205

İL

du. Üstelik Vedide, ne zaman kaygısını kendisine yinele-se, Ömer Behiç sudan bir neden bularak; okşuyormuş, gı-dıklıyormuş gibi Leylâ'yı çabuk ellerle yoklasa, karısında beliren korkuyu kendisinin de benimsemesine olanak bırakmak istemeyen bir geçiştirmeyele:

«Kuruntuya kapılıyorsun,, düşüncen bütünüyle yanlış!» derdi.

Sonra, biraz gereğinden fazla güler, konuyu böyle gülüp geçiştirirken asıl kendisini, kendi kafasında da gizlice sızlamaya, yeni çürümeye başlamış bir dişin daha meydana vurmamış acısı gibi, gerçek olup olmadığına kuşku duyulan bir belirsizlikle sancımaya yeltenen kaygısını yatıştırmak ve susturmak isterdi.

Vedide, kocasının ruhsal durumunu anlıyor ve susuyordu. Ara sıra Ömer Behiç'in kendi öz varlığına karşı oynanan bu güvenlik ve esenlik oyunu, ona da bulaşır, bir süre kaygısı uyuşur kalırdı. Sonra yine bir gün, gece uykusunun içinde onu bırakmayan ve acı veren düşünce, sabah uyanınca karşısına her zamandan daha sert, daha güçlü bir katılıkla gözdağı biçiminde dikilince; yine çocuğu her zamanki gibi yıkarken, yün keseyle göğsünü, sırtını ovalarken, elleri kaburga kemiklerinde oyalanarak, karnından başlayıp sırayla onları izleye izleye, her sırayı geçtikçe kemiklerin yumuşaklık ve kabarıklığına dikkat ede ede bakardı. Bunları kafasında ölçer ve sonunda yüreğini yoran bir kanıyla Leylâ'nın göğsünde, ta omuzlarına ve boynuna yakın üst bölümünde, doğal durumda olmadığı kuşku götürmeyen fazla bir kabarıklık görürdü.

Kaşlarında bir çatkinlik, tüm yüzünde kara bir gölge; kocasına gelir, yine söyleyip söylememekte duraksayan bir tutuklukla dururdu.

Ömer Behiç, onun bu durumuna o kadar alışmıştı ki, ortaya atılacak sorunu çabucak sezinler, ama yeniden konu açılırsa belki bu kez kuşku gerçekleşebilir korkusuyla

206

KIRIK HAYATLAR

karısının yüreklenmesine uygun ortam bırakmayan bir ilgisizliğe bürünürdü.

Böyle zamanlarda Vedide, Ömer Behiç'e hem kızar, hem acırdı. Acırdı, çünkü kendisinde bir uğursuzluğa karşı hazır duran direncin kocasında bulunmadığını, çocuklara ilişkin bir çatışmada onun tüm erkek gücünün yıkılacağını sanıyordu.

Onu böyle uğursuz bir olay karşısında yerlere çökmüş, ezilmiş, bir yığın kalıntı olmuş görürdü. Kızardı, çünkü onda artık gizlenmesi elde olmayan bir gerçeği görmemek için gözlerini yuman bir inatçılıkla kaygının yıpratıcı yükünü taşımakta kendisini yalnız bırakan bir bencillik bulurdu. Kocasının, onun analık sevecenliği ve sevgisinin keskin gözlerinde, babanın biliminden çok, daha bütünüyle meydana çıkmamış bir sakatlığı görüp anlama gücü olabileceğini hiç sanmadığını da biliyordu.

Sonunda, öteden beri alınmış bir kararla bugün Bekir Servet'in evde bulunmasından yararlanarak, ne zamandır yüreğini kemiren onulmaz acıyı gelip ortaya atmak, açıklığa çıkarmak istemişti. Kocasının iyimserliğine ya da kendisinin kötümserliğine katılarak terazinin bir gözünü indirecek bir üçüncü kişi gerekliydi. Eğer terazinin kötü gözü inerse...

Bir korkunun çarpıntısı içinde bu olasılığı da benimsiyordu. Evet, eğer terazinin kötü gözü inerse, hiç olmazsa, tehlikenin önüne dikilebilecekler ve elden geldiğince onun adımlarını daha fazla ilerlemekten alıkoyacak savunma önlemlerine başvuracaklardı.

Bekir Servet, Ömer Behiç'in kısaca sorunu anlatmasına karşı Vedide'ye bakarak:

«Ooo! Hiç sanmam» diye başladı, sonra Vedide'nin ille Leylâ'ya baktırmak istemesine, «Peki» dedi.

Yalnız Vedide:

«Leylâ, çok yakın bir zamana kadar, göğsünde kay-

1

gı uyandıran bir şeyin olduğuna önem vermemiş görünüyordu. Biz onun bedenine bakıp incelerken oyunlara başvuruyor, o da bunlara aldanmış gibi yapıyordu.»

Vedide, bunları söylerken, üzüntüsüne yenik düşmemek için, o titrek gülümsemesini sürdürmeye çalışıyordu:

«Bu sabah çocuğun göğsünü ovalarken, yine anlama ve öğrenme isteğine kapıldım. Yine şakalaşarak parmaklarımın uçlarıyla onu yokluyordum. O, birdenbire ellerimi tuttu, durdurdu, gözlerini gözlerime dikti. Çocuğun bakışında bana karşı gizli bir düşmanlık vardı. 'Ne var, Leylâ?' diye sordum, karşılık vermedi. Sonra, 'Anneci! İs-temiyo...' dedi ve parmaklarımın ucundan tutarak daha fazla yoklanmasını önledi.»

Vedide, sözlerinin burasında Bekir Servet'e döndü: «Anlıyor musunuz, efendim? Sanırım,

çocuğa niteliğini anlamaktan yoksun olduğu bir korku verdik. Kuşkusuz, ikide birde gelip kendisini yoklayan ellerden bir korkusu var. Bu nedenle sizden dileyeceğim; bir yargıya varacak kadar inceden inceye olmakla birlikte, yoklama sırasında. ..»

Sözünü sürdüremedi. Bekir Servet:

«Anlıyorum, efendim» dedi.

Vedide, biraz tezcanlılığından, biraz ağlama çekincesine yenilmek korkusundan, fırlayıp çıktı.

İki arkadaş sessizce bakıştı. Ömer Behiç'in kafasından tüm evren silinmişti. Beş dakika sonra da Bekir Servet'in ağzından çıkan yargının büyüklüğü yaşamının bütün öteki duygularını ezmiş, küçültmüş, görülemeyecek kadar küçük yapmıştı.

Bekir Servet, ötede, Mapples'in açık kalmış eşya dergisini karıştırıyor; ağır ağır yapraklarını çevirirken, biraz sonra Leylâ'ya oynayacak oyunu ve yoklama sjo-

208

KIRIK HAYATLAR

nunda eğer kötü bir durum ortaya çıkarsa babayla anneye kullanılacak dili düşünüyordu.

Leylâ, annesinin yanında, eğer bu girilen yerde kaçınılacak bir çekince varsa şimdiden sığınabilecek bir köşe bulmak için eteğinden ayrılmayarak, ama topluma ilk giriş töreni yapılan bir hanım kızın töresel ağırbaşlılığıyla, içeri girdi. Odada babasıyla Bekir Servet'ten başka kimseyi göremeyince içi rahatladı. Üstündeki fazla giy^ sileri çabucak atarcasına; ağırbaşlılığını, davranışını değiştirdi, babasına koştı. Ona, her görüşünde içinden gelen bir sevgi atılğanlığıyla, «Babaci!» derdi.

Sonra Bekir Servet'e gitti, onu en tatlı gülümseme-siyle, elini uzatarak selâmladı. Arası çok iyi, en iyi olan dostu Servet'ti. O, çocukları her zaman güldürecek şeyler bulmakta ustaydı. Selma için bu, çok kolaylıkla elde edilen bir şeydi. Oysa, gülmekte her zaman ölçülü davranan, «Kadın Ninelik» sanının ağırbaşlılığını gözden çıkarmakta eli sıkı davranan Leylâ için biraz daha fazla çalışır, uğraşır. Sonunda, bir zaman gelir, Bekir Servet'in bu kadar yorulmasına acıyarak ancak bir iyilik belirtisi gös-teriyormuşcasına Leylâ'nın dudaklarında silik bir gülüşün gölgesi belirirdi. Büyü böylece bozulunca da artık Leylâ, kendini çocukluğa bırakarak açık açık ve olanca gönlüyle fıkır fıkır gülerdi.

Bekir Servet, onu koltuklarının altından yakalayıp da eğilmeden yanaklarından öpecek kadar yukarı kaldırdıktan sonra, birdenbire aklına gelmişcesine yere bıraktı. Da-, rılmışa benzeyen bir sesle Vedide'ye:

«A, Hanımefendi» dedi, «Bu nasıl olur? Siz Leylâ'yı evlik giysisiyle getirmişsiniz. Oysa biz açık bir araba tutup gezeceğiz. Sakın Selma duymasın! Leylâ'yı aramıza oturtacağız. Önce Kâğıthane sirtlarında gezintiye çıkacağız. Sonra Leylâ isterse geri dönüp Beyoğlu'na kadar uza-

KIRIK HAYATLAR

nacağız, Taksim Bahçesi'ne* gireceğiz. Oradan Bon Marche'ye** kadar gideceğiz, hiç arabadan inmeden... Bon Marche'de.. Oradan neler alacağımızı söylemeyeceğiz, değil mi, Leylâ?... Öyleyse, en güzel giysileri buraya getirtilir, burada onu gözümüzün önünde süsleriz. Aman, Selma bir şeyler çakmasın!»

Leylâ, gözlerinde açılan bu eğlence ufkunun sevinciyle düz saçlarını lülelerini dalgalandıran birer baş silki-şiyile Bekir Servet'in her sözünü onaylıyordu. Sonra peltek diliyle annesine:

«Mavi entayiyi isti yo...» dedi.

Vedide, her şeyi getirip Bekir Servet'e verdi. O da Leylâ'yı dizlerinin üstüne oturttu. Vedide, oracığa, halının üstüne çömeldi. Annesi çocuğun ayakkabılarını değiştirirken, Bekir Servet de usta elleriyle Leylâ'yı soymaya başladı. Ve dikkat etti: Çocuk, çok eğleniyor görünmesine karşılık Bekir Servet'in göğsüne bakıp bakmadığını, o her zaman annesiyle babasının uğraştıkları yerde gecikip gecikmeyeceğini anlamak istiyordu. Bekir Servet'in parmakları o yerlerde dolaştıkça da minimini bedeninde sanki soğuk bir şeyin dokunmasından doğan bir ürperme oluyordu.

Bekir Servet, sonunda, süslü giysinin giydirilmesi için Leylâ'yı, çıplak olarak yere bıraktı. Seçilecek giysiyi elleriyle araştırarak, bir dakika, ayakta bekletti. Leylâ, bir genç kız utancıyla çıplak bulunmaktan korkuyor, gülmekten kırışarak:

* Taksim Bahçesi: Bugünkü gezinin sonunda, Taksim Gazi-nosu'nun bulunduğu yerde, Cumhuriyet Caddesi'yle Güney Park'a giden caddenin birleştiği yerde şimdi de var olan bahçe...

** Bon Marché (Bonmarşe): Fransız Bartoli Freres (kardeşler) in istanbul Beyoğlu İstiklâl Caddesi'nde kurduğu büyük ve ünlü satış mağazası.. Sonra Karlman'a geçmiş, daha sonra da bu

yeri Ziraat Bankası satın almıştır.

Kırık Havatlar — F. 14

210

KIRIK HAYATLAR

««Üşüdü., üşüdü...» diyordu.

Bekir Servet:

«Aman, üşüdü mü sen? Gel bakayım» diyor ve ellerini göğsüne koyarak sanki onu ısıtıyordu.

En sonunda oyun bitti. Bekir Servet, önce Vedide'ye, gözleriyle, «Kaygılanacak bir şey yok» demek istedi. Çıkmak için artık hazırılar. Ömer Behiç, Leylâ'yı alarak odadan ayrılırken Bekir Servet de eslenme sırasında Vedide'ye güvence vermek zamanını buldu.

Yalnız, daha sonra yapılacak şeylere kadını hazırlamak için bu güvencenin aldatıcı olmamasına özen gösterdi:

«Çocuğun göğsünde kaygıyı gerektiren olağanüstü bir şey yok» diye başladı, «Sezdiğiniz yuvarlaklık, kabarıklık var ama, çocuklarda kemik yapısıyla ilgili bu şeyler genellikle görülür. Olağanüstü bir hastalık durumunu düşünmeye gerek yok. Şimdiye kadar uygulanan bakımı yine sürdürmeli. Leylâ'nın bir yaşındayken geçirdiği hastalığın belirtileri büsbütün ortadan kalkıncaya kadar yapmalı bunu.»

Sonra, öğütlemesini daha yüreklendirici bir sözle bitirmiş olmak için, ekledi:

«Bu amaca da bugün ulaşılmış gibidir.»

Bekir Servet, arabada arkadaşıyla daha açık konuştu. Aralarında oturan Leylâ'nın anlayamayacağı bir dille bütün düşüncelerini söyledi. Onun ölçülü davranarak, ama uzağı görerek anlattıklarından hiç biri Ömer Behiç'in bilmediği şeyler değildi. Ömer Behiç, onları, yalnızca kafasında her zaman açıkça görmeye güç bulamayarak bir kuşku sisiyle örterdi. Kendi kendini aldatmaya dayanan bu oyuna, şimdi arkadaşını dinlerken başvuramıyor ve yüreğinde bir acıyla, sanki sahiplik hakkını daha fazla güçlendirmek için Leylâ'yı biraz daha kendine çekiyordu.

Ve, şu dakikada görev yapan Bekir Servet, biraz önce odasında kuşkucu ahlâkının taşkınlıklarını özgürce akıtan

KIRIK HAYATLAR

211

çapkın adamdan ne kadar uzaktı! O, yalnız ağırbaşlı değildi şimdi, ağırbaşlılığında bir üzüntünün titremeleri bile vardı.

Nasıl oldu, nasıl bir çekim olayıyla bu iki adamın anlaşılmayacak bir dille konuştuklarından bu çocuk ruhuna bir anlayışın ağısı damladı? Kâğıthane sırtını izleyen caddeye daha yeni çıkmışlardı ki Leylâ, birdenbire:

«Eve döneceğim» dedi.

ikisi de irkildi. Birbirlerine bakarak, «Ne oldu?» diye sordular. Leylâ, her zamaki gibi, kesinlikle, buyruklarının yerine getirilmesine alışmış bir kadın nine yargı-sıyla, onların dönmekten cayması için bütün söylediklerine:

«Gidicem.. Eve döneceğim» diyordu.

ikisi de eğilerek, onu iki yandan sarsmaya çalışan saldırılarla yenmek, dayatışını kırmak istediler. Leylâ, hiç sarsılmayan inadiyle, düz saçlarının lülelerini durmadan dalgalandıran baş silkontileriyle:

«Gidecem.. Eve gidecem» diyor ve sesinin içine, kendisinden gizleyerek yine kuşkusuz kendisiyle ilgili şeyler konuşan bu iki insana dargınlığının öcünü koyuyordu.

Sonunda bir anlaşma noktası buldular. Kâğıthane'ye gitmekten cayarak geri dönülecekti.

Ama eve gidilmeyecek, Taksim Bahçesi'ne kadar uzanılacaktı.

Ömer Behiç, bu güzel havada kızma araba gezintisi yaptırmak, bahçede mavi denizin karşısında, mavi göğün altında bol bol hava aldırarak onu biraz iyileştirmek umuduna bağlanmış gibiydi. Her türlü inadına karşın ilacı iştirilecek bir hastaya yapılan üstlemeye benzeyen bir direnişle de Leylâ'yı elden geldiğince eve geç götürmek ve biraz daha Bekir Servet'le kalarak açıklık kazanan bu konu üstünde, o zamana dek kendi düşüncesinden bile uzaklaştırılan kuşklar için onunla artık apaçık görüşmek istiyordu.

212

KIRIK HAYATLAR

KIRIK HAYATLAR

213

Önerilen anlaşma için çocuktan onay alınınca döndüler, Taksim Bahçesi'ne girdiler, ta kıyıda seti çeviren parmaklığa kadar gittiler.

Bahçede yığın yığın çocuk vardı. Çığlıklar içinde koşanlar, sıçrayanlar, ip atlayanlar, birbirini kovalayanlar gürültülü bir yaşam uyandırıyor. Leylâ, bunlara uzaktan ve uzak kalmak isteyen bir gözle bakıyor, babasına daha çok sokuluyordu. Sonra oturdukları yerden ancak dört adımlık bir ayrılığa dayanabilen bir yakın kalma gereksinliğiyle çömelerek kumlarla oynamaya başladı.

Ömer Behiç, Bekir Servet'in söylediklerini kafasında özetlemişti: Leylâ, hep o bir yaşında geçirdiği zatürreeden arta kalanların korkusu altındaydı. Göğsünde şimdilik bir hastalık yoktu. Buna karşılık, bilmezlikten gelinemeyecek bir yuvarlaklık vardı. Bu, çocuğun yapısını, en küçük düzmece nedenlerle en büyük tehlikelere sokabileceğini göstermeye yeterdi. Buna karşı korunmanın tek yolu, doğabilecek sonuçları engelleyici ölçülü önlemler olabilir; bu da kısaca şöyle belirtilebilirdi: Çocuğun yapısını güçlendirmek. ..

Güçlendirmek! Güçlendirmek! Gerçekte uzun süreden beri başka bir şeyle uğraşmıyorlardı ki... Ömer Behiç, gösterdiği çabaların olumlu sonuçlarıyla övünürcesine, ara sıra Leylâ'nın dolaşan bacıklarını, kollarını küçük tokatlarla okşar, kalbinden taşan bir sevinçle onu havaya kaldırıp Vedide'ye gösterir:

«Görebiliyor musun? Bak, çocuğun nasıl bir aslan yavrusuna dönüyor?» derdi.

Bu sevincin mutluluğu bir hafta sürmez, küçük bir üşüme ona kırk sekiz saatlik bir gıcık getirir, beden ısısını birden kırka kadar çıkarırdı. Üç gün beş gün içinde de Leylâ, bu sarsıntıdan, önceleri kazandıklarını yitirmiş olarak .incelmiş bacıklarının üstünde titreye titreye, kurtulurdu.

Ömer Behiç, bunları birer birer Bekir Servet'e anlattı. Arkadaşı, hiç sesini çıkarmadan kumları parmaklarının arasında eleye eleye oynayan Leylâ'ya bakarak dinliyor, her olayı anlattıkça «Anlıyorum!» demek isteyen bir baş sallamasıyla karşılık veriyordu.

Bilim! Bilim!.. Ömer Behiç'in bilime güveni kalmıyordu. Dağlan devirip delen, denizlerin altından kendisine yol açan, gökyüzünü yanıp sonsuz uzaklıklann ötesine sözünü geçirten

bilim; sonra şurada, bu minimini bedeninin içinde nasıl bir acımasız ağının gezindiğine inandırıcı bir açıklama yapmaktan yoksun, ellerini oğuşturuyor; güçsüzlüğü, çeşitli deyimlerin üstü kapalı dar ve uzun geçitlerinde başıboş iyileşme arayan şaşkınlığından başka getirebilecek bir şey bulamıyordu.

Çocukta, böyle her zaman kaygılı özen gösterileriyle karşılaşmaktan, ikide birde yatağa girmek zorunluğunda kalmaktan, sevinç içinde koşup oynayan, kendisiyle hiç ilgilenilmeyen Selma'nın özgürlüğüne karşılık her zaman türlü bağlayıcı koşullar altında tutulmaktan ileri gelen bir küskünlük vardı ki, ona yaşıyla hiç de uygun düşmeyen bir ağırbaşlılık veriyordu.

Bunu anlatırken Ömer Behiç, Bekir Servet'e:

«Bak, görebiliyor musun? Oynayışında bile bir dargınlık var. Üstelik, kendi kendini oyuna verecek kadar ağırbaşlılığını unutmuş görünmekten doğan bir utangaçlık...»

Leylâ, bir süredir hem oynuyor, hem onlann yine kendisinden konuştuklarını anlayan bir duyguyla gözlerini kaldırmıyordu. Babasının son sözlerindeki bakışları çocuğun üstüne toplayan apaçık çağrı, aynı zamanda onun gözlerini de çekmiş oldu: Bir saniye kumları bırakan Leylâ da ikisine baktı.

Bekir Servet, yavaşça:

«Dostum» dedi, «Bir şey daha görüyorum: Çocuğun

214

KIRIK HAYATLAR

başında da fazla bir büyüklük, üstelik iki gözünün arasında biraz fazla uzaklık var.»

Bu düşüncesini hem söyledi, hem kendine kızdı. Nasıl olmuştu da dilini tutamamıştı? Karşısındaki bir baba, bir doktordu. Düzeltmek istedi:

«Belki yanılıyorum» diye mırıldandı.

Ömer Behiç:

«Hayır» dedi, «Onu ben de biliyordum.»

Leylâ yanlarına geldi, iskemlesine tırmandı, deminden beri kendisini bekleyen pastasına uzandı. İki parmağıyla onu alıp ağzına götürdü; ucundan, tiksiniyen bir ilaç alıyormuşçasına, istemiye istemiye ısırdı. Lokma, çocuğun ağzında irileşti, şişti, yutulamayacak kadar büyüdü.

«Neden yemiyorsun, Leylâ? Sen pastayı çok severdin. Niçin böyle somurtuyorsun?»

Bekir Servet, onun karşılığını beklemeden söze bir çelme attı. Diresirse Leylâ'nın ağlayacağını sezmişti. Çocuğunu güldürmek için en şakrak davranışlarını takındı, güldürücü şeyler yaptı.

* * *

Bahçeden çıkarken Ömer Behiç'in yüreğinde anlaşılmaz bir duygu vardı: Ya Leylâ'yı kurtaramazlarsa...

Taksinî'den aşağı yavaş yavaş yürüyorlardı. Birden, yukarı doğru gelen bir arabadan iki çarşaf sarktı ve elleriyle oynak bir işaret yollayarak onları selâmladı. Bekir Servet:

«Nebile'yle Neyyir!» dedi.

Bekir Servet sevinçle, Ömer Behiç ağırbaşlılıkla selâma karşılık verdi. Sonra birden Bekir Servet:

«Bana izin, dostum! Bir arabaya atlayayım; sanırım, beni istediler» dedi.

Arkadaşı ayrıldıktan sonra Ömer Behiç de bir araba çağırıldı. Her şeyden, üstelik Neyyir'den, tüm evrenden uzak, Leylâ ile evine döndü.

k^I E DÜŞÜNÜYORSUNUZ?»

\\ IN ömer Behiç, içinde bir saatlik mutluluğun baygın tadı çalkalanan gözlerini süzdü; yarı çıplak, uzun divanın üstünde uzanmış, bir türlü kalkıp gitmeye karar veremeyen, bir kez daha sevişme ateşiyle tutuşmak umuduyla orada bekleyen Neyyir'e gülümsedi, karşılık vermedi.

Ne karşılık verebilirdi?.. Tüm duygularına karışan düşüncelerin, dalgalı bir su kıyısına vuran ağaç saplarına benzeyen, saniyeden saniyeye değişen, eğrilip bükülen, kıvranıp dolanan akıcı bir görünümü vardı; hiç birine belli bir biçim veremiyor, hiç birini belirli bir yönde tutamıyor ve alıkoymıyordu.

Son saate kadar kendi kendisine hep oraya gitmeyeceğini söyleyip durmuştu. Karşısında birliği sürdürmesin-' den kuşkulanan bir ortağa, karşılıklı yükümlülüklerden söz ederek onu anlamaya bağlılık görevinde her zaman uyardı; gerek görüyormuşçasına hep kendisini oraya gitmemek kararında durmaya çağırıyordu.

Sonunda, bu terzievinin karanlık merdivenlerinden çıkarken biri ona, «Nereye gidiyorsun?» deseydi, hiç düşünmeden, «Oraya gitmeyeceğimi bildirmeye» diyecekti.

İnsan ruhu ne anlaşılmaz ve gülünç bir sahneydi! Orada *aynı kişinin çeşitli oyunları, çarpışmaya dönüşen duygulara göre ayn ayn durumlar alıyor, görev yapıyor; küçük oyunlarını oynuyorlardı. Ve bu sahnede oynanan oyunun altında tüm görev yapan oyuncuların diline, düşüncesine, inancına karşı gerçek oyun, sahnenin göze görünmeyen karanlıklarında, ruhun denetim ve gözetim al-

216

KIRIK HAYATLAR

tına alınamayan başka gizli oyuncularınca oynanıyordu. Asıl gerçekleşecek sonuç neyse, ne olması alına yazılmışsa, o sahnenin arkasında doğuyordu. Öyleyse, güçlü karar ve istem, her şeyi bir düzenbağı ve söz dinleme altında tutarak bilgelik sopasının belirtilerine göre yöneten ve oynatan güç, o neredeydi?..

Ömer Behiç, bu yargılamasının da çürüklüğünü benimsemekte gecikmiyordu. O, bir istem güçsüzlüğüyle, al-çalmış ve yenilmiş gelip de, burada kendisine söz verilen bir mutluluk saatini yaşama gücünü bulamamışsa, bundan kapsamı gereğinden fazla genişletilmiş bir anlam çıkarmaya kalkışmamalıydı. Onun her türlü temiz ve ince duygularına karşı yaşamın yalnız acılarını ve yorgunluklarını görmüş ömründe bir günaha, ama ruhunu belki o zamana dek tadılmamış baş döndürücü tatları içinde uyuşturup sarhoşluğun doruğuna çıkararak bir günaha ge-reksinliği vardı.

Bu günaha bile bile gelmişti, gelmesini önleyemeyeceğini ta başından beri de biliyordu. Bütün o uğraşı, o çekişme izleyicilere özgü bir şeydi. O izleyiciler de. kendilerine şu kadaYcık bir özen borcu gösterilmesine gerek görmüş olan yine kendi seçkin duygularından başka bir şey değildi.

Zararı biline biline içilen bir afyon çubuğu örneği, bilerek kendini zehirlemek, ancak zehirlenirken sağlıklı yaşamına bu ağının can alıcı tadını kesinlikle gerekli bir madde gibi içine katmak için Neyyir'e koşmuştu; onu kollarının arasına almıştı. Dudaklarını ısırılmış, yemiş; kollarının güçlü sıkmaçlarında küçücük bedenini kırarcasına sıkmıştı. Ondan gelen karağaşa havasını, evet, kargaşa ama bayıltan cehennem havasını kana kana içmiş, ciğerlerinin en Küçük parçalarına kadar ayrı ayrı akıtmıştı.

İşte, daha göğsünün üstünden ayrılalı on dakika olmamıştı; şimdi onun, «Ne düşünüyorsunuz?» diyen sesi

KIRIK HAYATLAR

217

yine damarlarında bir yangının alevlerini dolaştırmıştı. Yine bütün yargılamasını, kendini tutmasını altüst eden bir yel, sanki başının içinde bir evreni tersine çeviriyordu.

Mademki sarhoştur ve böyle olmaya gereksinliydi, bu çılgınlık saatini yaşamak için kesinlikle buyruğuna uyacak acımasız bir gücün darmadağın olmuş bir yeniği sayılırdı. Hiç olmazsa günahının tadını bozacak, ondan alınacak sarhoşluğunun tümünü yok edici düşüncelerden silkinip kurtulmalıydı.

Karşılık vermeden yanma kadar gitti, divanın ucuna ilişti. Onun sıcaklığını, bedeninden uçuşarak kendi teninde bir titreme akışı dolaştıran canlı sıcaklığı duydu, eğildi. Yüzünü göğsüne sürerek koklaya koklaya ta çenesine, dudaklarının yanına götürdü; ölen bir sesle:

«Biliyor musunuz?» dedi, «Şimdiye dek beni bu kadar kendimden geçiren bir dakika yaşamadım.»

Bunu, kendilerine bağlı kalması gereken anılarına duyurmaktan çekiniyormuşçasına, çok yavaş bir sesle söylüyordu.

Neyyir, yaklaşan bir dakikanın çarpıntılarıyla kendinden geçerek, genç bedeninin sönmek bilmeyen aşk baygınlıklarında eriyormuşçasına, bir soluk içinde:

«Ben de!» dedi.

Bu sözcük, birden Ömer Behiç'in kafasında Neyyir'in kendisinden önceki serüvenleriyle ilgili bir sürü varsayımı tutuşturdu:

Kimbilir bu bedeni ondan önce kimler böyle kollarının arasında tutmuş, bu terzievinin yatak odasında kimbilir kimler gelip böyle divanın üstünde onu bir saat için sevilip okşanacak, sonra aşağıda hesabı ödendikten sonra bir daha görülmemek üzere bırakılan bir oyuncak gibi kullanmıştı ?

Demek o, böyle, her yerde karşılaşılan, ne zaman olsa bir aracıyla getirtilebilen yaratıklardan biriydi, öyle mi?

218

KJLK1JS.

Bu olasılığı birdenbire kafasından kovdu, böyle olmamalıydı, böyle olamazdı. Bütün söylentilerin tersine, onda saklı kalmış temiz yanların varlığına inanmak istiyordu. Belki yalnız o yaşlı adamdan, annesinin eski dostundan, yaşlılığının bozuk yanlarını sapıtkanlığın karışık gölgelerinde dolaştırarak ölmek isteyen o yıpranmış çapkından başka belirtilmeye değer bir suçu yoktu. Birden o yaşlı adamın yüzünün canlanmasıyla tutuşan bir ateş gözlerini bürüdü, korkunç bir kıskançlığın burgusuyla özvarlığı deliniyor gibiydi. Ağzından, acıyla bağırır gibi, soru biçiminde bir sözcük çıktı:

«Neyyir?..»

Genç kadın, bunda saklı bütün tehlikeli soruların anlayarak, açıklamaları önlemek istiyormuşcasına, dudakla-rıyla Ömer Behiç'in ağzını kapadı; daha yakın olmak için koluyla omuzundan çekerek:

«Geliniz!» dedi.

İkisi de varlıklarını korkunç bir derinliğe doğru alıp götüreren, uyuşturup sersemleştiren bir kasırgaya tutulmuş gibiydiler. Sonra genç kadın birden fırladı:

«Saatten haberimiz yok!» dedi, «Anneme ne diyeceğim, bilmem?»

Ayakta, aynanın karşısında elleriyle çabuk çabuk saçlarını düzeltiyor, peçesini iliştiriyor, her şeyden önce başını sokağa çıkabilecek bir duruma getirmek istiyordu. Dudaklarının arasından da, ötede divanın ucunda kendisine bakan Ömer Behiç'i oyalamak için bir kuş gevezeliği yle konuşuyordu:

«Annemizin ne anlaşılmasertlikleri vardır, bilemezsiniz. Özellikle göreneğe aykırı küçük bir yanlışlık sezse, kızgınlığından ateş püskürür. Namus konusunda onun kadar sıkı bir anneye zor raslanır.»

Ömer Behiç, gülümsemekten kendini alamıyordu. Annesinin bağnazlığını önemle ve çok doğal biçimde belir-

KIRIK HAYATLAR

219

ten Neyyir, odanın şurasından burasından ufak tefeğini topluyordu. Kopçalarını iliklemeye,

şeritlerini* çekmeye uğraşiyor ve bütün bu işleri o kadar çabuk çabuk yapıyordu ki, odayı bir rüzgârın dalgaları yle dolduruyordu:

«Nebile'nin evlenme işi kesinleştikten sonra bütün kuruntuları bende toplandı. Yalnız kalınca ondan çekeceklerimi düşünüyorum da... Nebile, haftaya bizden ayrılıyor, biliyor musunuz? Bu hafta düğün haftası: Ferruh Bey'le Rafet'in de yakında evleneceklerini duydunuz mu?»

Hazırlanmıştı; geldi, divanın ucunda bekleyen, kımıldamaya bile üşenen Ömer Behiç'in önüne dikildi:

«Aa! Hep beni söyletiyor, siz hiç konuşmuyorsunuz. Daha böyle ne kadar duracaksınız? Sizi evinizde beklemezler mi?» dedi.

Neyyir'in bu alaylı sorusu Ömer Behiç'i kızgın bir şiş gibi etkiledi. Genç kızın böyle evinden, karısından, çocuklarından; tüm bü'gizemli ve kutsal şeylerden söz açmasından çekinirdi. Başka bir soruyla karşılık verdi:

«Sizi bir daha ne zaman göreceğim?»

Bu soruyu sorar sormaz, yine kendi kendine sezdi ki, bir yandan Neyyir'in evinden konuşmasına dayanamazken, bir yandan onu yeniden görmek için söz almaya gereksinme duyuyordu. Genç kız, çok karışık ve dolaşık bir hesabın içinden çıkmaya çalışıyormuşcasına, gözleri tavanda, sağ eliyle sol elinin parmaklarını birer birer kıvrıp avucuna yatırarak, sayıyordu:

«Bugün ne?.. Ooo!.. Perşembe ne kadar yakın! Bu hafta çok kötü!. Düğün hazırlıkları arasında nasıl zaman bulacağız? Kuşkusuz, o gürültü büsbütün geçmeli.. Sözelimi, pazartesi...»

Ömer Behiç, elinde olmadan:

* şerit: Eskiden kadın korseleri ince ve uzun şeritlerle sıkılıp bağlanırdı.

220

KIRIK HAYATLAR

«Ne kadar uzak!» dedi.

Sonra, yalvaran bir sesle sordu:

«Cumartesi olamaz mı?»

Neyyir, başını salladı:

«Olanaksız! Pazartesi bile çok kuşkulu. En iyisi, bırakın, ben yine size yazayım.»

Genç adam, eğer bugün ondan kesin bir söz almadan ayrılırsa, derin acı çekeceğini düşündü. Çok uzaktı ama, belirli bir gün olduğu için pazartesiyi uygun gördü:

«Pazartesi dediniz, öyle olsun.»

Neyyir de evetledi:

«Bir engel çıkarsa size yazarım.»

Kısa bir düşünmeden sonra:

«Bakalım, yalnız çıkmak için annemden izin alabilecek miyim?» diye de ekledi.

Ömer Behiç, Neyyir'in bu güldürüsünden hoşlanmamıştı. Bunu oynamaya gerek var mıydı? Gerçek durumu, böyle ters açıdan da olsa ansıtacak ölçülü bir dil kullanmaya ne gerek vardı?

Yine bu sırada iyice anladı: Eğer ona tutkunluğunun derinliğini, yaşamında en büyük aşk suçunu onunla, yalnız onunla işlemek için kanının, etinin çılgınlık gereksinmesini Neyyir bilir de güçsüzlüğüyle oynamaya kalkarsa, bu yıkıcı küçük güzelin zorlu ellerinde büsbütün bitkin, uyuşuk bir oyuncak olacaktı.

Şu bir saatten beri Neyyir'in kendisine gösterdiği içtenliğe inanıyordu. Genç kızın varlığında kaynayan, kendi istemini de etkileyen bir güçle onu kollarına atan tek şey, delice bir aşk yangınının dalgalanmasıydı. Yaratılışında saklı yanardağ kaynaklarından fışkıran bir ateş kasırgasında Ömer Behiç'i istemiş, onun olmak isteğiyle çıldırmış, koşarak gelip onun kucığına atılmıştı. Kollarının arasında biraz önce öyle taşkın bir aşk yaratılışının bozukluklarıyla tutuşarak titremiş ve kıvranmıştı ki, bunun içten-

KIRIK HAYATLAR

221

liginden kuşku duyulamazdı. Kendisi ona nasıl bir gereksinmeyle tutulmuş ve büyülenmişse, o da kendisine öyle tutkulu bir düşkünlükle sürüklenmiş ve yenilmişti. Ömer Behiç, yeniden sordu: «Nerede?..»

Neyyir, eliyle peçesine son bir dokunuşla, hiç düşünmeden karşılık verdi:

«Yine burada, yine bu saatte...»

Ömer Behiç, bu terzi odasına, bayağı bir buluşmaevi gibi gelinen bu karanlık ve pis yere, önce karşı çıkacak oldu. Sonra, daha güvenli bir yer bulmanın olanaksızlığını düşündü. Belki ilerde başka şeyler düşünebilirdi. Bu usuna gelen şeye, yine benliğinin erdemli Ömer Behiç'i başkaldırdı. Daha ilk buluşmada gelecek için geniş bir olasılık ufku açmaya kalkışmasını kınayan bir sesle, kendi kendine, «Yazık!» dedi.

Neyyir, ellerini genç adamın omuzlarına koymuştu, ayrılmak için ona dudaklarını veriyordu. Ömer Behiç, yine başını döndüren bir sarhoşluk havası içinde bu dudakları alarak emdi... Neyyir:

«Kaçıyorum!» dedi.

Ve yeniden yakalanmaktan korkan bir çocuk davranı-şıyla fırladı, oda kapısından dışarıya

bir göz attıktan sonra, çıktı.

Çarşafının içinde başından arkaya şöyle bir atıvermiş peçesinin altında o kadar genç ve ince görünen bir güzelliği; çocukluğa, yaramazlığa yorumlanabilecek öyle tatlı bir fıkırdaklığı vardı ki... Ömer Behiç, daha doya-mayan gözlerle Neyyir'i oda kapısı kapanıncaya dek yeniden özleyerek, yeniden kollarının arasında tutmak isteyerek, baktı. Onu elde etmekten yalnız bir mutluluk değil, bir öğünme de duyuyordu. Ve suç gerçekleşinceye kadar duyumsanan derin üzüntünün yerini, artık bir oldubitti karşısında, yaşanılacak mutluluklardan en büyük

222

KIRIK HAYATLAR

payı çıkarmak kararı almıştı. Kafasında, aile yaşamıyla bu günân yaşamının arasına ayırıcı bir çizgi de çekmişti; o başka, bu başka birşeydi.

Üstelik, kendi kendine, «Neyyir'le ilişkilerimde bir aşk şiiri yok» diyor ve buna suçunun niteliğini değiştirecek hafifletici bir neden gözüyle bakarak aklandığını bile benimsiyordu.

Bu, doğruydı. Neyyir'i şimdi nasılsa öyle benimsiyordu. Ona, ne üstün tutulmuş şiirsel bir düş gibi bakıyor, ne de onu düşünürken duygularına kanat takıyordu. Üstelik, bir zamanlar Neyyir'i düşlerken aklından geçenleri anımsadıkça kendi kendine gülüyor, tüm yaşam deneylerine karşılık benliğinin derinliğinde bön bir çocuğun uyuduğu sonucuna varıyor; Bekir Servet'in kendisine «Aptal!» diyen bakışını haklı buluyordu.

Gerçekten, biraz önce çocuk bedeninin içinde nasıl olup da gizleyebildiğine akıl erdirilemeyen coşkulu bir aşk çılgınlığının saralarıyla kendini veren Neyyir'i, şairin bir övgü şiirinde çizdiği temizlik simgesi gibi görmeye kalkışmıştı, öyle mi? Yaşamın gerçeklerinden böyle uzaklarda dolaşmak için ne düzeltilmez bir iç temizliği vardı! Evet, düşünde onu, başının üstünde tehlike yıldırımlarıyla yüklü kara bir bulut gibi dolaşan bir temizlik simgesi olarak görmek istemişti: Ona gidecekti, bir ağabey sevgisiyle onu saracaktı; onu böyle severek, onun gönül borcuna böyle hak kazanarak mutlu olacaktı.

Oh! Ne gülünç, ne gülünçtü! Şimdi buna benzer dolaylı bir şey söylemediğine, kendisini onun yanında gülünçlüğü bu kertesine indirmedikçe seviniyordu. Çok yaklaşmış bir kazadan kurtulmuşcasına da kendisini kutluyordu.

Aynada boyunbağını düzeltirken, saçlarını fırçalarken kendi kendine gülüyor ve içinden konuşarak:

KIRIK HAYATLAR

223

*Demek, onu kurtacaktın, öyle mi?» diyordu, «Kurtarmak?.. Çok güzel! Ama neden, nereden kurtarmak? Gezintilerden, eğlencelerden, güzel giysilerden, Ada'da mevsimlerden, Kâğıthane'de gezmelerden, Göksu'da dolaşmalardan; bu gereksiz harcama ve süs yaşamından mı?.. Ama bu ateşten yaratılmış bedeni kendi alevlerinden nasıl kurtaracaksın? Sonra, onun dişlerinin kemireceği zenginliği nereden bulup getireceksin?»

Birden düşündü, Neyyir'i karşısında çenesi titreyen, gözleri bulanana, üstüne ölümün yeşil gölgesi düşmüş alnını soğuk ter damlalarının ıslattığı yaşlı bir adam gördü; titrek elleriyle şuraya, aynanın önüne, terzide birikmiş hesabın ödenmesi için bir demet kâğıt para bırakıyordu.

Sonra bu yaşlı adamın arkasında genç bir adamın yüzü, Neyyir'in kulağına doğru yaklaşarak, bir fısıltı içinde ona, «ister misiniz?» diye soruyordu, «Sizin için yalnız bir ağabey olayım?.. Ben, yalnız sizi tutmak; siz, yalnız bana tutunmak için birbirimizin elini sıkalım; ben sizi kurtarayım; kurtarıcı bir büyüğünüz olayım. Siz de bana o kadar iylikbilirlik duyunuz ki, ben bununla mutlu olayım.»

Yine düşünde Neyyir'in eli, «Hay çocuk, hay!» der-cesine çenesine şakadan -bir tokat atıyor ve sonra uzanarak, yaşlı adamın bıraktığı bir demet kâğıt parayı alarak göğsünün açıklığına sokuyordu.

Bu sırada kapı vuruldu. Ömer Behiç, hazırlığını bitirmiş gibiydi, düşünmeden: «Giriniz!» dedi.

Terzi kadının başı göründü. Kadın, çabucak takındığı bir çekingenlikle:

«Ah! Bağışlayınız, efendim» dedi, «Sizin gittiğinizi, Neyyir Hanım'ı burada yalnız bulacağımı sanmıştım.»

224

KIRIK HAYATLAR

KİRİK HAYATLAR

225

İçeri girdi:

«Oh! Bu merdivenlerden öyle yoruluyorum ki...» Konuşurken dizlerini ovuşturuyordu, ekledi: «Özür dilerim, biraz oturup dinleneyim. Demek, sizi yalnız bıraktı, kaçtı. Ah, yaramaz kız, ah!»

Kadının bu son sözlerinde akla gelebilecek soruların yöneltmesi için bir kışkırtma belirtisi vardı. Biraz önce Neyyir'le yattıkları divanın kıyısına oturarak Ömer Be-hiç'e öyle bir eski kiralık kadın gözüyle bakıyordu ki, «Neden sormuyorsunuz? Sorunuz da o yaramaz kızın çapkınlıklarını bir bir anlatayım size» demek istiyordu.

Ömer Behiç, az kaldı soracaktı, sonra birden utandı. Bunu öyle göz yumulmayacak bir aşağılık saydı ki, böyle bir şeyi bir saniye düşünmeyi bile kendisine bir ceza olarak gördü. Tüm varlığı, demek bu terzi, kadının iğrenç ellerindeydi. Onun, nasıl olup da bu ellerin tırnaklarına takıldığını anlamak zor bir iş değildi. Kimbilir burada, işte şu divanda Neyyir, kaç kişinin bir saatlik aşk isteğini gidermek için bırakılmıştı? Ve sonra, «Mutlu oldunuz mu?» diyen gözlerle kadın, dizlerini oğuşturarak kendisine de açıkça «Sağolunuz!» denilmesini bekliyordu. Ömer Behiç, bu kadını dinleyemeyecekti; bütün anlama, öğrenme isteğiyle birlikte yüreğini kemiren sorma tutkusuna yenilmeyecekti. Yalnız Sahire Hanım'ın o yaşlı dostunu tümünden çok öğrenmek istiyordu. Kendisine gülümseyerek bakarken altın

kaplı dişleri görülen terzi kadının konuşmasına izin verse, onun ağzından Neyyir'le ilgili kimbilir ne çamurlar boşanacaktı? Kadın, yineledi:

«Yaramaz, yaramaz ama, bilir misiniz, sizi gerçekten seviyor. Ne zamandan beri sizden başka bir şey konuşmaz oldu.»

Ömer Behiç, terzi kadına verilecek karşılığı bulamayarak, artık hazır, odadan çıkmak için kadının sözüne

küçük bir ara vermesini gözleyerek, dudaklarında bir karşılık olsun diye takınılmış bir gülümsemeye, ayakta duruyordu. Kadın, sözlerini sürdürdü:

«Yoksa böyle bir şeye hiç karışır mıyım? Kız, kendisini o kadar yiyor ki, acımadım desem yalan olur.»

Bu son sözü söylerken gökleri tanık tutmak istercesine gözlerini devirerek tavana bir dikişi vardı ki, Ömer Behiç bunu içinden, «Tavanda asılı kalmış anı artıklarına bir söylev» biçiminde çeviriyor, «Aman, sizler konuşmayın, sesinizi kesin!» anlamını çıkarıyordu.

Sonra birdenbire, kendi kendine, «Başkaları için bilmem ama, Neyyir için doğru olabilir; belki ilk kez bu kadının aracılığına başvuruyor» dedi.

Düşüncesi yüreğine o kadar uygun geldi ki, kadınla esenleşip de merdivenlerden indikten sonra sokakta, güneşi görüp canlı havayı içine çekince, bir varsayım güç-süzlüğüyle başlayan bu fikir, eksiksiz bir yetinmeye dönüşmekte gecikmedi.

Gerçekte, Neyyir'in çok kirli bir geçmişi olabileceğini düşünmekte tezcanlı davranmıştı. Daha bir çocuk denecek kadar küçük olan bu kızın yasanımı o kadar kiri toplayacak genişliğe bile erişmemişti. Ama, bir kazadan sonra —kaza derken, Sahire Hanım'ın dostunu düşünüyordu— ilk günahının kendisi olması da akla çok yakındı.

Bunu düşünürken taşkın bir sıcaklıkla Neyyir'i seviyor, ondan çok çabuk ayrıldığı yargısına varıyordu. Dalgın gözlerle dükkânların camlıklarına bakarken, pazartesinin çok uzaklarda olmasına da acınıyordu.

Ah, o yaşlı dost! O da olmasaydı! Belki şimdi de vardı, belki değil; kesindi... Demek, bu ortaklık sürece, Ömer Behiç bu gülünç ve iğrenç arkadaşlığı benimseyecek kadar göz yumacak ,bilmez görünme siyaseti güde-

Kırık Hayatlar — F. 15

226

KIRIK HAYATLAR

çekti. Nasıl olmuştu da Bekir Servet'ten işin bu yanını iyice öğrenememişti? Bu yaşlı dostla ilgili bilgileri ustalıklı edinemez miydi?

Bekir Servet'i düşünürken birden yüreğinde bir nokta sızladı. Bu sırada Galatasaray'ı geçmişti, eczanenin önündeydi. Leylâ için ısmarlanmış ilâçlar vardı. Birden kafasının içinde bir perde indi, her şeyi örttü. Şimdi gerçek yaşamına, kendisinin gerçek kutsal ve saygın

aile yaşamına dönüyordu. Bir şimşek arasından doğmuşcasına «Nine Kadın»m başka bir şeyi düşünmesine meydan bırakmayan düşünyle eczaneye girdi.

HAZİRAN sıcakları başlamıştı. Kan koca, çalışma odasının iki kanadı arkasına kadar açık penceresinden bahçede oynayan çocuklarına bakıyordu. Selma, artık kuruduklarını kendisinin de ister istemez benimsediği gül fidanlarını sulamayı bırakmıştı. Güllerden başka da bahçede bir şeyler yoktu. Hayır, pek çok şey vardı, ama bunlar bahçeyi süslemiyor, tersine, Selma'yı sinirlendirecek kadar çirkin biçimde kaplıyordu. Yapıdan kalma fiçiler, artmış kiremitler; evde çamaşır yıkandıkça kazanın altına sokulmak için ortaya atılmış tahtalar, direkler...

Selma, «Beybaba, bunlar ne zaman kalkacak?» dedikçe, hep, «Gelecek yıl!» karşılığını alırdı. Yapılacak bir şeyden söz açıldıkça onun ağzında bu «Gelecek yıl!» sözü her zaman yinelenip dururdu: Bahçe gelecek yıl düzeltilecekti, konuk odasının eşyaları gelecek yıl ısmar-lanacaktı.

Selma, artık bu karşılıkla alaya bile başlamıştı. Ona, «Dersini ne zaman yapacaksın?» deseler, hemen gülmekten başka bir karşılık verilemeyeceğine inanmış sıra-say-gi tanımayan bir davranışla dönerek, «Gelecek yıl!» yanıtını yapıştırırdı.

Selma, çömelmiş; dirseklerine kadar çamura bulanmış, bir tepe yapmaya çalışıyordu. Leylâ, ayakta, ağırbaşlı davranışıyla, işe pek karışmadan, yalnız elinde bi

228

KIRIK HAYATLAR

değnek parçası, ta ucuna onu dikmek için, tepenin bitmesini bekliyordu.

Vedide, onlara bakarak, yavaş sesle kocasına: «Leylâ'nın çıbanı kapanıyor» dedi. Bir süreden beri Leylâ'nın sağlığı çok iyi gidiyordu. Bekir Servet'le görüşmeden sonra genişletilen bakım yöntemi çocuğu sabahleyin yatağından başlayan ve gece yine yatağında bırakan bir sırayla sürüp gidiyordu. Onların gerçek üzüntülerine yol açan şeyde bir ilerleme belirtisi yoktu. Genel durumuyla çok iyi gidiyordu. Yalnız son haftada ensesinde iri bir çıban çıkmış, günlerce işlemişti. Ömer Behiç, bunu yarmadan iyileştirmek istemişti ve çıbanda olağanüstü bir durum göremeyince, genellikle kocakarı ilaçları kullanmıştı.

Vedide, «Bu çıban da nereden çıktı?» dedikçe kocası, «Bilir miyim?» karşılığını verirdi. Evet, fazla beslenmeden mi, bitkinlikten mi, nereden bilecekti?

Doktorluğunun bulup çıkarma gücü, bir kutuptan öteki kutba giden varsayımlar arasında bocalayıp duruyordu. Bir çıbanın neden meydana geldiğini bile açıklamayan bu bilimle gözle görülemeyen, elle tutulamayan yerlerde saklanmış, kötücül bir gizlilikle yıkım belirtileri gösteren hastalıklar nasıl bilinebilirdi? Ya da onlar düşünülebilse bile nasıl iyileştirilebilirdi ? İşte, örnek olarak Leylâ'sı, «Kadın Nine»si...

Leylâ'da, yıllardan beri, hiç bir zaman usanılmayan bir bakımın uzun yorgunluklarla alman sonuçlarını küçük bir nezle, ufak bir çıban, bir günlük bir sıtma çabucak alıp götürüyordu. Onun artık kurtulduğu, artık büsbütün sağlığa kavuştuğu sanılan zamanlarda gözle bir türlü açıkça görülemeyen bir şeyde gizlenmiş düşman kötü-cüllüğüyle etkileyen, yıkıp yeniden belirsiz düzmece bir nedenle ortaya çıkmak için sinen bir ağısı vardı. Ve doktor babanın bu

düşmanı yakalamak bir kez ele -geçirdikten

KIRIK HAYATLAR

229

sonra onu bütün bütün boğmak için araştıran parmaklan, her zaman aralarından kayıp kaçan bir hava tutmuş oluyordu.

Yalnız Leylâ'da değil, öteki hastalarında da her gün bilimin böyle güçsüzlükleriyle karşılaşmıyor muydu? İşte Suzidil'in çocuğu Ferit... Bu örnek aklına gelir gelmez, yanında duran Vedide, sanki kocasının kafasından geçenleri okuyormuşcasına:

«Suzidil, yarın sizi hastanede görmeye gelecek.. Çocuğunu baktırtmak istiyor» dedi.

Çok kez kan koca arasında böyle bir düşünce birliği, kafalarını tırmalayan şeyleri görünmeyen dalgaların yardımıyla birbirine geçiren alışverişleri olurdu. Bunları birbirlerine söyler, «Ruhlarının eksiksiz birliği» diye yorumladıkları bu olaya gülerlerdi.

«Şimdi ben de onu düşünüyordum. Nasıl oldu da Suzidil gelebildi? Kuşkusuz, yine dayak yemiş olmalı.»

Vedide:

«Hayır» dedi, «Şimdi dayak yiyen yalnız Ferit'miş. Kendinin dayak yemesine ses çıkarmayan Suzidil, çocuğunun hırpalanmasını istemiyor. Sanırım, onu çocuk hastanesine yatırmaya çalışacak, sizden yardım bekliyor. Ondan sonra da Mehmet Ali'den boşanma yolunu arayacak.»

«Adam, bir türlü boşanmaya yanaşmadığına göre boş yere mahkemelerde dolaşacak. Geçen gün yine Mürüvvet Hanım'ı gördüm. Zavallı kadın yine mahkemeye gidiyor. 'Üç yıldır uğraşıyorum, yaşamımın en güzel günleri mahkeme kapılarında geçiyor. Şimdiye dek harcadığım parayla otuz yoksul kızın çeyizi düzülürdü' diyordu.»

Birden, eski bir anısı uyanarak karısına:

«Sen, mahkemelerde sürten mutsuzları görmeği hiç düşündün mü?» diye sordu, «Ben bir kez tanıklık için oralardan geçtim. Gerçek kırık hayatları görüp anlamak,

I

230

KIRIK HAYATLAR

nniniuuu.

Z31

tiksinmek

anladıktan sonra da yaşamdan, insanlıktan için oralara uğramak gerekir.»

Vedide, oraları, en gizli onulmaz acılarını gidip yabancı kulakların yorgun ilgilerine dökerek yaşamlarına bir parçacık avunma olanağı dilenen zavallıları görmemişti. Ama ezilmenin ve suçsuzluğun, aşk ve aldanışın, düzensizlik ve bağlılığın, ikiyüzlülük ve erdemliğin, yalan ve temizliğin, kısacası, insan yaratılışında birbirini çelen ve karşıt, iyi ve kötü ne varsa, onların akıp geçtiği yolların üstündeki acıklı görünüşleri düşleyebiliyordu:

«Suzidil'e söyledim» dedi, «Ayrılmak için uğraşacağına, gelsin bizde otursun. Bu gidişle bize birisi gerekecek. Biliyor musunuz, İsmet'i öteden, Erenköy'den istiyorlar? Kız da bir gün bizden kaçacağına benziyor.»

Vedide bunu söylerken yüzünde küçük bir pembe dalga belirdi, biraz da gülüyordu. Babası Mansur Bey'in o konukluktan beri ikide birde, «Bana bakılmıyor! Eskiden tsmet, ne güzel, her işimi görürdü» diye sızlanışlarını duymuştu. Buna kimse aldırılmazdı. İnmeli yaşlı' adamın buna benzer söylenişlerine yalnız gülümsemeyle karşılık vermek bir kural olmuştu.

Ama bir süreden beri İsmet, Sabriye Kadın'dan her dayak yiyişinde, «Ben köşke gideceğim.. Büyük Bey'in işlerine bakacağım!» diye tepiniyordu.

Ana kız arasında oldukça gürültülü bir konuşma geçmiş, Andelip Bacı'nın, «Aa, ayıp ayıp!» diye çırpınmalarına karşılık yine de saatlerce sürmüştü.

Vedide, bunu anlatırken Ömer Behiç, bahçenin köşesinde alçak bir iskemenin üstünde yan yana oturan Is-met'le Andelip Bacı'yı gösterdi. Kız somurtuyor, bacı onu kandırmaya çalışan bir insan kimliğiyle çabuk çabuk ve durmadan konuşuyordu. Ömer Behiç:

«Kız, gerçekte, Sadettin için oraya gitmek istemesin?» diye sordu.

Vedide, buna olanak vermiyordu, başını sallayarak yanıtladı:

«Sanmam.. Ama bu küçük başların içinden neler geçtiği bilinmez,ki... Sadettin'in hiç zamanı yok, süslenmek-V -,m ten! Üstelik, Tayyar Efendi'nin etekleri, kızı nikâhla alacak kadar tutuşmuş. Altmış beş yaşındaki bir adamla on

beş yaşında bir Çerkez kızı...»

Ömer Behiç, güldü:

«Ancak yarım yüzyıllık bir fark.. O kadar fazla değil. Kız, gelecek yıl Tayyar Efendi'ye bir bebek getirirse hiç şaşmam.»

Vedide, az başvurduğu bir şakayla:

«Evet,» dedi, «Arada, Sadettin kadar bu işe yarayacak usta bir yardımcı olursa, ben de şaşmam!»

Selma, bahçede tepeyi bitirmişti. Leylâ, ucunda kırmızı bir bayrak sallanan değneyi dikmeye uğraşıyordu. Uzakta, sırtını duvara dayamış Dilşad —Meveddet Ha-nım'ın beslemesi— imrenen, ama karışmaya yüreklene-meyen bir yüzle bakıyordu.

Ömer Behiç, başıyla onu göstererek sordu:

«Dilşad, bugün uzak duruyor. Çocuklarla birlikte niçin oynamıyor acaba?»

Vedide, düşünmeden:

«Bilmem?.. Sanırım^ çocuklarla oynamasına ablamın canı sıkılıyor» dedi.

Sonra birden düzeltmek isteyerek ekledi:

«Daha doğrusu, bizim istemeyeceğimizi düşünerek ona çocuklarla oynamayı yasaklamış. Andelip Bacı bir 'şeyler anlatıyordu ama, iyice dinleyemedim.»

Vedide, görümcesiyle ilgili şeylerde elinden geldiğince az konuşmak isterdi. Kocasını, onu daha çok bilgi vermeye zorlamadı, ancak olup bitmiş olayı tasarlamakta güçlük çekmedi.

Kan koca arasında bu konuda hiç bir zaman açıkça

232

KIRIK HAYATLAR

bir konuşma geçmemiştir. Ama Ömer Behiç, eve bir görümcenin gelmesiyle başlayan yeni yaşamın tüm görünüşlerini en ince yanlarına kadar izliyor, gördüklerinin yardımıyla, sanki gözlerinden karanlıkları aydınlatan bir ışık çizgisi fışkırıyor, göremediklerini de bakıp çıkaracak bir aydınlık oluşturuyormuşcasına, bu ortak ev yaşamının bütün yürek atışını duyuyordu. Bunları görüp anlarken de kendindeki bulma gücünü kutluyordu. Kız kardeşinin geleceğini öğrenir öğrenmez, kafasında yeni durumun doğacak sonuçları konusunda oluşan görünüm, gün geçtikçe biçimleri ve çizgileri tıpatıp bütünlenen bir tasarı gibi gerçekleşiyordu.

Ablasının davranışlarında, anlaşılması güç olmayan, gereğinden fazla bir çekingenlik, aşırılığa kaçma kaçma çevresini sıkacak kerteğe gelmiş törensel bir hava vardı. Evin genel yaşamına karışmamak için uzakta duran, gündüzün boş saatlerini odasına kapanmakla geçiren; beslemesi Dil-şad'ı bile bu yolda davranışa zorlayan bir tutumu vardı. Bu da ona, evin içinde hırpalanmak korkusundan korunmayı gerekli görerek gizlenmiş, karanlık bir köşeye sinmeye, gözönünden silinmeye zorlanmış bir kedi suçsuzluğu veriyor; kimliğinin çevresinde arkasına düşenlerin amacını ve verecekleri onulmaz acıları kafasında kurduurma yetiyordu.

Kız kardeşi, Vedide'ye, «Vedide Hanım!» der ya da arada bir yaş büyüklüğünü gelinin hesabına abartarak, «Hanım Kızım!», diye söz yöneltirdi. Selma ve Leylâ'ya bile «Hanım» derdi. Ömer Behiç'le Vedide'nin her zaman sert karşı koymasıyla karşılaşmasaydı, böyle törenselleşmeyle, daha doğrusu, şansın kendisine yüklediği sığıntılık durumunu ortaya koyan yarı şaka, yarı iğneli bir' anlam ekleyerek çocuklara «Hanım» demeği sürdürecekti. Bir kez karı kocanın karşı durmasına:

KIRIK HAYATLAR

233

«Ne yapayım? Çocukların beni sevmesi için öyle söylemiş olacağım» gibi, anlamlı bir karşılık vermişti.

Vedide; sapsarı, dudaklarını ısırarak susmuştu. «Çocukların kendisinden soğutulmaya çalışıldığı» anlamı çıkarılsın diye söylendiği düşünülebilirdi. Ancak Vedide, gö-rümcesinin tüm bu ufak tefek şeylerini anlamıyor görünmek ; yaratılışından, her zamanki tutumundan hiç bir noktayı değiştirmemek yolunu ana kural olarak benimsemişti.

Karısının böyle davranmak için kendini ne kadar zorladığını çok iyi anlayan Ömer Behiç, ablasını kırmamak kırıp da onun iğneleyici tutumuna daha fazla bir ekşilik katmamak için, ancak uygun zamanlarda Vedide'yi sa-vunurdu. Örneğin, kız kardeşinin o sözüne karşı:

«Ablacığım» demişti, «Sizi sevmeleri için çocukların böbürlendirilmesi gerekli midir? Üstelik bu, onlar için tatlı bir davranış değil, ceza olur. Ortada çocukları size ısıtan kan gibi güçlü bir neden var. Baksanıza, yanınızdan ayrılıyorlar mı?»

Gerçekten, çocukların ikisinde de ilk zamanlar halalarına aşırı bir sokulganlık vardı. Oysa karı koca gözlemden yoksun değildi; Meveddet Hanım, çocukları seviyor görünmek ve belki de sevmekle birlikte, onlardan biraz çekiniyor, anlatılamaz, belirlenemez bir duyguyla onlara dokundukça üşümüş gibi oluyordu.

İyice görülmesine karşılık insanın kafasında çizgileri yeterince belirtilemeyen bu ayrıntılar, Ömer Behiç'i, «Acaba çocukları kiskanıyor mu?» kuşkusuna düşürürdü. Sonra, yaşamı çocuksuz geçen, yalılız yaşanacak bir geleceğe yazgılı bir kadın ruhunda çocuk sevgisini yok etmeden onun yanında doğallıkla oluşan çekemezlik duygusunun varlığına inanmak istemez, kuşkusunun sürmesine izin vermezdi.

I

234

jts.iK.irv.

Meveddet Hanım, başka şeylerden de sakınırdı: Hiç bir zaman Vedide'yle yalnız kalmaz, hele onunla hiç sokağa çıkmazdı. İlki için, «Benden sıkılmasın!» diye amacını açık açık söylemiş; sokak için de, «Benden utanmasın» demişti.

Ömer Behiç, buna «Sizinle övünür» diye karşılık vermek isteyince de ablası, ne söylediğini çok iyi bilirmiş-

cesine:

«A kardeşim, ben dışarlarda yaşadım, istanbul hanımları gibi giyinmesini bilmem ki...» demişti.

Bu, acaba, Vedide'nin şık giyimine bir taşlama olarak mı söylenmişti? Çok şık, ama soyluca ve ağırbaşlı giyinen Vedide'de taşlanacak bir yan olamazdı.

Ne demek istendiğini iyice anlamak amacıyla Ömer Behiç, gülerek:

«Ablacığım; Vedide, Andelip Bacı'yle birlikte çıkmaktan bile utanmıyor da...» diye başlamıştı.

Ama Meveddet Hanım, ondan daha yüksek bir sesle kesik kesik gülçrek çabucak karşılık vermişti:

«Evet, öyle ya.. Andelip Bacı'yle çıkan, Meveddet Bacı'sıyla da çıkabilir.»

Ömer Behiç, sapsarı olmuştu. Önce bir beceriksizlik yaptığı yargısına vardı. Sonra bu konuyu daha çok uzatırsa ablasında gizlenen sarsıcı bir duygunun taşmasına yol açmaktan korktu. Meveddet Hanım'da, her şeye kargı, yaşlanmış bir dul görümcenin genç ve mutlu bir geline duyduğu gizli bir düşmanlığın varlığı açıkça anlaşılıyordu. Bu duygu bir kez ortaya çıkarsa, artık onun gösterilerini örtbas etmek elden gelmeyecekti. Ses çıkarmamak daha iyiydi.

Başka bir gün Meveddet Hanım, Ömer Behiç'i yalnızken gidip gördü. Bir para işinden, bir aylık sorunundan söz ettikten sonra:

KIRIK HAYATLAR

235

«Senden bir dileğim var, kardeşim!» diye başladı, amacını anlattı:

Arsa işi bitip de ev yapılıncaya ve oraya gidip yer-leşinceye kadar mutfak giderlerini paylaşmak istiyordu. Ömer Behiç, birden bu öneriye ateş püskürdü. Ablası nedenler buluyor, böyle daha erinçlik içinde olacağından, bunun kendi onuruna daha uygun düşeceğinden, yabancılara karşı —bu sözle ne demek istediği eksiksiz anlaşılıyordu— daha onurlu bir duruma yükseleceğinden söz ediyordu. Üstelik, kardeşinin borçları bulunduğunu, şu sırada sıkıntılı günler geçirdiğini bildiğine de değiniyordu.

Bu durum karşısında Ömer Behiç, uğraşıya gerek gördü. Aşırılığa varan deyimlerle, gördüğü iyilikler yüzünden eniştesine ve ablasına çok şeyler borçlu olduğunu söyledi. Meveddet Hanım'ın kuruntularını yatıştırmaya yarasın diye kendi iyilikbilir borcunu büyüterek betimleyip anımsatırken ablası buna karşı çıkmıyor; sanki kendi hakkının doğrulanmasını kardeşinin ağzından dinlemekle, gerektiğinde gösterilebilecek bir belge almış oluyordu.

Sonunda ablası, Ömer Behiç'in kesin geri çevirmesine karşı gülümseyerek ayağa kalktı:

«A kardeşim» dedi, «Gerçekte ben kim, sen kim? Benim neyim varsa senin değil mi?»

Ömer Behiç, bu sözleri duymamış oldu. Ama o günden sonra Meveddet Hanım'ın her sokağa çıkışında bir şeyle döndüğü görüldü. Özellikle Selma ve Leylâ'ya giysilik-ler, çoraplar, ayakkabılar, çamaşır takımları geliyor ya da, «Balıkpazan'ndan geçerken gördüm» diye, eve iki teneke Halep yağı yollanıyordu.

Arsa işinde de Meveddet Hanım'ın ayrı bir tezcanlı-lığı vardı. Bu konuya özellikle Vedide'nin yanında, sözgelimi yemekte, gerek görülüyor ye tümünde sözün sonu,

236

KIRIK HAYATLAR

«Kıştan önce geçebilsem!» dileğiyle bitiyordu. Meveddet Hanım, bunu söylerken, hiç kimse üstüne alınmasın diye gözlerini tabağına indirir, karı kocanın birbirine gizlice bakarak ikisinde de oluşan etki konusunda bir sonuca varmalarını beklerdi.

Arsanın Feriköy'de alınması kesinleşmiş gibiydi. Bugün yarın o iş bitince mimarla görüşülecekti. Meveddet Hanım kendi işleriyle o kadar sürekli uğraşıyordu ki, kardeşine çok az bir yardım görevi kalıyordu. Yalnızca mimara bir fikir vermek amacıyla yapının ilk,, taslaklarını birlikte düzenlemişlerdi. Ömer Behiç, ablasının isteklerini kâğıda belirli çizgilerle geçirmeyi üstlenirken, tüm resim yapma gücünü yürekten ortaya koyar, saatlerce uğraşır.

* * *

Selma'yla Leylâ bahçede oyunlarını bitirmişlerdi. Sel-ma, Andelip Bacı'yle İsmet'in yanma gitmek için koşuyor, Leylâ artık ayakta durmaktan yorularak çabucak toprakların üstüne oturuyordu.

Vedide, gözlerinde bir düşünce gölgesiyle bakışını, büyük bir yorgunluktan sonra dinleniyormuş izlenimini veren Leylâ'dan ayırmadan, dudaklarının arasından:

«Görebiliyor musunuz?» diye sordu, «Çocuğun olmayacak zamanlarda nedensiz bitkin kalışları, yorgunluktan nerdeyse düşüverecekmişcesine kendini bırakıverişle-

. ri var.»

Leylâ ile ilgili kaygılarından söz açarken, kocasına bakmadan konuşurdu. Birbirlerine bakarlarsa asıl kaygı duyulan düşünce ortaya çıkacakmış, kendi kaygısının doğruluğu kocasının onaylanan bir bakışıyla doğrulana-cakmış gibi korkardı.

Ömer Behiç, deminden beri karısına daha yakın olmak, dipdiri bedeninden çıkan sıcaklığı daha açık bir do-

KIRIK HAYATLAR

237

* •#

kunuşla duyma gereksinliğindeydi: Yavaşça, sanki çekine çekine elini uzattı, Vedide'yi belinden tuttu; onun belirsiz isteksizliğini yenen bir üstelemeye çaktı. Dudaklarını kulağıyla omuzunun arasına koyarak uzun bir solukla karısının güzel kokulu havasını içine çeken bir öpüşle öptü ve bu öpüşün arkasından:

«Kuruntuya kapılıyorsun» dedi, «Oysa ben Leylâ'yı çok iyi görüyorum.»

Vedide:

«Ya da...» dedi.

Sözün arkasını getirmekten çekiniyor gibiydi. Sonra karar vererek bütünledi:

«Ya da iyi görmek için kendinizi zorluyorsunuz.»

Bir saniye durduktan sonra da:

«Bekir Servet Bey uzun bir süreden beri bize gelmiyor, değil mi?» diye sordu.

Kocasının iyimserliğine üçüncü bir insanı katmak gereksinliğiyle söylenen bu söz, Ömer Behiç'in kafasında çabucak başka bir evrenin, kendi günah evreninin ufuklarını açtı. Ancak bu görünümlerin üstünde fazla durmak istemedi; şimdi Vedide'siyle oyalanmak istiyordu.

Ömer Behiç'in böyle ara sıra karısına ruhsal dönüşleri vardı. Onda gizlendiği için yakıcı bir üzüntü etkisi yapmaktan geri kalmayan aldatışına başışlanma dileyen, bunu bir karşılıkla ödemek isteyen vicdan atılımları olurdu. Ve anlaşılmaz bir duyguyla, giz dolu bir kuşku havası içinde karısında, sanki birbirlerine karşı davranışlarında ortaya çıkan başkallığı biliyormuşcasma bir tutum sezdi. Vedide, kocasından çekiniyor, kaçıyor kendisini ondan esirgiliyor gibiydi. Önceleri tüm ruhunu vererek kollarının arasında kendini unutturken, şimdi Ömer Behiç'in dudaklarından kaçınan, yanına çekerse irkilen sinirli bir kaçınma duygusu vardı. Bu, çok belirsiz bir şeydi, belki de hiç öyle değildi de Ömer Behiç'e öyle geliyordu.

|

|

238

KIRIK HAYATLAR

Bu duygunun etkisinde kalınca Ömer Behiç'in sevgi atılışına birden bir gevşeme gelir, kolları çözülür ve onu salıverirdi. İşte Neyyir'in, Ömer Behiç'in aşk yaşamını ele geçirdiği günden beri karı koca arasındaki ilişki, böyle ikide birde kopan ve yine bir düğümle bağlanarak yumaklanan çürük bir ipe dönüşüyordu. Onların aşk şarkıları artık yer yer silinmiş, ses vermeyen, yalnız şurasında burasında kopuk ezgiler çıkarken birden bir cızıltıyla susan bozuk bir plağa benziyordu.

Bugün yine Ömer Behiç'te, uyuyan bir sevginin birdenbire uyanmış bir coşkusu oldu: Vedide'yi pencereden çekti, odasının en içerlek köşesindeki geniş koltuğa kadar götürdü; kendini oraya gömerek karısını da dizlerine oturttu, sanki zorla...

Sonra durmacasına hep orasından, kulağıyla omuzu-nun arasından öptü. Vedide, şimdi de genç, şimdi de çekiciydi. Ömer Behiç, onda ruh ve beden sağlığının görkemli bir parıltısını bulur; karısını severken, sanki seçkin bir simgeye tapınma tutkusu duyardı.

Ama şimdi aralarında bu duygunun kuşku ile sakatlığını açığa vuran üşütücü bir soluk esiyordu. Sıcak bir odaya gizli çatlaklardan girerek buzlu yelini salıveren bir kış havası gibi, ikisinin de en fazla sıcaklıkla dolu dakikalarında ruhsal güçlerinin üzerine üşüten soluğunu üf-

lerdi.

Yine öyle oldu, yine birden; Ömer Behiç karısını dizlerinin üstünde görmekten, Vedide de orada bulunmaktan utandılar. Vedide, bir dakikalık bir dalgınlıkla, gereğinden fazla büyüdüğünü unutarak çocukluğuna dönmüş bir genç kız sıkınganlığıyla; Ömer Behiç de yapılmaması gereken bir sevgi atılışına aşın bir taşkınlık katmaktan doğan bir bozgunlukla durumlarını sürdüremediler.

Vedide, yavaşça kalktı; bu birden oluşan heyecan sahnesini günlük yaşamın doğallığına dönüştürmek için:

KIRIK HAYATLAR

239

«Bakınız» dedi, «Az kaldı unutuluyordum: Ablanız sizinle görüşmek istiyor. Gidip bildireyim. Sanırım, arsa alım öndeliği (pey) için bugün geleceklermiş.» Vedide, hızla odadan çıktı.

Meveddet Hanım'ın erkek kardeşiyle görüşmek için genç kadını araya koyduğu olurdu. Ve böylece geline, kocası üstünde sahipliğinin eylemli bir kanıtını yerecek kadar adaletli bir görümceliğe bürünürken, bu davranışına gizlenen .iğneli bir sözün üstü kapalı anlamını katmış olurdu,

Ömer Behiç, bunları anlardı. Yine anladı ve kendi kendine gülümsedi. O, en çok Vedide'nin susmasını, er-demlik göstermesini, sanki bir şeyler sezmiyormuş gibi yaratılışından en küçük bir nokta yitirmeyen davranışını alkışlıyordu. Şimdiye dek onun ağzından görümcesi için gizli ya da açık bir tek yakınma sözcüğü bile duymamıştı.

Ömer Behiç bunu' düşünürken, insan yaratılışının nasıl bir anlaşılmaçlıklar toplamı olduğuna da şaşır kalıyordu. Ablası için bu durumu büyük bir temiz yüreklilikle benimsemek o kadar kolay, üstelik mantığa o kadar uygunken; her türlü yargılamayı, terbiyeyi, algıyı silerek, her dakika buğulaştıkça suyun üstüne çıkan taneciklere benzeyen ve bütün katları yarararak, gelip patlayarak içinde saklanan havayı salıveren o duygu neydi?

Ömer Behiç, başını sallayarak, yüksek sesle, «Ne anlaşılmaç, ne anlaşılmaç!» derken; Meveddet Hanım'ın yavaşça, çekingen bir elle kapıyı aralayarak:

«Girebilir miyim, kardeş?» dediğini duydu.

Ayağa kalktı:

«Buyrun!» dedi.

İki kardeş birbirini aralıkla gören ve ilişkilerini sen-libenliliğe dökmekten çekinen dostlar gibiydi.

önce arsadan söz açtılar. Bugün alım öndeliği verilecekti. Hafta içinde tapu işi çözümlenecekti, mimarla da

240

KIRIK. HAYA1J-AK

anlaşmış gibiydi. Arsanın ön yüzünü baştan başa yapı kaplayacaktı. Ortada büyük bir giriş kapısı olacak, sağına ve soluna iki büyük dükkân yapılacaktı. Büyük girişten adım atılınca sağda ve solda iki kapıyla yeni eve girilmiş olacaktı.

Meveddet Hamm'ın bunları anlatırken kendi kendine düşlerini toplamaya çalışan bir görünüşü vardı. Ömer Behiç, bu önceden bilinen şeyleri çabuk geçmek için:

«Yani» dedi, «Birlikte yaptığımız planlardaki gibi olacak.»

Kız kardeşi:

«Evet!» dedi, «Şu bir iki gün içinde mimar da kendi planını getirerek. Kışa kadar yapıyı bitireceğine söz veriyor.»

Ömer Behiç, gülerek:

«İyi ama» dedi, «Bu kış günlerinde daha sıvalan ku-rumamış yeni bir eve gitmenize göz yumacağımı sanıyorsanız, aldanırsınız.»

Meveddet Hanım, gözlerini kapadı, kendi düşüncelerini «kendisine saklamak isteyen bir davranış ve dudaklarında geciken bir gülümsemeye öylece durdu. Sonra:

«Ev bitsin de o konuları sonra düşünürüz» dedi, «Tanrı yaşamınızı uzatsın, gerek gelinimden, gerekse sizden çok mutluyum. Size o kadar borçluyum ki, bunu anla-, tacak söz bulamıyorum. Ama ne de olsa, bir evde görümce, fazla yüküdür. Yalnız fazla bir yük değil, bir ayak bağıdır da... Bakınız, Vedide Hanım'm evinden kımıldanmasına olanak yok. Üstelik ben burada kaldıkça, Erenköy'den gelen giden olmuyor. Bunlar, ev sahibini özgürlükten yoksun bırakacak şeylerdir. Ben de kendime göre özgürlük içinde yaşamaya alışmış bir kadını; genç yaşından beri hep ayrı evde, ayrı bir yaşamın hanımıydım.»

Ömer Behiç, bu ölçülü dilin altından sızan ağılı anlamları görüyor, ses çıkarmadan dinliyordu: Meveddet

KİRİK HAYATLAR

241

Hanım'da ise, konuştuğu kendi sesinden, kendi sözünden doğan bir üzüntüyle gözlerini yağlandıran bir heyecan başlıyordu.

Ömer Behiç, birdenbire, konu sürerse, hiç söylenilmemiş, duyulmamış olması gereken sözler karşılıklı kullanılacak; kendini tutamayarak Vedide'yi savunmaya, onu zorla, inandırıcı kanıtlarla sevmeye ve üstünde iyi düşünölmeye bütünöyle değer bir kadın olarak göstermeye galışacağından korktu. Belki böylece başlanacak konuşmada Meveddet Hanım'm mantığına üstün gele/cek, onun yargılamasını, çürütölemeyen bir sürö belgeyle kuşatıp bağlayarak kanıtlayacak ve onu ortaya konulan sonucun önünde baş eğmeğe zorunlu bırakacaktı. Ama bundan ne çıkardı? Aklın, anlayışın doğru bulduğuna kalbin de göz yumması beklenebilir miydi?

Hiç bir zaman ablasına «Kötü ruhlu bir kadın» gözüyle bakmamıştı. Üstelik birçok anıların tanıklığıyla onu iyi gören, iyi düşönen, iyi duyan bir insan olarak tanırđı. Şimdi bile kendisini

dinlerken bu düşüncesini değiştirecek güçlü bir neden bulamıyordu. Ancak onun içinin derinliklerinde, kendisine de gizli kalmış bir kaynaktan sızan bir öcü vardı ki, adaletinin denetimine alamadığı düzmece nedenlerle taşıyordu. Bu öç; çocuksuz, evsiz, kocasız kalmış olmanın öcüydü. Yıllardan beri kurulu bir yaşamı yumruğu altında ezip kıran, döküp dağıtan şansa karşı bir öçtü ki, kendisine belirli bir akış alanı bulamayarak çapraşık yollarda dolaşıyor ve yer altında izi görülemeyen oyulmuş damarlardan geçerek Vedide'-ye, bu mutlu aile annesine, mutlu bir yuvanın kadınına, üstelik onun mutluluğunu oluşturan şeylere yöneliyordu. Bunu kendisinin de bilmesi gerekirdi: Onda yalnız yaşlanmış bir görümcenin genç bir geline karşı değil, belki yaşamına kopuk ipliklerin acı anısıyla bağlı kalan yal-

Kınk Hayatlar — F. 16

<|

242

KIRIK HAYATLAR

nızlığa yargılı bir dulun, özü mutluluk olan örnek bir aile ocağında üşüyen duygulan vardı. Bu da öyle bir ruhsal olaydı ki, mantıklı düşünce gücüyle bile susturu-

lamazdı.

Ablasının daha fazla konuşmasını önlemek için Ömer Behiç, ayağa kalkmıştı. Arsanın planını yazımasasının gözlerinde arıyordu. Dudaklarının arasından, durmadan, «Nereye koydum acaba?» diye çıkan sorunun arka arkaya yinelenmesi, bir yandan Meveddet Hanım'm konuşmasına olanak bırakmıyor, bir yandan da kendisine düşünme za,manı veriyordu.

Masanın en alt gözüne bakmak için eğilirken, kendi kendisiyle hesaplaştı: Mutluluğunun anamalı yetkin aile ocağı bu ev miydi? Ah, bu evin altında kaynayan bir yanardağ vardı ki, tüm gözlerden saklıydı. Onu sezen, ne olduğuna karar vermekten yoksun, ama onun korkutucu havasını soluyarak zehirlenen biri vardı: Ve di de... Ömer Behiç, bunu seziyordu. Hiç bir açık belirti göstermeden, yalnız evinin içtenliğine yayılmış bir hastalıkla karısının zehirlendiğini anlıyordu. Onun bakışının anlamında, artık her zaman çatkın duran kaşlarının çizgisinde düşünceli, dudaklarının gelecek bir yıkımı önceden karşılamaya hazır kendini tutan bir görünüşü vardı ki, Ömer Behiç'i karısının ayaklarına atılmak, başını dizlerine sürerek ağlaya ağlaya söylemesine yüreklenebilen, ama söylemeden de anlaşılacak suçunun bağışlanmasını dilemek gereksinliğine kendini bırakmaya yaklaşırdı.

Vedide'yi böyle1 belirsiz bir yıkımın içinde her şeyi Tann'ya bırakırcasına dolaşır görürken, üstelik Meveddet Hanım'la ilişkisinde her zaman ses çıkarmamayı daha uygun bulan erdeminin yüceliğine ve ağırbaşlılığına tanık olurken karısını o kadar saygıya değer buluyordu ki, gözünde onu yükselten nedenler, tersine, kendisini aşağılatıyordu.

JS.1K1K tiAXAXLAR

243

Ama hiç bir zaman eski yaşamının temizliğine dönmek için Neyyir'in kollarından silkinip

siyirilma gücünü bulamıyordu. Buna kalkışma düşüncesine bile yanaşmıyordu. Yenik düştüğü saniyeye dek karşı koymayı tasar- layan güçsüzlüğü bir kez aşk çılgınlığına kapıldıktan sonra artık kendini bırakmaktan başka yol kalmamıştı.

Aşk?..

Bu, bir aşk mıydı? Neyyir'e düşkünlüğünün «Aşk» adını taşımasına kesinlikle izin vermiyordu. Onun aşkı karışmaydı, yalnız onaydı ve yalnız ona ayrılmıştı. Bu, daha başka bir şeydi; bir hastalık durumuna, bir gün kendiliğinden hastalık ateşleri duruveren bir beden yıkımına daha çok benziyordu.

Ömer Behiç, böyle bir ayırım yaparak karısına içtenlik ve bağlılık borcunu- belgelemiş oluyor, kendisini o hastalık bunalımlarını geçiren suçsuz bir hükümlü gibi görüyordu.

Birden:

«Ah, bakınız!» dedi, «Plan burada, küçük çantanın içindeymiş.»

İki kardeş, biraz önce konuşulanları bütünüyle unutarak yazımasasının üstüne eğildi. Düşüncelerin kâğıda geçirilmiş çizgilerine bir süre baktıktan sonra düşlerinde ona bir varlık verdiler. Meveddet Hanım, yapının arkasında boş kalan arsa parçasını parmağıyle göstererek:

«Bir kez önü yapılsın, dükkânlarla evin biri kiraya verilsin..»

Ömer Behiç:

«İkisi de!» diyerek ablasının sözünü kesti.

Meveddet Hanım, yineledi:

«Evin biri kiraya verilirse o zaman neyle geçinilece-ği, ne yapmak gerekeceği iyice anlaşılır. Elde para kalırsa arkaya da kiralık dükkânlar yapılır, üslerine de birer küçük ev çıkılabilir.»

244

KIRIK HAYATLAR

KIRIK HAYATLAR

245

Ömer Behiç, şaka yaptı:

«Enikonu koca bir mahalle olacak. Eğer sokağın adı yoksa ona sizin adınızı verelim.»

Meveddet Hanım'ın gözlerinde bir sevinç pırıltısı vardı, iki kardeş de şimdi birbirine daha yakındı. Ömer Behiç, bir işadamı kadar hesabını iyi bilen, istanbul dışındaki yıllarda edinilmiş deneylerle bir kadın anlayışından çok, evreni bir erkek gözüyle görmeye alışan ablasını içinden kutluyor, «Aferin abla!» diyordu. Açıkça da şunları ekledi:

«Evler de çok güzel olacak, biliyor musunuz? İnce bir görünüşle yükselecekler..»
Meveddet Hanım:

«Hele mimar planları getirsin de bakalım» dedi, «Ben bunları yaptırırken birini Selma, ötekini Leylâ için düşündüm.»

Ömer Behiç'in yüzünden soğuk bir esinti geçti. Ablasının bu türlü davranışlarını çok yersiz buluyordu. Bunu, konukluğun, karşılığını ödemek için yapılan bir çeşit söz verme gibi yorumlarken sinirleniyordu. Biraz önceki sıcaklık birden söndü, sanki bir kış güneşinin üstüne bir bulut gerilmişti. Ömer Behiç, planı kapadı, ayağa kalktı. Bu sırada odanın kapısını titrek bir el oynattı, aralıktan Andelip Bacı'nın kınalı başı görüldü. İçeriye kaygılı bir gözle baktıktan sonra:

«Aa, ayıp ettim, görüşüyordunuz!» dedi. Gerekli görgü kuralının böylece hakkını verdikten sonra da kendisini oraya getiren gerçek nedeni söyledi:

«Küçük Hanım sizi istedi de... Bilmem, Leylâ Hanım birden ateşlenivermiş anlaşılabilir...»

Andelip Bacı, biraz daha yüreklenerek kambur sırtını kabarta kabarta içeri iki adım attı ve yeniden özür dilemeye gerek gördü:

«Küçük Hanım'ım beni göndermeseydi gelir-miydim?»

r

Aa, büyük bir ayıp ettim. Görüştüğünüzü belki o da bilmiyordu.»

Meveddet Hanım, anlamlı bir gülümsemeyle karşılık verdi:

«İyi ki kimseleri çekiştirmiyorduk, Bacı!» dedi.

Bundaki anlam Ömer Behiç için o kadar açıktı ki? dolaşık bir yoldan karşılık verdi; Bacı'ya:

«Vedide, görüştüğümüzü biliyordu. Ama çocuk birden ateşlenmiş, bu da onu kaygılandırmış olmalı!» dedi.

Ve ablasına bir şey söylememek için dudaklarını ısırıldı.

Meveddet Hanım, yine Vedide'ye bir saldırı nedeni bulmakta gecikmedi:

«Güneş çarpmış olacak! Çocuğu sıcakta bahçeye çıkarmamalıydı. Ben söylemişim ama...»

Vedide'ye böyle bir sorumluluk yüklemek ya da ona bir suç payı çıkarmak için bir inadı vardı. Ömer Behiç, bunu görüyor ve eğer ablası her zaman yanlarında kalsa yaşamlarının ne duruma geleceğini düşünüyordu.

Tümü Leylâ'nın yanında toplandı. Çocuğun ateşi birdenbire otuz dokuzaya yükselmişti. Leylâ'nın yaradılışını bilen Ömer Behiç, karısını yeni bir savaş olasılığına alıştırmak için:

«Belki daha da çıkar, ama uzun süreceğini sanmıyorum» dedi.

Vedide, kendi kendisini aldatmak için, bir görüş öne sürdü:

«Mide dolgunluğundan olacak.. Çocuğa yine abur cubur vermişlerse...»

Birden Meveddet Hanım üstüne alındı:

«A kızım» dedi, «Aklına başka bir şey gelmesin.. Hani bir kez söylemişsiniz; o zamandan beri çocuklara yi; yeceğe benzer hiç bir şey getirmiyorum.»

«Aman efendim, uyarıya kim yüreklenmiş; zaten bu-

246

KIRIK HAYATLAR

na gerek var mı? Çocuklara getirdiğiniz her şeyi önce bana gösterirsiniz.»

Ömer Behiç, az kalsın karısının boynuna sarılarak onu herkesin yanında öpecek, «Ah, benim melek karıcığım!» diyecekti.

Leylâ'nın, her hastalanışındaki gibi dargın bir görünüşü vardı. Kimseye bakmıyor, yüksek ateşten çakmak-lanan gözlerini tavanda gezdiriyor, elleriyle yatağın çarşafını kaşıyordu. Yüzüne birdenbire süzölmüş bir görünüm gelmişti. Başının gereğinden fazla büyüklüğü, kaş arasının fazla genişliği biraz daha ortaya çıkmış gibiydi. Babası, ateşin arkasından hastalığın çabucak anlaşı-lamayacağına aldirmeden çocuğun boğazına, göğsüne, | karnına baktı. Görünür bir şey yoktu; görünen tek şey, .Leylâ'ya aylardır uygulanan bakımın sonucunu alıp götüreceği yeni bir yazgı havasının esmesiydi.

Böyle hastalıktan hastalığa yuvarlanan «Kadın Ninesi», sonunda ne olacaktı?.. Ömer Behiç'in yüreğinde bu soruya verilebilecek karşılıktan düğömlenen bir acı var-di. Kendisine güven duyuracak karşılığı çocuktan bekledi, dilenen bir sesle Leylâ'ya sordu: «Ne oldun yine, Kadın Nine?»

Leylâ, dargın, kaşları çatık, yastığının üstünde başını kızgınlıkla sarsarak karşılık vermedi, «Ben ne bileyim?» demek istedi. Babası yanına sokuldu:

«Niçin bana bakmıyorsun, Leylâ? Artık bizi sevmiyorsun...»

Her zaman, her sevmekten söz açıldıkça evdekilerin tümünü sırayla sayarak sevgisini yineleyen Leylâ, bu kea sustu; sanki duymadı, üstelik daha çok üstüne düşölmesin diye, gözlerini kapadı.

Ömer Behiç, onu daha fazla sinirlendirmemek için doğrudu, yataktan biraz uzaklaştı. Vedide'ye:

JS.1K.1JS. HAIA'JULAK

Z47

v h*

«Uzun bir sorun olduğunu sanmam» diyerek güven verdi.

Bu sırada sokak kapısının zili duyuldu. Bir dakika sonra koşarak merdivenlerden çıkan İsmet:

«Bekir Servet Bey sizi bekliyor» diye bildirdi.

* * *

Bir aya yakın bir süreden beri iki arkadaş birbirini görmemişti. Nebile'nin evlenme işine karşı bir önlem olarak kentten bir süre uzak kalmayı uygun bulan Bekir Servet, Talat Bey'le Nebile evlenerek Gülizar Hanım'ın köşküne taşındıktan sonra da bir zaman şehre dönmemişti. Bunda, belki Müzzan konusunun da etkisi vardı.

Ömer Behiç, arkadaşından bir şeyler öğrenmek gereksinliğindeydi. Kaç kez onu özel hasta bakım yerinde aramış ya da hastanede ele geçirmek istemişti. Şimdiyse Bekir Servet, kendiliğinden geliyordu. Onun aşağıda kendisini beklediğini "öğrenince gizlenemeyen bir heyecanla sevindi. Odaya:

«Kadın Nine, sen şimdi uyu, uyanınca da bir şeyin kalmaz!» uyan ve avuntusunu fırlattıktan sonra, aşağı inmekte tezcanlılık gösterdi.

Bekir Servet, odada geziniyordu:

«Aferin sana! İnsan bir kez olsun aramaz mı?» diye başladı.

Ve kendisine daha haklı olarak söylenebilecek bu iğneli sözü böylece savuşturunca, arkadaşını dün bırakmış gibi çabucak doğal durumunu aldı. Koltuğa oturdu, ayak ayak üstüne attı, elindeki yanmamış sigarayı göstererek buyruk verdi:

«Şu kibriti uzatsana!»

Sonra, sordu:

«Ne var, ne yok?»

Yine kendisi karşılık verdi:-

JS.1JK.1JV

«Ne olacak? Ömer Behiç'in yaşamında ne olabilir? Evi, karısı, çocukları...»

Ömer Behiç, içinden, «Oh, bilsen Ömer Behiç'in yaşamında şimdi ne olduğunu?.. Ama, iyi ki bilmiyorsun. Bilsen...» diyor ve düşüncesini bütünleyemeyerek Bekir Servet'in öğrenmesi olasılığından korkuyordu. Yüksek sesle:

«Asıl sana sormalı» dedi, «Nebile yaşamından çıktıktan sonra kuşkusuz yeni yeni serüvenlerin olmuştur.»

Bekir Servet, sigarasının dumanını, yaşamının tatlı anılarını düşünerek baygınca

savurduktan sonra karşılık verdi:

«Düşüncelerinin ikinci bölümü çok doğru. Yeni yeni serüvenlerin, daha doğrusu, yeni önemli bir olayın başladığına hiç kuşku yok. Sana söylemişim ya: Müzzan... Ama Nebile'nin yaşamımdan çıktığı, çıkabileceği yolunda sana kim olacaktan haber vermişse, ona bütünüyle aldandığını söyle. Nebile'ye daha dün birlikteydik...»

Ömer Behiç, şaşkınlığından dondu:

«Yoook!» dedi.

Bekir Servet, sırtarak bakıyordu:

«Neden şaşıyorsun? Kanıma göre, tersi olsaydı şaşmak gerekirdi.»

«Evlilik yaşamına daha dün giren bir kadın...»

Bekir Servet, yine sigarasının dumanını savurdu:

«Evlilik yaşamı Nebile'nin bir erdemlik evrenidir; onun için hiç beklenmemiş bir evren ki, oraya gerçekte daha dün girmiştir.»

«Öyleyse?..»

«Ben de onun öteden beri alışılan, birlikte bulunmaktan tat alınan bir çirkinlik evreniyim. Nebile; yeni edinilen bir erdemlik evreni için eskiden beri alışılmış bir çirkinlik dünyasını gözden çıkarmanın hiç de mantığa uygun düşmediğini bilen kadınlardandır.»

KIRIK HAYATLAR

249

«Beni bayağı tiksindiriyorsun.»

«özür dilerim, ama hoşuna gitmesi için söyleyeyim: Bu çeşit kadınlara karşılık başka tür kadınlar da var. İşte Müzzan... Onlar da erdemlik evrenlerine bağlı kalmakta direniyorlar.»

Ömer Behiç, birden rahat bir soluk aldı. Müzzan'ın Bekir Servet'e direndiğini bildiren bu söz, ona içinden uzun bir «Oh!» çektirtti.

«Demek Müzzan?..»

Bekir Servet, kaşlarında bir çatıklıkla, parmaklarının sinirli kımıldanışlarıyla sigarasını küllüğe silkti ve arkadaşına bakmadan:

«Sorma dostum» dedi, «Bir aydan beri hep onunla uğraşıyorum ama, bir karış bile ilerleyemedim. Bir arılık, bir temizlik, bir anlamazlık, bir çocukluk ki...»

«Öyleyse, uğraşmayı bırakmadığına şaşar, üstelik yazıklar olsun derim. Bij, bir bakıma; baştan çıkarma, ayartma gibi bir üstüne düşme oluyor.»

Bekir Servet, durmadan çatmıyor, sigarasının artık kalmayan küllerini silkip duruyor, arkadaşına bakmıyordu. Bir saniye böyle sustular. Sonra Bekir Servet gözlerini kaldırdı, Ömer Behiç'e bakarak:

«Ya yalnız Bekir Servet budalaca âşık olmuşsa ne diyeceksin?» diye sordu.

«Bekir Servet, yaşamında çok az raslanan bir iyi-niyet gösteriyor belki; ama bunda kendi kendisini aldatıyor, diyeceğim.»

«Yani, beni aşka değmeyen bir yaratık sayıyorsun.. Belki haklısın, dostum. Ama kuşkusuz bence bugün pek o kadar alışılmamış bir duygunun etkisindeyim. Bu, öyle bir duygu ki, onda biraz önce senin belirttiğin baştan çıkarma ve ayartma girişiminden başka bir nitelik var Açık konuşacağım, zaten gizlemeye de gerek yok.. Sana daha önce söylemiştim; bildiğin nedenler beni bir köy

250

KIRIK HAYATLAR

konukluğuna sürükleyince, bir raslantı sonucu Müzzan'ı orada, ailesinin yanına dönmüş buldum. Ailesini tanır mısınız?, istanbul'un küçük, ama temiz bir toplumundan.. Yargıtay üyelerinden bir baba, çoktan ölmüş bir tümgeneralin kızı olan bir anne; babanın memur aylığıyla annenin kırık dökük birkaç dükkânından başka bir geçim kaynakları, geleceğe ilişkin umutları yok; buna karşı küçük, hoş, sessiz bir yuvacık. Burada tüm dünya isteklerini, önünde yeşil sularını çalkalayan deniz parçasına, gerçekleşmesine olanak görülme-yen düş ufuklarından uzak bir kalple sıkışmış sessiz bir yaşam...»

«Ne güzel bir görünüm! Sen gerçekten değişmişsin. Kendini şiire böylesine verdiği-ne göre, aşka çok yaklaştığın sonucuna varmakta güçlük çekmeyeceğim.»

Bekir Servet, arkadaşının alayını anlamazlıktan geldi. Elindeki daha bitmemiş sigarayı sinirli davranışlarla küllükte ezerek söndürdükten sonra bir ikincisini yakmıştı. Dumanını küçük küçük savurarak, gözleri tavanda, bacakları uzanmış, kendi kendine konuşurcasına sözlerini sürdürdü:

«tik önce Müzzan, bu temiz çevrenin dışında gelip beni bularak genel bir bitkinlikten yakınınca, kendi kendime, 'Ne iyi! Küçük dul, olmayacak bir nedenle genç bir doktordan yalnızlığını iyileştirme yolunu aramaya geliyor!' demiştim. Bu, o kadar olağan ve geçer bir kuraldır ki, böyle düşünürken pek aykırı bir iş görmüş olmuyordum. Üstelik, bir raslantı sonucu bu genç doktor, küçük dulun yanşıcısıyla geçirdiği bir aşkla ün salmıştı. 'Bir raslantı sonucu' diyorum; bu, anlamsız bir sözdür; tersine, onun kafasında öğ almak için adalete uygun düzmece bir neden çakmış olmalıydı.»

Bekir Servet doğruldu, buraya kadarki düşüncesinin doğruluğunu karşısındakine onaylatmak isteyen bir göa-le Ömer Behiç'e baktı:

KIRIK HAYATLAR

251

«Doğru değil mi? Üstelik o zaman sana bunu söylemiş, sen de çok olağan bularak bu

sonuca karşı durmamıştın.»

Ömer Behiç, çabucak evetlemeyi ölçülü davranışa uygun bulamayan düşünceli bir insanın ağırlığıyla:

«Hele sen konuşmanı bitir» dedi.

Arkadaşı, sözlerini sürdürdü:

«Ben de, yardımımıyla oluşacak bu öç alma tadından şu küçük ve güzel dudu yoksun bırakmamaya yeryüzünün en içten bir sevecenlik duygusuyla yöneldim. Evet, bu böyleydi.. Ancak bir açıklamam daha olacak sana; şimdi bile bundan böyle bir dille söz etmekten sıkılıyorum. Kendiliğinden çıkması gereken sonucu sen bul.»

Ömer Behiç, gülümsedi:

«Buna yüreklenemeyeceğim» dedi, «Çünkü çıkması gereken sonuç, senin tüm yaşamının bütün bütün yadsınması olacak; sanki sana, 'Doğru yolu tutmuş' demeyi gerektirecek.. Bunda da, bilirsin yâ, ne kadar ölçülü davranılırsa o kadar akıllılık edilmiş olur. Daha bir ay önce burada konuşan Bekir Servet'e ne oldu?»

Bekir Servet, yine aldırmadı; hiç gülecek durumda değildi:

«İlk önce Nebile'ye anlamlı davranışlar, dokundur-ı malar olmadı değil. Kendi sağlığıyla ilgili öğütlerden çok, yarışıcısı kadına ilişkin ayrıntılara gereksinliği belliydi. Üstelik ondan konuşmak için başvurduğu yollarda öyle suçsuz, temiz bir beceriksizlik vardı ki; ben de kendisini boş yere kurnaz davranma sıkıntısından kurtarmak ama-cıyla gülerken ta yanına oturmuş, iki elini tutarak avuç-lanmın içinde sıkıp okşaya okşaya, 'Bırakın bu işi!' demiştim.

Müzzan, bir çocuk şaşkınlığıyla koyu yeşil gözlerini açtı, 'Neden bırakayım?' diye sordu. 'Kurnazlıktan!' dedim. Ve çekmek istediği ellerini daha sıkıştırıp eze eze

Z5Z

K.1RIK HAYATLAR

tutarken okşayıp sanki emen avuçlarımda daha fazla bir listelemeye bırakmayarak, ekledim: 'Siz de, ben de aşağı yukarı eş durumdayız. Benden Nebile'ye ilişkin bilgi almak istiyorsunuz, değil mi? Gelin, açık konuşalım. Sorun bakayım, neler öğrenmek istiyorsunuz? İnanın, ne gerekse anlatırım size.'

Bunu söylerken daha yılışık olmuştum. Müzzan'm yüzünde daha geniş bir kırmızılık, bedeninde benden uzaklaşmak için bir gerginlik ve ellerinde artık utangaç bir yenilgiye karşı koymak için açıkça benimsenmiş bir ayaklanma vardı. Bu ayaklanma o kadar açık bir durum aldı ki, gereğinden fazla ileri gittiğimi anladım; ellerini bırakıverdim; ikimiz de ayağa kalktık... Böyle zamanlarda durumun ne kadar bozuk olduğunu kuşkusuz bilirsin.»

Ömer Behiç, birden, Neyyir'le kendi arasında az çok başkalıkla geçen buna benzer olayı anıdı. Bekir Servet, öyküsünü sürdürme gereksinliğine kendini öylesine kaptırmıştı ki, arkadaşının karşılık vermeyişine bakmadı:

«Ayağa kalkınca bana ne dedi, bilir misin? Bununla onun çocukluğuna bir ölçü bulabilirsin. Büyük bir temizlikle gözlerimin içine bakarak, 'Kuşkusuz, bu aldatmadan sonra ona dargınsınız, değil mi?' diye sordu. Ben de güldüm, 'Hayır, tersine, ona teşekkür borçluyum. Üstelik onunla her zamandan fazla dost kalmak istiyorum' dedim.

Anlamayan gözlerle bana yeniden uzun uzun baktı ve sonra küçük bir kız öğrenci davranışıyla, 'Yine görüşürüz, efendim!' diye esenleşerek çıktı.

Düşün bir kez, dostum. Daha on beş yaşında, bu okul kızı, daha evreni tanımayan, gelip genç bir adamı böyle bir konuya çekmenin ne demek olduğuna akıl erdiremeyen bir ev çocuğu... Bundan sonra onu artık kendi evinde görmeye başlayınca, Müzzan'm bütünüyle temiz ve çocuk kalmış bir ev kızından başka bir şeye benzetileme-

KIRIK HAYATLAR

253

yeceğini anladım. Tüm evlenme olayı ve bunun tüm sonuçları çocuk ruhunun derinliğini yararak değil, sanki üstünden, kabuğundan aşarak geçmişti.»

Ömer Behiç, artık bir şeyler söylemek zamanının geldiği sonucuna vardı:

«Öyleyse bu, sana göre bir şey değil. Bu çocuğu özgür bırakmak senin için, senden çok onun için, daha iyi bir tutum olur.»

Bekir Servet, birden parladı:

«Neden?.. Senin, bende yüksek bir duygunun doğmayacağına inanmış bir düşüncen var ki, yanlış.. Bugün bu çocuğun yanında çok çekingen, çok utangaç, üstelik onda kötü bir düşünce uyandırmaktan darmadağın olmuş beceriksiz bir delikanlı gibiyim; inanabilirsin buna.. Bir an önce onu yeme isteğimin tutkusuna sunulmuş tatlı, istek uyandıran ve daha yeşil kalmış körpe bir meyva gibi görürken, bugün ona yalnız uzaktan bakılacak, hiç bir zaman ulaşamayacak, dokunulursa kırılacak, solacak ince bir sanat yapıtı gözüyle bakıyorum ben; evet, ben, Bekir Servet, PÎÇ BEKİR...»

Ömer Behiç bu takma adın gerçek sahibinden çıktıkça tutamadığı kahkahasını yine salıverdi.

«PÎÇ BEKİR, bugün onun yanında bir okul çocuğu oluyor. Örneğin, senin Sadettin gibi...»

Bekir Servet'in akli birden başka bir konuya atladı, elini alına vurdu:

«Senin Sadettin'in becerdiklerini biliyor musun? Kutlarım.. Öyle bir kayınbiraderin var ki, olur çapkınlardan değil. Tayyar Efendi'nin Piraye'siyle bir yaşam sürüyor ki, imreniyorum. Yalnız ben değil, dünya imreniyor. 'Dünya' deyişime de abartma diye bakmazsın, değil mi? İş, Erenköy'de, bütün dünyanın gözü önünde geçiyor. En çok hoşuma giden, çapkının sırasıyla tanımayan davranışı...

İS.1K.11S.

Geçen perşembe Haydarpaşa'ya kadar Tayyar Efea-di'nin karşısında oturamaz mı? Doğrusu,

olur ataklık değil.. Yaşlı adamın önünde kumral bıyıklarını öyle bir okşayışı vardı ki... Bıyıkları da hiç kötü değil. Sanki zavallıya, 'Nasıl, sizin küçük Piraye'yi mutlu edebiliyor muyum acaba?' der gibiydi. Herifin bakışı ikide birde istemeden ona takıldıkça gözünü çevirişinde, başının ufak bir çarpılışında yüz tane 'Lâhavle'nin yutkunan sabırları seziliyordu.»

Ömer Behiç, bildiği bu serüvenden çok, Bekir Ser-vet'in aşk bunalımını daha ilginç görüyordu:

«Babasının oğlu» dedi, «Hiç de kötü yapmıyor. Tayyar Efendi'nin de on beş yaşındaki Çerkez kızını yalnız kendine özgü bir şölen gibi benimsemeye kalkışması, kuşkusuz cezalandırılmaya değer bir şeydi. Bu adalet görevini Sadettin'in üstlenmesine karşı çıkacak ben değilim. Piraye de ancak Müzzan yaşta bir çocuk olacak...»

Bu son sözün anlamı o kadar açıktı ki, Bekir Servet çabucak anladı:

*«Ayy, sevsinler! Sen ne zamandan beri böyle üstü kapalı dokunaklı sözler söylers oldu,n bakayım? Görmeyeli epey ilerlemişsin. Yoksa bu süre içinde özel dersler mi aldın?»

Ömer Behiç, sapsarı oldu. Bir ara, arkadaşının üstü kapalı dokunaklı söze eşdeğer bir karşılık vermesinden korktu. «Neyyir'le ilişkimizi bildiğini anlatmak istiyor» diye yorumlayabileceği bu sözünden irkilerek arkadaşına baktı. Ama onun, bunu sıradan bir şaka olarak söylediğine çabucak akli keserek ve Bekir Servet'i yine Müzzan konusuna çekmek isteyerek:

«Biliyor musun, ne düşünüyorum?» dedi, «Senin Müzzan için duyarlığın yalnızca başarı kazanamamaktan doğan bir onur sorunu.»

«Anlamadım, o kadar açık konuşmadın.»

KIRIK HAYATLAR

255

«Demek istiyorum ki senin yaşamın, türlü nedenlerin etkisiyle sana aşk konusunda her zaman bir sürü basan sağlayan serüvenlerle doludur. Bu nedenler arasında, senin adının çevresinde anlatılan öykülerin, böylece kurulan ünün büyük etkisi var. Bu da kadınlarda her şeyden önce görmek ve tanımak tutkusu uyandırır. Böyle bir duygu kadın için uçurumun ilk adımıdır. Açıkça belirtmelidir ki, kişiliğinin başkılığında da doğru yoldan ayrılmayı kışkırtacak bir güç var. Sonra, senin başarılarının değerini düşünmeksizin ekleyeceğim ki, böylece Bekir Servet Bey'in aşktaki başarılarına tutkulanarak onunla tanışmak güçsüzlüğünü gösteren kadınlara önceden yenilmiş, sana kendilerini vermiş gözüyle bakmak doğrudur, ötekiler zaten seni düşünüp ilgi duymazlar, böylece de tırnaklarına takılmak için düzmece neden hazırlamış olmazlar.»

Bekir Servet, gözlerini süzerek, alaylı alaylı: «Bu uzun açış söylevinin arkasından gerçek düşünceni sezmeye başlıyorum! Demek istiyorsun ki...»

Sonuç çıkarmak tadını karşısındakine bırakmak istemeyen Ömer Behiç, sözünü sürdürdü:

«Demek istiyorum ki, belki ilk kez, ancak şansın bir güdümüyle, daha tertemiz —dilerim,

her zaman böyle kalsın— bir çocuk, sana gelip de senin kadınlarda görmeğe alışmadığın bir güçle karşına çıkınca, üstelik seni alt edince, bundan hemen bir onur sorunu doğuyor. Bugün yenilgisini benimsemiş zorunda kalan, ama yarın doğabilecek bir zafer olasılığını bekleyerek zararı gidermek umudu taşıyan bir onur...»

Bekir Servet, arkadaşının sözünü kesti: «Oldukça ince bir yorum! Doktor sanma bir de ruhbilimci sanını katıyorsun. Böylece hiç bir şey yitirmiyör,» tersine, çok kazanıyorsun. Yalnız, pek ince olmakla birlikte, düşüncenin ancak bir bölümü doğru, önce, bu işe

256

KIRIK HAYATLAR

bir onur sorununun karıştığı görüşünü doğrulayacağım. Ama sonra, yani şimdi etkisini gösteren bu onur sorunu değildi. Başka bir şeyin etkisi altındayım. Bunu da ben açıklayayım.»

Bekir Servet, bu açıkça anlatılacak ruh durumunun önemine uygun bir davranışa bürünmek için ayağa kalktı. Arkadaşının sandalyesine kadar geldi, ellerini cebine soktu ve Ömer Behiç'in onda yalnız hastalarıyla uğraştığı zamanlarda gördüğü ağırbaşlı ve düşünceli davranışı yle:

«Bak, Ömer, sana bir gerçeği apaçık söyleyeceğim»

dedi.

O, eski arkadaşına, içten coşkuları sırasında tek adıyla, «Ömer» derdi. Ve böyle söylemekle birden okul yaşamına, çocukluk zamanlarına uzanan bir içtenlik doğar ve iki dost birbirine daha fazla yakınlaşmış olurdu.

Bekir Servet, sesinde bir titremeye konuşuyordu:

«İnsanın yaşamında öyle bir an oluyor ki, o zamana kadar sezilememiş bir köşeden birdenbire dönüldüğü gö-lürüyor. Böyle bir dakikada insan; bir o köşeden dönerken şimdiye dek geçilmiş denizleri, aşılış yolları; bir de o köşeyi şu ya da bu yönden dönmekle açılacak olasılıklar ufkunu düşünüyor. Geriye ve ileriye atılan bu göz araştırması sırasında verilecek kararın niteliği, o sırada, sözünü .geçirten ruhsal duruma bağlı bir şeydir. Ufkun bir rengi, gece görülmüş bir düş, o sabah size sevinç ya da acı veren küçük bir olay, hiçlerden oluşmuş bir neden...»

«Bir çift koyu yeşil göz...»

«Evet, içinde derin bir çocuksuluğun, duru bir temizliğin ruhu dinlendiren sessizliği dalgalanan bir çift yeşil çocuk gözü, sizi o köşede durduran ruh durumunu oluşturuyor. Ve size şöyle diyor:

Bakın, arkada ne kadar eğri büğrülükle çizilmiş bir

rm

yol bıraktınız. Orada çeşitli bulanık dalgaları aştınız, yer yer hoş görünümüleriyle sizi

oyalayan kıyılardan geçtiniz; kimi zaman geminizi parçalayacak kayalara bindirdiniz.. Bu uzun yolu değişik ve beklenmedik türlü heyecanlarla dolu geçirdiniz. Biraz yorgun, biraz bezgin gibisiniz; sonunda buraya kadar dolgun bir olaylar dizisiyle ve onlardan çıkarılabilen tatların en son kertesiyle geldiniz. Şimdi, şimdi ne yapacaksınız?..

Yine işte soldan giden yol; bugüne dek yürüdüğünüz yolun doğal uzantısıdır. Yine böyle bulanık bir denizin üstünde dolaşık ve karışık bir yol.. İşte, onun yanında, öte yandan, sağdan giden başka bir yol; sizi geniş ve temiz bir ufka, doğru ve düz bir denize, saydam ve beyaz dalgalara götürecektir. Yelkenlerinizi açın ve geminizi hafif meltemlerin ilgisine, güvenli suların salıntılarına, parlak ve duru göklerin düş veren renklerine bırakın. Ve böyle, saçlarınızı dağılmadan okşayan bir solukla, sizi sarsmadan sallayan bir beşikle, gözlerinizi bulandırmadan bayıltan ışıklarla uyuyun, artık uyuyabilirsiniz.»

«Çünkü geminizin bu yolculukta bir çift koyu yeşil gözden oluşan fenerleri var ki...»

Bekir Servet güldü ve birden bir dost içtenliğine sığınmak gereksinliği duyan bir atılışla ellerini ceplerinden çıkardı, arkadaşının dizlerine dayadı, yüzünü de yüzüne yaklaştırdı, koklaşan bir kucaklaşma düşü içinde yavaşça:

«Evet, Ömer» dedi, «Bir çift koyu yeşil göz ki, biraz önce 'Doğru yol' sözünü kullanmıştın; ben onlarda söz verilen doğru bir yolun kutsal ayetlerini okumaya başladım.»

Arkadaşının coşkulu içtenliği karşısında Ömer Be-hiç şaka yapamadı. Kaynağı bilinmeyen bir etkiyle bo-

Kınk Hayatlar — F. 17

gazında bir şeyin düğümlendiğini anladı, boğuk bir sesle: «Kutlarım» dedi.

Sonra sesine biraz daha güç gelerek, ekledi: «Duygularındaki bu değişikliğin gerçek olduğuna inanıyor musun? Eğer öyleyse bu olayı iki bakımdan kutlanmaya değer bulurum: Hem o, hem sen kurtulmuş oluyorsunuz.»

Bekir Servet, güçlü bir sesle onayladı: «Evet, önce o! Yaşamın korkulacak türlü olasılıklarından, bu büyük ve karışık kentin türlü uğursuz çekincelerinden o kurtuluyor.. Sonra ben... her zaman derimin üstünde kalan, hiç bir zaman içimin derinliklerine kadar inerek beni yükseltmeyen, gelip geçici, uçup uzaklarda bulutlara gömülen, eğreti isteklerin, heyecanların arasında yorula yorula koşan ben... Sonunda taşınmayacak kadar ağırlaşan bir yığın suçun ağırlığıyla bir tekkenin eşiğine düşmüş, başını oradaki bağışlayıcı ve dinlendirici yastığa koymak gereksinliğini duyan günah yüklü gezginci bir dervişe benziyorum. Başımı bir eşiğe koymak ve dinlenmek. Evet, sevecen bir dize koymak...

öyle sanıyorum ki, şimdi ona bakarken başka türlü düşünmek için kendime izin vermeyen bir namus bağınazlığı içindeyim, öyle varsayıyorum ki, onun dizine başımı koyacağım ve yavaşça gözlerimi kapayacağım; böyle onun dizinde, onu düşünüp ondan alınan sıcaklıkla dinlenirken, ruhumun içinden bir akış süzülecek, gidip onun ruhunu bulacak, ona tüm dillerden daha düzgünlükle, tüm söylevlerden daha içtenlikle, 'Burada iyileşmeye gereksinli, temiz bir sevginin ilacıyla sağlığa kavuşturulabilecek hasta bir kalp var' diyecek.

O, bunu duyacak, o da hastasını sevecek, bunu yavaşça parmaklarının başımı yoklayan dokunuşundan, alınımın ateşini almaya çalışan okşayışından, saçlarımı tarayan yumuşak ve

sevecen ilgisinden anlayacağım. Ve

259

onun eli böyle demet demet, avuç avuç günahlarımdan, kirlerimden alarak rüzgârlara atacak, benden uzak, büsbütün uzak ufuklara savuracak. Sanki bir aşk tekkesinin incelik ve sevecenlik dolu çile köşesinde iç temizliğime döndürülmüş olacağım.»

Ömer Behiç, arkadaşını böyle coşkulu konuşmaya çok az kapılmış görürdü. Yine şaka yapmak istedi, ama sesi gerilmemiş bir kemandan çıkar gibiydi, onda şimdi derin bir acı vardı:

«Biliyor musun?» dedi, «Sen, şiir söylüyorsun, şiirle aşk... Bunlar yan yana yürümüş şeylerdir. Ne kadar isterim ki, bu eşlik sözleşmesi sürdürülebilir ve hep evlilikte...»

Arkasını getiremedi, Bekir Servet bütünledi:

«Evlilikte şiir ve aşk birlikte yaşayabilirsin... işte sen!. Seninle her zaman alay ederdim, ama kuşkusuz görürdün, şakalarımın-altında seni beğenen, üstelik sana benzeyememekten acı duyan bir kalp vardı.»

Ömer Behiç'in gözleri bulandı, az kalsın bağıracaktı, «Oooh! Bilmiyorsun» diyecekti, «Bende beğenilecek, benzemeye özenilecek hiç, hiç bir şey kalmadı. Senin girmek istediğin o şiir ve aşk tapmağından ben yalanla, aldatmayla çıktım. Sıkılmadan, utanmadan, sanki aldatmanın tadını, sevincini savura savura çıkıyorum, işte bir aydan beri durmadan yalan içinde yaşıyorum. Yarın yine oraya koşacağım, yaşamımın yalanma gideceğim, yine onun göğünde pis bir sarhoş gibi uyuyacağım. Şu dakikada bile, yukarda aldatılan bir kadın, bir anne hasta çocuğunun yanında kıvranırken ben burada seni, ona ilişkin şeyleri anlatmaya sürükleyebilmek için uygun bir ortam bekleyip duruyorum.»

Evet, az kaldı bunları arkadaşının yüzüne bağıracaktı.

Ayağa kalktı, bir saniye içinde kafasını dolduran bu

sözlerden en çok yukarda hasta yatan Leylâ'nın görüntüsü yüreğine bir taş yuvarlanması gibi çöktü. Kısaca çocuğun ateşlendiğini anlattı, gidip onu yoklamak için izin istedi.

Odadan fırladı, bir solukta yukarı çıktı; yatak odasının kapısını yavaşça itti.

Vedide, Leylâ'nın yatağının yanında, iskemlede, gözleri çocuğa dikilmiş, duruyordu. Kocasını görünce par-mağıyle ona ses çıkarmamasını belirtti. Sonra Ömer Behiç yaklaşınca, sapsarı olmuş dudaklarının arasından:

«Sanırım, biraz ateşi düştü; duruldu» dedi.

Leylâ, dalgınlığının arasından bunu sezdi:

«Ne var, anneci?» diye sordu.

Vedide, karşılık verdi:

«Bibabacı seni sormaya gelmiş de...»

Leylâ gözlerini açmadı, dudaklarını daha çok kıstı. Ne zaman hastalansa, babasına dargın bir davranışa bürünürdü. Bunun anlamını hiç bir zaman iyice anlayamamışlardı. Verilen ilaçlar, alınacak önlemler, tüm o rahatsızlık veren şeyler için gereğinde sertlik gösteren babaya karşı gizli bir düşmanlığı belirtmeye gerek gördüğünden miydi? Yoksa, annesine daha yakın olmak için babasından biraz uzak durmak gerektiği yargısına vardığından mıydı? Bilinemezdi, ama ne zaman hastalansa, babasına dargın bir tutum göstermeyi esirgemezdi.

Ömer Behiç, gülerek, yavaşça Vedide'ye:

«Yine dargınız» dedi, «Bana tatlı davranmak yok!»

Ateşin keskin duyarlığı içinde bunu da işiten Leylâ'nın yüzünde çabucak tutulmuş bir gülümseme dalgası dolaştı. Bu dalga ne kadar geçici ve belirsiz olursa olsun, anneye babanın gözünden kaçmadı, ikisinde de bir gönül esenliği uyandırdı. Bu, onları, çocuk artık iyileşmiş kadar etkiledi; Ömer Behiç odadan çıktı.

Bekir Servet, Leylâ'nın durumunu sorunca:

KIRIK HAYATLAR

261

«t»

«Sanırım, küçük bir mide dolgunluğundan başka bir şey değil!» dedi.

Arkadaşı:

«Aman, göz kulak olmalı!» demeye gerek gördü, «Küçük bir savsaklama çocukta büyük bir etki yapabilir.»

İki arkadaş kısa bir süre ne konuşacaklarını bilmeden durdular. Bekir Servet, o coşkulu dakikalarından sonra doğal durumunu almıştı. Yeniden o konuya dönmek istemiyor gibiydi. Ömer Behiç, biraz kendini zorlayarak:

«Sahire Hanım'ı görüyor musun?» diye sordu.

Bekir Servet, gülümseyerek:

«Niçin doğrudan doğruya Neyyir'i sormuyorsun? Kafanda hep onun düşü var anlaşılın. O zamandan beri Neyyir'i görmedin mi?»

Arkadaşının bu "sorusu Ömer Behiç'e rahatlık verdi, ama Bekir Servet sözünü sürdürüyordu:

«Görmek istiyorsan, elini çabuk tut, çünkü kaçıyorlar...»

Ömer Behiç, sapsarı oldu. Bu, ne demektir?.. Nereye gidiyorlardı?.. İlgisiz görünmeye çalışarak öğrenmek istedi. Birdenbire ağzının içi kurumuştu, kendi sesini tanıyamadı :

«Bir yere mi gidiyorlar?»

Bekir Servet, kendince hiç önemi olmayan bu işden büyük bir dil hafifliğiyle söz ediyordu:

«Anlaşılan» dedi, «Sakıp Süleyman Bey, eski sevgilisinin kızma Mısır'da varlıklı bir koca bulmuş. Nebile'-nin söylediğine göre, kışa doğru hep birlikte oraya gideceklermiş.»

Ömer Behiç, dudaklarını büktü:

«Anlaşılmaz bir şey!» dedi, «Eğer Neyyir, bu yaşlı dostunun yalnız eski sevgilisinin kızı olmaktan başka bir şeyse, onu böyle kendi eliyle b'aşkasiyle nasıl evlen-

262

KIRIK HAYATLAR

dirir? Bu son söylenti gerçekse, ilk söylentiye inanmak gerekmez.»

Bekir Servet, elini uzattı, yazımasasının üstünde uzun süreden beri kapalı duran Maple eşya dergisini aldı:

«Bence üstünde durulmaya değer bir konu değil. Bu nedenle düşünmedim bile» dedi, «Ama sanmam ki, bunlar birbirine engel olsun.»

«Nasıl?..»

Soru, Ömer Behiç'in ağızından boğularak çıkmıştı. Gözlerini bulandıran; kafasını, karşısında sigarasını içmeye dalmış Bekir Servet'in dumanlarına benzer bir dağınıklıkla savrulmuş buluta dönüştüren; kulaklarını bir uğultu içinde belki arkadaşından gelecek karşılığı iyice anlamayı engelleyecek bir tikanıklıkla sağırlandıran bir bunalım içindeydi. Bu karşılığın arkadaşının bir kah-kasından, kahkahanın arasında o biraz önce söylenen şeyin bir şaka olduğu yolunda güvence veren neşeli bir şakasından başka bir şey olmadığına ne kadar inanmak isterdi ! Bekir Servet, ona, «Aldatılması ne kolay bir insansın! Bu, hiç olmayacak şey mi? Çabucak inanırsın. Demek öyle?.. Enikonu, küçük Neyyir'e tutkunsun» demeliydi.

O zaman çok sevinecek, bir çocuk taşkınlığı yle arkadaşının biraz önce beklenen sözlerine benzer bir açıklıkla tüm olup bitenleri anlatacaktı.

Bu haberi niçin büyük bir acıyla karşılamıştı? Bir kıskançlıktan mıydı bu?.. Ha şu tek gözlüğünü Avrupa'nın türlü eğlence kentlerinde dolaştırdıktan sonra emekliye ayrılan eski bir kadın düşkününü olarak eski sevgililerinin daha çocuk yaştaki kızlarına çapkınlıklarının artıklarını getiren Sakıp Süleyman, o yaşlı adam; ha Mısır'ın bilmem kaç bin feddân* toprağından gelen gelir-

* feddân: Bir çift öküzle bir günde sürülen toprak parçası...

KIRIK HAYATLAR

263

lerini nasıl harcayacağını şaşırılmış varlıklı bir adam ki, sonunda varlığını bir Türk hanımının isteklerine harcamayı uygun görmüş olsun. Biri ya da öteki, isterse ikisi birden... Gerçekte bir ortaklığa gizli-kapaklı anlaşma olmadan Neyyir'le ilişki kurabilir miydi?

Ömer Behiç'te zaman zaman kuduran kıskançlıklar, Neyyir'in başkasıyla de ilişkisi olabileceği varsayımları aklına geldikçe genç kızı herkesin istekli gözlerinden uzak, gizli tutabileceği bir yerlere götürüp saklamak tutkusu belirirdi. Sonra bunun gerçekleşmesine olanak bulunmadığı yargısına çabucak boyun eğdi, durumu olduğu gibi benimserdi.

Özellikle Sakıp Süleyman Bey'e bir yanşıcı gözüyle bakmıyordu artık.. O, daha başka bir şeydi; bir koruyucu, ruhu hasta bir deli, Neyyir'in yaşadığı sürece kesinlikle taşınması gereken bir yük... Bu Mısırlı ile evlenmede de buna benzer bir şey bulunması çok olağandı.

Hayır, onu böyle sarsan kıskançlıktan başka bir şeydi. Üstelik Neyyir'in bir Mısırlı ile evlenmesinin, onun hiç olmazsa, İstanbul'dan ayrılması anlamına geldiğini bile birdenbire düşünmemişti. Kendi kendini bütünüyle anlayamamakla birlikte, tüm bedenini saran acının üstünde gerçekte sızlayan yerinin ağırlığını duyan bir hasta uya-nıklığıyla, her şeyden çok, eksiksiz bir aydınlık içinde görülen bir acısı vardı:

Nasıl olmuştu da Neyyir, uzun bir süreden beri. hazırlandığı kuşku götürmeyen bu tasarımı ondan gizli tutmuştu? Ömer Behiç, eğer genç kız kendisine bundan söz açsaydı, bu işin gerçekleşmesinde hiç olmazsa görüşünü alarak onun da yardımcı olmasına gerek görseydi, bu acıyı duymayacağı yargısına varıyordu.

Bütün bu çeşitli duygu ve düşünceler, bir an içinde, sanki hep birden eş zamanda çakan bir pınlıtle kafa-

I

264

KIRIK HAYATLAR

sında yaşadı. Bekir Servet'in karşılığını, uzaktan gelen bir ses gibi dinledi:

«Evet, biri öbürüne neden engel olsun? Tam tersi.. Ben, bunu çok ustaca düzenlenmiş bir siyasa sayarım. Eski büyükelçilik danışmanına çok yakışan bir önlem... İlerde Neyyir'i ellerinden alabilecek her türlü tehlikenin önüne şimdiden geçmek istiyor. Bir evliliği kendi çalış-masıyla, kendi aracılığıyla, belki de her zaman için kendine borçlu kalacak bir kocayla düzenleyen yaşlı bir âşık, gelecekte kendisine sahiplik hakkı sağlayan yedek bir belge hazırlıyor demektir.

Niçin öyle anlamıyor, dinlemiyor gibisin? Hem soruyor, hem anlatırken öyle aldırılmaz duruyorsun?.. Sonra, evet, şu da hesaba katılmalıdır, özellikle bizler, doktorlar, işin bu yanını gözden uzak tutamayız: Altmışından sonra da genç kızların arkasında koşan yaşlı azgınların damarlarında bilinmedik öyle gizler dolaşır ki, bunları bütünüyle çözümlenmeye kalkışarak doğru sonuçlara varma olanağı yoktur. Yargılarken deliliğe çok büyük bir pay ayırmak gerekir ki...»

Ömer Behiç, birden arkadaşının sözünü kesti. Artık sıkılıyor, bu konuşmanın bir an önce bitmesini bekliyordu. Sokağa fırlamak, biraz gezmek, biraz temiz hava almak gereksinliğini

duyuyordu. Yürek çarpıntısına yakalanmış bir hasta gibiydi; ışık ve hava istiyordu. Birden akşamın iyice bastırıldığını sezdi; oda karanlıktı, Bekir Servet'i bir karartı gibi görüyordu:

«Karanlıkta kaldık» dedi, «İzin verir misin, lambayı yakayım?»

Ayağa kalktı, yanında duran kibrit kutusunu görmedi, ta odanın öbür köşesinde küçük masanın üstünden kibriti aldı. Geri dönerek ağır davranışlarla yazımasası-nın üzerinde duran lambanın şişesini çıkardı

Bekir Servet de ayağa kalkmıştı:

KIRIK HAYATLAR

265

< -D»

«Ben de kaçayım. Yanında bu kadar geçikebileceği-mi düşünmemiştim.»

Ömer Behiç karşı durmadı, lambayı yakmayı bırakarak arkadaşıyla esenleşmek için bekledi; bir an önce yalnız kalmak isteğini saklamaya gerek görmüyordu.

Bekir Servet, ayrılırken:

«Umarım, bir iki gün içinde Leylâ'nın hiç bir şeyi kalmaz» dedi, «Gerekli görülürse kuşkusuz bana haber verirsin. Sonra, bilmem, çocuğa bir hava değişimi iyi gelir mi ? Geniş bir gökyüzü, başıboş bir kır, bol bir hava, pırıl pırıl bir güneş...»

Ve ta kapıdan çıkarken, arkadaşının karşılık vermesine olanak bırakmadan, ekledi:

«Gelecek kez sana Müzzan'la ilgili daha önemli bir haberle gelirim artık şaşmaya gerek görmezsin, değil mi?..»

ENDÎSİNÎ yalnız bulunca Ömer Behiç, dışının ağrı-

sini dinmiş sanarak geçici avuntu duyan bir insanın yalancı rahatlığıyla bir dakika durdu. Kötü bir düşten uyanmış gibiydi. Doğal durumda, her zamanki koşullar içinde yaşadığına inanmak istiyormuşcasına karanlık odasında dolıştı. Sonra birden ağrısının daha sert başladığını gören bir hasta gibi, başka bir çözüm yolu aradı. Bu çözüm yolunun da, uzun bir süre için yapıyınız, kendi başına bilinmeyen bir yöreye doğru sokakta yürümek olduğunu sezdi. Başka bir gün de buna, daha Neyyir'le ilişkisi ufukta beliren kaçınılabılır bir tehlikeyken, Ihlamur'-da gezintiye çıkarak başvurmuştu.

Odasından fırladı; fesini, bastonunu kavradı, eve bir şey söylemeye gerek görmeden sokağa çıktı. Dönüşte söylenecek yalanı bulacaktı. Bir süredir böyle gelişigüzel hazırlanan yalanların dışlısı içine girmişti. Bir aydan beri Neyyir'le o ilk aşk buluşmasını izleyen, gittikçe daha sık, gittikçe daha yinelenme gereksinliğini ortaya çıkaran birleşmelerin arasında onun gereksiz yere, evde günlerini dolduracak biçimde yalan yaratma çabaları vardı. İşine aynılması daha doğal olan zamanları Neyyir'e veriyor, eve de boş yere ayrıntılar uyduruyordu. Böylece Vedide'yi bir sürü aldatma önlemleri dizisi içinde rahatlatmak için sorumluluklarının bir bölümünü üstünden attığını sanıyordu.

Gece bastırması gibiydi. Kendisini böyle güçsüz fenerlerin ışığıyla bütün bütün aydınlanamayan, seyrekleşen

KIRIK HAYATLAR

267

1 ,'

i

yolcular ve az sayıda arabalarla yeterince canlanamayan sokakta bulunca; böyle yalnızlık ve ıssızlıkla çevrilmekten esenlik duydu. Düşünmeden yürüyecekti. Böyle düşünmeksizin yürürken duygularının kendi kendine kalın bir bezden süzülerek damla damla düşen bir sıvı duruluğuy-le tortularından sıyrılarak ruhunun içinde saydamlık kazanacağını çok iyi biliyordu. Kendisini iyice anlamak iyice görmek istiyordu.

Önce, Mısır'a yapılması tasarlanan yolculuk, bir şiş vuruşuyla, duygularının bulanık katlarını yırtarak, indi; bir kurşun ağırlığıyla ruhuna çöktü. Bu gezi ona gerekli bir çözüm yoluydu, kurtuluş yolu... Kendi kendine kalırsa bir türlü bulamayacağı bu kurtuluş yolunun yargısına boyun eğmemek için başvuracağı bir önlem yoktu. Belki bu bir doktor bıçağı vuruşuydu; varlığını bir yandan bir yana delip deşecek bir vuruş.. Ancak bir kez bunu yapıp da ilk acının korkunçluğu geçince, ruhunun içinde gittikçe daha ağılayan, gittikçe daha pis kokan bir ur patlayacak, onu ölüm kaynağını taşımaktan kesinlikle kurtaracaktı.

Bu, bir tıp işlemiydi, kurtulması için en uygun yoldu... Kimbilir ne kadar sızlayacak, ne kadar kıvrınacak-tı! Bunu şimdiden seziyor, daha şimdiden bir acının ku-runtusuyla doktor bıçağının vuruşunu duyuyordu.

Neyyir'i yitirmek?.....

Bu olasılık aklına gelince düşünde genç kızın kıvrırcık saçlarla küçük başını, gözlerinin en çapkın ve şakrak gülümseyişiyle, dudaklarının hiç bir zaman doyamayan, hep onun dudakları üstünde sönmeyen bir aşk susuzlu-ğuy-le titreyerek ruhunun bütün sıcaklığını veren öpü-şüyle açıkça belirlediğini gördü. Onun küçük, içinde fıkır fıkır kaynayan bir neşenin dalgalan çalkalanıyorsa kısırdak bedenini kucağında, kollanm arasında duydu. Bu bir aylık aşk yaşamının tüm tatlı anılan, Ömer Be-

268

KIRIK HAYATLAR

hiç'in kurtuluş dileyen aldatışına karşılık vermek için hep birden saldırıyordu.

Neyyir'i geceliğiyle, çıplak bacaklarıyla dizlerinin üstünde görüyordu. Genç kızın böyle dakikalarda suya düşmüş bir çocuğun kendisini kurtaran kolların arasına sığınmasına benzeyen bir görünüşü vardı. Ömer Behiç'in göğsüne sokulur, kollarını boynuna dolar, küçük başını başına dayar, yanağını yanağına yapıştırır, dudaklarıyla dudaklarını arardı. Ve yalnız onları bulduktan sonra ra-hatlamışcasına derin bir solukla bütün ruhunun mutlandığını anlatır; daha sonra kendisini bütünüyle doyuracak kadar yakın olmasını önleyen

duvarları da kaldırmak is-tiyorcasına, tüm kemiklerini çatırdatan bir atılışın sar-sıntılanıyla daha çok sokulmak, onun ta içine girmek isteğiyle titrerdi.

Ömer Behiç, onu en çok bu durumuyla severdi. Yavaş yavaş ellerini gezdirerek, bir düş gülümsemesi içinde, dizlerinin üstünde titreyen mutluluğun bir gerçek olduğuna inanmak isteyen hafif okşamalarla, omuzların-dandan başlardı. Kollarını yoğurur, her yanma iner, belinde dururdu. Sonra genç kızı daha çok çekerek, ona sahipliğini daha çok güçlendirmek isterken Neyyir, birden gıdıklanır, sinirlenir, tutulamayan küçük küçük sinirli kahkahaların arasında:

«Bırakın, bırakın beni! Siz uslu oturmak nedir bilmez misiniz?» derdi.

Ve «Bırakın!» derdi de, bırakılmamak için dudaklarıyla daha çok yapışır, kollarıyla daha çok dolanırdı.

Uslu oturmak!..

İşte Ömer Behiç, Neyyir'le birlikte olunca yalnız bunu yapamazdı. Genç kızın yakınlığında öyle bir hava vardı ki, bir anda sinirlerini çıldırtacak bir büyü etkisi taşırdı.

Ve şimdi o sevişme saatlerinin tatlı anılarını kafa-

sında yaşatırken birdenbire yeniden Neyyir'le birlikte bulunmak, onu böyle düşlerinde değil, gerçekte kollarının arasına almak gereksinliğini duydu. Ne olurdu, şimdi oraya gitseydi?..

Temiz hava için her zaman Şişli yörelerini seçerken, bu akşam ayaklarının sürüklemesiyle hiç düşünmeden Nişantaşı yönüne doğrulduğunu sezdi. İsterse on dakika, on beş dakika sonra orada olabilirdi. Şimdi evde Neyyir'le annesinden başka kimse yoktu, bir de Şayan Kalfa... Veli Bey zamanından beri ailenin bütün gizleri içinde yaşayan bu Habeş dadıdan fazla çekinmek gerekir miydi?

Yavaşça kapının ziline basardı. Belki buna da gerek kalmazdı, belki Şayan Kalfa'ya pencereden sokağa bakarken raslayacaktı. Ona yavaş bir sesle... evet, yavaş! — Bunu düşünürken bile sesine yeteri kadar güç katama-yacağı yargısına varıyordu— Yavaş bir sesle:

«Neyyir Hanım'ı yalnız görmek olanağı var mı, aca-. ba?» diyecekti.

Şayan Kalfa, kendisinde var olması gereken deneysel kavrayışı yle anlayacak ve:

«Aa, niçin olmasın, efendim! Zaten Büyük Hanım biraz yatmak zorunluğu duydu!» diyecek, görünüşü kurtararak onlara güvenceli bir olanak sağlayacaktı.

Bunları düşünürken her şeyi güzel bir raslantı dizisine sokuyordu. Ve kafasında bu tasarımı o kadar kolay uygulanacak bir duruma getiriyordu ki, kendi kendine, niçin oraya koşmadığına, çabucak gidip Neyyir'i görmediğine şaşırıyordu.

Şimdi genç kızı görmek, duyduğu haberin yalanlama kanıtını onun kahkahadan konuşmaya zaman bulamayan taşkın neşesinden almak... O, çabucak:

«Bakın, uslu duracaksınız, haa..» diyerek dizlerine

oturacaktı, elleriyle yanaklarına küçük küçük tokatlar vuracaktı...

Sonra, gözlerini ta gözlerine sokarak:

«Neymiş, neymiş?» diyecekti, «Ah! Çok gülünç! Ben bu Mısırlı'yla evleniyor muymuşum? Sonra Ömer Behiç ne olacakmış? O, burada, küçük Neyyir'inden ayrı, yapıyınız kalıyormuş, öyle mi?.. Bunu Nebile mi çıkarmış? Neden çıkarmış dersiniz?»

Genç kız, sorularının karşılıklarını tavanlarda arayan gözlerle bakacak, sonra aradığını bulmanın umudunu yitiren bir çocuk gibi dudaklarını büzerek:

«Kimbilir, öyle esmiş olmalı!» diyecekti.

Ömer Behiç, bunları gerçekmişcesine yaşıyordu. Artık Neyyir'den başka güvence istemeyecekti. Yavaşça onu dizlerinden indirerek, bu kez, onların evinde uslu durmaya gerek görerek, ayağa kalkacak, güvenlik kazanan bir âşığın esenliğiyle:

«Yarın, unutma!..» diyerek ayrılacaktı.

Öyleyse, niçin böyle sürüklenen adımlarla yürüyordu?.. Kendisini o evden ayıran yol o kadar uzak değildi ki...

Oraya gitmeyeceğini, gidemeyeceğini, gitmeye asla-güç bulamayacağını iyice biliyordu. Bu çocukluğu, bu hoppalığı benimseyemezdi. Bunu düşünürken, hiç bir zaman gerçekleşmeyecek düşler kurarak, yalnız onları düzenlemenin eğlencesiyle avunan zavallılara benziyordu.

Oraya gitmemek için güçlü bir neden de vardı: Tâ ilk buluşmalarında Neyyir, ondan hiç bir zaman, hiç bir nedenle eve gelmeyeceğine kesin sözler almıştı. Genç kız, annesi Sahire Hanım'ın namus konusundaki özenli bağnazlığından öyle konuşurdu ki, bunlara inanmış görünmek en sıradan bir incelik kuralıydı. Yaşamı çeşitli serüvenlerin hiç bir zaman akıllardan silinmeyecek anı-larıyla dolu bir anne için bile kızlarının ilişkilerine göz

yummak o kadar çirkin, o kadar kötü bir şeydi ki, bunu hiç olmazsa çocuklara karşı hoş görmemek gerekirdi. Onları bu durumun alçaltısından kurtarmak, üstelik bir terzi kadının yatak odasında buluşmak çirkinliğine bile katlandırarak kadar etkili bir nedendi.

Ömer Behiç, bu buluşma yerinin çirkinliğini biliyordu ve ondan rahatsızdı. Ama güven içinde sevişebilmeleri için bundan başka sağlam bir yol yoktu. Kaç kez bunu düşünmüş, türlü biçimleri aklına getirmiş, bir olasılıklar dizisini uzun uzun inceleyerek, üstelik Neyyir'den de sorarak, başka yollar aramıştı. Bulunabilen yollar ne o beğeniyor, ne de kendisi yeteri kadar güvenli görüyordu.

Eğer ara sıra terzi kadınla karşılaşmak nedenleri olmasaydı Ömer Behiç, bu odanın biçimsizliğini unutacaktı. Ancak terzi kadının onu arada bir durduran davranışları oluyordu. Üstelik de bir kez, bir söyleşi arasında Ömer Behiç'e, parasal güçleri isteklerine yetmeyen aile kızlarının süse düşkünlüğünden, bundan doğan tehlikelerden bir ahlâk bilgini ağızyla konuşmuştu. Sonra, söz arasında, Neyyir'in aşın harcamalarına değinmiş, genç kızın yaptırdığı her şeyin fiyatının üçte ikisini gizlediğini, böylece yavaş yavaş içinden

çıkılmayacak bir borç dolabına girdiğini belirten ayrıntılı bilgiler vermişti. Sonra da kendisine bütün bu işlerin içinden aklanma sonucu çıkarmaya sıkılmamış:

«Ne yaparsın?» demişti, «Şu kadarcıktan beri tanırım, elimizde büyümüştür. Öğüt de verirsin ama, tutarsa...»

Ömer Behiç .anlatılanları hem göğsünü sıkan bir acıyla, sanki tiksine tiksine, Neyyir'i bu duyduğu somut ve bayağı şeylerin arasında görmek küçüklüğünü bir an önce kovmak için tezcanlılıkla; hem de kendisine onun özel yaşamına, gizlerine ilişkin bilgi veren şeyleri öğrenmek gereksinliğiyle dinlemişti.

Sonunda, böyle bir kadının yanında genç kızı borçlu görmeye, onun kimbilir nasıl aracılıklarına boyun eğmek zorunda kaldığını tasarlamaya daha fazla dayanamayarak birden sözünü kesmiş ve sormuştu:

«Ne kadar?..»

Kadın:

«Bilir miyim? Deftere bakmalı» demişti.

Sonra Ömer Behiç'in bu sorusuyla alınan üstü kapalı ödeme sözü unutulmasın diye, zaman yitirmeden eklemişti:

«Gelecek kez hesabı hazır bulursunuz.»

Ömer Behiç, bu hesabı bir elde ödemişti. Neyyir'e bir armağan vermek için uygun bir neden de düşünüyordu. Bunu incelikle, ilişkilerine toz kondurmayacak biçimde yapmak yolunu araştırırken, önüne bunların en bayağısı, ama en alışlageleni, sürülmüştü. O da bunu çarçabuk benimsemişti.

Neyyir'le ilişkisini yüksek bir aşk gibi değil, etinin bir - açlık gereksinliği olarak yorumluyor, sanki-onu kafasında her türlü ruhsallıktan, temiz görece ve yükseltecek duygulardan ayırmakla evlilik yaşamına bağlılığını bir yana, bedeninin bu tutkusunu öbür yana koyarak bir sınıflama işlemi yapıyordu.

«Ve mademki bu, öbürlerinin haklarından, ona borçlu şeylerden hiç birini, üstelik ruhsal saygıdan en küçük bir parçayı bile çekip almıyor» diyor, böylece benliğine karşı günahını hafifletici nedenler yaratmış oluyordu.

Sonra bu para işi çıkınca, bir aralık Neyyir'in bu oyunda parmağı olabileceğini, kadınla ortaklaşarak kendisine gerçekte olmayan bir hesap gösterilebileceğini düşündü. Böylece Neyyir, kendisini para karşılığında elde edilen bir mal bayalığma indiriyordu. Bunu düşünürken kendi kendine, «Daha iyi!..» dedi.

Neden daha iyiydi?.. Bunu belki gereği kadar açık-

KIRIK HAYATLAR

273

I

lıkla anlatamazdı. Ama bu düşkünlüğü böylece aşağılamakla aldatışının kendi kendisine bir çeşit cezasını veriyor, Vedide'nin adına sanki onun öcünü alıyordu. Sonra, daha karışık bir duygu dizisi arasında böyle cebinden evinin borçlarına, eksikliklerine karşı tomar tomar biriktirilen paradan önemlice bir toplamı ayırırken kendi varlığını da utandıran ve gelecek için daha korkunç çekinceler göstererek yıldırان bir ufuk açmış oluyor, içinden:

«Görüyorsun ya, daha ileri gidemeyeceksin, gitmemelisin. En sonunda durmak ve dönmek gereklidir» diyordu.

Üstelik, başka bir duygunun kanışı bile vafdı: Bu, Neyyir'i kendisine bağlayacak bir yol değil miydi? Belki Sakıp Süleyman Bey'le ilgili söylentilerin doğru olmadığı da bununla anlaşılıyor muydu?

Sakıp Süleyman Bey...

Bu adamla şimdiye dek hiç ilgilenmemişti. Ancak Neyyir'le ilişkisi başladıktan sonra onun yaşamına karışan yüzü önem kazanmıştı. Birçokları gibi, Ömer Behiç de bu yaşlı elçilik memurunu tanırdı. Şöyle, akılda bile tutulmaya gerek görmediği konuşmaları gelişigüzel dinleyerek, onun İstanbul'un seçkin bir ailesinden olduğunu öğrenmişti.

Daha çok gençken, daha çok küçük bir memurken onu, Mısır'da yüksek bir ad ve büyük bir varlık taşıyan yaşlı, dul bir kadınla evlendirmişlerdi. Bu evlenme, bir çeşit değiş tokuştu. O, karısına Avrupa'da, diplomatik çevrelere açık sosyete de yaşama olanağı sağlayan görevinin kolaylıklarını; kadın da genç kocasına her türlü tutku ve istek ufuklarını açmaya elverişli bir zenginliğin altın anahtarını getiriyorlardı.

Kan koca uzun bir gezi ve eğlence yaşamı geçirmişlerdi. Tüm başkentlerde, her yer değişikliğinde bir üst derece yükselerek, oturmuşlardı. Çok kez ayrı yaşarlar,

Kırık Hayatlar — F. 18

|Ti.iJXJ.IV

KIRIK HAYATLAR

275

biri Susehri'ne giderken öbürü İstanbul'a döner, kışları çok seyrek olarak Mısır'da geçirirler, bir süre birlikte bulunmaya gerek görürlerdi. Ve «Birlikte bulunmak» da bu deyim tam anlamını vermezdi, ikisi de kendi başına yaşardı. Üstelik, bu «Kendi basma» sözü bile durumu anlatmaya uygun düşmezdi. Sakıp Süleyman Bey karısının hesabına, ama özgürlüğünü koruyarak, yaşardı. Onun, karısından bol para aldığı söylenirdi. Şimdi bile Sakıp Süleyman Bey, etkin görevden ayrılıp emekli olduktan sonra, «Dünya zevkleri»nden bir türlü elini çekemeyerek çok yaşlanan ve yatalak denecek kadar hasta olan karısından, aşağı yukarı her zaman ayrı yaşamakla birlikte, ödeneğini aksamadan alırdı. Böylece de Avrupa'dan çok İstanbul'da kalmayı ve İstanbul'un eski anılarıyla çevrili yaşamayı yeğlerdi.

Sivri beyaz bir sakalı, sürekli taşman tek gözlüğü, kül renginin mevsimine göre çeşitli tonlarından geçen — söylentiye göre Londra'da yaptırılmış— giysisi, iri fildişi başlı bastonu,

yüksekçe boyu, üstelik bir omuzunu ötekinden daha geniş gösteren çarpıklığı bile bu yaşlı adamı istanbul'un en şık kişilerinden biri yapardı.

Onun istanbul'daki en değerli aşk anısı da, kuşkusuz, Sahire Hanım'dı. Eğer Bekir Servet'in başkalarınca benimsenen sözüne güvenmek gerekirse, Sahire Hanım'la birlikte kızları, yine bugün onu istanbul'a bağlayan en güçlü bir ilgiydi.

Bir zamanlar Sahire Hanım'a tutkunluğuyla ün salan, türlü düzmece nedenlerle istanbul'da kalma yolları bulunarak yaz mevsimlerinde herkesin gözü önünde onunla birlikte yaşayan, yine kendi yaratılış ve tutumunda olduğu bilinen Veli Bey'in üstü kapalı izniyle evin üçüncü bir insanı gibi tanılan Sakıp Süleyman Bey, yaşı ilerledikçe gençliğe dönme isteğiyle yanarak Sahire Hanım'ın anılarını kızlarında yeniden yaşatmaya gereksinlik du-

yuyordu Bu, istanbul'un dedikoducu dillerinde dönüp dolaşan bir öyküydü. Ömer Behiç, dedikoduyu en son duyanlardan biri oldu ve belki de bir raslantı onu Neyyir'le tanıştırmıyordu, bunu hiç bir zaman öğrenmeyecekti.

Bir bakıma buna bütünüyle inanmıyordu. «Çok olağan şeylerin altından çoğunlukla halkın kuruntusu bir giz bulup çıkarmaktan hoşlanır» diye düşünüyordu. Sakıp Süleyman Bey'in Veli Bey ailesine yardımı belgelenmiş olsa bile bundan ne çıkabilirdi? Bu, ancak değerli eski bir anıya bağlılığı kanıtlamış olurdu, o kadar... Ötesini düşünmek, bunun arkasında bir bölük iğrenç görünüşler yaratmağa gerek var mıydı?

Ömer Behiç bu soruları kendine yöneltirken, yüreğinin acısını gideren karşılıklar verir, sonunda Sakıp Süleyman Bey'i yalnızca bir «Koruyucu» durumuna sokarak geniş bir soluk ajırdı.

İşte şimdi Nişantaşı'na doğru ilerlerken, yine bu düğümü böyle çözüyordu. Sonra birden kafasına bir sorunun şışı saplandı:

«Ya bu Mısır işi?..»

Bu da bir yalandı ya da belki yaşlı adamın tasarladığı bir düşünceydi, uygulanmasına olanak yoktu. Sakıp Süleyman Bey'i gücendirmemek için çabucak «Olmaz» denilememiştir. Bu, yavaş yavaş unutturulacak, geçersiz, önemsiz bir tasarıdan başka bir şey değildi. Ve işte Neyyir, bu yüzden kendisine iletmeye değer saymamıştı.

Bu açıklama biçimi sorunu öyle usa yakın geliyordu ki, nasıl olup da şimdiye dek bunu düşünemediğine şaşıtı; sıcağın bunalmış bir insanın soğuk suyla yıkanmaktan duyacağı bir serinlikle rahatladı. Yaşam, ona yeniden çekici, büyümlü göründü. Üstelik şimdi Neyyir'in evine beş on adım kalmıştı, oraya giderken bile ayaklarında bir hafiflik vardı. Sokağa, bu yan karanlık, yarı boş geceyi, tek tük geçen arabaları, çevresini sıyrarak yürüyen ya-

ya gölgelerini, her şeyi sevdi. Bir kez oraya ulaşacak, sonra çabucak dönecek, yürüye yürüye geri gidecekti.

Evin önüne gelince durdu, ilgisiz bir gözle baktı, başını kaldırdı, yalnız sokak kapısının üstündeki pencerelerde ışık vardı. Burası konuk odasıydı, ilgisiz kalmayı uygun görerek:

«Konukları var» dedi, sonra bu sözle akla gelebilecek bir olasılığı uzaklaştırmak için, «Belki de kendi kendilerine oturuyorlar» diye ekledi.

Bu sırada onu yalanlamak isteyen bir raslantıyla orta pencereleri oluşturan cumbada, tül perdelerin arkasında bir gölge, bir erkek gölgesi gördü.

Birden soluğu kesildi. Bu, hiç kuşkusuz, Sakıp Süleyman Bey'di! Orada Neyyir'le birlikteydi ve hiç kuşkusuz Sahire Hanım'ın yine yataktan çıkmasını önleyen bir baş ağrısı vardı.

Düşünde Neyyir'i, yaşlı «Koruyucu» suna sokuluyor, dirseklerine kadar çıplak kollarını boynuna doluyor, tek gözlüğünün ipek ipini çekerek bir küçük çocuk yaramaz-lığıyla şakalaşıyor gördü. Yeniden, tüm yüreğinin dayanılmaz acısı daha sertlikle taşı, yeniden tüm anlayışını karmakarışık duyguların bulutları kapladı.

Artık ortada kestirilmeyecek bir neden kalmamıştı, bir iki adım daha attı, biraz sonra kapının önündeydi. Çingırağın halkasını çekecek, bir dakika sonra Şayan Kalfa'nın şaşkın yüzünü karşısında bulacaktı. Çabucak karşılık isteyen kesin bir sesle: «Yukarıda kim var?» diyecekti. Kendi kendine, Şayan Kalfa adına karşılık verdi: «Sakıp Süleyman Bey var, Hanımefendi'yle oturuyorlar. Niçin sordunuz?»

Evet, niçin soracaktı, sormuş bulunacaktı? Buna yetkisi var mıydı? Sonra onun Hanımefendi'yle, eski sevgi -

HAYATLAR

277

lisiyle oturmasında daha benimsenmeğe değer bir neden olamaz mıydı!..

Tüm bunlar bir saniyede kafasından geçti, elini zile uzatırken kendi kendine:

«Bir çılgınlık, çirkin bir çılgınlık yapacaksın» dedi. Sonra arkasında kendisiyle alay'edenler, onu bu durumda, akşamın bu saatlerinde, sokakta kendisiyle ilişkisi olmaması gereken bir evin kapısında görüp de kahkahayla gülenler var sandı. Bunların içinde Bekir Ser-vet'in görüntüsü:

«Ne gülünç bir olay bu! Ben seninkine benzer bir yaşama girerken, sen tersine, karşı yöne gidiyorsun, öyle mi?» dercesine bakıyordu.

Kendinden geçmiş gibiydi, döndü, karanlık sokağa baktı. Bekir Servet'i orada görseydi şaşmayacaktı. Sonra birden karısını düşünürken yüreğini sızlatan başka bir görüntü' gördü: Leylâ'sını...

Nasıl?.. «Kadın Nine»si evde ateşler içinde, tüm yaşamı için niteliği belirsiz bir korku saklayan bir*hasta-, lıkla çırpınırken o burada, pis bir tutkunun bunalımları yle sokaklarda sürtüyordu, öyle mi?

Kendi kendisinden öğrendi. Demek, bu kadar alçak bir adamdı. Tüm aile sahiplerinin, babalarının arasında seçkin ve yetkin bir örnek olarak tanılan, böyle olduğuna kendisi de inanan, bununla övünen Ömer Behiç, alçak bir yaratıktan başka bir şey değildi.

Büyük bir utanç duygusuyla kendi kendinden; ayıbının, suçunun kötülüğünden kaçmak istiyormuşçasına fırladı. Bir an önce eve dönmek istiyordu. Günahının bağışlanmasını orada

bulacakmış gibiydi. Doğru gidecek, Leylâ'sına koşacaktı. Vedide'den çok ona karşı suçluydu. Belki çocuğu durgunlaşmış bulacaktı, belki «Kadın Nine» başışlandığını muştalayan bir anlamla ona gülümseyecek ve:

«Bibabacı gedi» diyerek bu dönüşü annesine de alkışlatmak isteyecekti.

Bir an önce eve varmak için seslendiği araba doluydu. Sanki koşa koşa yürüyordu, iki dakika sonra bir araba sesi daha duydu, yine seslendi. Bu kez şansı iyi gitti. Arabaya atladı:

«Şişli! Çabuk!» buyruğunu verdi.

Araba sarsılırken Ömer Behiç, kendi kendine:

«Yarın oraya gitmeyeceğim!» dedi.

Ve tutulacağı çok kuşkulu bu söze bağlı kalmak için yüksek sesle konuşuyor, kendini daha sıkı bağlamak için de kendi sözünü kendi kulaklarının sorumluluğuna bırakıyordu.

Ertesi gün hastanede görevliydi. Bütün sabahını ora-.da geçirecek, öğle yemeğinden sonra özel bakım yerine uğrayacaktı. Haftada iki gün hastanede görevli olduğunu bilen özel hastaları o günleri yeğlemezlerdi. Ömer Behiç, Neyyir'le bu günlerin akşam üstlerini birlikte geçirmek için anlaşmışlardı.

Neyyir'e haber bile göndermeyecek, özel hasta bakım yerinden çıktıktan sonra, sanki yine onunla buluşmak için erkenden ayrılacak, Galata'ya geçecek; ancak tünelle çıkacağına doğrudan doğruya tramvaya binerek hiç bir yerle durmaksızın evine dönecekti. Ona şaşacaklardı. Ömer Behiç, bu her zamankinden erken dönüşü onlara açıklamak için:

«Leylâ için böyle geldim!» diyecekti.

İstediği kadar hızlı gitmeyen arabacıya kızıyor:

«Biraz daha çabuk!» diyordu.

Sonunda eve yaklaştı. Arabadan inip de yürürse bir an önce varacakmış gibi, arabacının omuzuna bastonuyla dokundu.

Araba durdu, fırladı, koştu, kapının ziline bastı. Ka-

KIRIK HAYATLAR

pı çabucak açıldı, evde onun beklendiğini gösteren bir durum vardı.

Meveddet Hanım'la Andelip Bacı, hemen orada, evin uzun girişinde birer sandalyeye ilişmişlerdi. Sapsarı,, içeri yürüdü. Ondan önce ablası:

«A kardeş, nerede kaldın?» dedi.

Alacağı karşılığın korkunç olabileceğinden titreyerek sordu:

«Ne var?»

Andelip Bacı, kamburunu daha çok ortaya çıkaran bir eziliş büzülüğe:

«A, hiç bir şeyler yok» dedi.

Ama Meveddet Hanım'ın kaygılı yüzünde kınayan bir anlam vardı:

«Leylâ'cık hep ateşler içinde! Çocuk, uyuyamıyor» dedi.

Ömer Behiç, ablasının yüzündeki içtenliği gördü. Leylâ'nın durumu büyük bir kaygı uyandıracak kadar ağır olmalıydı. Çünkü ablası alıngan ve küskün, çevresine her zaman yarı şaka yarı gerçek yakınan o soğuk görümcelik havasından çıkmış, iyi kadın kişiliğine girmişti.

Ablasını böyle görmekle bir saniye içinde kendisini de bir içtenliğin sıcak soluğuyla sarılmış buldu. Az kaldı onu elinden tutacak, Andelip Bacı'nın gözlerinden uzağa, çalışma odasına götürecektir ve orada karanlıkta, biraz önce Bekir Servet'e söylemek isteyip de bir türlü söylemeye güç bulamadığı şeyleri, yaşamının ayıbını bu kardeş göğsüne dökecekti. Bir çocuk taşkınlığıyla:

«Ablacığım!» diyecekti, «Gerçekte hasta olan benim...»

Böyle gerçeği saklamayıp ortaya koymakla başlayan konuşmasını boğula boğula, ağlaya ağlaya sürdürecektir, ondan yardım dilenecekti. Ömer' Behiç, içinde sızlayan bir acıya yardım beklediğini anlatan buğulu gözleriyle ab-

lasına bakıyor, kımıldamadan, hiç konuşmadan, yapılacak işi sessizce ondan soruyordu.

Meveddet Hanım'ın eli uzandı, kardeşinin elinden tuttu, sürükler gibi onu yukarıya götürdü.

Leylâ'nın ateşinden başka kaygılanacak bir şeyi yoktu. Ömer Behiç, hasta kızının yanında bütünüyle bir doktor kişiliğine dönmüştü. Yumuşak ve ince ellerle, çocuktan her davranış için izin isteyen özürlerle, yalvarmalarla bakıp yokluyordu.

Bir aralık, Leylâ'yı ateşe dayanması için ıslak çarşafla sarmayı ya da sıcak suda yıkattırmayı düşündü; sonra beklemeyi daha uygun buldu. Bu, belki fazla mide dolgunluğundan başka bir şey değildi ya da bir gün sonra hiç bir izi kalmayacak, bilimsel açıklaması pek bulunmayan geçici bir bunalımdı. Arkasından önemli ve uzun bir hastalığı getirebilecek bir hazırlık dönemi de olabilirdi. Evet, bu, belki bir kasırganın başlangıcını gösteren korkulu bir sis de olabilirdi ya da — daha doğrusu — bir hiç...

Çevresini yatıştırmak için böyle konuşurken, kendisini de yatıştırmış oluyordu. «Bu, bir hazırlık dönemi» derken, akla gelebilecek şeylerin en hafifini örnek gösterdi :

«Sözgelimi, bir kızamık, olabilir» dedi.

Vedide sessiz, çatkın kaşlarla, olabilecek her şeyi yakınmadan beklemeye, her çekincenin karşısına dayanarak çıkmaya bel bağlamış duruşuyla konuşmadan, yalnız gül sirkesine bastırıp ikide birde yenilenen tülbentleri çocuğun başına koymakla uğraşıyordu. Leylâ da sinirli parmaklarıyla annesinin bileğini tarayarak susuyor, ba-basıyla konuşmaya zorunlu kalmamak için gözlerini yumuyordu.

Selma'nın yatağını halasının odasına taşımışlardı. Tümü çekilince bir yandan soyunmaya başlarken^bir yan-

KIRIK HAYATLAR

281

dan da geç kalışının nedenini söyledi: Bir arkadaşıyla hastalarından biri için danışılmaya çağırılmıştı, Nişantaşı'nda...

Ad vermeyerek, sokak söylemeyerek, belirsiz ayrıntılar içinde boğularak, kopuk kopuk konuşuyordu. Vedide, dinlemiyor gibiydi. Bir aralık kocasının arandığını görerek:

«Bir şeyinizi mi bulamadınız?» diye sordu.

«Evet, dereceyi arıyordum.»

Vedide, eliyle gösterdi. Derece orada, Ömer Behiç'in gözünün önünde duruyordu. Sonunda karı koca karşılıklı oturdular.

Ömer Behiç'te karısına açıkça bakmaktan, gözlerinde gecikmekten çekinen bir korku var gibiydi.*

Vedide, en doğal durumuyla:

«Leylâ'nın önemli bir şeyi olduğunu sanıyordum» dedi.

Onun geç kaldığını, hasta çocuğu bırakıp habersiz evden çıktığına ilişkin bir sözcük söylemedi. Birden aralarında her zaman alışılan hava esmiş oldu.

Leylâ da dalıyor gibiydi. Artık yemeğe inebilirlerdi. Ömer Behiç:

«Gidelim!» dedi.

Leylâ'nın uykusunda bile annesinin bileğinden ayrılmayan parmakları onu salıvermek istemiyormuşcasına kilitlendi; Vedide gülerek gösterdi:

«Görüyorsunuz ya, buraya bağlandım artık. Sonra biraz bir şeyler yerim» dedi.

Evdekiler, Leylâ'nın hastalıklarında Vedide'nin beş dakika yanından uzaklaşamamasına alışkındılar. Ömer Behiç, karşı durmadan aşağı inmeyi uygun buldu. Kapıdan çıkarken Vedide:

«Bakar mısınız?» dedi, «Aklımdayken yine söyleye-

I

282

KIRIK HAYATLAR

yim: Yarın hastane gününüz, değil mi? Suzidil gelecek, unutmayın, çocuğu için bir kolaylık yapınız.»

Ömer Behiç, başıyla, bunun aklında olduğunu belirtti.

* * *

Ömer Behiç'in doktorluk yaşamının en acıklı bölümünü, bu haftada iki gün yinelenen hastane görevi oluştururdu. Oraya acılı insanlığın en üzüntülü ve en sıkıntılı parçaları gelir, gözünün önünde yoksulluklarını sererek dönerdi. Burası somut ve soyut insanlık dünyalarının en korkunç, en iğrenç bir sergisiydi; tüm insanlığı bir inilti ve çığlık, bir haksızlık ve eziyet, bir yas ve çöküş karışıklığı içinde gösterirdi.

Burada yıllardan beri haftada iki gün, saatlerce süren bir tikslenme içinde insanlığı en illetli, en sakat, en iğrendirici yanlarından görür ve yaşam onun gözünde bir yanından girilip öbür yanından çıkılmaya dek insanları acımasız bir üzüntü ve acı dizisi altında eze eze, sıkıştırma sıkıştırma, sürü sürü gönderen bir «işkence» geçiti gibi uzanır giderdi. Ve her yinelenişinde yaşam için, insanlık için bir türlü susturulamayan bir acınmayla, tâ ruhunun içinde onu eritip derin bir gevşekliğe sürükleyerek boşal-tıveren bir düşünüş duyardı. O zaman duygularına çöken bir durgunluk altında, benliğiyle ilgili bütün anlama güçleri donmuşcasına durur, dinlenir; başının üstünden boşanan yaşam yoksulluklarının sağanağından sonra yeniden ruhunda bir parça aydınlık gök parçasının görünüşüne kadar beklerdi.

Neler neler görürdü?.. İstenmeden, aranmadan burada ne öyküler, ne acıklı olaylar, ne gözyaşları, ne çamur yığınları bulmuştu! Her yinelenişinde büyük kent; yaşam denilen büyük kavga alanının kırık dökük yıkıntılarını, kucak kucak kalıntılarını getirip bu eşığe atar; göğsünde çalkalanan pislik ve hastalık çamurunu daha fazla

KIRIK HAYATLAR

283

saklamadan; sindirilememiş, emilememiş bir dalga gibi bu duvarların önüne kusardı.

Kırık hayatlar!..

işte burası, gerçekte onların bir acı ve üzüntü sergi-siydi. Asıl bu duvarların arasında, bu çatinin altında, bu ilaç kokularıyla dolu ağır havanın içinde kırık hayatların ürküntü ve büyük korku veren bir çalkantısı vardı ki, bir süre onu soluyup düşük niteliğini anlayan bir ruhta yaşam için, insanlık için sınırı sonsuz bir umutsuzluğun karanlıklarına gömülmemek elde değildi.

Burada her zaman bedenleri kemiren hastalıkları gözden geçirip incelerken, onların arasından başka çeşit hastalıklar ve sakatlıklar görmüştü. Hastalarını sorguya çekerken, onların verdiği ayrıntılar arasından yaşamlarının ağısı sızar, sanki inceleme merceğinin altında bu ruhların gözenekleri genişleyerek ona daha ileri, başka ufukları, gözünde acı ve ağrısından kıvranan, umutsuzluk ve üzüntüsünden inleyen hasta evrenlerle başka gökleri

açık tutardı.

Burada aldatılmış aşklar, anlaşılmak istenmeyerek boğulmuş duyarlıklar, yumruk ve tekme altında ezilmiş ruhlar vardı. Burada, en seçkin isteklerinin darmadağın olmasına dayanamayarak son soluklarını vermeye gelmiş umutsuzlar, yaşamın kabalıklarını görüp de oraya gelinliğiyle girmektense bir hastane kapısından yoksul bir tabutla çıkmayı yeğleyen kırık düşlüler vardı.

Güçsüzlük ve yoksulluk, buraya gelip erişilemeyen isteklerinin onulmaz acılarını sustururdu. Atılan, unutulmuş aşkların, ilişkilerin acısı buraya gelip yaşamakta bulunamayan sevgi bağlılığını ölmekte arayarak son avunmayı alırdı.

Burası öyle bir bozgunluk kıyışydı ki, orada insan yaşamı denen gürültülü uçsuz bucaksız denizin dalgalarında kırılmış, dökülmüş ne varsa hep yavaş yavaş gelir,

284

KIRIK HAYATLAR

başı uslu uslu sarkık düşer, serilir; ya yeniden mutluluk, kurtuluş söz veren bir dalga parçasının gelip yine kendisini almasına ya da öte yandan soğuk bir yelin, üstüne, gizlice artık bir daha açılmamaya yargılı bir kum katı çekmesini bekleyerek, Tanrı'ya bel bağlarcasma dururdu.

Ömer Behiç, bunların arasından geçerken, çevresinde büyü bir yaşamla belirli biçimler almış acıklı öyküler arasında dolaşır gibi bir duyguya kapılır ve çoğunlukta ölümün zaferle yürüyen yıkıp dökücülüğüne karşı koymaktan yoksun bilimin özlemlerini duyarken, yaşamı insanların daha dayanabileceği duruma getiremeyen, onu böyle öldürücü, acımasız, çekinceli bir boğuşmaya itmekten kurtaramayan insan becerileri için gizli bir düşmanlık beslerdi.

Mutsuz insanlığın şu çamur içinde geçen kısa yaşamını hep beğeniden, eğlenceden neşeden, sevinçten oluşmak için ne yapmalıydı?.. Ne yapmalıydı ki, bu küçük örgünün bütün telleri yalnız güneş ışınından, arasına küçük bir kara leke bile düşmeden, yalnız beyaz ve duru bir ışıktan dokunsun?...

Bunu böyle yapabilmek için yeryüzünde ne güzel şeyler vardı! Ve böyle hastalarının bedensel, ruhsal acılarının kara evrenlerinde gezerken gözlerini yumar, yeryüzünün bütün güzel şeylerini, doğanın görkemlerini, göklerin ve toprakların göğsünden bol çağlayanlarla boşanıp fıskıran bütün güzelliklerini, sonra insanların biraz mutlu olabilmek için yarattıkları o sonsuz erinç ve geçim bolluğu nedenlerini, tat ve zevk yollarını; yiyip içme, neşe ve gençlik, süs ve görkem saatlerini düşünürdü. Mutlu yaşamak için böyle zengin bir anamala sahip insanlığın nasıl olup da o geçici mutluluk saatlerine çabucak ge-çiveren bir düş olabilmekten başka bir değer vermediğine, nasıl olup da o düşlerin altında her zaman ağlayıp inleyen, kıvranıp döğünen, sonunda ağrı ve acılarının

KIRIK HAYATLAR

285

üstünde toparlanıp bütün yaşamdan alınabilmiş tat payını acı bir iç çekişi arasından varlığın

yüzüne tüküren bir gerçekten başka bir şeyi yerleştiremediğine şaşardı.

Bu, o kadar zor bir şey miydi?..

Yüzyıllardan beri çok acı denemelerinin sıkmacında sıkışıp kalan insanlık, boş çığlıktan başka bir şeye güç bulamamış, bir sinir atılımıyla bu kemiklerini kırıp ezen cehennem aracının kollarını parçalayarak onun yerine içinde kendine göre küçük bir cennet yaşamı geçirilecek bir yuva yapamamıştı? Ve işte insanlık, böyle hep yoksul ve acılı yaşamıştı. Böyle aldanan düşlerin altından çıkan acımasız gerçeklere kurban olarak hep yenik ve darmadağınık, tüm evreni bir ucundan girilip öbür ucundan çıkılacak bir hastane durumunda bırakacaktı.

Sık sık bu düşüncelere kapılınca, sonunda kendi kendisiyle alay eden bir gülümsemeyle üzüntüsünden kurtulur, sanki bezginlik uçurumlarına daha fazla yuvarlanmamak için bir kahkahanın neşesine yapışarak fırlar, sıçrar; ayaklarının altına daha sağlam dayanak noktası koyacak bir yerde yeniden ayağa kalkardı.

Bekir Servet'e bu duygularından söz açarken, ama kendi kendisini bütünüyle bırakmaktan alıkoyan ölçülü bir davranışla bu konuda konuşurken, arkadaşının, «Bakalım, daha neler yumurtlayacak!» yorumuyla ses çıkarmadan dinleyişinden sonra birden patlak veren kahkahaları; «Dostum, sen gerçekten böyle şeyleri de düşünüyor musun ? Peki, neden deliliğini topluma açıkça bildirmiyor-sun?» gibi eğlenişleri olurdu. Ve ünlü bir mısraı ansıtarak:

«Yeryüzünde ustalık, dünyanın sıkıntılarından olabildiği kadar zevklerin en yüksek payını almaktadır. Sen de böyle yap da bak, o zaman evrene kara gözlüklerle bakmayı sürdürür müsün?» derdi.

Bu, bir yaratılış sorunu olacaktı, tşte bir aydan ben

286

KIRIK HAYATLAR

o da yaşamında kendisine bir zevk nedeni bulmuştu; onu kendisine yaşamak ve yaşamaktan tat almak için bir neden saymak varken —yalnız varken değil .üstelik tek bir akla yakın yolun bu olması gerekirken— o hep kendi kendini yiyip didiklemekte, herkes için çok kuşkusuz, çok doğal bir şeyi bir cinayet kertesine çıkararak ruhunu ağlamakla uğraşıyordu.

Böyle en yalın şeyleri her zaman çok acı yanlarından alma eğilimini nasıl gösteriyordu? Küçük bir kara nokta bulup da düşünde göğsünü korkunç bir gece karanlığına boğmak için neden uğraşıp dururdu?

Bu, yaratılışıyla ilgili bir karamsarlık, bir kara düşünürlüktü, Sanki hastalıklı bir ruhsal durum ki, buna karşı iyileştirici araçlarla hazırlıklı olmalıydı.

Koğuşları bitirip de hastaneden çıkmak için yıkanırken, düşüncelerinin arasından bu felsefeye değin sonuca doğru yürüyor ve hafif bir gülümsemenin çekingen gölgesi dudaklarında belirmeye başlıyordu. Kendisine havluyu uzatan odacının:

«Efendim, sizi çocuğuyla bir kadın görmek istiyor!» dediğini duymadı.

Sonra sordu:

«Ne diyorsun?»

Odacı yineledi:

«Sizi bir kadın görmek istiyor. 'Siz söyleyin, Beyefendi bilir' diyor. Yanında bir de oğlan çocuğu var.»

O zaman Suzidil'i anımsadı.

Suzidil, sonunda karar vermişti: Mehmet Ali'den boşanacaktı. Mahkeme mahkeme dolaşacak, kuşkusuz adamdan ayrılacaktı, istanbul'da bir tanıdığın evine sığınmıştı. Orada önüne düşecek, işiyle ilgilenecekler vardı. Yalnız çocuk sorunu...

KIRIK HAYATLAR

287

Ömer Behiç, kadını, anlattığı ayrıntılara önem vermeden dinledi. Yıllardan beri uğraşıp da yine kendisini kocasından kurtaramayan Mürüvvet'Hanım'm üzüntüleri aklına geldi. İçinden:

«Suzidil de boyunun ölçüsünü alsın! Neyse, şimdi çocuğu kurtaralım» dedi.

Ömer Behiç, olan biteni anlamaksızın bön bön yüzüne bakan Ferit'e gülüyordu. Sanki içinden geçeni duymuş gibi çocuğa sordu:

«Değil mi, Ferit?..»

Ferit'e böyle söz yöneltirken Leylâ'sını düşündü. Gece sabaha karşı çocuğun ateşi bir kerteye kadar düşünce, önemli bir hastalığın tehlikesinden uzak kalacakları kanısına varın}!. Ama bu kadar kısa sürede Leylâ, sabahleyin ne kadar süzük ve sarı bir yüzle gözlerini açmıştı! Tombul ve dolgun yanaklarından bir gece içinde sağlığı eriyip akmış gibiydi.

Her zaman böyle olurdu. Aylarca süren bakımdan, özenden sonra birdenbire ateş yeli çocukta sağlık, canlılık, güç adına ne toplayabilmişse tümünü birden alır götürür; Leylâ'yı birden haftalarca merdivenlerde dinlenen, oturmak için sudan nedenler yaratan; Selma koşup oynadıkça dargınlıklar çıkaran, kardeşinin güç ve esenlik taşkınlıklarını ince alaylarla karşılayan hastalıklı bir çocuk yapardı. Bu yüzden babası ona bir süre iyileşmiş gözüyle bakamaz, bacaklarını ve kollarını övünerek okşarken içinde kıskanç bir şanstan korkan bir duygunun, «Aman, işitmesin!» diyen sesini duyardı.

Ömer Behiç, çelimsiz ve biçimsiz boy posuyla iki yana yalpa vurarak yürümeye çalışan Ferit'e gülümseyerek bakarken, içinden:

«İster misiniz şu Ferit, yoksulluğun her türlü yoksunluklarından başka, her düzmece nedenle dayak yiyen bu kavruk beden, yarın serpilmiş bir genç olsun da Ley-

KIRIK HAYATLAR

İlâ, bilimin tüm özenlerini boşa çıkararak hep böyle ikide birde nereden geldiğine usendirilemeyen nedenlerle korku içinde yaşasın?» dedi.

Sonra, daha kötü bir olasılığı düşünmemek için kendini zorladı.

Ferit'le ilgili işi yoluna koyduktan sonra Suzidü'e

bir öğüt vermek istedi:

«Sana şimdiden söyleyeyim: Çok uzun ve zor bir işe başlıyorsun. Bir kez dene; ama daha iyisi, kocanla barışmaktır. Bunun için birçok nedenler var, ancak Ferit, tümünden önemli bir nedendir. Ortada bir çocuk olduğuna göre, şansına küser, her zorluğa dayanırsın.»

Suzidil'in, «Öğüt vermek kolaydır!» demek isteyen bir dinleyişi vardı. Ömer Behiç de ona bu sözleri söylerken başka türlü düşünmüyordu, öğütler, tıpkı iyi gelmeyeceğine inanılan ilaçlara benzerdi. Onları, iş olsun diye, bir kurala uyulmuş olmak için verirdi. Doktorluğunun ilk gününden beri çevresine onlardan —öğütlerden ve ilaçlardan— ne kadar bollukla, avuç avuç serpmiştii ! Ve bu tohumlardan tutup bir avunma çiçeğiyle açılanlara ne kadar az raslamıştı!

Üstelik, bir iyilik umarak kendine de bu öğütlerden şırınga yapmamış mıydı? Dün geceden beri her dakika kafasının içine ayak direyici bir tekdüzelikle düşen bir uyarıcının sesi böyle bir öğütü yineleyip durmuyor

muydu? .

Oraya gitmeyecekti! Gitmemek gerekti. Silkinip bu derin acıdan başka bir şey vermeyen düşün yalancı sarhoşluklarında yeniden kendisini, mutluluğunu, görevini, tüm varlığını boğmayacaktı.

Hastanede işlerini bitirip çıkmaya hazırlanırken bu kararının gücüyle doluydu: özel hasta bakım yerine uğrayacak, oradan çarçabuk evine, hasta çocuğuna gidecekti.

Hastaların dışardaki yakınlarınca yoklanma günlerin-

KIRIK HAYATLAR

den biriydi: Koridorlarda, avluda, bahçede bölük bölük, tek tek ya da kümelerle bekleyenlerin arasından geçmesi gerekiyordu. Her geçişte Ömer Behiç'i durduranlar, hastaları için bilgi isteyenler, umutsuzluklarını bir an olsun unutturacak sözcüğün ağzından çıkmasını dinleyenler, daha önce bir bölümü anlatılmış öykülerinin arkasını söylemeye gereksinme duyanlar, hastayı oraya getiren nedenler uzun uzun anlatılmazsa beklenen iyileşmenin tam olmayacağı kuruntusuyla en gizli kapaklı yatak odası ayrıntılarını gelip

kulağına fısıldayanlar vardı.

Ömer Behiç .bunları yalnızca bir insanlık gereği değil, ilgi duyularak çeşitli yerlerde okunmaya başlanmış sürekli gazete yazılarını günü gününe izlemek isteyenlere özgü bir araştırışla dinlerdi. Üstelik, yanma sokulmaya ürkenleri eliyle çağırır, çoğuna adlarıyla söz yönelterek:

«Sonra ne oldu?» diye sorardı.

Bu yolda ne anlaşılmaz, ne yürekler acısı ve iğrenç şeyler dinlemişti! Karısının takılarını satıp sokak kadınlarına yediren damatlar, çocuklarını aç bırakıp Galata içkilievlerinde sürten babalar, dışarda yüz kişinin uşaklığına katlandıktan sonra evinde bir tabak yemeğinin yanına acımasız baskısının ağlarını döken kocalar...

Bu dizelge bitmez tükenmez değişiklikleriyle gözünün önünden geçirdi. İnsan yaratılışının ne kadar kötü, çirkin, bayağı, pis, uyuşuk hastalıkları varsa, burada Ömer Behiç'e korkunç olaylarını öykülendirirlerdi. Böylece hastane, onun için insan yaşamına dürbünlerini dikmiş bir gözlemevi yerine geçirdi. Ve burada dürbünlerin tüm mercekları yeryüzünü karanlıklara gömen bir siyahlıkla boyamıştı.

Ömer Behiç, dinler dinler, sonunda bir an gelirdi ki,

Kırık Hayatlar — F.-19

290

KIRIK HAYATLAR

artık daha fazlasını kaldırmaya dayanamayan bir doy-guruluk duyarak kaçıp gitmek için yerinde duramazdı. Bir öykünün arasında cebinden saatini çıkarır, bakar; anlatana sözünü sürdürme yürekliliğini bırakmayan bir kaygıyla:

«Oo!» derdi.

Ve kaçarcasma, artık yeniden yolunu keserlerse:

«Sonra., sonra...» diye sözverişler savunarak fırlar giderdi.

Evine!..

İç dünyasının sığınağı orasıydı.

Yine evini düşündü. Son bir aylık yaşamı, onun doğru yolunda nasılsa karşılaşılarak çevresinde eğri çizilen bir çıkıntıydı. Bugün onu atlatmıştı.>Yine doğru yola giriyordu, yine evinin o eski adamı olacaktı.

Neyyir, Mısır'a gidiyormuş, evleniyormuş, çevirdiği dolapları kendisinden saklıyormuş, öyle mi? Ooh! Ne iyi.. Kurtuluş! Kurtuluş!..

Artık bir iç hafifliği,duyuyor, göğsünün tüm genişli-ğiyle uzun bir esenlik soluğu alıyordu. Açıkça:

«Oooh!» dedi.

ÖZEL hasta bakım yerinden çıktıktan sonra Ömer Behiç, Cağaloğlu'ndan yürüdü. Bu güzel havada yürümekten ayrı bir tat alıyordu. Babıâli Caddesi'nden indi, Köprü'ye kadar biraz sık adımlarla gitti; sonra Köp-rü'de sağ yanı izlerken o sırada Boğaziçi'nden gelerek boşalan bir vapurun kalabalığıyla karşılaştı ve ister is-annesi Gülizar Hanım ve Nebile olduğunu anladı.

Bir aralık karşıdan gelen iki kadınla bir gence yol vermek için biraz yana çekilirken bunların Talat Bey'le annesi Gülizar Hanım ve Nebile olduğunu anladı.

Birden gözleri dumanlandı. Nebile'yi görmekle onda birden bir bulut patlamış ve kendisini sisler boğarak kulaklarını tıkamıştı. Açık saçık davranışlarıyla, sık çarşafının bedenini yarı açık bırakan kısa üstünün bir kanadını kaldırarak Nebile, yeşille san karışımı gözlerinin gülümseyen bakışıyla elini başına götürerek selâm verdi. Üstelik, Talat Bey'le Gülizar Hanım'ın da onun gibi esenlik dilediklerini gördü. Üçüne karşılık verdi ve onlar bir yana, o bir yana geçti.

Daha bir adım atmamıştı ki, alaylı bir ses, ta yanında, Köprü'nün kıyısında, ona:

«Tanrı versin!» dedi, «Kutlarım!»

Başını çevirdi, karısının babası Mansur Bey, kendisine sırtarak bakıyordu.

«Kutlarım!» diye yeniden başladı, «öyle ya, bize tatlı davranacak değiller kuşkusuz; gençler dururken...»

Mansur Bey, damadına her zaman böyle şaka yap- * maktan hoşlanırdı; şakalarının arasından biraz kıskançlık da sezilirdi. Ömer Behiç'in uslu durduğuna inanmaz-

292

KIRIK HAYATLAR

di. Ve her elverişli nedenle bundan söz açarken genç adama gerçeği söyletmek için:

«Ben, bilirsiniz ya» diye eklerdi, «Erkek dünyada her şeyi yapmalı, yalnız izini belli etmemeli, derim. Kızından çok kıskançlık gösteren babalardan değilim. Ve-dide duymasın, esenliği kaçmasın da varsın damadım biraz gönlünü eğlendirsın. Erkek değil miyiz, ne demek olduğunu biliriz.»

Bu son düşünceyi katarken türlü varsayımlara geniş ufuklar açan bir anlamla sırta sırta bakardı.

Şimdi yine bu yolda küçük bir şaka yaptıktan sonra:

«Bunlar kimdi, rica ederim?» diye sordu. Ömer Behiç, yalnızca «Gülizar» adını söyledi. Man-sur Bey'in inmeli yanı daha çok çarpıldı, o kadar şaşırıldı. Önce, açık ağzından bir sözcük çıkmadı, sonra:

«Yapma, Tanrı aşkına!» dedi, «Gülizar Hanım! O, hiç değilse altmış beşinde vardır. Şimdi

de böyle mi süsleniyor, hep böyle mi giyiniyor?»

Yaşamıyla ilgili tüm aşk ve eğlence söylentileri İstanbul'un ağzında her zaman yinelenen Gülizar Hanım'ın yaşı ilerledikçe gençliğe daha çok asılan bir tutkunluğu vardı. Yavaş yavaş gözlerinin sürmesini, yüzünün düzgününü, dudaklarının^ boyasını, saçlarının mısır püskülüne kaçan sarısını çoğalta çoğalta kendisini gülünç kişilere döndürmüştü. İnce ve anlamlı söz söylemeyi sevenlerden biri, ona, «Yaşlı korkunç yosma» adını takmıştı. Ne zaman Gülizar Hanım'dan söz açılrsa, bu takma ad usa gelir ve alaylı bir gülümseme dudaklarda dolaşır.

Bir aralık karşılaştığı onur kırıcı çok ağır bir aşağılamaya karşı nasıl gücendiğini sokağa çıkmamakla göstermek istemiş, her şeyden elini eteğini çekmişti. Evinde; saçlarını boyamayı, allığı, düzgünü bırakmış, gösterişsiz bir giysiyle, üstelik başında bir yemeniyle, seca-

KIRIK HAYATLAR

293

den kalkmıyor, hatim indiriyor; «Anlaşılmaz bir yolculuğun hazırlığına başlamış» deniliyordu. Görenlerin söy-İdeğine göre bu, bir masal değil, eksiksiz bir gerçekmiş.

Sonra, birdenbire, oğlu Talat'ın düğün gününden başlayarak, Gülizar Hanım'ın her zamandan daha boyalı, her zamandan daha süslü olduğu şaşkınlıkla görüldü. Müzzan'm yaratılışı ve düşünceleri bu «Yaşlı korkunç yosma» nın yaşamıyla bağdaşamayınca, onun yerine İten-disine daha yumuşaklıkla arkadaşlık edecek, onunla eş olabilecek bir gelin koymak gerekmiş ve doğal olarak aklına, eski dostu Sahire Hanım'ın kızı gelmişti.

İşte, biraz önce bu altmış beş yaşındaki kadınla o daha yirmisindeki taze, ikisinde de eş renkten şık çarşaf, ince pabuçlar, ipek çoraplar, eş nazlı yürüyüş, eş ince boy pos; iki kız kardeş kadar bir davranış benzerliğiyle kırıtip geçmişlerdi.

Ömer Behiç, Mansûr Bey'e sataşarak onun şakalarını önlemek istedi:

«Demek, Gülizar Hanım'dan çok hoşlandınız?»

Mansur Bey, zaman yitirmeden:

«öbüründen niye söz etmiyorsun? Yeni gelin olacak.. Senin onlarla tanıştığını bilmiyordum.»

Ömer Behiç, kıpkırmızı oldu. Mansur Bey, diretmeyerek:

«Çok güzel, çok güzel!» dedi.

Daha sonra damadını savunarak ekledi:

«Öyle ya, doktor değil misiniz, herkesi tanırırsınız.»

Ve birden, bir çağrışımla sıçrayarak:

«Senin-Sadettin'den haberin var mı? Erenköy'ünde başarılarına sınır yok. Münije'den sonra, hani şu pembe köşkün hanımı, Piraye? Tayyar Efendi'nin minik metresi, daha doğrusu karısı!.. Sadettin olayını sezer sezmez yaşlı adam nikâhın koruyuculuğuna ağınmak zorunda kaldı. Oğlanı kapışan kapışana... Bugünlerde de Kajner

Hanım'ın elinden zor kurtuluyor. Anladın, değil mi? Şu ayda bir âşık değiştirip bir türlü kocasını aldattığına inandıramayan kadın!.. Doğruyu söylemek gerekirse, oğlanı hem kiskanıyor, hem onunla övünüyor.»

Mansur Bey bunu söylerken gerçeği dosdoğru yansıtmış oluyordu. Onda oğlunu hem kiskanın, hem de bu gençlik başarılarından kendine tat payı ayıran bir duygu vardı.

Yine bir düşünce doğuşuyla sözünü sıçrattı; Erenköy'de yalnız kaldıklarından, kendisinin hizmetiyle pek ilgilenilmediğinden, küçük büyük birçok nedenle acı bir yaşam geçirdiğinden çabucak söz ederek birden sordu:

«Vedide'den İsmet'i istemiştin. Ne zaman göndereceksiniz?»

Onun doğal bir sesle İsmet'ten konuşması Ömer Be-hiç'i güldürdü:

«Bilirsiniz, ben ev işlerine hiç karışmam!» dedi.

«Rica ederim, söyle de unutmasın, göndersin» uyarısını karşılıksız bırakarak ayrıldı.

Ayrıldıktan sonra Mansur Bey'in, evinin durumuyla ilgili küçük bir soru bile sormadığını düşündü. Üstelik kendisine Leylâ'nın hastalığından söz etmeye elverişli bir ortam bile bırakmamıştı, kafası o kadar aşk serüven-leriyle doluydu.

Durmadan bunu düşünerek yürüdü. Ve ayaklarının sürüklenmesiyle Tünel'e girmiş bulundu. Ancak Beyoğ-lu'na çıkınca istemeyerek bu yolu tuttuğunu anladı. Cebinden saatini çıkararak baktı, daha çok erkendi. Neyyir'-le buluşma saatine uzunca bir zaman vardı, öyleyse genç kız, şimdi o bilinen evde değildi.

Birden aklına oraya gitmek, Neyyir gelmeden önce terzi kadını konuşturmak düşüncesi saplandı. Bu, kendine karşı alınmış karara o kadar az aykırı bir şeydi ki, karşı koymak gereğini bile duymadı. Dosdoğru, çevresi-

KIRIK HAYATLAR

295

ne bakmadan, her zaman kendisini mobilya mağazaları önünde durduran gecikmelere izin vermeden, çabuk çabuk yürüdü.

En sonunda sokağa saptı. Her zaman buraya girerken küçük bir sakınmaya gerek görür, iki yanına bakarak o yörede tanıdık bir yüzün bulunmamasını kollardı. Şimdi, bu ölçülü davranışa bile gereksinme duymuyordu. Yalnız merdivenlerden çıkarken kendi kendisine sordu: Doğruca yukarıya, bir anahtarı yanında bulunan yatak odasına mı çıkacaktı, yoksa orta kattaki iş odalarına uğrayarak terzi kadını konuşmaya mı çağıracaktı?

Beyoğlu yan sokaklarının güneş görmeyen, duvarlarından ıslaklık sızan, karanlık

merdivenlerinde zeytinyağı ve yanık soğan kokularıyla dolu ağır bir hava solunan bu evine her gelişinde Ömer Behiç, bir tikslenme duymaktan kendini alıkoymazdı.

O, Neyyir'le sevişmesine hoş, güneşli, çiçek ve yeşillikler içine gömülmüş bir yuva düşünürdü. İlk buluşmalarda bundan sık sık söz açar, genç kızın da yardımını dileyerek çıkar bir yol arardı. Sonra, güven ve esenliği başka yerde bulamayacağı kanısına varan Neyyir'in karşı durmasına, başka bir yer sağlamanın kendisi için de gösterdiği tehlike ve zorluğa raslaya raslaya tikslenme duygusu silinmiş; bir terzi yatak odasında sevişmenin çirkinlikleri artık onu ilgilendirmemeye başlamıştı.

Karanlık merdivenden çıkarken yine o kokuyu duydu ve nasıl olup da temiz yaşamını getirip bu pisliğin içine bütünüyle atacak kadar güçsüzlük gösterdiğine şaşıtı. Evet, bugünden sonra bir daha buraya adımını bile atmayacaktı. Yalnız terzi kadını görüp onunla on dakika görüştüktan sonra... Ama kadına nasıl haber verecekti?

İş Qdalarımın önündeydi, bir.raslantı bu zorluğu kolaylaştırdı. Ömer Behiç, camlığın önünde ne yapacağını kestiremezken, iki alıcısını geçiren terzinin kapıyı açtı-

296

KIRIK HAYATLAR

ğını gördü, yana çekilerek bekledi. Kadın, yalnız kalınca Ömer Behiç'e gülerek:

«Konuğumuz bugün yine gelecek, değil mi?» dedi.

Sonra, eski bir kiralık kadın oynaklığıyla:

«Bu, ne büyük bir aşk! Doğrusu, kıskanıyorum» diye ekledi.

Ömer Behiç, çok ağırbaşlı, sanki kadının şakasını duymamış gibi:

«Sizi beş on dakika görmek için geldim» dedi.

Yukarda yalnız kaldıkları zaman Ömer Behiç, söze başlayamadı. Bu kadına ne diyecek, onu nasıl sorguya çekecekti ?

Kendisini burada, kansıyla ilgili kuşklarını hizmetçilerin, dükkâncıların, işçilerin ağızlarını yoklayarak çözümlenmek isteyen kıskanç kocaların aşağılık durumunda gördü. Önceden hazırlanmış hiç bir tasarısı yoktu. Birdenbire amacının özüne girdi:

«Neyyir ne zaman Mısır'a gidiyor? Sizden bunu sormaya geldim!» dedi.

Kadın, ağırbaşlı, belki daha ödenmemiş hesaplan düşünerek kaygılı bir sesle şaşkınlığını belirtti:

«Nasıl?.. Mısır'a mı gidiyormuş? Bunu bilmiyorum ama, Mısır'dan konuklan gelecekmiş, bana yalnız bunu söyledi» dedi.

Bu sözle birden gerçeğin özü ortaya çıkıyor, ancak biçimi değişiyordu. Sorunun üstüne birdenbire açıklık getiren bir aydınlık dökülmüştü. Sanki bir el karanlık odanın perdesini

çekivermiş, oraya güneşin her şeyi aydınlatan ışınlarını boşaltmıştı: Demek, Mısır'dan nişanlı gelecekti ? Ve belki orada, onların evinde, Neyyir'in özel yaşamına karışarak onlarla birlikte oturacaktı.

Genç adam, bir yere ilişmek gereksinliğini duydu. Kadının yanına, sedirin üstüne çöktü ve artık ölçülü bir

KIRIK HAYATLAR

297

dile gerek görmeyerek, yalvarcasına bir sesle, Neyyir'le ilgili ne biliyorsa, hiç bir yanını saklamadan kendisine söylemesini istedi.

Kadın, güldü:

«Ooo!» dedi, «Kıskançlık başlamış.. Bu, iyi değil.. İşte, güzel güzel burada buluşuyor, sevişiyorsunuz... Dün nasıldı, yann ne olacak; bunu düşünmeye ne gerek var? Bugünün tadıyla doymalı, o kadar!.. Siz, ev bark sahibisiniz, o da bugün yann evlenecek, çoluk çocuk yetiştirecek, ikinizin yolu başka başka... Bugün buluştunuz, yann ayrılacaksınız.»

Kadın, sıradan düşünce biçiminin, dar sözcüklerinin arasından çıkanılmış bitmez tükenmez konuşmalarıyla asıl Ömer Behiç'in öğrenmek istediğine karşılık vermeyerek, elleri bir dizinde kilitlenmiş, ara sıra gülen gözleri onun yüzünde, sözlerini sürdürüyordu. Sonra birden ayağa kalktı:

«Aşağıda beni bekliyorlar» dedi, «Burada kendimi unuttum!»

Oturan Ömer Behiç'in karşısında bir saniye durdu ve tüm aşk yaşamında geçirdiği deneylerinin bir özünü ona vermeden çıkmak istemedi:

«Ben size bir şey söyleyeyim mi?» dedi, «Eğlenmek başka, sevmek başkadır. Bunlarla eğlenilir, o kadar... Ama Neyyir olmazsa, başkası bulunur. Yeter ki siz eğlenmek isteyin. Böyle zaman geçirtecek yüzlerce kadın...»

Terzi kadın bunu söylerken yüzünü birden kendine çekme gücünü gösterecek bir davranışla küçük ve kısa bir kahkaha içinde fırladı, çıktı.

«Eğlenmek başka, sevmek başka» demişti terzi kadın ve tüm gerçeğin özü bu noktadaydı. Neyyir'le bu kadar ilgilenmek, bütün yaşamını unutacak kadar onu düşünmek için, demek o «Eğlenmek» sözcüğüyle özetlenmek istenen yöntemi aşmıştı; demek, Neyyir'i seviyordu!

298

KIRIK HAYATLAR

Bunu açıkça belirtmek gerekirdi. Artık onda ne türden olursa olsun öyle bir güç vardı ki, bağ yerleri koparılmaya kalkışılırsa kanayıp sızlayacak bağlarla varlığını Neyyir'e bağlamış; önce bir bunalım esintisiyle onun kollarına atıldıktan sonra yavaş yavaş yine onun öpüşlerinden alman tatların anıları bedeninin her noktasına ayrı ayrı sahipliğini koymuştu.

Ve bundan sonra ancak çok büyük bir çabayla, yaşamını altüst edecek bir atılımla silkinip kalkmak, kurtulup kaçmak gerekti. Neyyir'i ne düşünecek, ne arayacak, ne soracaktı. Evet, fırlayıp bu batağın içinden çıkmalıydı.

Bunu düşünürken orada oturuyor, bu yargılamayı düzenleyen benliğinin içinde kendisiyle alay ederek karanlıkta saklanan bir ikinci benliğinin gizlice verilmiş bir işaretiyle gecikiyor; belki beş dakika sonra Neyyir'in etek hışırtılarını duymak umudu onu orada, merdivenleri dinleyerek tutuyordu.

Bir aralık, bu dönülemeyen gecikmesini haklı bulmak istedi:

«Onu son bir kez görmekte ve ilişkimizi kesme gereğini söylemekte ne zarar var?»

Bu düzmece nedenin güçsüzlüğünü kendi de seziyor ve onu daha çok belirtmekten kaçınarak eşelemeye çekiniyordu.

Böyle uzun bir süre kıpırdanmadan, bulanık gözleri karşısındaki duvarda, kulakları merdivenlerde, durdu.

Sonunda, hiç bir gürültü duymadan, yalnız bir yürek çırpıntısıyla, Neyyir'in geldiğini sezdi. Genç kız, her zamankinden neşeli, kapının açılan bölümünde ince bedeniyle, çocuk başıyla, geçirilecek mutlu saatlerin söz verici tadıyla görününce Ömer Behiç, ayağa kalktı.

Neyyir, konuşmadan geldi, dudaklarını uzattı. Ömer Behiç, dargın durmak istemiyordu. Genç kızı her zaman nasıl öperse öyle öptü, öpünce de istemine baskı yapan

JK.1K1K. HAYATLAR

299

bir tutkunlukla yeniden Neyyir'in dudaklarını aldı ve yitirilmiş sanılırken bulunan bir mutluluğu bırakmak istemeyerek yeniden uzun uzun öptü.

Sonra da onu her zamankinden daha çok sevdiğini, her zamandan daha çok istediğini anladı. Neyyir'de oyun yerine giden bir çocuk sevinci; küçük bedeninin sokulganlığında ve yaşından daha küçük kanısını uyandıran yüzünün açıklığında kendini vermektan ileri gelen öyle bir tat vardı ki...

Ömer Behiç, onu bu durumuyla kollarının arasında görürken, uzun bir gece duygularını ağılayan oç alma isteği siliniyordu. Bu çocuk aşkının ve ona katılan ayrıntının içinde hiç bir şeyi incelemeye gerek duymayan, yalnız ortada varolan bir tadın, ne sınırını düşünerek, ne de sonunu ve etkilerini aklına getirerek ancak kendisine sunduğu tatlardan yararlanmayı hesaplayan algıdan uzak bir ruhsallık vardı." Ömer Behiç artık ona yürekler acısı bir kıskançlık oyunu sergilemeye kalkışmayı utanılacak bir aptallık gibi görüyordu. Bu bedeni, böyle, şu duru-muyle almak daha uygun değil miydi?

Aralarında ne bağıllığı gerektiren, ne de sevgide durmayı isteyen bir sözleşme vardı. Onlar, yalnız bir dakika içinde tutuşmuş bir alevle birbirinin kollarına düşmüş, birlikte yaşanılıp içinde kavrulacak yangın saatlerini geçirmek amacıyla buluşmuşlardı, o kadar... ikisinin de alinyazısı başka başka yollardaydı. Ayrılmak dakikası gelince yalnız birbirlerinin ellerini sıkarak, o zamana dek birlikte geçen tatlı ve mutlu saatlerin iyilikbilir-lik borcunu ödeyen

bir gülümsemeyle ayrılacaklardı.

Terzi kadın çok haklıydı! Ömer Behiç, bir an içinde bu yargılamayı kafasında fıskırmış gördü ve gülümseyen gözlerle Neyyir'e baktı. Genç kız, Ömer Behiç'in avuçlarında duran ellerini çekerek sordu:

«Neden bana öyle bakıyorsunuz?»

300

KIRIK HAYATLAR

Sonra karşılık beklemeden ve üstünden birer birer çarşafını, giysisini fırlatarak sözlerini sürdürdü:

«Erken geldiğim ne kadar iyi olmuş! Denemeleri yapılacak çarşafım, giysim olmasaydı, ben yine sözleştiğimiz saatte gelecektim. Sizin böyle erken geldiğinizi nasıl düşünebilirdim? Demek, beni özlediğiniz için böyle geldiniz... Bakınız, bu çok sevinilecek bir belirti... Sizin burada bulunduğunuzu aşağıda öğrendim, o zaman, 'Denemeleri sonraya bırakmak daha iyi olacak' dedim. İsterseniz, burada da yaptırabiliriz. Siz de bulunsanız ne olur sanki?.. Biliyor musunuz, bize konuk geliyor?- Mısır'dan!.. Daha doğrusu, konuk değil, bir damat adayı..»

Neyyir, bunu öyle doğal bir davranış ve sesle söylüyor, üstelik sesine söylenen şeylerle eğlenmiş öyle bir çocuk neşesi katıyordu ki Ömer Behiç, birden onu başışladı. Demek, kendisinden saklamıyordu? İşte Neyyir, Ney-yir'in kendisi, ona Mısır'dan gelecek damat adayından, onun için yaptırılan giysiden söz ediyor, üstelik denenmesinde bulunmasını diliyordu.

Birden derin bir soluk aldı, ancak bir saniye.. Sonra daha tadını tanımaya zaman bulmadan yüreğinden bir kuşku geçti, kendi kendisine:

«Aptal!» dedi, «Ona biraz önce aşağıda haber verdiler. Terzi kadın tümünü söyledi, sana güldürü oynuyor.»

Öç almayı amaçlayan bir sesle, boğuk boğuk çıkan sözcüklerle:

«Bana şimdiye kadar ne Mısır'dan, ne damat adayından; hiç, hiç bir şeyden söz açmamıştın!» dedi.

Gözlerinde öyle derin bir gücenikliğin bulanıklığı vardı ki, sedirin kıyısına oturarak fotinlerinin düğmelerini çözen genç kız, şaşkınlıkla durdu. Hiç beklenmeyen bir başa kakmayı duymaktan dargın gözlerini Ömer Behiç'e kaldırdı:

KIRIK HAYATLAR

301

«Gerçekten» dedi, «Size hiç söylememiştim, değil mi?»

Sonra gözlerini indirdi, düğmelerini çözmeyi sürdürerek:

«Anlamalı.. Ne kadar önem vermişim» diye ekledi, «Bu, Sakıp Süleyman Bey'in bir düşüncesi... Bu baba dostu, kendisini - bize karşı bir babalık göreviyle bağlı sanıyor. Bunak adam! Olacak bir iş değil ya.. Ne zamandan beri tutturdu, özellikle Nebile evlendikten sonra duramaz oldu. Sonunda, annemin de onayını alınca...»

Ömer Behiç, hep o gizli düşmanlığıyla dinliyordu:

«Annenin ve senin...»

Genç kız, artık düğmelerini çözmüş bitirmişti. Ayaklarından fotinlerini silkerek fırlattı. Yalnız ipek çorapla-riyle kalınca ayaklarını sedirin üstüne çekti ve elleriyle dizlerini kilitleyerek, sırtında yalnızca bir gömlek, yeniden Ömer Behiç'iri yüzüne baktı:

«Ooo! Ben...» dedi, «Ben böyle şeylere hiç bir zaman önem vermedim. Şimdi yalnız bir şeye önem veriyorum...»

Ömer Behiç:

«Neye?..» diye sordu.

Neyyir, eliyle sedirin üstüne vurdu, «Buraya gel de söyleyeyim» demek istedi.

Genç kızın kollar dizlerinden çözüldü, Ömer Behiç'in boynuna dolandı, yanağını onun yanağına kadar götürdü ve sürüne sürüne, burnunun sıcak soluğuyla bütün taşkın aşk gereksinliğinin ateşini yüzüne, gözüne üfürerek:

«Çok iyi bilirsin, küçük Neyyir yalnız bir şeye. yalnız bir kişiye önem verir» dedi.

Ömer Behiç tek sözcük konuşamıyor, boğuluyordu. Neyyir'in tezcanlı parmakları onun boyunbağını çözdü, yakalığını attı. Genç adam, bir çocuk uysalığıyla duruyor; Nebile onu soymayı ve giysilerinden kurtarmayı sürdürüyordu:

302

KIRIK HAYATLAR

«Bütün Mısır, bütün Türk hanımları almak isteyen varlıklı kişilerle gelebilir, Sahire Hanım'm Pangaltı'-daki küçük evine konuk olabilir, ama bundan Neyyir'e ne?..»

Ellerinin altında istemsiz bir beden gibi duran Ömer Behiç'i soymayı sürdürerek, onu çevirirken yanaklarına küçük tokatlar vurarak ekliyordu:

«Küçük Neyyir'in koca bir bebeği var. Ama koca bebek dargın... Şuna bakın, nasıl da kötü kötü somurtuyor! Ne olmuş, ne olmuş? Sakıp Süleyman Bey denilen bunak, küçücük Neyyir'e Mısır'dan varlıklı bir koca mı ısmarlamış?.. Sonra, sonra ne olmuş?..»

Kesik kesik kahkahalarla gülüyor, burnunun ucunu erkeğin burnuna sürerek, kucağına tırmanan sokulganlıklarla:

«Sonra ne olmuş, sonra ne olmuş?» diye yineliyordu.

Ömer Behiç de kesik kesik gülüyor ve dargınlığına bağlı kalmaya çalışıyordu:

«Demek, doğru?.. Demek, gideceksin?..»

Neyyir:

«Gitmekten söz eden kim? Sen benimle gelmeyecek olduktan sonra şuradan şuraya kımıldanacağımı mı sanıyorsun?»

Birden bütün yüzünü, gözünü ta ruhunun derinliklerine kadar kavrayarak bürüyen bu ateşten gençlik ve aşk, Ömer Behiç'i kendinden geçirtti. Kafasının içinde bir evren devrildi; kemiklerini kırarcasına tutkulu, öçlü, öfkeli bir güçle genç kızın küçük bedenini sardı, sıktı.

Neyyir, o da kendinden geçmiş, ruhunda da bir evrenin yıkıntısı yuvarlanarak, böyle hırpalanıp horlanmaktan mutlu, boşuk boşuk:

«Daha, daha!..» diyordu, «Daha sık; kırılalım, dökü-. leyim; tek senin kucağında öleyim!»

KIRIK HAYATLAR

303

Ömer Behiç, hem kendinden tiksinen, hem de genç kıza öcünü belirten bir sarhoşluk içinde, sevmekle öldürmek gereksinliğinden oluşan bir çılgınlık arasında soluyarak; Neyyir de, böyle yaban bir mutluluk anını yaşamaktan çıldırarak; sanki bir uçurumun taşlarına çarpa çarpa yuvarlandılar...

Bu heyecan dakikaları...

Ömer Behiç, tüm ruhunu, varlığını alıp yok eden, bir dumana dönüştürerek havalara dağıtırken uçacak kadar hafif bir yaşamın bayıltıcı beğenilerine saran, onu eritip bitirirken çok derin bir boşluğun içinde ancak baygınlıkları, sarhoşlukları duyulan bir ölümün tatlarında yaşamdan uçmak kuruntusunu veren dakikaları nasıl silecek, onları nasıl koparıp atabilecekti?

Neyyir'i seviyor muydu? Bilmiyordu, üstelik «Sevmek» ne demektir, bu sözcükle anlatılmak istenen anlam nedir; şimdi bunu çözümlmek ve araştırmak bile istemiyordu. Yalnız ne denirse densin, buna ne ad verilirse verilsin, Ömer Behiç bir şeyi iyice biliyordu: Neyyir'e gereksinliydi. Yaşamında şimdi genç kızın öyle bir yeri, öyle bir etkisi vardı ki, onu başka bir güçle değiştirmek olanağından yoksundu.

Biraz önce terzi kadın ve demişti? Bir parmağıyla yüzlercesinin koşacağından, çevresini alacağından, sürü sürü, çeşit çeşit ona bedenlerinin inceliklerini, gençliklerinin tatlarını getireceklerinden söz açmıştı. Ama kadın, ona asıl gerekli olanın; işte şimdi sarhoş gözlerinde kendisine verilen mutluluk dakikalarının baygın dalgalarıyla gülümseyerek kıvrık saçlarıyla omuzunda diklenen şu başın, bedeninin yanında her parçasında istekli bir titremenin sarsıntısı duyulan şu küçük beden olduğunu düşünememişti.

Neyyir de kendisini seviyordu; hayır, yalnız sevmiyor-

304

JV1Kİ1S.

du; o da Ömer Behiç'e gereksinliydi. Bunu çeşitli nedenlerle, sevişmelerinin en az isteme bağlı anlarında bile sezmişti: Neyyir, onun için neyse, o da Neyyir için oydu. Bu iki beden ancak tutuşup alevlenen birer cisimdi, ikisinde de uyuyan bir kıvılcım vardı: Ancak ikisi bir araya gelip de birbirine dokununca parlıyordu.

Bu, gerçekti, öyleyse, ona böyle bağlı kalmayı, yargılı ve yenik olmayı sürdürüp götürecektir, bu incecik çocuk kollarının boynunda gittikçe daha sıkışan tutsaklık ipinden başını kurtarmak için silkinmeye hiç mi hiç kalkışmayacaktı. Ama, ya Neyyir, yarın başkasının olursa?...

Şimdi ona gizli bir düşmanlığı vardı. Kendisini bu kadar etkileyebildiğinden, gücünü üstünde bu kerte sağlamlaştırmasından kızgınlık ve düşmanlık dolu bir duyguyla onu hırpalamak, ezmek, boğmak istekleri duyuyordu; üstelik de öldürmek...

Sevgililerini öldüren âşıkları düşünüyordu. Aldatıldıkları, beklenen sevgiye bağlılığı bulamadıkları, karşılık görmesi gereken bir aşkın karşılığından yoksun kaldıkları için değil de fazla sevmeye, fazla sevmeye dayanamayan bir ruhun acısını elden fırlayan bir bıçağın vuruşuyla susturmak isteyen delileri şimdi anlıyor, onların bunalımına usa yakın bir yorum buluyordu. Kendisinde de böyle bir anlayışın uyuduğunu, ta ruhunun altında, görülüp anlaşılamayan bir kıvrımında böyle bir düşkünlüğün zamanı gelince fırlayıp çıkmak için pusuda beklediğini

anlıyordu.

Belki tüm insanlar az çok böyleydi. Öldürmek, yaşamında yok edilmesine başka türlü olanak bulunamayan bu çok büyük karışıklığın nedenini ortadan kaldırmak... Belki de umulmayan bir kaza, bir onulmaz hastalık onu alıp götürecektir olsa, kendisine düşünüp acısını sezmeye zaman bırakmadan bir dakikada onu evrenden silip yok etse, bir gün sabahleyin gözlerini açınca onun artık var ol-

madığını öğrenirse, her şeyden önce — daha bundan doğacak yas acılarını duymak için duygularına yetecek kadar bir uyanış gelmeden önce — bir kurtuluşun geniş solğunu alacaktı.

Bunu da düşünürken:

«İnsanlar, insanlar! Tümünün göğsü yırtıcı bir hayvanın parçalayıcı tutkularını saklıyor!» diyordu.

Madem bu böyle, madem onu yok olmuş görmekten beklenen bir kurtuluş anı vardı; ancak o dakika gelince kendisi yeniden sessiz yaşamına dönebilecekti, öyleyse bu Mısır işi, bu evlenme tasarısı, onu alıp da uzaklara, arkasına kimsenin takılamayacağı ülkelere götürecektir bu beklenmedik olay, işte bu, bir kurtuluş yolu değil miydi? Neyyir'den bir «Evet» sözü, hem kurtulan, hem umulan bu şeyin gerçekleşme olanağını daha fazla var saydıracak bir sözcük bekleyerek sordu:

«Dsmek, gerçekleşme olasılığı çok fazla bir evlenmenin eşğinde bulunuyoruz?»

Genç kız, gözlerinde eksilmeyen o baygınlıkla, dudaklarında alman tadın dağılmamış hoş gülümsemesiyle, düşünün geri kalan bölümünden daha uyanmak istemiyor-muşçasına hafif bir sesle: «Belki olabilir» dedi.

Sonra bu olasılığı gerçekleşebilir bırakmak istemedi, onun yanma karşısını da koydu:

«Belki de olmaz.. Bilemiyorum ya da önem vermiyorum.»

Ömer Behiç, kendisine baskı yapan düşünceyi birden unuttu, genç kızın bu ilgisizliğine kızdı:

«Evet ama, ben önem veriyorum!» dedi, «Seni başkasının olmuş görmeye nasıl dayanırım?»

Neyyir. yine yaft uykudaymışçasına, durgunluğunu yitirmeyerek yanıtladı:

Kırık Hayatlar — F. 20

«Biraz önce söylememiş miydim? Başkasının olacak değilim ki... Bir koca? Bu, başka bir şeydir. Ya ben evlenmiş bir kadın olsaydım?»

Bu soruyla başını genç adamın omuzundan kaldırdı. Karşı koyulamayacak bir kanıt bulmuşcasına Ömer Be-hiç'in gözlerine bakarak karşılık bekliyordu. O gecikti. Neyyir, yeniden sordu:

«Evet, ya ben evlenmiş bir kadın olsaydım, o zaman ne diyecektiniz?»

«Onu bilmem» dedi, Ömer Behiç, «Bunu hiç bir zaman düşünmedim. Ama, mademki bugün böyle bir durum yok, mademki evlenme bir üçüncü insanı yeniden ortaya çıkaracak bir şeydir...»

Neyyir, birden doğruldu, sedire oturdu. Ona, şimdi hırçın bir çocuk davranışı geliyordu, Ömer Behiç'in sözünü bütünlemesine izin vermedi:

«Aramızda bir üçüncü insan yok mu?» dedi.

Ömer Behiç, bu sorunun anlamını birden kavrayamadı. O, başka birinden, örneğin kendisini unutarak Sakıp Süleyman Bey'den söz ediyor sandı. Boğularak:

«Kim?» diye sordu.

Neyyir, çoktan yüreğinin üstünde duran bir şeyi ortaya fırlatıyormuşcasına püskürdü:

«Ama karınız, çocuklarınız, eviniz... Size bunlardan hiç söz ettim mi, ben? Onları size karşı bir silâh olarak kullanmaya hiç ger^k gördüm mü?»

Aralarında şimdiye dek onlara ilişkin küçük bir imleme bile olmamıştı. Neyyir'in ağzından şimdi çıkan bu sözcüklerin her biri, Ömer Behiç'in yüzüne çarpan bir yumruk oldu. Ve birdenbire kalktı.

Ömer Behiç, Neyir'i hiç bu durumda görmemişti. O, şimdi tırnaklarını çıkararak, tüylerini

kabartan bir kedi gibiydi; insanın üstüne atılacağını sandıran bir görünüşü vardı.

rv

KIRIK HAYATLAR

307

Genç adam hiç karşılık vermedi. Dudakları titriyordu. Neyyir'in saydığı şeylerin arasında Leylâ'yı gördü. Çocuk, belki yine ateşler içinde yanarken o, buradaydı... Kendi kendisinden öğrendi. Evden, hastaneden, kendi özel hasta bakım yerinden nasıl bir kararla çıkmıştı? Üstelik buraya kadar, bir saat öncesine kadar ne düşünüyordu? Evine gitmek için nasıl kesin bir kararla buraya gelmişti? Sonra, güçsüzlüğünün uyuşukluğu içinde yeniden, hiç karşı koymadan, uğraşmadan nasıl düşüvermişti?..

Bu tutkunluğunun karşısında ne kadar güçsüz ve yoksun, ne kadar uyuşuk ve bayağıydı ? Onda güzel, iyi, yüksek ve temiz ne varsa, bu düşkünlük tümünü elinden almış, tertemiz bir yaşamın özenleriyle varlığına geçirilen er-demlik kaftanından onu büyülü bir solukla, üstelik karşı koymaya, uğraşıya olanak bırakmadan soymuş; işte böyle pis bir terzi kadirim yanık soğan kokulanyle dolu evinde, saksıları yapma çiçeklerle bezenmiş aynasının karşısında giyinmeye çalışan gülünç bir duruma sokmuştu.

Gülünç ve iğrenç... Demek, Ömer Behiç buydu? Kim-bilir nasıl çiftlere buluşma yeri olmaya alışkın bu pis yatak odasının yarı aydınlığında daha donuk görünen, sırları ıslaklıktan bozulmuş aynada yakasının iliklenmekte direnen düğmesiyle uğraşan adam, sedirin üstünde, biraz sonra tasarlanan evlenmesi için denenecek giysisini bekleyen yarı çıplak çocuğun âşığıydı.

Şişli'de, daha boyalan bütünüyle kurumamış beyaz taşlı yeni evin sahibi, san piriç levhada, daha yeni çıkılan bu büyük caddede bir acemi çekingenliğiyle daha kendisini yürekli gösteremeyen adın sahibi, iç hastalıkları uzmanı...

Ama gerçekte hasta, gerçekte benliğinin gizle dolu derinliklerinde onulmaz bir hastalığa tutulan kendisiydi.

308

Ve çevresine sağlık dağıtmaya çalışan, büyük kentin görünen ve görünmeyen hastalıklarına karşı yakınlıkla ona yeteri kadar etkili ilaçlar veremekten doğan üzüntülerinin içinde kara bir ruh gezdiren doktor, başkalarının hastalıkları konusunda sözlerinin keskinliğine, yargılamasının düzenliliğine şaşılana usta doktor, işte bugüne dek yaşlı bir kadın düşkününün kirli alışkanlıklarına ortak olan, yarın kart bir Kahire zengininin kollarında yıprandıktan sonra yine kendisine döneceği yolunda verilecek sözleri yeterli iyilik saymaya çağrılan adamdı.

Ömer Behiç, birden döndü:

«Eğer bu yola evet diyeceğimi sanıyorsan, aldanıyor-sun» dedi.

Neyyir, konuşmaya istekli, hırçınca sordu:

«Yani, benim hep böyle adsız, orunsuz, evsiz, yersiz; ne zaman istenilirse bir işarete hazır, gelip geçici tutkuların buyruklarını bekleyip durmamı mı istiyorsunuz?.. İnsan, birisine uğruna gözden çıkarılacak bir şans önerirken, karşılığında bunun yerini dolduracak bir engeli kal-dirabilmeli...»

Ömer Behiç, giyinmişti; Neyyir, sözlerini sürdürdü:

«Sizin için böyle bir şey düşünme gereğini duymadım. Zararımı ödeme olanaklarından hiç biri sizde yok ki!.. Kaldırabileceğiniz engelin arkasında karınız, eviniz, çocuklarınız var. Üstelik, şimdi beni burada bırakıp yine onlara koşacaksınız. Bunun için sizi kınamaya bile yetkim yok. Onlara gitmek hakkınızdır, görevinizdir. Bunları bilerek size geldim. Sizden ne beklenecek bir umudum, ne gerçekleştirilebilecek bir amacım vardı; size gelirken yalnız bir şeyi düşünüyordum: Sizi!..»

Genç kız konuşurken hırçınlığının içinde öyle bir içtenlikle titriyordu ki Ömer Behiç, bunun etkisinde kalmaktan kendisini alıkoyamadı. Bir adım attı, karşısında

KIRIK HAYATLAR

309

c |»

durdu ve bu yaratığı hemen şurada gırtlığından tutup boğmak mı, yoksa yine onu kollarının korkunç kiskacıy-le sararak yeniden bir kendinden geçiş çılgınlığının derinliklerine birlikte yuvarlanmak mı gerekeceğinde şaşkın, bir dakika sustu.

ikisi de birbirine bakıyordu. Aralarında bu dakikanın çok değişik bir alinyazısı anı olduğuna inanan kaygılı bir bakış vardı. Ağzlarından çıkacak bir sözcükle ilişkilerine yeni bir biçim verilecekti. Ömer Behiç'-in kafası, bir bulut içinde çeşitli olasılıkları kavradı. Ondan ayrılmak, kaçmak, onu bir daha görmemek, şimdi burada onarılamayacak bir yıkım bırakarak yaşamının bu çıbanını deşmek; evet, bu acının içinden bir kurtuluşla fırlayıp çıkmak ya da büsbütün onun olmak ve yaşamını sonuna kadar artık bir daha suyun üstüne çıkılamayacak bir dalışla daha çok, daha d«rin bataklığa saplanmak.

Bu değişik çıkar yolun niteliğini saptamadan, Neyyir'-in yalnız kendisinin olmasını amaçlayan bir şey düşündü.

«Demek, Mısır'a gideceksin..»

Neyyir, başını salladı:

«Bilmiyorum, belki burada kalacağız, belki oraya gideceğiz, belki birçok yer dolaşacağız.»

Sonra güldü ve daha yumuşak bir sesle ekledi:

«Kuşkusuz, Bebek'te bir yalımız olacak ve yılın büyük bir bölümünü orada geçireceğiz.»

Az kaldı Ömer Behiç'in ağzından, «Sen yalı mı, köşk . mü istiyorsun? Bunları sana verebilirim!» diyen, ama nasıl yerine getirilebileceği düşünülmeyen sözler çıkacaktı. Buna karşılık yalnız boğuk bir hırıltı içinde alay etmeye yeltenen bir «Güzel!» sözcüğü çıktı.

Neyyir, birden sedirden atladı, çıplak ayaklarının üstünde yükseldi, iki elini Ömer Behiç'in omuzuna koydu ve

310

KIRIK HAYATLAR

derin bir bağlılığın ta ruhundan gelen kendini bırakmış-lığıyla:

«Görüyorsunuz, küçük Neyyir hep sizin olacak!» dedi.

Ömer Behiç, yine dargındı:

«Beni bırak, gideyim!» dedi.

Genç kız onu bırakmadı, daha çok kalması için yalvardı :

«Bana ne söz vermiştiniz?» diye sordu, «Giysimin denemesinde bulunmayacak mısınız?»

Ömer Behiç, başını salladı:

«Gitmek zorundayım!»

Neyyir, ellerini çekti:

«Evet, doğru.. Evden sizi beklerler» dedi.

Onun evine, eviyle ilgili yaşamına şimdiye dek en küçük anlamlı bir sözle bile değinmeyen genç kızın dudaklarından işte şimdi üçüncü kez bu sözcüklerin dökülmesi, Ömer Behiç'e anlaşılabilir bir sıkıntı veriyordu. Kafasında bu günah yaşamıyla tertemiz yaşamı arasında gerili duvarda delikler açıldığını, birinden öbürüne kirli bir şeyler aktığını sandı. Bu iki yaşam, kuruntusunda birbirinden ayrı ve bütünüyle başlı başına iki karşıt dünya ekseninde dönen bu iki ömür alanı, Neyyir'in ondan söz etmesiyle birbirine karışacak, birinin günah pisliğinden ötekini temizliğine damlalar sıçrayacak diye ürktü.

«Yalvarırım, bana evimden, karımdan, çocuklarımdan konuşma! *» diye bağıracaktı. Sonra bunun ne ağır bir aşağılama olacağını düşünerek, yalnız:

«Leylâ hasla!» dedi ve birden çocuğun hastalığını buradan kaçmaya sudan bir neden gibi kullandığına acınarak daha fazla konuşmadı.

Bütünüyle açıklık kazanamayan, ama için için kaynayışı gizlenemeyen bir dargınlıkla birbirlerinden ayrıldılar.

A GUSTOSUN en sıcak günlerinden biriydi. Vedide, *» sabahtan beri her zamandan çok içine baygınlıklar getiren bir sıkıntıyla eziliyordu. Leylâ'nın son hastalığından beri onu bir türlü bırakmayan bir iç sıkıntısı vardı. On beş gün, ne olduğu bilinemeyen bir hastalığın otuz sekizden alarak kırka kadar götüren ateşleriyle savaşımlardı.

Karı koca, anılarını Leylâ'nın geçirdiği en küçük hastalıklara kadar döndürerek, bu niteliği

anlaşılamayan ateşe bir ad koyabilmek için güvendikleri tüm doktorların görüşünü alarak uğraşmış, çırpınmış; bir gün ölümün kara gölgesini başlarının üstünden kovamayarak dakikadan dakikaya gerçekleşebilecek bir yıkımın korkusuyla titreyerek, on beş günün her saatini bir cehennem acısı içinde geçirmişlerdi.

Düşüncelerine başvuru tüm doktorlar, «Kimbilir, belki kör kalmış, açığa çıkamamış bir hastalık ateşi» derler, dudak bukerler ve sonra, «İyi! Böylelikle geçirilmiş oldu» diye ekleyerek, «Çocuğu besleyerek, gezdirerek, hava aldırarak güçlendirmeli!» öğüdünü unutmazlardı.

Yine bir gün kendiliğinden ateş durup da Leylâ silkinip çıkınca, onda ne zamandan beri sürekli bakım sonunda sağlık ve güç adına toplanmış ne varsa hep birden erimiş akmış, derisiyle kemikleri arasında kasları çürük bir meyvanm eti gibi yumuşayıp dağılmıştı. Çocuk, sarı ve donuk bir yüzle, cansız ve neşesiz gözlerle, yalnız kemikten sanılan alnında gereğinden fazla uzun görünen kaşlarının çatılmış durumuyla, hiç bir yiyeceği severek almayan, ne önerilse tiksinen güçsüz bir mideyle, merdivenlerden çekinerek oturup oynanan oyunlar arayan ve

312

KIRIK HAYATLAR

beş on dakika böyle üşene üşene, oyununa katılan İsmet'-in ya da JDilşad'm yakınmaması için isteksizce parmaklarını oyuncaklarında gezdirdikten sonra yorularak başını koyup yatmaya sürükleyen bir gevşeklikle, hastalığın etkisinden bir türlü kurtulamamıştı.

Vedide, Leylâ'yı her gün iki saat gündüz uykusuna yatılıyordu. Biraz önce de onu, yine yeşil pancurları kapalı, camları açık odadaki yatağına yatırmıştı. Çocuk, oynarken annesinin yanında gezinmesini, yavaş sesle, ninn,i mırıldanırca tüküler söylemesini isterdi. Vedide'nin yanında bulunduğunu gösteren bir belirtisi ve varlığı olmazsa uyuyamazdı. Her zamankinden çok annesine düşkün olmuştu. Annesini yalnız kendisiyle uğraşır görmek istiyordu. Onu babasından, herkesten, özellikle Selma'dan esirgiyor, kıskanıyordu.

Genç anne, mutfakta çalışanlara bakmak, ev işlerine ilişkin buyruklar vermek, yemekte kocasına eşlik edebilmek için ondan izin almak zorundaydı. Yalnız kalınca Leylâ; susar, dargın bir görünüş alır, çok kez sudan bir neden öne sürerek yatar, gözlerini kapar, sanki annesi orada olmazsa kendisini öldürecek belirsiz bir çekincenin görüntüsünü görmemek için dışla ilişğini keserdi.

Vedide, yine orada bulunduğunu belli etmek için yavaş bir sesle şarkı mırıldanıyor ve odanın yarı aydınlığında pek seçemeyen gözleriyle dikiş dikiyordu.

Vedide'nin sesi yoktu, ama öyle, kendi kendine, hafif bir sesle mırıldanışları olurdu. Bu; içinde, ruhunun gizli köşelerinde mırıldanan, sevinçlerini, daha çok anlatılamaz acılarını dile getiren, eşlik eden bir şeydi ki,, ne zaman dışardan biri duysa çabucak susar, kendi kendini ele vermekten utanarak saklanırdı. Böyle zamanlarda en çok kocasından sıkılırdı. Ömer Behiç kaç kez Vedide'ye böy-]ı-ı» >nrkı mırıldanırken raslamıştı. Genç kadının yüzünü

KIRIK HAYATLAR

313

çabucak kırmızı bir ateş kaplar, yarı gülerek, yarı utanarak:

«Aman siz de, nereden çıktınız?» diyerek bu utanılan şeyin ayıbını kocasına yüklerdi.

Ömer Behiç, kaç kez yalvarmıştı:

«Şu sesini bir kez duyayım, yetişir!..»

Bu, hiç bir zaman gerçekleşmemişti.

Vedide, kendi kendine bile şarkı söylerken o kadar yavaş, o kadar içtendi ki, bu ses bir iniltiden öteye geçmez, hiç bir zaman açıklık kazanmazdı. Şimdi yine öyle söylerken ruhu, bir ağlama gereksinliğiyle eriyordu.

Vedide, şimdi de, sözleri pek anlaşılmasın, ne zaman mırıldansa kendisine ağlama isteği veren bir şarkısını söylüyordu: «Bak ne hale koydu bu bahtı siyah...»* diye mırıldanıyor ve «Bahtiyar olmak ne güç âlemde ah» nakaratını inlerken kendisine acıyan, kendi yasının üstüne bir ağıtın yanıp yakılan iniltilerini döken bir sızlanışla avunuyordu. Ancak sürdüremedi, boğazında düğümlenen bir şeyle birdenbire boşandı ve elinden dikışı atarak sessiz, hıçkırıksız, ama bol bol taşan yaşlarla ağlamaya başladı.

Ağlarken kendi kendine, «Yine gözyaşlarıyla iyileş-tirme yöntemi!» dedi.

Gülmek, bu gözyaşı selini anlamsız bulmaya çalışarak onunla alay etmek istedi. Ama yapamadı, ağlamasını yerinde görüyordu. Sorulsaydı, açıklayamayacaktı, ancak ağlamakta çok haklı olduğuna iyice inanıyordu.

Leylâ'nın hastalığıyla savaşırken usanmak bilmeyen bir güç göstermişti. Ne bir an sarsılmış, ne de bir damla gözyaşı gelip onu savaşının arasında bitkin bırakabilmiş-

* Hacı Arif Bey'in (1831-1884) bir şarkısı.. Usulü ağır aksak, makamı hicazdır. O dönemin tutulan bir sarkışıydı, şimdi radyolarımızda pek seyrek çalmıyor.

III

314

KIRIK HAYATLAR

ti. Ama ateş durup da uğraşı bitince, onu yakalayıp bir dakika bile salıvermeyen bir tehlike kaygısı, ikide birde, bir gün gerçekleşebilecek bir uğursuzluğun peşin ya-sıyla gelip onu tutar, çoğunlukla böyle, Leylâ, süzgün ve donuk sarı yüzüyle, düz saçlarının arasında cansız sanılan alnının üstünde yabancı bir gölgeyle uyurken, bir köşede, ezerek acıdan kıvrandırır.

Bu acının içinde yaşayan yalnız Leylâ'nın öleceği olasılığı mıydı?

Vedide, bunu gereğince çözümleyemiyordu. Ancak onunla başlayan bu gözyaşı bunalımı bir an içinde daha genel bir anlam, daha geniş bir halka oluşturarak tüm yaşamını, evini, özellikle kocasını kapsıyordu. Ta ruhunun içinde, kendisini sarmış görünen mutluluk

nedenlerine karşı, bu dış görünüşleri yalancı, aldatıcı sayarak onların arkasında, bir ucunu kaldırıp gerisindekileri görme olanağı bulunmayan bir perdeyle gizlenmiş yıkımların ve savuşturulması elde olmıyan sıkıntıların varlığına inanır gibiydi.

Kendisine mutsuz, kazaya uğramış gözüyle bakıyor ve sonra çok sevilen birinin kendisince bilinmeyen yıkımına ağlayan bir dost duyarlığı ve sevecenliğiyle bu mutsuzluğun, bu kaza kurbanının üstüne acınma yaşlan döküyordu.

Böyle ağlarken kendisini suçüstü yakalayarak kocasının her zamanki şakasını yineler, «Gözyaşlanyle iyileştirme yöntemi» deyimini aklından geçirir, bununla gülüp yasından kurtulmaya çalışırdı.

Ama bir süreden beri ruhunun eziyeti, bu yolun iyileştirici gücüne karşı direniyor, inatçılık ediyordu. Üstelik, kocası bile şimdi onu ağlamış, gözleri kızarmış görünce şaka yapmaya yüreklenemiyor, görmemiş gibi uzaklarda dolaşmak için sudan nedenler yaratıyordu.

Uzaklarda...

KIRIK HAYATLAR

315

Evet, şimdi onunla olabildiği kadar az yalnız kalıyordu. Üstelik, birlikteyken bile onun uzaklarda kalan bir ruhu, uzaklarda dolaşan bir görünümü vardı ki, karı kocanın arasına nasıl olup da açıldığı bilinemeyen bir aralık koyuyordu. Ara sıra, sessiz zamanlarında duygularını ayıklamak ister, ağlayıp sızlamak için yersiz nedenler yaratan bir çocukla konuşurcasına kendi kendine tüm mutluluk nedenlerini sayarak öğüt verirdi. Bu yol her zaman çok yararlıyken şimdi onu inandırmaktan çok uzak kalıyor, tersine, bu içten gelen öğütlere ayaklanan bir ses yükselerek:

«Ama görmüyor musun, kocanı görmüyor musun? İnsan öldürmüş gibi bir korkuyla senden kaçan, saklanan bu adamın gizli bir aldatışını sezmiyor musun?» diye bağıyordu.

Bu, gerçektir;" kuşkuya olanak yoktu. Kocasıyla arasını açan bir neden vardı ve bu neden ancak o türden bir şey olabilirdi.

İşte, dört aydan beri, ta yeni yuvalarına, bu mutluluk köşesine, ne yazık, o kadar özenip süslenen bu son emel durağına gelemeden beri, onun ta küçük yaşından başlayarak en büyük sevinçlerinin arasında korkutarak kıvançlarına bir ürküntünün çarpıntılarını karıştıran tehlike düşü gerçekleşmiş, mutluluklarını en tatlı bir zamanda gelip ağlamıştı.

Kaç kez kadınlık içgüdüleriyle kocasının ceplerini karıştırmak, yazımasasını yoklamak, anahtar uydurmak istedi! Kaç kez eve gelen hastalanna bakarken onu gözetlemek; dostlarını, özellikle Bekir Servet'le konuşurken kapıdan dinlemek için yanıp tutuştu! Ama onurlu yaratılışı bu yolların bayalığmdan öğrenir, bir yandan da içinden bir korku:

«Ya gerçeği yansıtacak bir kanıt bulursan, ya kuş-

316

KIRIK HAYATLAR

kunun avuntusundan bile seni yoksun bırakan bir ize ras-larsan?.. Evet, o zaman ne yapacaksın?» diye bağıyordu.

Kocasından öç alma biçimlerini düşündü. Evet, ne yapacaktı?.. Boşanma!. Bunu çirkin, bayağı buluyordu. Çocuklarını alıp kaçmak., ya da evin içinde kendini silerek, onunla her türlü ilişkiyi keserek bir köşeye büzülüp hep dargın kalmak; üstelik, evet, üstelik kendini öldürmek...

Bu değişik öç alma biçimlerinin tümü de kendini ilgilendiren bir zavallılık, bir umutsuzluktu. Ve düşünde kendini o durumlara sokarak onların çok acı koşulları içinde yaşatırken kendi kendisine daha çok acıyarak, birdenbire boş yaşlarla boşanırdı.

Kocası şimdi ona, «Ne düşünüyorsun?» ya da «Neden ağladın?» demiyordu. Belki de onun ağzından çıkacak bir yanıt karşılık bulamamak korkusuyla, yaptıklarından söz edilmesine olanak verebilecek konulara değinmeyen suçlulara özgü bir çekinme duygusuna uyararak, hiç sormuyor, yanından kaçıyordu.

Artık sevişmiyorlardı bile... Onu öperken dudaklarında bir çekingenlik vardı. Karı koca, çocuklarının hastalıklarında yine birbirlerine daha çok sokulma gereksinimini duyarken, bu kez, Leylâ'nın son hastalığında, bugün çocuk, bitkinliğinden ince bacaklarının üstünde titrerken, o hep uzaklarda dolaşan ruhuyla, çevresi donmuş bir havayla çemberlenmiş gölge durumuyla, sanki kendi bulunmuyormuşcasına, duruyordu.

Kaç kez Vedide, kocasının kendisini aldattığına öz bakımından kesinlikle inandıktan sonra, bu inancını daha da genişletmek istemiş, «Acaba kiminle?» diye sormuştu. Buna bir karşılık verebilmek için çeşitli yüzleri gözünün önünden geçirmeye gücü yetmeyerek aramayı bırakmış, üstelik bu acı kanısına bir kaçamak bularak, «Belki ortada yalnız bir bunalım var, kendi kendine çekişme var, belki yarın üstesinden gelinecek bir savaş var» diye bir umut kapısı aralamıştı.

KIKIK HAYATLAR

317

Öyleyse, her şeyi doğal akışına bırakmak, hiç bir gerçeğin önüne çıkmamak, zamanından önce olayı kar-şılanmk gerekliydi; beklemeliydi.

İçgüdüleşmiş alışkısıyla, yaratılışının ağırbashlıyla, tutumunun sağlamlığıyla o kadar uyuşan bu siyasa biçimi ona yeniden güç veriyordu. Ve bu görüşe bağlı kalma konusundaki güçlü kararı, onu ruhsal çöküş içinde taze bir yaşamla dirilterek, yine erdemli ve her şeyi Tanrı'ya bırakmış, çocuklarıyla, özellikle her dakika onun tinsel dayanıklığına gereksinmesi olan Leylâ'sıyla uğraşmaya yeterli gücü buluyordu.

Evet, izlenecek en doğru yol buydu; ama gerçek ondan önce davranır da bir gün, en umulmayan, en beklenmeyen bir dakikada kocasının aldatışı, bir kuruntu değil, bir olay olarak karşısına dikilirse, evet, o zaman ne yapacaktı ?

Bu soruya karşılık veremez ve kendi kendisine, elleriyle kıvrınarak:

«Evet, o zaman ne yapacağım?» derdi.

Bir gün az kaldı, bu gerçeğin karşısında bulunuve-receğinden korkarak, ta bir uçuruma düşmek üzereyken birden duruvermiş bir insanın korkulu çarpıntısını duydu.

Son hafta içindeydi. Üç beş günde bir gelerek Leylâ'yı yoklayan ve her gelişinde Ömer Behiç'e Müzzan'la evlenme olasılığının biraz daha arttığını bildiren Bekir Servet, en sonunda kesin kararını alarak gelmişti. Ömer Be-hiç, evlenme yaşamına doğuştan düşman arkadaşının bu iç değişikliğinden Vedide'ye sırasıyla bilgi vermemişti. Konuya değinirse, kendi gizli yaşamıyla bağlantı kurulabilecek bir yol açmaktan çekinmekle başlamış, nasılsa bunu gizleyio durmuş, yalnız son kez, artık iş kesinlik kazanınca, daha fazla susmaya olanak bulamayarak, bir gün yemekte, önemsizce:

«Bilmiyorsun! Bekir Servet evleniyor!» demişti.

31Ö

JS.1K1JS. HAIÄJLAK

Vedide, kuşkulu bir durumun yasalık ve törensellik kazandığı kanisiyle sevinerek:

«Ne iyi!» demişti.

Ömer Behiç, tabağına bakarak:

«Evet, çok iyi bir evlenme yapıyor» diye karşılık vermişti, «Talat Bey'in boşadığı kadınla, Müzzan'la...»

Şaşkınlıktan Vedide'nin ağzı bir süre açık kalmıştı. O zaman aralarında geçen kısa ve çabuk konuşma, bilinemez neden, demir bir kalemle kafasına kazılmış kaldı:

«Nasıl?. Ben, Veli Bey'in büyük kızıyla evleniyor sanmıştım da sevinmiştim. Kendisini, üstelik o zavallıyı kurtarıyor diye...».

«Veli Bey'in büyük kızı, Talat Bey'le evlenmemiş miydi? Unutuyorsun, Vedide..»

«Öyleyse, bu bir değış-tokuş demek.,.»

«Belki!.. Ama sen yine sevinmeni sürdürebilirsin. Çünkü bu evlenmeyle yine iki kişi kurtuluyor sayılır. Üstelik Nebile'yi de hesaba katarsak kurtulan üç oluyor.»

Birden Vedide'nin aklına, iki ay önce bütün istanbul'da şaşılmaya değer bir olay olarak çalkalanan bu evlenme tüm ayrıntılarıyla gelmiş ve bir dakika önceki unu-tuşuna gülerek:

«Gerçekten! Oysa ben neler düşünüyordum?.. Nebi-le'nin, Talat Bey'le evlenmesinden sonra yine eski ilişkisini sürdürdüğü bile söyleniyordu.»

«Halk, her şeyden söz eder ve her şeyden söz edebilmek için çok kez konuları da yaratır. Bence Bekir Ser-vet'e dayatılan bu ilişki, doğruluğundan çok, kuşkulanılacak bir söylentidir.»

Vedide, az kaldı atılacaktı:

«Nasıl?.. Bunu sen söylüyorsun, öyle mi? Ama seri kendin, bundan bana bin kez söz açtın durdun ve yine Bekir Servet'in gerçeği saklamayıp söylediklerine dayanarak...» diyecekti, yutkundu.

Ömer Behiç de bunu söylerken yüzüne bakmıyor, ça-

319

talinin ters yanma bezelye tanelerini toplamak için göz leri tabağında, gereğinden fazla uğraşır görünüyordu Yalnız, içinden gelen bir düşünceyle, Neyyir'den söz açtı: «Öyleyse, küçük için de dolaşan söylentilere pek inanmamak gerekecek. Sakıp Süleyman Bey'den, evlerin-da konuk olan varlıklı Mısırlı'dan, onunla nişanlandığından, Bebek'te bir yalının onarılmasından, döşenmesinden konuşulurken o kadar anlaşılmaz sözler ekleniyor ki...» Kocasının yüzünden kızıl bir dalganın geçtiğini, ellerinin titrediğini iyice görmüştü.

Vedide, karşılık vermiyordu. Birdenbire, kendisi de, sözlerini sürdürürse asıl ruhunu kemiren şeyin izleri an-laşılacakmışcasına tümcenin arkasını getirmeye güç bulamadı. Konuşma, burada kesilivermişti!

Bu konuşma Vedide'nin kafasına bir sorunun çengelini takmıştı; Acaba?..

İkide birde, kocasını düşünürken, onun bütün tutum ve davranışlarını yorumlamaya çalışarak izlerken hep bu soru, çengelini daha çok batırıyor, onu bağırtacak kadar acı vererek daha derinlerde sızlanıyordu: Acaba ?...

Ah, bu yalnız bir uğraşının bunalımından başka bir şey olmasaydı! O, bu boğuşmanın içinden utku kazanarak çıksaydı! Ve bir gün yeniden kendisine döndükten sonra, ona sevgi ve bağlılığının her şeyin üstünde olduğunu bütünüyle inandırarak gelip dizine yatsaydı!.. Hiç konuş-masaydı, gerçeği hiç söylemeseydi; yalnız orada kana kana ağlasaydı... Ve yavaşça ellerini alarak, işlenmemiş bir suçun yalnız boğulan düşüncesini bağıslattırmak için onları öpseydi, öpseydi!.. Bununla ne kadar mutlu olacaktı! Ona bir söz söylemeyecek, ancak bu dönüşü ruhunun en duygulu bir noktasına mutluluğunun yaldızlı bir kanıtı gibi saklayacaktı. Ne mutlu, ne mutlu olacaktı!..

Ve bunları düşünürken yine içten gelen mınıltısıyla, «Bahtiyar olmak ne güç alemde âh..» diye yineliyordu.

Mutlu olmak için başka neye gereksinliydi?.. Birden bakışları uyuyan Leylâ'yı buldu ve yüreğinde sızlayan bir acıyla, işte altı haftadan beri, o inatçı ateş geçtikten sonra, daha bir türlü sağlığa dönemeyen çocuğu düşündü.

Babası da şimdi onun çevresinde umutsuzlukla dönüp duruyordu. Kocasını, tüm korkularını kendisine söylemiyordu, kuşkusuz.. Bir ona, bir Leylâ'ya bakar, sonra gözlüklerinin altındaki gözlerini göstermemek için, kaçardı.

Bir gün Leylâ'nın rafadan bir yumurtayı uzun uzun yalvardıktan sonra almasını sağlamış, ama yediğini hemen çıkardığını görerek derin "bir ezginlikle odadan ayrılmıştı. Vedide, kocasını izlemiş ve onu odasında, dirseklerini yazımasasma dayamış, başı ellerinin arasında, hiç-kıra hiçkırığa ağlarken bulmuştu.

Leylâ'nın böyle yiyecek almıyan, zorla verilen şeyleri hiç bir çabaya, hiç bir atılıma zorunluk duymaksızın çıkaran bir mide güçsüzlüğü vardı ki, onu sağlığa değil, daha çok korkulu bir sona sürükler gibiydi.

Vedide, yavaşça dikişini bıraktı ve Leylâ'nın yatağına yaklaşarak çocuğuna baktı. Odanın yarı aydınlığında yavrusunun sarı yüzü daha sarı, sanki yeşil görünüyordu. Alnının genişliğinde, kaşlarının şakaklarına doğru aşırılıkla giden uzunluğunda, yüzünün geueğinden fazla süzgülüğünde öyle bir şey vardı ki, insanı çocuğun gözle görülemeyen bir bozukluk geçirdiği sonucuna vardırırdı. Ve işte başta babası, bütün doktorların ellerini güçsüzlükle oğuşturılmaktan başka yapabilecek bir şeyleri yoktu.

Sonra, o her zaman tüm insanlar için incelik ve yumuşaklıkla yoğrulmuş ruhunun tatlılıklarını saçan Leylâ'da şimdi çevresini kırmaya, incitmeye doğru kayan bir titizlik ve hırçnlık vardı. Annesinden başka neredeyse herkesle dargın gibiydi. Kimseyle oynamak, kimseyle konuş-

mak istemiyor, artık evdekilerini birer birer sayarak sevdiğini söylemiyordu. Babasına zorla dayanıyordu.

Tümünden çok da Selma'ya takılmıştı. Ona amansız, acıma bilmeyen bir düşmanlığı vardı. Ne zaman Selma'yı gülerken, oynarken, odaya bir kasırga gürültüsüyle girerek koşarken görse, yaşının üstünde bir alayın ağılarını saçarak ona sataşır ya da darılarak, kendisine çok yakışan «Kadın Nine» davranışıyla çıkışırdı. Ve öyle sataşıp çıkışırken annesinin kendi yanını tutmasını, onunla birlikte Selma'ya düşmanlığını göstermesini isterdi.

Vedide, yavaş yavaş iki çocuk arasında ayrı bir işlem yapmaya zorunlu kalmıştı. Birkaç kez böyle Leylâ'yı sevindirmek için Selma'ya karşı açıkça haksızlık ettikten sonra, vicdan acısını susturabilmek için onunla gizli bir anlaşma yapmak istemişti. Ama Selma'nın mantığında bu anlaşmayı benimseyecek kadar sağlamlık yoktu. Bu yüzden çocuğu elden geldiğince kendilerinden, böylece Leylâ'dan uzak tutuyorlar, onu halasının odasında yatırıyorlar, onunla birlikte her gün yapıya gönderiyorlardı.

Bugün yine Müveddet Hanım Selma'yı almış, İsmet ve Dilşad'la birlikte oraya götürmüştü. Görümcesinin günden güne artan bir tezliğı vardı ki, yapının başında bulunursa işçilere daha çok çaba aşılacağı kuruntusuyla kendini avutuyordu.

Vedide, görümcesiyle çocuklar arasında doğan bu yeni durumdan sonra başka bir şey daha görüyordu: Meved-det Hanım'da, Selma'ya bakmak görevini genişleterek buna bir koruma, belki bir sahip çıkma rengi vermeye çalışan eğilimler belirmişti. Onu odasında yatırmakla, sokağa çıkarmakla başlayan ilişki, çocuktan yoksun geçen yaşamında kısırlığa yargılı duyguların; tıpkı uzun süre üstünde duran bir taşın yetiştirme gücünü önlediği bir

Kınk Hayatlar — F. 21

toprak parçasının birdenbire güneşe çıkması gibi, geliş meşine ve tohumların sürüp filizlenmesine yol açmıştı.

Meveddet Hanım, bencil bir özenle Selma'yı kendisine yakınlaştırken başkalanndan uzaklaştıramaya çalışan ruhsal bir susuzluğun etkisiyle ne zaman iki kardeş bir anlaşmazlığa düşse de Vedide, aralarındaki gizli anlaşmayı belirten bir göz kırpmasıyla Selma'yı dayanmaya ve susmaya çağırırdıktan sonra Leylâ'nın yanını tutsa, hemen Meveddet

Hanım'da bu oyuna katılmayan ağırbaşlı bir tutum belirir, açıkça Selma'ya:

«Buraya gel, kızım! Biz kendi odamıza gidelim!» der; hastalığına saygı göstererek Leylâ'ya karşı açık açık azar-layıcı bir dil kullanmamakla birlikte, bakışıyla, duruşuy-le onu ayıplar, Selma'yı koruyan bir anlam belirtirdi.

Üstelik, Leylâ'yı gereğinden fazla şımartılan, baba ve annenin öbürünün zararına fazla sevilen seçkin çocuğu; Selma'yı da tersine, haklan tanınmayarak acınacak duruma düşürülmüş bir zavallı yerine koyabilmek ve bu eşitsizlik, haksızlık sorumluluğunu neden olanlara daha büyük ölçüde yüklemek için Leylâ'nın hastalığında onlann gördükleri tehlike ve önemi doğrulamaktan çekinirdi.

Kaç kez, kardeşinden çok Vedide'yi belirtmek isteyerek Meveddet Hanım:

«Çocuğun gereğinden fazla üstüne düşüyorsunuz. Kendi başına bıraksaydınız şimdiye dek çoktan eski durumunu bulurdu, özellikle bu ilaçlar! Gerçekte çocuğun midesini onlar bozuyor» sözlerine benzer düşünceler ortaya atmıştı.

Hastalığın uzamasının sorumluluğunu Vedide'nin aşın kuruntusuna dayandıran îüşünce biçimini sezmemek de olanaksızdı.

Vedide, bunların tümünü görüyordu. Üstelik, Selma'ya sahip çıkarak alıp odasına götürüşlerinde hala ile çocuk arasında kendi yokluğunda geçebilecek sahneleri bile

XVAXVXXV il/i JL /

ÖZÜ

kafasında canlandırmırdı. Bir süreden beri görümcesinin odasında Setma için birer çekicilik taşıyan şeylerin yığın yığın biriktiğini biliyordu: Oyuncaklar, şekerlemeler, meyveler, kurdeleler, danteller... Ara sıra bunlann eskilerinden, bozuklanndan —bir iyilik olarak— Leylâ'ya da verilirdi.

Leylâ, ne zaman böyle kınk bir oyuncakla ya da sökük dantelle ödüllendirilse, ağırbaşlı «Kadın Nine» davranışını takınır, kaşlarını çatar, hastalıktan beri gittikçe sertleşen alışkanlığının ekşiliğinden teşekkürle gelebilecek bir sözcüğü ya da bir gülümsemeyi bulup çıkarmı-yarak, getirilen şeyi gevşek parmaklarıyla, bir yoksulun önemsiz armağanını geri çevirmemek iyilikseverliğini gösteren bir sultan hanım davranışıyla alıp yatağının öteki yanına koyardı.

Leylâ'nın Meveddet Hanım'a sanki bir düşmanlığı vardı. Bakışında, ona, karşılık verişinde, ateşini yoklamak için elini başına koyarken izin verişinde öyle açıkça bir soğukluk vardı ki, Vedide kaç kez yumuşak olmasına önem verdiği sesiyle:

' «Leylâ! Halana niçin öyle davranıyorsun? Beybaban sana gücenmez mi?» demişti.

Leylâ, «Ben ne yaptığımı biliyorum!» demek isteyen bir gülümsemeyle, karşılık vermek istemezdi.

Bir gün de halasının açıktan açığa Selma'yı tuttuğunu gördükten sonra, tüm duygularını annesine şu sözcüklerle belirtmişti:

«Anne! Bu kadın da nereden geldi başımıza?...»

Vedide:

«O nasıl söz öyle? Sana bunu hiç yakıştıramadım, Leylâ!» diye çocuğu susturmuştu.

Ama bu söz kendi düşüncesine o kadar uygundu ki, içinden, böyle düşünen yavrusunu, «Ah! Canım kızım, ah!» diye okşamaktan da kendini alamamıştı.

Evet, nereden gelmişti bu kadın başlarına?..

Vedide de ne zamandan beri bunu düşünmüştü. Önce Şakir Bey'in ölüm haberi gelince yeryüzünde yapılmış kalan görümcesi için derin bir acınmayla üzölmüştü. Sonra üçüncü bir kişinin gelip yeni yuvalarına yamanmasına da yüce bir esirgemezlikle katlanmıştı. Yaşamı onun için dayanabilir duruma getirmek isteğıyle elinden geleni yapmaya kesin kararı vardı. O zaman Ömer Behiç kendisine, «Ah! Melek karıcığım... Bir evde bir görümce ne demektir, bunu şimdiden anlayamazsın!» dedikçe o, «Ne olursa olsun, mademki bu bana bir görevdir, bunu yüreğime sev-dire sevdire yapacağım» diye düşünürdü.

Daha o zamandan bunu anlamıştı ve bütün iyi dileğine, cömertliğine, her şeyi bağışlamaya ve hoş görmeye çalışan kalp inceliğine karşı artık bu üçüncü kişinin kendisiyle kocasının arasına bir geçimsizlik çizgisi çeken bir öge olduğuna her gün biraz daha güçlenen bir kanıyla inanmıştı. Bununla birlikte, şimdiye dek gelinle görümce arasında değil bir çekişme, bir konuşma bile geçmemişti. Kök bakımından ikisi de iyi bir özden yoğrulan, ikisi de görgü kurallarının dışına çıkmamak için kendilerini sürekli denetim altında tutan bu iki varlığın arasında öyle çözümlenemez çapraşık çatışmalar meydana geliyordu ki, günden güne aralarına gittikçe genişleyen bir uzaklık konuyordu.

Ve bundan Vedide'nin ruhunda kocasına karşı duyulmaması olanaksız bir öç doğuyordu. Genç kadın bu konuda ne kadar haksız olduğunu biliyor; ama görümcesi-nin açığa vurduğu bütün düşmanlık belirtilerine dayanmaktan ve katlanmaktan, sessizlikten ve susuştan, yumuşaklıktan ve gülümsemeden oluşan karşı bir silâh kullanmak kararından bir an bile caymıyordu. Ancak bu zor tutumun her uygulanışında ruhunu ezen acidan kocasına

KIRIK HAYATLAR

325

da bir dargınlık payı ayırmamak elinde değildi. Kendi kendine:

«Niçin? Onun ne suçu var? Tüm sorumluluk raslan-tının, olayların değil mi? O, her olup bitende davranışımı gözleriyle alkışlamıyor mu? Sevgisinin, benden yana çıkan ruhunun güvencesini vermiyor mu? Öyleyse...»

Evet, öyleyse ona neden gizli bir düşmanlık duymakta kendini haklı buluyordu? Hayır, hak bulmuyordu, ancak bu duyguyu önlemek de elinden gelmiyordu. Üstelik bir kez, bu son günlerde Ömer Behiç ona düşüncesini yalnız gözleriyle değil, sözleriyle de belirtmek istemişti:

«Vedide» demişti, «Senin bir melek gibi dayanıp katlandığını bilmiyor değilim. Aylardan

beri en küçük ayrıntıyı kaçırmayan bir gözle izliyorum. Ve her zaman da sana olan beğeni ve saygı duygularım bir kat daha güçleniyor.»

Karı koca, bu sözlerden sonra birbirlerine bakmışlardı, ikisi de, bu tümceyle uyanan sevginin, taşkın bir aşk atılımıyla uygulanıp uygulanmayacağını bekleyen bir umut anı geçirmişti. Ne yazık ki, onları birbirinin kollarına atan böyle bir neden, daha çakıp tutuşmaya zaman bulmadan sönen bir kibrite benzedi; sanki bilinemeyen bir ağızdan kötücül bir soluk çıkararak üfledi.

Vedide, kocasıyla bu konunun açıklanmasından doğacak sakıncaları sezen bir anlayışla hem onu susturmak, hem de kocasına gizlenmiş yarı şaka bir yakınmanın ağısını vermek için yanıtladı:

«Kendimde beğeniye de, saygıya da fazla hak kazanmış bir durum görmüyorum. Yalvarırım, bana bundan hiç söz açmayınız.»

Bu dileğinde çok içtendi. Kocası bu konuda onu güçlendirecek ya da yalanlayacak bir dil kullanmayı sürdürürse kendisini tutamayacağından, yüreğinin üstüne o za-

326

KIRIK HAYATLAR

mana dek susmak kararının kiliti altında birikip duran öçlerini püskürmeye zorunlu kalacağından korkuyordu.

Evet, artık kendi kendine gerçeği saklamayıp söylüyordu: Görümcesine, görümcesinden sıçrayarak kocasına uzanan gizli bir düşmanlığı vardı. Belki bu biraz haksız, usa yakın nedenlere dayanmayan bir gizli düşmanlıktı. Bunu yargıya vurma gereğini bile duymuyordu. Yargıla-saydı da tersine karar vermeye zorlayacak bir sonuç alsaydı, yine bunu böyle olmaktan kurtaramayacaktı.

Önce, uzaktan, yeryüzünde yalnız kalmasına acınan Meveddet Hanım, yakından görülüp tanındıktan, bir çatı altında ve bir sofrada birlikte yaşandıktan sonra, o kadar kendisini düşünen, başkalarına bir sevgi payı ayırmaktan öyle uzak bir bencillikle sakat bir durumda ortaya çıkmıştı ki, onu acımaya bile değer görmüyordu. Ömer Behiç'e de yüklenebilecek suç, yalnız onun kardeşi olmasından, onu sevmesinden, onunla bir kandan gelmesinden öteye geçmezdi. Ve böylece yüreğini, kocasının görüntüsüne onun niteliğinden bulaşarak etkileyen yalnız bu olamazdı; onu hem bunun renkleri, hem aldatılmak kanısının kara bulutlan arasından görüyordu. Öç almayı amaçlıyan gizli düşmanlığını katmerleştiren bir etken vardı ve kendisini birincisinden doğacak bir konuşmanın akışına kaptırırsa ikincisinin de kendiliğinden taşıacağı sonucuna varıyordu.

O zaman?.. Evet, o zaman, artık aralarında her şeyin biteceğini biliyordu. Kendi kendisine açıkça sorardı:

«Ya aldatılışımın yalanlanmayacak bir belgesini ele geçirirsem ne yaparım?..»

Ve hemen duraksamadan bunu görmeyeceğine, anlamayacağına, bilmemiş olacağına karar verdi. Kocasının kendisine dönmesini bekleyecekti. Dönmeye gerek gören, gereksinme duyan Ömer Behiç'in kuşkusuz bir pişmanlığı olacak ve karşısında her gerçeği bilirken

onurlu gülüm-

KIRIK HAYATLAR

327

semesiyle bilmezlikten gelen karısından utanacak, bu da ona yeterli bir ceza yerine geçecekti.

Sonunda bu öç alma yolunu bulunca, gönül esenliğine kavuşmuşcasına geniş bir soluk aldı.

İşte, şimdi yine karmakarışık tüm duygularından böyle iç açan bir sonuçla çıkarken, Leylâ yatağında kıpırdandı, gözlerini açtı.

«Uyandın mı, kızım?»

Leylâ, ellerini uzatarak annesini çekti, öptü; kendisini öptürdü. Sonra gözlerini yumarak çatındı.

«Neden öyle çatmıyorsun? Sanırım, aramızda yine bir dargınlık var.»

Kızı, gözlerini daha sıkarak, daha çok çatındı; karşılık verip vermeme gereğini düşünüyor gibiydi; sonra bulanıkça gözlerini biraz açarak:

«Bası ağrıyo...» dedi.

«Başın mı ağrıyor? Biraz fazla uyudun, bu yüzdendir. Kalk da seni giydireyim, kolonyalı suyla şileyim.»

Vedide, bir yandan Leylâ'yı giydiriyor, bir yandan onunla konuşuyordu. Bu son hastalığında başlayan titizlikle herkese karşı hırçın, üstelik gönül kırıcı olan Leylâ, annesine karşı uysal ve yumuşaktı; yalnız onun ellerinde her istenen şeye razı ve hazır, kendine özgü istemi olmi-yan bir bedene dönüşürdü.

Annesine şimdi pek seyrek karşılık veriyordu. Pan-curları açmaya çalışan Vedide, bir ara:

«Başının ağrısı geçti mi, Kadın Nine?» diye soışdu.

Leylâ, geçip geçmediğini kendisi de bilmiyormuşca-! sina, bir saniye, gözleri havada, başını dinledi; sonra karşılık verdi:

«Geçti..»

Şimdi Leylâ, divanın üstüne oturtulmuştu; önüne dikişleri, oyuncakları yığılmıştı. Vedide, «rüşvet» isteyen bir sesle:

328

KIRIK HAYATLAR

«Artık bir bardak süt de içersin» diyerek davrandı.

Odanın kapısında onları bekleyen bir topluluk buldu. Sabriye Kadın, Andelip Bacı ve Ferit'ile Suzidil, tümü oradaydı. Vedide:

«Aa, ne bekliyorsunuz?» dedi.

Andelip Bacı:

«Sizi bekliyoruz, Hanım'ım!» diye karşılık verdi, «Ayıp olmasın dedik de bu yüzden içeri girmedik.»

Andelip Bacı, bu başlangıçtan sonra çok sevinilecek bir haber muştalamak isteyenlere özgü bir davranışla güldü, gözünün ucuyla Suzidil'i göstererek:

«Barış-görüş var Hanım'ım, Suzidil sizin eteklerinizi öpmeden evine gitmek istemedi. Ne de olsa insan iyilik gördüklerinden izin almalı, değil mi? Eğer bana da izin verirseniz Suzidil'i evine kadar götürüyüm de bu gece onlara konuk olayım. Mehmet Ali'yi yeniden güvey koyacağız.»

«Desene Bacı, en sonunda dileğine erdin.»

Andelip Bacı, kıs kıs gülererek kınalı saçlarının lülelerini sarsan bir davranışla başını sallıyordu. Evet, bu ilişki yenilenmesi; Suzidil'in mahkeme koridorlarında gördüğü acıklı şeylere ve Andelip Bacı'nın her ne olursa olsun kocalarla kadınların bir arada yaşaması gereğini aşıl原因an bilgeli öğütlerine borçluydu. Suzidil, ne zaman Şiş-li'ye konuk gelse, Andelip Bacı'yle bir odaya kapanır, saatlerce süren görüşmelerden sonra boşanmak isteğini biraz daha yitirmiş olarak yanından çıkardı.

Suzidil'in Ferit'i hastaneye yatırıp boşanma davası açmak için kentteki o tanıdık evine yerleşmesinden sonra Mehmet Ali, Ömer Behiç'in evine gelerek pişman ve yumuşak ya da hırçın, karısıyla arasını bulmalarını isterdi. Ömer Behiç, bunlardan birinde ona uzun uzun öğüt vermiş, birinde de adamın içkili olduğunu görerek oldukça sert davrandıktan sonra kapı dışarı atmıştı.

KIRIK HAYATLAR

329

O günden beri Hanım'dan ve Bey'den pek yüz bula-mıyan bu karısına acıkmış koca, onulmaz acısını dökebilecek sevecen göğsü, Andelip Bacı'nın erkek sevgisinden yoksunluğunu bir türlü unutamayarak ateşler içinde kavru lan göğsünde bulmuştu. Bacı, Mehmet Ali'yi bodrum kapısından alır, iki yüzlü bir işbirliğiyle aşağıda saatlerce Suzidil'i kandırmanın yollarını arardı.

Bunu tümü biliyordu ve Andelip Bacı'nın karı koca arasında sürekli anlaşma sağlamayı amaçlayan siyasasından belki mahkemeden çıkacak karardan daha iyi sonuç alınabileceğine inanarak onun bu aracılığını önlemezlerdi.

Vedide, Ferit'e baktı, onu okşadı:

«Bu çocuk ne-kadar değişmiş! Sanki yüzüne kan gelmiş, gürbüz bir oğlan olmuş... Demek,

hastaneden çıkardın?»

İçerden, annesini çağıran Leylâ'nın sesi duyuldu. Vedide, Andelip Bacı'ya:

«Haydi öyleyse Bacı, sen hazırlan. Biz de SuzidiPle görüşelim» dedi ve arkasından Suzidil'le Ferit kendisini izledi.

Leylâ, Ferit'e gülümsedi. Aralarındaki bir çeşit huy benzerliği, birlikte bulunmaktan sevinmelerine yol açardı. Onlar birbirlerini anlayan çok iyi dostlar gibi konuşurken, Suzidil de Vedide'nin biraz önce dışarda söylenen sözlerine karşılık verdi:

«Evet, Küçük Hanım'çığım! Çocuğu hastaneden çıkardım. Görüyorsunuz ya, artık dirildi. İki ay ya oldu, ya olmadı, çocuğun yüzüne kan, bacaklarına güç geldi, iyi bakılıp beslenince insan, kuşkusuz böyle olur.»

Vedide^ gözünün ucuyla çocuklara bakıyor, istemeden onları karşılaştırıyordu. Leylâ; sarı yüzüyle, hastalıklı

330

KIRIK HAYATLAR

davranışıyle sanki Ferit'in yanında bir karşıtlık oluşturuyordu, iyi bakılıp beslenmek!.. Yıllardan beri Leylâ için başka bir yol tutulmamıştı ki... Oysa... içi sızlayarak çocuğa bakıyordu:

«Görüyor musun, Leylâ? Çocuklar iyi yiyip içerlerse güçlenirlermiş, koşup oynarlarmış. Suzidil öyle söylüyor» demekten kendini alamadı. Az da olsa, kıskançlığa benzer bir şey duyuyordu.

Bu sırada Sabriye Kadın Leylâ'nın sütünü getirdi. Vedide ayağa kalkarak çocuğuna götürdü ve yanına oturup yavaş yavaş içirirken Suzidü'e sordu: «Demek, sonunda davadan döndün?» Suzidil, anlatmaya başladı:

«Dava mı? Tanrı korusun, Küçük Hanım'çığım! Artık boyumun ölçüsünü aldım. Her gün sabahtan akşama, kadar dayak yemek, mahkemelerde sürtmekten daha iyidir, kuşkusuz..»

Suzidil, her gelişinde davasının yeni bir evresini anlatır, bunu anlatırken de mahkeme koridorlarında görülen, duyulan öykülere yer verirdi. Orada kadın ve erkek, genç ve yaşlı insanlık acılarının binlerce örneği, kimi dayanarak ve Tanrı'ya bel bağlayarak, kimi ağlayıp sızlayarak, inleyip kavgılanarak yaşamlarının çok acıklı yıkımını sürüklerdi. Evlerin kafesleri ardında ilacı bulunmayan onulmaz acılarının içinde çürümüş, yatak odalarının türlü sakat ve kirli gizleri arasında hırpalanıp yaralanmış bedenler, birden beliriveren bir avunma gereksinliyiyle, bir ilaç susuzluğuyla, kötürüm bacaklarını yardım umulan bir türbe penceresinin önüne kadar götürüp yalvaran parmaklarla iplik bağlayan mutsuz sakatlar gibi, son umut ipliklerini getirip burada bir dileğin sonu gelmez alınyazısı dokusuna ilıştırirlerdi.

Dayaktan kırım dökülmüş kadınlar, açlıktan omuzları çıkmış çocuklar, hastalıktan yüzleri oyulmuş güzeller,

KIRIK HAYATLAR

331

zamanından önce ölmeyi düşünen genç kadınlar, aldatılmış aşklar, tanınmamış haklar, tüm o insanları birbirinin acımasızlığına ve incitecek davranışlarına kurban eden nedenler, hep birer birer bu koridorlardan geçerek ya kurtuluş, ya yardım, ya geçimlik dilenen suçsuzluklarını sererlerdi.

Böyle, ya aylarca, yıllarca uğraşırlar, bir sonuca varılırsa mutsuz kırık hayatlarının bu bir hiç olan karşılığına, «Bunda başka bir şey değildi, demek?» bitkinliğiyle baka baka, giysilerinin altında sırtları kamburlaşarak başka bir dünyada başka bir yoksulluk nedeni aramaya çıkarlardı. Ya da artık boş bir umudun aldatıcı ve karışık evrelerinde bunalan ruhlarının bir yorgunluğuyla yeniden acılar dünyasına dönmeyi, belki de ölümün avutucu yatağında son dinlenme saatini yeğleyerek, her şeyi yarıda bırakıp buradan •'kaçarlardı.

Suzidil, Vedide'ye her gelişinde böyle yığın yığın insanlık acılarının destanlarını getirmişti. Bu kez de işte kendi kırık hayatının acı destanını getiriyordu. Elinde avucunda ne varsa tümünü kaptırdıktan sonra Andelip Bacı'nın düşüncesine uyduğunu anlattı. Sonra, birdenbire aklına anımsanmamış bir öykü gelerek elini alma vurdu:

«Aa, bakın, Küçük Hanım'cığım, az kaldı unuttuyordum. Her zaman öğrenmek istediğiniz Mürüvvet Hanım'-m öyküsü, bilseniz ne kadar kötü bitti!»

Suzidil, yıllardan beri istanbul'un dedikodu çevrelerinde çeşitli bölümleri izlenen bu ünlü boşanma davasının, acımasız bir kocanın elinden kurtulmak için yaşamının son gücünü ve parasını, oradan oraya karayazgıh başını vura bura harcayan kadının yürek sızlatan serüveninin acıklı sonunu anlattı. Mürüvvet Hanım, sonunda umuttan umutsuzluğa, umutsuzluktan umuda boca-laya bocalaya, davasının enginlerinde birden karşısına

332

KIRIK HAYATLAR

çıkan bir kayaya çarpmış ve artık dayanmaya, üsteleme-ye güç bulamayarak, birdenbire gücü tükeniveren ruhunun çöküşü içinde korkunç bir inme gelerek mahkeme koridorlarına serilivermişti.

Suzidil:

«Kocası, onun eve dönmesi için mahkemeden karar almış.. İnsanların içinde, artık kurtuluyorum diye sevinirken adam karşısına dikildi. O zaman görmeliydiniz, Hanım'cığım! Hayır, Tanrı göstermesin; Tanrı, mutluluğunuzda böyle kötü şeylerin acısını başkalarında bile görmekten sizi esirgesin... Kadıncağız, önce anlamadı, sonra avukatıyla birlikte işi anlayınca başını tavana kaldırdı, bağıracak sandık. İki eliyle boğazını tuttu, sesi çıkmadığı için iyice anlayamadık. Sonunda birdenbire bütün ağırlığıyla koca bir kütük gibi boylu boyunca düştü.»

Vedide, artık Suzidil'in anlattıklarını yarı yarıya duymuyordu. Kulaklarında bir uğultu vardı. Biraz önce Suzidil onun mutluluğundan söz ederken, onu başkalarının mutsuzluklarına bile tanık olmaktan esirgerken, yüzüne karşı bağırarak istemişti:

«Sen ne diyorsun, Suzidil? Bilsen ben de ne kadar mutsuzum. Ben de aldatılmış, evinin düzeni yıkılmış bir kadını!»

Yutkunmuş ve yüreğinde çok acı bir sızıyla köşede oynayan Leylâ'ya bakarak susmuştu.

Leylâ, zorla oynuyor gibiydi. Suzidil, öyküsünün sonunu bütünlerken kızı, bir aralık gözlerini kapadı ve başını arkasındaki yastığa dayadı.

«Yoruldu mu, Leylâ?»

«Bası ağnyo.,.»

Yerinden kalktı, bu sırada Andelip Bacı, bütünüyle hazır, kapıdan görüldü. İki kadın, birlikte izin istediler. Onlar çıkarken Vedide, Suzidil'e küçük bir üğüt vermek istedi:

«Bir çözüm yolunu denedik ve anladık ki, yeryüzünde mutlu olmak için bundan da yarar yok. Bence yapılacak yalnız bir şey var: Dayanmak...»

Bunu Suzidil'e mi söylüyordu, kendisine mi, pek belli değildi. Suzidil ona ne demek istediğini anlamayan gözlerle bakıyordu. Bu öğütte saklı gizli nedenin ışığı, suyu bulanık bir havuza vurmuş bir ay ışığı parçası soluklu-ğuyyle kafasına yansır gibiydi.

Suzidil'in yerine Andelip Bacı karşılık verdi:

«Tanrı yaşamınızı artırsın, Kadın'ım! Gördünüz mü doğru sözü. Erkek ne yaparsa kadın dayanmalı...»

Sonra kınalı başını salladı:

«Ah, gençlik! İnsan bunu zamanında bilse!» diye ekledi.

Bacı, bu yazıklanma ünleminin içine, acısı daha geçmemiş kırık yaşamının yasını da koyuyordu. Vedide, gülümsemesini önleyemedi. Onlar yanından ayrılınca Leylâ'ya döndü:

«Ne istiyorsun, Kadın Nine?»

Leylâ, başı hep yastıkta, çevresinde geçen şeylere ilgisiz, gözlerini yumarak, kaşlarını kaldırarak, dişlerinin arasından yineledi:

«Bası ağrıyo..»

Neden gözlerini kapadığını kendisi de bilmiyormuş-casma annesine karşılık vermek için düşünüyor gibiydi. Vedide, soruyu yineleyince gözlerini açtı, sonra çabucak kapatarak:

«Anneci!» dedi, «Pancurlan ört...»

«Yine mi uyuyacaksın?»

Leylâ, başıyla, «Hayır!» dedi.

«Öyleyse, neden pancurları kapattırıyorsun? Gezinti saati de geldi, seni giydireceğim, yine birlikte çıkacağız.»

Bir süredir her akşam üstü anne kız, Şişli'nin yaya

kaldırımlarında kısa bir gezinti yapıyordu. Leylâ, karşılık vermedi.

Vedide, yeniden gezintiyeye çıkmak düşüncesine dönerek, bu dolaşmaları sürdürürse çocuğun sağlığına kavuşacağına umutlanan bir duyguyla:

«Çok uyudun da başın ondan ağrıyor» dedi, «Şimdi biraz gezersen açılırsın. Özellikle Selma eve gelip de seni bulamayınca, yine gezmeye çıktığını öğrenince... Anlıyorsun ya?..»

Leylâ, başıyla, «Hayır!» dedi. Sonra birdenbire karar vererek, davrandı:

«Giyinelim!»

Giyinmeye başladılar. Vedide, belki Leylâ yine cayar korkusuyla elini çabuk tutuyor ve kızını kararında güçlendirmek için her giydirilecek, takılacak şeyde düşüncesini sorarak isteklendirmeye çalışıyordu.

Beş dakikada hazırlandılar. Artık çıkmak üzereydiler. Leylâ:

«Anneci!» dedi.

«Ne var, Kadın Nine?»

«Kucak istiyoy...»

Vedide'nin dizlerinin bağı çözüldü, çabucak sedirin ucuna çöktü ve Leylâ'yı, sokak için hazırlanmış süslü kı-lığıyla kucağına çekti. Kızı, hemen başını onun koluna koyarak gözlerini sıkı sıkı yumdu, kaşlarını kaldırdı. Vedide, yeniden sordu:

«Söylesene, Kadın Nine, ne oluyorsun?»

Leylâ, annesine, sesinde derin bir yakınmayla karşılık verdi:

«Bası ağnyoy...»

Vedide'nin ayaklarının altında bir evren yarıldı; tüm varlığı sonsuz uçurumlarını açan bir yarığın arasında süzölüp yuvarlandı.

BEHÎÇ akşam eve dönünce, her zamanki gibi kapıdan Leylâ'yı sordu. Kapıcı açan Dilşad, yalnızca: «Yukardalar...» dedi.

Ömer Behrç, başka bir soruya gerek görmeden çalışma odasına girdi.

Bir süreden beri her dönüşünde Vedide'yle karşılaşmadan önce odasına kapanır, dışardaki yaşamla ev yaşamının arasına böylece bir ara koyardı. Birinden çıkıp ötekine girmek için görünmeyen bir giysi değiştirmeye benzeyen bir davranışla kendi kendine kalırdı.

Vedide, eskisi gibi onu ne kapıdan mutlu bir gülümsemeyle karşılıyor, ne de doğrudan doğruya kapıda kar-şılaşamazlarsa odasına kadar gidip iğneli davranışıyla arkasını kolluyordu.

İkisinde de nedeni söylenmemiş, ama olmasına da karşı koyulma gücü bulunamamış bir ayrılığın uzaklığı vardı ve ikisinde de açıklanmasına, onarılmasına kalkılırsa ters sonuçlar vereceğine, bütünüyle yıkıntılar çıkaracağına inanılan bir duygu, kendiliğinden oluşmuş bu durumu sessizce benimsemeye sürüklüyordu.

Tüm varlığını, kararlılığını ve istemini bir su çev-rintisine tutulmuş kopuk bir dal uysallığıyla evire çevire daldırıp boğarak, yorgun yaprakları biraz güneş görürken yeniden alıp oradan oraya çarparak buyruğu altında tutan bunalım, şimdi en keskin bir döneme girmişti. Genç adam, artık kendini denetlemeye güç bırakmayan bir çöküş içinde bulanık gözlerle, kesik dudaklarla, konuşulanları anlamaya gerek görmeyen bir dalgınlıkla, korkunç bir hastalığın ateşleri arasında yaşıyor gibiydi.

Şimdi her zamankinden daha çok darmadağınaktı, her zamankinden daha çok acı çekiyordu. Neyyir'le aralarındaki aşk, artık bir sevgiden, üstelik bir eğlenceden — belki daha doğru bir deyimle— birbirlerine doymak durumundan da çıkmış; yırtıcı, yaban bir nitelik almıştı. Birbirlerini ağılamak, inciltmek, yaralamak, artık aralarında gizli düşmanlığa, öfkeye çevrilmiş bir duygunun tüm silâhlarını birbirine karşı kullanmak için buluşuyorlardı. Aralarında öyle sözcüklerin kamçıları vardı ki, birbirlerinin yüzlerine çarpıldıkça ikisinde de titreyen dudakların, gıcırdayan dişlerin, yer yer kanla yanan yanakların daha büyük, daha keskin bir aşığılamaıyla öç arayan gizli düşmanlığını uyandırırdı.

Yavaş yavaş iğneli sözle, çıkışmayla, tartışmayla başlayan anlaşmazlık gittikçe ikisinin de fazlasıyla uymaya çalıştıkları sınırı aşı aşı sonunda öyle tutulamaz bir taşkınlığa varmıştı ki, daha buluşur buluşmaz birinden öbürüne fırlayan ateşli bir sözcükle yangın giderek büyüyen alevlerle, çevresi giderek genişleyen azgınlıklarla yeniden tutuşurdu.

Son buluşmayla, ondan önce yine bir çekişme arasında biten buluşmayı birbirinden ayıran saatlerde ikisinin de yaptıklarını düzeltecek ve onaracak acınmalar içinde geçirmedikleri belliydi. Tersine, ikisi de, fazla karşılık vermeyi düşünen, nasılsa o gün gereği gibi yanıtlanama-mış tümceye daha ağır bir tümce hazırlayan, birbirlerine düşmanlıklarını göstermek için daha etkili saldırı nedenleri sergileyen öç alma tasarılan düzenlemelerle uğraşıyorlardı.

Ömer Behiç, Neyyir'e neler söylememişti?..

Bunları anımsarken kendi kendisine tümünü uzaklaş-tır:

«Nasıl? Bunlar senin ağzından çıkıyor, bunları sen söylüyorsun, öyle mi? Vah, acınacak yaratık; ne düşkün,

KIRIK HAYATLAR

337

ne bayağı olmuşsun! Ama bunları bir sokak çocuğu, bir mahalle çapkını bile söylemez» derdi.

Sonra kendi sesini duymaktan çekinircesine ellerini kulaklarına yapıştırarak gittikçe daha hasta, daha illetli olan başını sallardı.

Böylece kendi kendinden utanır, tiksindir, insanlık değeri kazaya uğramış bir adamın acısını duyar; yeniden bayağılığa düşmemek için ant içerdi. Sonra ertesi kez Sakıp Süleyman Bey'den, varlıklı Mısırlı'dan, Bebek yalısından, Neyyir'in parmağında görülen zümrüt bir yüzükten, boynunda görkemini seren bir dizi inciden başlayan bir alayla kendini unutarak kıskançlığının ve özellikle her şeye, her alçaklığa karşı gidip yine Neyyir'i arayan düşkünlüğünün öçlerini onu aşağılayarak yatıştırmaya başladılar.

Küçük küçük atılımlarla, parça parça, genç kadının yüzüne karşı tüm ailenin ayıplannı, onlann adı çevresinde yıllardan beri söylenen yadırgatıcı öyküleri, Nebi-le'nin gülünç serüvenini, evlenmesinden sonra yine sürüp giden ilişkilerini hep onu aşağılamak için birer birer, çenesini kilitleyemeyen bir öç alma tutkusuyula, Neyyir'in yüzüne çarpmıştı. Daha sonra asıl kendisinden, Neyyir'den konuşurdu. Ona açık bir dille Sakıp Süleyman Bey'in elinde nasıl iğrenç bir tat alma aracı olduğu yolunda dolaylı sözler bile söylemişti.

Neyyir, bunlan, içinde giderek tutuşan bir öç ışığıyla gülümsemeye çalışarak dinler dinlerdi. Parmaklann-da tırmalamaya davranan bir kedi hırçınlığıyla çırpınmaların dolaştığı sezilir; sonunda Ömer Behiç artık bitirip de karşısındakine açılan yaralan görmekten tat duyan yaban bir beğeniyle bakarken, karşılık vermeye başladılar.

Genç kadın, Ömer Behiç'i öfkelenmek, ondan öç

Kırık Hayatlar — F. 22

338

KIRIK HAYATLAR

almak için en etkili yolun evinden, evindeki yaşamından aşağılatıcı'bir dille konuşmak olduğunu biliyordu. O zaman genç adam, kudurmuş bir canavar gibi kalkar, dikilir; kendi kendisine bu kıvrıkcık saçlarıyla karşısında temiz yaşamına aşağılamalarını kusan yarattığı boynundan yakalayıp boğmak, onu çekip ayaklarının altında çiğnemek istekleri duyardı.

Sonra birdenbire, artık çekişmenin acıklı bir olayla son bulacağı beklenirken, bir anda Neyyir'in, sözgelimi, «öyleyse niçin yine bana geliyorsun? Beş dakika sonra niçin beni yine kollarının arasına alacaksın?» diyen sözleri neden olur; birden Ömer Behiç'in damarlarından akıcı bir ateş koşar, tüm öçlerini, kızgınlıklarını yakıp bitirir, kollarında bir dakika içinde soyunmuş olmak gerek-sinimiyle delice bir tezcanlılık taşardı. Neyyir'de de her şeyi bir yana bırakarak, soluk soluğa, burnunun kanatları şişe şişe, bir rüzgâr esintisinin arasında, bir dakikada soyunur, daha fazla bekleyemeyen bir ivecenlikle sedirin üstüne atılır ve eliyle ona yanında yer göstererek, çabuk çabuk, «Gel! Gel!..» derdi.

O zaman ikisini uzaklaştıran tüm anlaşmazlıklar susar, biraz öncesine kadar iki bedeni birbirinin kanına susamış iki canavar gibi tutan düşmanlık nedenleri silinir, her şeyin üstüne bir unutma bulutunun dalgalan dökülürdü. Üstelik aralarında bir düzeltme sözcüğü, bir özür dileme tümcesi bile geçmez, yalnız bedenlerinin içinden fıskıran bir buğuyla gözleri bulanmış, kafaları sislenmiş, her şeyi eliaçıklıkla başışlama uçurumunun içinden bir daha çıkılamayacak derinliklerine gömen bir sarmaşmayla yeniden aşklarına dönerlerdi.

Ancak bu aşta ruhu temizleyen ve yükselten, duygulara bir coşkuluk ve şaşkınlığın dalışları arasında yücelik ve büyüklük veren, sevişen iki beden birbiriyle düşsel ereklerine tapılan bir sevgili biçimini vererek bir-

KIRIK HAYATLAR

339

likte yaşanmış mutluluk dakikalarını kutsallaştıran, değerlendiren bir anlam yoktu. Tersine, onların bu sarılış-larının üstünde birikmiş öçlerin, başka yoldan sönme nedeni bulamayan kıvılcımları, son bir çarpış arasında çözüyor gibiydi.

Böylece; boğuşan, birbirini ezip kırmaya, sıkıp eritmeye ,incitip hırpalamaya uğraşan iki düşman olurlardı. Bu, bir sevişme değildi. Sevişmelerinde her günahın üstüne bir bağışlamanın iç açıcı damlalarını serpebilecek yüksek ve temiz ne varsa onu sunan bir nitelik yoktu. Yürelerinde birbirine karşı birikmiş düşmanlıkların kı-pırdanışıyla öyle bir titrerlerdi ki, tek durulma yolunu birbirine sahip olmayı daha çok güçlendirebilmekte ararlardı. Tüm anlaşmazlık nedenlerinin öç gereksinimini giderme yolu, yalnız birbirine karşılıklı olarak daha fazla söz geçirtmek ve. istemini benimsettirmekten başka bir şey değildi.

Ve böyle sevişirken birbirlerini alçaltırlar, en büyük tadı ve beğeniye bu boğuşmadan karşısındakini daha fazla düşkün ve onuru kırılmış görerek çıkmakta ararlardı.

Ömer Behiç'in öyle anları olurdu ki, şimdi kollarının arasında kadınlığının eksiksiz verişiyle tutuşan bedeni; düşünde, yaşlı koruyucusunun türlü isteklerine oyuncak oluyor ya da yarın hasta bir duygu sapıklığına uyarak Mısırlı'nın güçlü kollanıyla canavarca bir kucaklaşma arasında kemiklerini çatırdatmaktan deliriyor görürdü. O zaman Ömer Behiç'ten de bir çılgınlığın parlama havası geçerdi; Ömer Behiç de Neyyir'e sahip olmanın öyle sağlam belirtilerini yüklemek ister ve onu her isteğine boyun eğer görmekten bir düşmanını aşağılatmış kadar öyle zevk alırdı ki, sonunda bu bunalımdan çıkınca, karşı-sındakinden çok, kendine bakarak utanırdı.

Ruh gücünün bu kadar düşeceğine, bedeninin illetlerine, onda pis ve tiksindirici ne varsa tümünün buyruk-

340

KIRIK HAYATLAR

larına bu kerte yenik ve yargılı düşeceğine hiç bir zaman olanak vermezdi, önceleri kendi kendisini dinlerken, çok dikkatli bir doktor özeniyle sakat ve güçsüz noktalarını çözümlerken, hastalığına her zaman sözünü dinletebilece-ğine inanmıştı. Ne zaman bir bunalıma düşse, avucunun içinde onun yatıştırıcı ilacı varmış gibi, esenlikle yaşarken; bugün güçsüz, üşengeç, üstelik artık karşı koyabilmeyi bile düşünmeye gerek duymayan, günden güne daha aşağılara düşen, dün yaşlı bir âşığın pis bir ortaklığını üstü kapalı benimsedikten sonra yarın daha açık, daha belirgin düşkün bir duruma baş egecek iğrenç bir canlı oluvermişti.

Belki böyle düşünmek hiç doğru değildi. Yaşamda elde edilebilen zevkleri olduğu gibi alarak onlardan mutluluk duymak, çok derinlere gitmeyerek —gençliğin parlak renkleriyle

gözleri ayılıyan derileri kaldırıp altından iğren bir koku çıkarmadan— yalın olmak, herkese benzemek, evet, herkese herkese benzemek kuşkusuz daha doğru olacaktı. «Herkes» derken Bekir Servet'i düşünürdü ve kendisinin bir aptal olduğu yargısına varırdı. Ve bu dakikalarında Bekir Servet'in; karşısına çıkarak, şıklığına, tek gözlüğüne güvenerek çevresine karşı takındığı davranıştan ve çalımdan sıyrılarak mahalle çocukluğuna dönüveren görünümüyle onun omuzunu yumruklaya yum-ruklaya bu «Aptal!» sözcüğünü çeşitli ezgilerle yinelemesini isterdi.

Ancak şimdi Bekir Servet'e yeni yaşamının verdiği bir ağırbaşlılık gelmiş, evlilik «Piç Bekirden» den güvenli, düşünceli, yeni görevine saygılı bir adam çıkarmıştı. Bekir Servet, yükselmişti sanki...

Bir gün, yeni kocanın Taksim'de tuttukları eve ilk

gidişlerinde, bir aralık Müzzan'la Vedide iki eski dost

içtenliğiyle konuşurken, Ömer Behiç yavaşça arkadaşına:

«Demek, bir yandan da Nebile'yle ilişkini sürdürü-

yorsun?» diye sormuş ve ondan bir «Evet» karşılığı beklemişti.

Bekir Servet'in yine Nebile'yle ilişkisini sürdürdüğünü öğrenmekle büyük bir avunma duyacaktı. Tersine, arkadaşı başını sallayarak sertlikle yalanlamıştı: t

«İşte, bunda aldanıyorsun. Müzzan'la evlenmeye karar verirken, tüm geçmiş yaşamıma da sünger çekme kararı aldım. Evliliğimde güveni kötüye kullanmayacağım.»

Ömer Behiç, karşılık vermemişti.

«Gerçekte aptal sensin! Ne zamandan beri bir delilik döneminde olduğumu göremiyor musun? Yaşamımda temiz, yüksek ne varsa şimdi onlardan en küçük bir parçanın kalmadığını da sezemiyor musun?»

Kaç kez, saklanamayacak kerteye gelen ayıbını arkadaşına böyle söylemek, uzun uzun anlatmakla yüreğini boşaltmak ve ondan bir kurtuluş yolu dilenmek, «Elime yapış ve beni kurtar, çünkü her şeyin bütün bütün yıkılmasın* dan korkuyorum!» demek istemişti.

Yapılacak şeyin ne olduğunu biliyor, yalnız buna tek , başına güç bulamıyordu. Arkasında ona güç verecek bir yardımcıya gereksinme duyuyordu. Bir el ya da bir olay, bir üçüncü etken olmalıydı ki, onu sarsın ve bu bunalımın içinden çıkarabilsin.

Bir aralık umudunu Neyyirtn Mısır gezisine bağlamıştı, şimdi bu da boş çıkıyordu. Onlar Bebek yalısında evlenecek ve kış orada geçireceklerdi.

Üstelik bugün yine Neyyir'le buluşmuşlar, yineT bir , çekişme nedeni üstünde boğuşmuşlardı. Neyyir, Ömer Be-hiç'i üzmemekten mutluluk duyan, karşısındaki sapsarı kesilirken onun acısından tat alan acımasız bir tutum içinde sık sık bu evlenmeden söz açardı. Çok bön, konuştuklarının etkisini | ölçmekten yoksun dar görüşlü bir çocuk gibi, her şeyden fazla Bebek yalısının hazırlıklarından, ısmarlanmış eşyadan, üstelik yatak odasından söz eder-

KIRIK HAYATLAR

343

ken Ömer Behiç, karşısında yalnızca akla gelen her düşüncenin kendisine söylenmesi alışılmış giz ortağı bir dost gibi dururdu.

Bir gün bu konuda, yatağın iki tane olacağından bile söz açmış ve karşısındakinin dudaklarının titrediğini görmeyerek, bakışları başka bir noktada:

«O, tek yatakta direniyor ama, ben ayrı ayrı yatmak için inat ettim» diye eklemişti.

Ömer Behiç, öfkesinin parlamasını yenebilmek için dişlerini sıkarak, yalnızca, «Bunları bana neden söylüyorsun?» derken Neyyir aldırmayarak, daha çok kudurtmak, çıldırtmak için çok çapkın bir bakışla tümcesinin çabucak anlaşılacak anlamı altında gizlenmiş öteki anlamını açıklayarak, sözlerini sürdürmüştü:

«Bilirsin, bir yatakta yatınca uyumak olanağı yok. Ne ben uyuyabilirim, ne onu uyuturum!»

O zaman Ömer Behiç üstüne yürümüş, sonra yavaşça konuşmuştu:

«Sana yine soruyorum: Bunları niçin söylüyorsun?..»

Neyyir, bir adım bile geri çekilmemişti. Karşısında titreyen bu erkek kollarının sanki kendisini tutup sarsarak yere atmasını bekliyor, onun bu büyük öfkesinin eyleme dönüşmesini özlüyordu:

«Seni alıştırmak için! Çok iyi biliyorum, düğünden sonra yine bana geleceksin, yine böyle sürecek. Öyleyse, şimdiden seni bu düşünce içinde yaşatmak istiyorum.»

«İşte bunda aldanıyorsun!»

Aralarında neredeyse her zaman yinelenen bir şeydi bu: Ömer Behiç, belki biraz da kendi kendisini aldatmak için, ilişkilerinin kesilmesine dayanak noktası olsun diye, onun yakında evleneceğinden söz eder, o da bir kahkaha içinde buna hiç inanmadığına ant içerdi.

Bugün yine bu işi üstü kapalı belirtince Neyyir: «Beni dinle!» dedi, «Bizi birbirimize iten bir güç var ki, ikimiz de onun elinde bir oyuncağa benziyoruz. Bir süreden beri hiç neden yokken, boşuna birbirimizi didik» liyor, incitiyoruz; kendimize zevkten, mutluluktan çok zehir veriyoruz, acı veriyoruz. Zararlı bir içkinin düşkünlerine benziyoruz ki, bir yandan ölüyoruz, bir yandan elimizi yine ona uzatıyoruz. Niçin?.. Çünkü —anlaşılan'__

buna gereksinliyiz. Açıkça konuşuyorum: Bu gereksinmemi karşılayabilecek senden başka birini düşünemiyorum. İnanıyorum ki, sen de öylesin... Bu nasıl başladıysa, yine öyle sürecek.»

Ömer Behiç, başını salladı:

«Hayır, böyle sürmeyecek» dedi, «Çünkü ben o sözünü ettiğin zararlı içkiden ölmek istemiyorum, şişeyi kıracağım!»

Neyyir, karşısındakinin yüreğinde saklı bütün geçenleri okuyan bir yargıcın kuşkulu gülümsemesiyle dinledikten sonra:

«Şimdi bir kıskançlık dönemindesin. Bir kez o düşünceye alışınca, ha evlenmeden sonra, ha evlenmeden önce başlamış bir ilişkinin ortaklığını benimsemekte bir ayrıcalık olmadığı sonucuna varılırsa...»

Birden gözlerinde bir şeytanlıkla sözlerini keserek başka bir konuya atladı:

«Seni gerçekte kudurtacak, dizlerime düşürecek nedir, bilir misiniz?»'

Ömer Behiç, «Nedir?» diyen bir baş silkintisiyle bekledi. Neyyir:

«Benim, evlendikten sonra, anlıyor musun, senden başka biriyle ilişki kuracağım...»

Ömer Behiç, karşılık verirken öfkelenmemeye çalışıyordu:

344

KIRIK HAYATLAR

«Bunu neden söylediğini biliyorum. Bir süredir bana acı verme siyasanı sürdürüyorsun. Ama inan, bana gerçekte acı veren senin siyasan değil, ilişkindir. Başka biriyle de ilgi kurabileceğine her zaman olasılık verdim. Yalnız biraz önce kendin de belirttin, sendeki gereksinmeyi benden başka birinin karşılayamayacağını beş dakika önce söyleyen yine sendin...»

Neyyir, gözlerinde eksilmeyen o şeytanca düşünce, karşılık verdi:

«Yalnız bir kişinin adını ayrı tutarak söylüyordum.»

Ömer Behiç'in kalbi burkuldu:

«O kim?»

«Bekir Servet...»

Genç kız bunu söylerken elinden fırlayan okun etkisine iyice inanmış gibi duruyordu. Bu, öyle beklenmedik bir addı ki, Ömer Behiç bir dakika nasıl karşılık vermesi gerekeceğinden şaşırılmış, sanki en uygun düşüncenin doğmasını beklemişti. Sonra kendini tutamayarak, kızdırılmak için söylendiğine inandığı bu söze onur kırıcı bir karşılık vermekten kendini alıkoymaya gerek görmedi:

«İğrenç yaratık!» dedi, «Ablasından sonra kendisi...»

Neyyir, bu aşağılamanın altında titremedi, tersine, Ömer Behiç'ten azar yedikçe, okşanırken hırpalanan kedi mutluluğu duyuyor gibiydi; zaman yitirmeden karşılık verdi:

«Kuşkusuz! Niçin olmasın? Bunda sinirleri gıcıklayan nasıl bir zevk vardır, anlarsın.. Onların ilişkilerini öğrenir öğrenmez bu isteği duydum. Ruhumun içinde de o isteğin gıdıklayan parmakları var...»

Ömer Behiç, artık serinkanlılığını yitirmişti. Döndü, onu ellerinden yakaladı, bir saniye, yere atacak sanıldı. Sonra tüm öfkesini yine biraz önce ağzından çıkan aşağılamaya koydu:

«İğrenç kadın!» dedi.

KIRIK HAYATLAR

345

Ve başka bir sözcük eklemeyerek, arkasına bakmayarak çıktı. Neyyir, sinirli bir kahkaha içinde arkasından bağırdı:

«Yarın geleceksin, değil mi?»

Şimdi odasında durmadan gezinirken, kendini hem başka anıların sarmasından korumak, hem kararını pekleştirmek için mırıldanarak yineliyordu:

«Ne yarın, ne hiç bir zaman...»

* * *

Sokak kapısının zili çalındı. Ömer Behiç'in yüreği hopladı. Kapının her çalmasıyla korkan, evine dinlenmeye gelip kapandığı bir zamanda yeniden çıkmak ya da uzun uzun bir hastayla uğraşmak zorunda bırakacak bir başvurma olasılığını düşünen bir duygusu vardı.

İlk yakınma dakikası geçtikten sonra doktorluk yanı ağır basar, görev duygusu yeniden bencil düşüncelerinin üstüne çıkarken, bu son günlerde, onu tüm yaşama karşı ilgisiz tutan, hastalarına elden geldiğince az zaman ve özen bırakarak yalnız kalmaya, kendi içine uyuşup gömülmeye sürükleyen bir gevşeklik sarıyor; bu değişikliği o da biliyordu. Ve gittikçe artan hastalığının yıkıcı yeni belirtilerini gördükçe kendi çöküntüsünün acısını duyan bir hasta üzüntüsüyle:

«Ah! Ne kadar düşünüyorum, ne kadar düşünüyorum!» derdi.

Selma'nın şakrak sesinden, sokaktan gelenin o olduğunu anladı. Selma, evden içeri girer girmez taşkın bir sevinçle yapıdan söz ediyordu: Ev, artık bitiyordu, Selma da halasıyla birlikte oraya gidecekti.

Ömer Behiç .odasından Selma'nın sesini duyuyor, söz-

JSJLK.1JS.

İlerini yarı yarıya anlıyordu. Birden bir paylama sesiyle, «Sus!» uyarısını sezdi ve Selma'nın dışardaki gürültüsü çabucak kesildi.

Artık bir fısıltı içinde konuşuluyordu. Ömer Behiç ayağa kalktı, kapıya kadar gitti ve önce ölçülü davranarak durdu, sonra fısıltının sürdüğünü anlayarak kapıyı açtı.

Meveddet Hanım, Selma, Dilşad, İsmet, Sabriye Kadın tümü oradaydı. Sabriye Kadın anlatıyordu. Ömer Behiç:

«Ne oluyor?.. Ne var?..» dedi.

Sabriye Kadın:

«Hiç!» dedi.

Ve daha fazla konuşmak istemeyerek birden döndü, çekildi. Ömer Behiç, bu kez ablasından sordu:

«Ne oluyor, rica ederim? Şu deli kadın bir şeyler anlatıyordu.»

Meveddet Hanım:

«Kaygılanacak bir neden yok. Sabriye Kadın'ın davranışını bilmez misiniz? Leylâ'nın biraz başı ağrıyormuş da...» dedi.

Ömer Behiç, birden şaşırdı:

«Ayy, Leylâ evde mi? Ben onları akşam gezmesine çıktı sanıyordum.»

Ve bunları söylerken kıpkırmızı oldu. Eve dönünce Vedide'yle Leylâ'yı sormamış, doğru odasına kapanmıştı.

İsmet ve Dilşad, ikisinin yanlarından kayarak içeri girdiler. O zaman Selma, halasının sözünü bütünlendi:

«Size özellikle bildirmemişler, Beybaba... Leylâ istememiş, annemin de uyarısı varmış...»

Ömer Behiç, fazlasını duymak istemedi. Ablasıyla Selma'yı bırakarak koştu, merdivenlerden çıktı, yatak odasına kadar gitti. Yavaşça kapıyı açtı ve Leylâ'yı sokak giysisiyle yarı karanlık odanın içinde, annesinin kucağında buldu. Karısına:

«Ne oluyor?» diye sordu.

Vedide, gözlerini sıkı sıkı yuman Leylâ'yı bir küçük bebekmişçesine sallayarak, gözlerinde çok derin bir kaygı, karşılık verdi: f m «Hiç!.. Çocuğun başı ağrıyor.»

«Bana söylemediler.»

Vedide, gözleriyle Leylâ'yı gösterdi:

«İstemedi. Ben de onu sıkmamak için size bildirme-melerini söyledim.»

Bir fısıltı içinde konuşuyordu. Sonra kocasını rahatlandırmaktan çok, kendi kendini aldatmak için, ekledi:

«Önemli bir şeyi olduğunu sanmıyorum. Gündüz uykusundan böyle kalktı, belki fazla

uyumuştur da, diyorum...»

Ömer Behiç, özür dilercesine:

«Ben sizin yine akşam gezintisine çıktığınızı sanmıştım.»

Vedide, birden bu özü benimsediğini gösteren sinirlice bir sesle karşılık verdi:

«Demek, eve geldiğiniz zaman sormamıştınız.»

Vedide'nin bir süreden beri doğrudan doğruya değil, ama böyle dolaşık yollardan geçerek, meydana çıkmak için elverişli ortam kollayan yarı gücenik davranışı vardı.

O zaman Ömer Behiç kaçırır, bu yolda sakat adım atmaktan çekinerek başka bir konuya geçerdi. Şimdi yine bu yolu izledi, ancak yeniden yüzünü kendi utancının 1 alevleri kapladı. Başıyla Leylâ'yı göstererek:

«Uyuyor mu?» dedi.

«Sanmam.»

Biraz eğildi ve

«Kadın Nine, ne oluyorsun?» diye sordu.

Leylâ, karşılık vermemek için dudaklarını büzdü, gözlerini daha çok yumdu. Babası, karşılık almak için üsteledi:

348

1s.1ri.1rv

«Bibabacıya bir şey söylemez misin, Kadın Nine?» Ömer Behiç, karısının yanına oturdu ve çocuğuna böyle söz yöneltirken içlenerek, boğazında düğümlenen bir şeyle, Leylâ'nın üstüne daha çok eğildi. Kızının alnında gül sirkesiyle ıslatılmış tülbenti düzelterek yalvaran bir sesle sordu:

«Söylesene bana, Kadın Nine, neyin var?» Leylâ, başını sarsarak babasının elini kovdu, dargın bir sesle de:

«Bası ağrıyo...» dedi.

Ömer Behiç, sapsarı olarak doğruldu, Vedide'ye: «Pancurları açmayı unutmuşsunuz» dedi, «Çocuğun yüzünü iyice göremiyorum.»

«Unutmadık, açmışken yine kapadık.» «Neden? Karanlıkta oturmakta ne anlam var?» Vedide, başıyla yine Leylâ'yı gösterdi: «O istedi. Işık istemiyor.»

Kötü bir ağız Ömer Behiç'in kulağına yaklaştı ve soğuk bir soluk içinde, «Işık korkusu!» dedi.

Birden yerinden fırladı, düşecek bir yer anyormuş-casına odada döndü, sonra çabuk çabuk konuşarak başvurulacak önlemleri karısına söyledi:

«Ben gidiyorum!» dedi, «Şuradan bir araba bulayım, Bekir Servet'i getireceğim.»

* * *

Sonra olaylar sanki özel bir hızla birbirini izledi ve bunların arasında Ömer Behiç, kendini yönetme yetisi yitmiş bir insan gibi, gözlerini kapayarak, varlığını dalgaların sürüklemesine bırakmış kazaya uğrayan bir adamın verinmesiyle, yuvarlanıyordu.

Birdenbire evinin çatısına yığılan kara bir bulut çatlamış, göğsünden bir dolu yağışı başlamıştı. Bunun al-

KIRIK HAYATLAR

349

tında Ömer Behiç, sığınacak bir köşe, dalacak bir yer seçme olanağını göremeyerek, üstelik bunu düşünme-yerek, tek başvurulacak önlemi, olan bitene kesinlikle başeğmekte buluyordu. Böyle, hiç bir davranışa gerek duymayarak, dolu yağışına göğsünü, başını açacak, mutluluk yuvasının üstünde patlayan kara bulutun kaza tanelerini benimsemeyi gerekli bir ceza sayacaktı.

Doktorlar, ilk gününden Leylâ'nın hastalığına ad koymakta ölçülü davrandı. O gün Ömer Behiç, gidip Bekir Servet'i evinden almıştı. Arabada arkasına kendi korkusundan söz açmaya yürekenemeyerek yalnız yüz kez söylenmiş, ikisinin arasında tartışma konusu olmuş ayrıntıları bir kez daha anımsatarak bilgi vermeyi yeterli bulmuştu:

Bekir Servet, yalnızca dinliyordu. Kuşkusuz, onun da aklına gelen eş şeydi, ancak bu konuda hiç konuşmuyor, üstelik usa gelen şeye değinecek bir soruya bile yürekenemiyor, işin kendiliğinden ortaya çıkmasını bekleyerek susuyordu.

O gün çocuğu yokladıktan sonra Bekir Servet, bir yargıya varmadı. Korkulan hastalığın adı iki arkadaşın arasında askıda duran, belki dokunulursa patlayabilecek bir nesne gibi, bırakıldı; görülmemiş, sanki varlığı düşünülmemiş olarak kaldı.

Beklemek, görülecek evrelere iyice bakmak gerekiyordu. Ama ne yazık ki, hastalığın evreleri acımasız bir dizelye birbirini izledi.

Leylâ, önce acı çekmeye, hasta olmaya alışkın bir çocuk dayanıklılığıyla, yaşamı hep böyle taşınacak acı bir yük gibi saymak için yeteri kadar deney geçirmiş bir boyun eğiş ve sabırla, yalnız ara sıra, «Bası ağrı yo...» diye başlamıştı.

Gözünü yumarak, kaşlarını kaldırarak, kafatasını sıkı bir çemberi kaldırıp atmak istiyormuşcasına alnını

350

KIRIK HAYATLAR

buruşturan bir çabayla, annesi onu uyutmaya çalışan bir bebek gibi salladıkça avunarak, pek zorunlu olmadıkça o yakınmayı yinelemiyordu. Sonra gittikçe acı daha çok belli olmaya ve artmaya başladı; gittikçe demir çember daha sıkıştı, o zaman birkaç saat acıya dayanmakla savuşturulacak sanılırken çocuk; daha acımasız, daha dayanılmaz olarak süren aşırı bir sıkıntıya karşı başkaldır-mış sanıldı.

Vedide, gerçekte, acı artmadı da Leylâ sinirlendi, bu yüzden yakınmasını fazlalaştırdı diyerek kendi kendini aldatmaya çalışıyordu:

«şimdi daha iyisin, Leylâ. Neden bağıryorsun, Kadın Nine'ciğim?» diyordu, «Hani sen her Şeye dayanırdın?..»

O zaman Leylâ, birkaç saniye duruyor, kendini dinliyor, annesinin dediği gibi öncekinden daha iyi olup olmadığı yargısına varmak için acısının bunalımı arasından karşılaştırmayla sonuç çıkarmak istiyormuşcasına susuyordu. Ama birden, o kendisine söylenen her zamanki sessiz bekleyiş ve dayanıklılık kuralına bağlı kalmayarak daha yüksek bir sesle, dakikadan dakikaya bir çığlık, bir inilti gücü ve niteliği kazanan bir yakınmayla:

«Bası ağrıyor!..» diye bağırıyor.

Uygulanan ilk önlemlerin boşa çıkmasından sonra Ömer Behiç'in bütün bilim anamalı işlemez olmuş gibiydi. Kendiliğinden çıkar bir yol bulamıyor, usuna gelen her Şeyden kuşkulaniyor, neye başvurursa ondan yarar yerine zarar gelmesinden korkuyordu.

Vedide, bir aralık Leylâ'nın yakınmalarına dayanamayarak, yarı gücenik bir sesle paylar gibi, kocasına sordu:

«Yapılacak hiç, hiç bir Şey mi yok? Hep böyle bekleyecek miyiz?»

O zaman Ömer Behiç'in aklına Bekir Servet'le birlik-

KIRIK HAYATLAR

351

te düşündükleri uyuşturucu ilaçlar geldi. Hastalıkları doğrudan doğruya yenemeyen, ancak acılan uyuşturan bu gibi Şeylere kendi kişisel yetkisiyle başvuramayacak-tı. Leylâ'ya karşı doktorluk görevini yapmaya yürekle-

tnemeyerek, uygulanacak önlemlerde başkasından izin almaya gereksinme duyuyordu.

Böylece Leylâ, birkaç saat dalgın kalabildi. Bu süre içinde karı koca hep sessiz, başlarının üstünde patlayan bu gök güürültüsünün nasıl bir yıkım belirtisi bırakacağını birbirinin gözlerinde arayarak uzun uzun durdular.

Bir aralık Vedide, kocasına:

«Hastalığın ne olduğunu sanıyorsunuz?» diye sordu.

Ömer Behiç'in dudakları karşılık vermeden önce titredi, sonra:

«Bilmiyorum!» dedi.

Leylâ'nın hastalığında onları birbirine yaklaştıran zamanlar olurdu. Birbirlerine sokulurlar ve karşı koyma yürekliliğini birbirine verilen sevgide bulurlardı.

Ömer Behiç'ten böyle bir şey gelmedi, gelseydi belki Vedide çekilecekti. Şimdi ikisinin arasında öyle bir uzaklaşma vardı ki, bunun ne olduğunu anlamaya gerek gör- meden ikisi de etkisinde kalıyor, kendilerini kurtaramı-yorlardı.

Ömer Behiç, karısına, «Bilmiyorum!» derken, gerçekte de bilmediğine, hiç bir şey düşünmediğine kendisini de inandırmaya çalışıyordu. Ama çocuğun geçici bir süre için acısını dindiren ilaçların etkisi geçip de yaşlı yankılarla yuvarlanan «Bası ağnyo!» çığlıkları başlayınca az kaldı düşünde bile anımsamaya güç bulamayan sözcüğü karısına bağıracaktı:

«Anlamıyor musun, görmüyor musun? İşte o!» Bu sözcüğü ertesi gün, düşüncelerine çok güvendiği hocalarından ve arkadaşlarından duydu. Onları, düşüncelerini söylemeleri için toplamıştı, önce kendisini dinlemiş-

352

KIRIK HAYATLAR

ler, sonra çocuğu görmüşlerdi. Daha ona bir şey bildirilmeden Ömer Behiç, doktor arkadaşlarının gözlerinde, yargıcın bakışından kararı okuyan ölüme aday bir sanığın uyanıklığıyla, vardıkları sonucu görmüş, sezmişti.

Konuşma süresince aralarında bulunmuşken bir aralık ona, doktorluk sanından sıyrılarak yalnızca bir baba kalmasını ve kendilerini yalnız bırakmasını istemişlerdi. Ömer Behiç, çabucak anlamıştı; varılacak sonucun kendisine açık açık söylenip söylenmemesi yolunda bir yargıya varacaklardı.

Ve sonunda yeniden içeri çağırılınca, en yaşlı öğretim üyesi doktor söz almıştı. Onu, gerçeği bildirmeden önce avutucu sözlerle başlıyor görünce kafasının içine bir bulut düştü. En sonunda ayağa kalktılar; elleri sıkıyor, hocaları omuzunu okşuyorlardı. Ömer Behiç, onların arasında, başsağlığı dilenen yaşlı bir baba durumunda kalmıştı.

«Beyinzarı yangısı» demişlerdi ve tehlikesini açıkça

söyleyerek:

«Habis!» diye eklemişlerdi.

Ömer Behiç de bunu bekliyordu. Işık korkusundan sonra başlayan, gözlerini şakağına doğru çekerek şimdi «Kadın Nine» sinin solgun ve acısından yaşama, varlığa derin bir gücenmeyle dargın yüzüne korkunç bir yabanlık veren o şaşılık, başını gittikçe arkaya doğru artan bir sertlikle çekip kasan gerginlik, bu hastalıkla birlikte görülen türlü korkunç belirtilerin hep gelip birbirine eklenen dizesi, Leylâ'sının üstüne düşen tanının doğruluğunu

' kanıtlıyordu.

Bunu o da biliyordu; üstelik doktor gözleri görmeden önce baba yüreği, onu biraz önce uzun uzun bilimin anamalıni döken öğretim üyelerinden önce görmüştü. Bu ağır olasılığı kendi kendine açıkça söylemeye yüreklene-meyerek, hep, cepte taşman ve küçük bir sarsıntıyla alev-

KIRIK HAYATLAR

353

lenmesinden korkulan patlayıcı bir nesne gibi kafasının içinde taşmaktan bir gün bile geri kalmamıştı.

Bu nedenle Kadın Nine'sine bağlılığında incelik ve sevecenlikle birlikte, her zaman sızlayan bir yas duygusu vardı. Karışık bir duyguydu bu; belirtilerini çocuğun varlığı yanına getirdikçe bir çeşit tapınma niteliği kazanırdı. Onu kollarının arasında canlı ve sağlam görürken bile bu avunma ve kıvanç veren görünüşün altında, gidilip üstüne gözyaşları serpilmiş bir mezarın gölgesi düşer gibiydi. Bu duyguyu kendisi de yeterince ve açıklıkla çözümlenmekten yoksundu.

Yalnız, Leylâ'ya bu tapınmaya benzeyen bağlılığının yanında Selma'ya karşı birden taşıveren haksızlıklar, adaletsizlikler yaptıkça kendisini daha özü sözü bir, daha düşünceli olmaya çağırır ve elinden haksız bir ceza çıkmış bir yargıcın iç acısına benzer bir incinme duyardı. Gerçekte, Ömer Behiç'in, Selma'daki sağlık ve neşe fazlasının birazını alıp Leylâ'ya vermek isteyen anlaşılmaz bir eğilimi var denebilirdi; Selma, yeme isteği artıran bir yemekten Leylâ'nın zararına fazla pay almış gibiydi.

Bunu sezdikçe utanır ve kimsenin olmadığı bir yerde Selma'yı kıştırarak, o uygun ortam dakikası ele geçinceye dek kendisine yakıştırılmış adaletsizlikleri, haksızlıkları düzeltecek kadar fazla öperdi. Selma'da bile belirsiz bir duygunun ince sisiyle örtülü uyanıklığı vardı ki babasının, belki biraz da annesinin, kendisine karşı aşın davranışını biliyor denebilirdi. Bu nedenle ne zaman babasının böyle taşkın bir sevgisiyle karşılaşsa, hafif bir irkilmeye kendisini bütünüyle bırakmaktan çekinir gibiydi

Danışma toplantısından sonra yalnız kalınca, o da-

Kırık Hayatlar — F. 23

354

KIRIK HAYATLAR

KIRIK HAYATLAR

355

kikaya.dek yüreğinde beklenen bir olasılık biçiminde yaşayan bu hastalık, birdenbire olamaz bir şeymişcesine uzak, bir düş varsayımı gibi çalkalandı; bütün hocalarının, arkadaşlarının büyük bir yanılıya düştüklerini sanmak istedi.

Başının üstünde gezinişler, koşuşlar vardı; derinden derine artık evin içinde bir inilti, bir

uğultu gibi yuvarlanan, aralıksız birbirini kovalıyarak bir türlü yardımına gelemeyen bilinmez ve sevecen bir gücü çağırın Leylâ'nın çığlıkları duyuluyordu.

Bir yandan ruhsal acıdan erirken, bir yandan kendini yitirmeyerek uykusuz, yemeksiz, dinlenmeksizin geçen bu korkunç saatlerin yorgunluklarına karşı kollarında ikide birde kucakta sallanmak isteyen Leylâ'sını kavramak için güç bulan Vedide, kuşkusuz yukarda kendisini bekliyordu. Ömer Behiç, doktor arkadaşlarıyla konuşmasının avuntu ve güç vererek, hastalıkla savaşı sürdürmek için dayanıklılığa biraz daha yüreklilik katacak sonucu bekleyen karısını düşünürken, çok zor bir konuşmanın anımsanmasından duyulan bir korku içindeydi:

Ona ne diyecekti?... Bu mutsuz annenin karşısına nasıl bir yalanla çıkabilecekti? Her zaman herkese söylenen avutucu, aldatıcı yalanlardan birini onun karşısında da bulup kekelemeden, gözlerinin üzüntülü bakışlarıyla kendi sözlerini yalanlamadan bir masal yaratma gücünü bulabilecek miydi?..

Vedide'ye söylenebilecek yalanı düşünürken kendi kendisini aldatmaya gereksinme duydu. Biraz önce verilen kesin kararı yalanlayacak, onun tersini umdurarak yukarda inleyen Kadın Nine'sinin onulmaz acısına başka bir ad koyacak bir yardımcı bulmak için kitaplığına koştu. Bulanık gözlerle iri ve ağır cildlerin sırtına baktı; ka-

ra ağız sıkılıklarının içinden çıkaracakları yargıda daha acıyan, daha sevecen olmaları için yalvardı.

Duraksadı. Hangisine bakacaktı?.. İyimser kitapları arıyordu; sonunda birine elini uzattı. Bu, her zaman başvurduğu ve görüşü kendine en uygun olan bir danışma kitabıydı. Onu çekti, masanın üstüne koydu. Sinirli parmaklarla yapraklarını çabuk çabuk çevirdi.

Sonunda buldu. Okuyacak mıydı? Gözlerinden bir bu-İt geçti. Kalbinin gizli bir köşesinde, biraz önce kararını veren insanların düşüncelerinin doğruluğundan kuşkulananarak, daha umudunu yitirmeyen bir duygu var gibiydi. Ve burada, şu kitabın satırlarında onların düşüncesini doğru çıkaracak ortak bir görüşe raslar da o umudu yitirirse kendini yönetemeyerek uluya uluya karısına koşacağını, tek başına taşımayacağı bu yası onun da yüzüne bağıracağını sandı.

Leylâ'ya bile gizli-bir düşmanlık duyacaktı. Onun da gözlerini açmaya çalışarak soracaktı:

«Kadın Nine, niçin bize bu kötülüğü yaptın? Biz ki, senin için o kadar uğraştık, seni çıldırasiya sevdik. Nasıl oldu da sence bu cezayı hak etmiş görüldük?» diyecekti.

Okuyordu. Koşa, koşa, satırların arasından çabucak geçerken durmadan Leylâ'nın hastalık belirtileriyle kitapta sayılanları karşılaştırarak ve ne yazık, her birinde başka bir güçlendirici kanıt bularak geçiyor, bunları birden çürütecek ve yanlış çıkaracak bir satıra bir an önce varmak için atlayarak koşuyordu.

Hastalık belirtileriyle kitabın tanımları, daha önce yapılan bir antlaşmayla bir araya geliyorsa biribirini tutuyor, ama Ömer Betfiç bunlara önem vermez görünerek her birinde yeniden dolan kalbinin derin acısını sanki anlamazlıktan geliyordu.

En sonunda, hastalığın bedensel belirtilerinden son-

356

KIRIK HAYATLAR

ra ruhsal belirtilerine değinen bölümde baştan aşağı dikkat kesildi. Bu konuda düşünce öne süren olmamıştı, üstelik kendisi de buna ilişkin gözlemlerini saptamaya gerek görmemişti. Böylece, bir perde kalkarak o zamana dek varlığından kuşku duyulmayan bir görünüm ortaya çıkmıştı. Özellikle hastanın kaba, sert, öfkeli bir dili olduğunu, çevreyi kırıp incitecek sözler bulup kullandığını, hele çocuklarda nasıl olup da bildikleri anlaşılamayan kötü deyimlerden oluşan bir dile Taslandığını anlatan bölümler vardı.

Bunların ruhsal nedenlerini Ömer Behiç çabucak okudu. Bir yandan beyin, yönetme dengesini yitirirken, bir yandan acı, artık Sıkıntısını belirtebilecek en ağır sözcüklerin yardımına gereksinme duyuyordu. Bunu böyle yorumlamaya çalışırken birdenbire oraya kadar anlatılanlara acımasız bir sonuç vermek isteniyormuşcasına bir satır gözüne çarptı. Kitap, «Eğer keskin bir beyinzarı yangısında bir iyileşme, bir kurtulma belirtisi görülürse bunu gerçekten mutlu bir sona varılır gibi yo-rumlamamalı; hastalığın bilinmesinde yanılığa düşüldüğü sonucu çıkarılmalıdır» diyordu.

işte, böyle acımasız bir yargıyla kitap, her türlü umut olanağını bir çırpıda ortadan kaldırıyor, sanki bir cellât eliyle Ömer Behiç'in yüreğinden son kurtuluş olası-lığıyla daha titrenjek yolunu arayan damarı da koparıp atıyordu.

Kitabı oraya, yazımasasmın üstünde açık bırakarak, ,bir deli dağmıklığıyla koştı. Böyle yolunu durmadan sür-dürseydi belki Vedide'ye kadar gidecek, hemen orada döşemelerin üstüne çökerek, uluya uluya, bağıra bağıra ağlayacaktı. Hiç kendisinin böyle bütün istemini yitirmiş durumunu anımsayamıyordu. Artık o; değerli, ağır, herkese ağırbaşlılığından saygı duyuran bir doktor değildi; bir deli, bir çocuk olmuştu.

KUUK HAYATLAR

357

t | 3

Yolunda, merdivenin yarısında Meveddet Hanım'la karşılaştı. O, yine Selma ile yapısına gidiyordu. Az kalsın, başkaldıracak, ablasını iki omuzundan yakalayarak:

«Bilmiyor musun, Leylâ'yı yitiriyoruz! Sense hep yapınla uğraşıyorsun!» diyecekti.

Bir kendine geliş anında insanların ne kadar kendileriyle ilgili, ne kadar kendilerini düşünen yaratıklar ol* duğunu anımsadı. Ama şimdi öyle bir parlama gereksin-liğiyle onulmaz acısını dökmek, yasını bağırmak istiyordu ki, daha bir soru sorulmadan, Selma'nın varlığını unutarak, bir solukta eve yaklaşan uğursuzluğa söyledi:

«Leylâ ölüyor, ablacığım; Leylâ'yı, Kadın Nine'yi yitiriyoruz...»

Kız kardeşine böyle çocukluk günlerindeki gibi «Ab-lacığım» derken, yüreğinin olanca acısını o tek sözcüğün içine koyuyor gibiydi. O tek sözcükle hasta, avunmaya gereksinli,

bir- sevecenlik göğsünün içine alınarak, tıpkı yukarda annesinin kollarında kendisini sallatan Leylâ'ya benzeyerek; uyuşturulacak, avutulacak bir çocuk oluyordu.

Meveddet Hanım'ın bir şeyler söylemesini bekledi; eğer onun dumanlanan bir bakışı, titreyen dudakları, ellerini tutmak amacıyla uzanan elleri olsaydı, ondan da «Ah, benim mutsuz Ömer'im!» diye ablalığını gösteren bir karşılık gelseydi, çabucak kollarının arasına atılacak, bağıra bağıra ağlayacaktı.

Meveddet Hanım, yalnızca:

«Kuruntuya kapılıyorsunuz» dedi, «Çocuğun nesi var? Biraz baş ağrısıyla bu kadar kaygıya düşmek, Vedide'Hainim'm değerine hiç yakışmıyor.. Siz de onun kuruntusuna kapılıyorsunuz.»

Böyle bir zamanda, böyle gereksiz bir nedenle yine Vedide'ye bir saldırı için elverişli ortam buluyordu. Birden Ömer Behiç'in heyecanının üstünden bir öfke dalgası

358

KIRIK HAYATLAR

kabardı, o zamana kadar bu kadının düşmanlığına karşı ses çıkarılmamış olan şeyleri bir an içinde bağışlamak istedi. Ama dişlerini sıkarak, yalnız:

«Şaşılacak şeyler söylüyorsun, abla!» dedi, «Vedide'-de gereksiz ne kaygı görüyorsun, rica ederim? Kaygı duyan benim. Çünkü gerçeği görüyorum ve belki şimdi gidip ona da söylemekten kendimi alamayacağım. O, kırk sekiz saatten beri bir dakika durup dinlenmeden, bir dakika uyumadan, yemeden içmeden, ağzından bir sözcük çıkmadan, dayanıklısından en küçük bir şey yitirmeden uğraşıp duruyor. Ah, benim melek karıcığım!»

Uzaktan ve böyle ablasının yüzüne karşı söylemekle daha başka bir anlam kazanan konuşmayla karısına sevgisini sunarken eksiksiz bir içtenlikle titriyordu. Sonra yine kendiliğinden ağzına bir soru geldi:

«Siz yine yapınıza mı gidiyorsunuz?»

O, yalnızca:

«Evet» dedi, «Selma'yı da götürüyorum. Çocuk, bu gürültünün içinde bulunmasın.»

Sonra, göğüs geçirerek ekledi:

«Ne olurdu, yapı bitseydi de ben de evime geçseydim.. Leylâ'nın hastalığı sanki benden gelme bir uğursuzluğa bağlanacak diye korkuyorum...»

Ömer Behiç, hiç karşılık vermedi. Ağzından çıkmasına izin vereceği bir sözcüğün her şeyi kırıp geçireceğini, onarılmaz bir yıkıma neden olacağını seziyordu.

Bu dakikada insanlardan, üstelik işte kanıyla, etiyle kendisine en yakın olan bir varlıktan ne kadar, ne kadar uzaktı!

Ona gerçekte yakın olan yalnız bir varlık vardı, yalnız onunla anlaşabilecek, bu derin acıda yalnız onunla birleşebilecekti.

Ablasının sözlerinde bir sözcük beynini yırtarak, sanki bir bıçağın ucuyla deşerek geçmiştir

«Uğursuzluk!»

Eğer yaşamda insanların almyazısına egemen olan, onları yönelten ve yöneten çözümlenemez ve açığa vuru-lamaz anlaşılmaz güçler varsa, asıl bu' yeni evin mutluluğuna büyük kötülük başka bir ufuktan üfürülmüş uğursuz bir yeldi. Ve bu ufkun örtüsünü kendi elleriyle, kendi isteğiyle açmıştı.

Birden, bütün bilim adamı sanının içinde yalın bir ruhun korkusuyla titreyen başka bir kimse çıktı. Evine gözdağı veren bu uğursuzluğun gölgesiyle kendi suçunun anısını birleştirdi. İkisinin arasında bir bağlantı kurdu.

«Acaba ?..» diye titreyen bir ses yükseldi ve bu birbiriyle mantıkla, bilimle birleştirilemeyecek iki olay arasında bir bağ aradı.

Ömer Behiç, yavaşça odanın kapısını açınca Leylâ'yı yatakta dalgın; Vedide'yi. ayakta, ellerini yatağın demirine dolamış, çocuğa bakarken buldu.

Gözleriyle sordu. Vedide, yavaşça bilgi verdi: Yine, on dakika önce yatıştırıcı bir ilaç içirmişti. Belki yarım saat sürebilecek bir dalgınlık içinde Leylâ şimdi susuyor, belki acı duymuyordu; belki de gerçek bir uykuyla uyuyordu.

Leylâ, bunu yalanlayan bir iniltiyle inledi. Uyuyan, dalgın duran bedeniyle acı çeken benliğinin ayrı ayrı iki' kimliği olduğunu, şurada serilip baygın kalan Leylâ ile beyninin demirden bir el içinde giderek sıkılıp ezilmesine inleyen Leylâ'nın başka başka yaşamlarla yaşadığını bildirmek istiyor gibiydi. Ağrı dindirici ilacın biraz sonra bu: iki kimliği birbirinden ayıran etkisi dağılıp geçince, o iki Leylâ biraz daha düşkün, biraz daha fazla dayanılmaz acıyla ezilmiş olarak birleşecekler ve yeniden bağıra bağıra bir ağızdan yaklaşan ölüme karşı uluyacaklardı.

ikisi de yatıştırıcı ilaçların bu etkisini biliyordu. YaU

nız bilimin yasası, «Eğer hastalık iyi olabilecek bir şeyse bunun ne zararı var? Tersine, yararı ağrıyı geçirmek gibi çok büyük bir hizmettir. Öyleyse, niçin zavallı hastaya geçici bir yatışma vermemekte direnmeli?» diyordu.

Ömer Behiç, bu kuramı benimsemiş, karısını da bu görüşe alıştırmıştı. Çocuğa her dindirici ilaç verildikçe onu ağrıdan kurtarmak için kendi elleriyle ölüme daha çok yaklaştırmış gibiydiler. Vedide, onun kilitlenen, giderek daha fazla inatçı olan dişlerinin arasından boş kaşığı çektikten sonra o dakikaya kadar yapılacak görev için sürüp gelen gücünün, artık Jş bitince, birdenbire tükendiğini görürdü. Elinden kaşık fırlatarak düşer, baygınlıklar içinde acısının çığlıklarını salıvermemek için dudaklarını kısarak, çabucak oraya, yatağın yanından ayrılmayan iskemlesine çöker, gözleri duvarın belirsiz bir noktasına dikilmiş, geniş geniş soluyan göğsüyle burnunun kanatları şişmiş, düşünemeyerek, beklerdi.

Şimdi yine kocasını bekliyordu. O, acaba ne haber getirecekti? Toplantıdan ne sonuç alınmıştı?..

Kendisine gerçeğin söylenmeyeceğini çok iyi biliyordu. Başka hastalara ilişkin öyküleri dinleye dinleye kocasının doktor yalanlarını öğrenmişti. Onun kalıplaşmış düzme tümcelerini, deyimlerini, acı gerçeklerin üstüne uğursuz örtüler çeken, korku verecek adları geçiştirerek yerlerine avutucu terimler yaratan bütün söyleyeceklerini yineleyip duruyordu. Kocasını bunlardan birini kullanırsa onun altında asıl gizli tutulmak istenen hastalığı görecekti.

Ömer Behiç içeri girince bütün ruhu boğazına toplanmış bir düğümle gözlerini dikti, ona baktı, «Ne haber getiriyorsunuz?» demek istedi. O, dudaklarında bir türlü silinemeyen, nasılsa oraya yapışmış da kaldırılmaya zaman bulunamamış dağınık, anlamsız bir gülümsemeyle bakıyordu. Karısına verilecek bir haber yokmuşçasına

f

KIRIK HAYATLAR

361

sustu; tersine, kendisi bir soruyla onun beklenen sorusunu önlemek istedi:

«Daha iyice, değil mi?»

Vedide, dudaklarını büzdü, omuzlarını kaldırdı, sonra kocasının alışılmış doktor oyununu kendisine de oynamasını önlemek için açıkça anlamak istedi:

«Ne haber?.. Ne dediler?...»

Ömer Behiç, yavaş bir sesle, bir soluk içinde:

«Hiç!» dedi, «Sinirsel bir baş ağrısından başka bir şey olmadığı sonucuna vardılar.»

Dudaklarında sürekli yapışık duran, oraya niçin konduğuna inandırıcı bir nedeni bulunmayan o dağınık gülümseme vardı.

Vedide, birden anladı, ayağa kalktı, elini uzatarak kocasını tuttu. Çeke çeke, şimdi boş duran çocukların odasına kadar götürdü. Ömer Behiç de büyük bir suçtan sonra cezalandırılmak için sürüklenen bir çocuk uysallığıyla karısını izliyordu.

Vedide, dalgınlığının içinde kendilerini duyamayacağı kadar Leylâ'dan uzaklaşınca durdu ve kocasının elini bırakarak, gözlerini gözlerine dikerek:

«Bana bütün gerçeği söyleyiniz» dedi, «Inanm, benimle her şeyi konuşabilirsiniz.»

Ömer Behiç, ayaklarının üstünde sallandı, birden o gülümseme dudaklarından silindi. Buna karşılık tüm yüzünü korkunç bir değişikliğin dalgası kapladı, dudakları titredi. Bir ara karısına bütün gerçeği haykırmayı düşündü; yalnız Leylâ'nın öleceğini söylemeyecekti.

Gerçeği korkunç bir çığlıkla bu anne göğsüne fırlatırken o dakikada artık birden patlamış bir çağlayanın taşkınlığıyla kendini tutmaktan ve yönetmekten yoksun bir çılgınlık içinde, o zamana dek gizlenen büyük suçunu, aldatışını, bu iki şeyin arasında bir ilgi varmışçasına, biri ötekine neden olmuşcasına, karışının kalbine dök-

çekti. Sonra onun ayakları altına çökerek kıvrılacak, onun dizlerini öpecek, korkunç bir bağışlanma bunalımının sarsıntıları arasında bağışlanmasını dilerken kendi vicdan acısını yatıştırmanın yolunu arayacaktı.

Bunu yapamadı... Yalnızca sustu. O zaman Vedide:

«Anladım!» dedi.

Ve yalnız bu sözcük, kendi kendisinin ölüm kararını anlatıyormuşcasına, ruhunun bütün dayanma gücünü söndürmüştü. Leylâ'nın boş yatağına düştü, gözlerini kapadı. Ömer Behiç, karısının yanına oturdu, kollarıyla bu bedeni bütünüyle yıkılmaktan koruyarak, sardı.

İşte aylardan beri ilk kez ruhunun tüm tutkunluğuyla karısını böyle kollarının arasına alıyordu. Sonra Vedide, gözleri kapanmış, dudakları kısılmış, bedeni gerilmiş, ağlayamayarak dururken, kendisi coştı. Yüzünü karısının o her zaman öptüğü yere, boynuyla ensesinin arasına soktu ; sessiz ve içten bir ağlayışla, bedeni sarsıla sarsıla, aylardan beri birikmiş acılarının yaşlarını varlığının en derin noktalarından çıkarıp tümünü birden boşaltmak istiyormuşcasına, bol bol ağladı.

Vedide, bir süre öyle durdu; sonra birden bu ağlayışın içinde yalnız yasın değil, daha başka acıların, daha başka onulmaz ağrıların korkunç baskısını sezen bir duygu uyanıklığıyla .başkaldırdı, silkindi; kendini kocasının kollarından kurtardı. Ağlayan adamı iterek:

«Beni bırakınız, rica ederim!» dedi. <

Ömer Behiç, acınma dilenen bir eziklikle:

«Ölüyorum, Vedide! Bilşen, ne acı çekiyorum» dedi.

Nasıl oldu, niçin bu söz ağzına geldi?.. Düşünmeden, öyle, kendiliğinden Vedide'nin dudakları, olanca öcünü püsküren bir karşılıkla açıldı, bağırarak kocasına:

«Hak ettiniz!» dedi.

Neden?.. Şimdi ondan sorulsaydı nedenini açıklayamayacaktı. Nerelerden dolaşarak, nasıl küçük şeylerden

KIRIK HAYATLAR

toplana biriktiğine bir çözüm olanağı bulunamayacak bir kanısı vardı ki, bu yas dakikasında en sonunda taşarak bir anlatım yolu aramıştı ve bu sözü bularak kocasının yüzüne bir tokat gibi atmıştı.

Ömer Behiç başını kaldırdı, birden duran gözyaşlarının arasından karısına baktı. İçerde ölüme yargılı çocukları yatan anneyle baba, bir saniye bakiştılar. Birinde suçumdan korkan, bağışlanma bekleyen acıma bakışı; öbüründe o zamana dek susan acısının birdenbire açıklık

kazanıvermiş öcü, karşı karşıya geldi.

Ömer Behiç, bir soruyla karısının ne demek istediğini sormadı; suçsuz bir insanın kullanabileceği bir sözcükle Vedide'nin o sözüne karşı dikilmek gücünü bulamadı. Tersine, gözlerinde, «Ah, mutsuz karıcığım! Demek, kocanın tüm suçunu biliyor ve susuyordun. Kimbi-lir, ne acı içinde yaşadın?» diyen bir anlam vardı. Bu anlam o kadar açıktı ki, Vedide onun susmasını eksiksiz bir «itiraf» olarak yorumladı, dudakları titredi. Ona yeniden söylenecek şeyi bulamıyordu. İçerden Leylâ'nın sızlanan sesi geldi:

«Anne!»

Vedide, yine boş yatağın üstüne kapanan kocasını yalnız bırakarak ve istediği gibi ağlasın diye ara kapıyı çekerek, öteki odaya geçti.

* * *

Ömer Behiç ağlarken, niçin ağladığını bütünüyle bilmiyordu. Acısının üstünde tek olarak yüzen Leylâ'nın yası vardı, Kadın Nine'sinin kaçınılmaz ölümüne şimdiden ağlıyordu. Bunu da açık açık görerek yapıyordu, ama bu yasın altında daha karışık, daha karanlık başka acıların da dalgaları çalkalanıyordu.

Bunları çözümleyemeyerek, üstelik kendi ruhuna gi-

364

KIRIK HAYATLAR

!

rip öteki acılarını bulmakta gerçek yasma karşı bir saygı yitimi görerek, yalnız bol bol yaşla sarsıla sarsıla ağladıkça sızlayan bir çibanın deşilmesinden ileri gelen iç esenliğine benzer bir hafiflik duyarak, uzun bir süre orada kapanıp kaldı.

Bir aralık ayak sesleri duydu. Kapılar açılıyor, merdivenlerden inip çıkanlar oluyor, çekingen adımlarla geziniliyordu.

Ömer Behiç, birden başını kaldırdı, dinledi. Fısıltılar, holde yavaş sesle uzun uzun görüşmeler sezdi. Ne oluyordu?..

Kalktı ve gizlice, saklanacak bir iş yapıyormuşcası-na odanın kapısına kadar gitti. Holde konuşuyorlardı. Birden, Mansur Bey'le Salime Hanım'ın, Andelip Bacı'yla Suzidil'in seslerini seçti. Kapıyı açınca dördünü de orada buldu. Leylâ'nın hastalığını duymuşlar ve çabucak koşmuşlardı. Andelip Bacı, dudakları titreyerek anlatıyordu.

Ömer Behiç'i görünce tümü sustu. Mansur Bey:

«Ne oluyor?» diye sordu.

Ömer Behiç, yeniden taşmamak için yutkundu. Ve bir sözcük söyleyemeden omuzlarını kaldırdı. Zavallı, darmadağınık, bitik bir durumu vardı ki, onu acısının altında bütünüyle yenilmiş, her türlü karşı koymaktan, dayanmaktan bütün bütün yoksun düşmüş

gösteriyordu. Bir aralık gözlerini Salime Hanım'a çevirdi:

«Vedide'yi yalnız bırakmazsınız, değil mi?» dedi, «Bilseniz ne zorlu günler geçireceğiz?»

Bunları düşünmeden söylemişti. Şimdi evinde karı-sıyla yalnız kalmamak, aralarına elden geldiğince fazla kişiler koymak gereksinliğini duyuyordu.

Mansur Bey, düşüncesini söylemeye yüreklendi:

«Dayanıklı olmalı!» dedi.

KIRIK HAYATLAR

365

Sonra birden usuna gelen bir şeyle, sanki damadını avutmak amacıyla:

«Size söylemediler, unutmuş olmalılar.. Aşağıda bekleyeniniz var...»

Ömer Behiç, birden Andelip Bacı'ya:

«Yine bir hastadır. Söyleyin, kimseyle uğraşacak durumda değilim.»

Sonra, birdenbire, sorma gereğini duydu:

«Kim, nasıl biri?»

Andelip Bacı:

«Bilmiyorum» dedi, «Hiç görmediğimiz biri, habeş bir kalfa..»

Ömer Behiç'in gözlerini bir duman kapladı ve bir saniye içinde beyni dondu. Neyyir'den haber geliyordu, aşağıda bekleyen Şayan Kalfa' ydı! İki günden beri Ney-yir'i görmemişti. Dün, onunla buluşma günüydü. Ömer Behiç, kendi kendisine oraya bir daha gitmemek, Neyyir'-le bir daha buluşmamak için kesin karar Vermişti. Bunda ne kadar durabilecekti? Oraya gitmemek, bir daha Neyyir'le buluşmamak gücünü kendinde bulabilecek miydi? Belki her zaman nasıl düşük ve beceriksiz, tutkunluğunun tüm düşkünlüğü ve alçaklığıyla oraya sürüklenmiş, gidip orada yenilmişliğin miskinliği içinde daha çok gö-mülmüşse yine öyle, her türlü güce söz geçiren bir bağlılığın tutsağı olarak, koşacaktı.

Demek, ona kesin kararında güç vermek için daha zorlu, daha baskın bir olay meydana gelmeliydi ve bu olay, Leylâ'sının başına gelen yıkımdı. Oh! Birbirine bu kadar yabancı, birbirinden bu kadar uzak bu iki şey nasıl oluyordu da böyle bir noktada, onun suçu, günahı noktasında birbiriyle buluşuyor, biri öbürünü etkileyecek bir yakınlık kazanıyordu?

Şimdi ne yapacaktı?..

Birden, eğer kendisi inmez, Şayan Kalfa ile görüş-

366

KIRIK HAYATLAR

mezse yaşamının bütün gizi açıklanacak, büyük bir gürültüyle o uğursuz serüven evinin yas dolu havasında patla-yıverecek sandı. Andelip Bacı, onun bir dakika önce verdiği buyruğa uyararak gitmeğe davranırken, Ömer Behiç kadını durdurdu:

«Hayır, ben ineyim!» dedi.

Şayan Kalfa'yı aşağıda holde buldu ve her şeyden önce kafasında bir soru uyandı:

«Şu anda Bekir Servet gelip de kadını burada görseydi ne anlam verirdi?»

Şayan Kalfa, pek yalın bir görevle geliyordu. Yalnızca:

«Küçük Hanım, sizi diliyor; bir konuda görüşünüzü almak istiyormuş» dedi.

Ömer Behiç, düşünmeden:

«Nerede?» diye sordu.

Şayan Kalfa, bu soruyu yadırgatıcı bulmuş gibiydi. Biraz şaşarak:

«Evde, efendim» dedi.

Ömer Behiç, Şayan Kalfa'nın bütün gizleri bilmesine ve bunu kendiliğinden belirtmesine ne kadar gereksin-liydi? Eğer böyle olsaydı ona birçok şey soracak, ondan kendisini için için yiyen sorularının çözümünü arayacaktı.

Dolaylı olarak anlamak istedi:

«Umarım, Neyyir Harîm'm beni görmek istemesi için önemli bir neden yoktur.»

«Sanmam, efendim.»

Şayan Kalfa, o kadar ölçülüydü ki, kadının hiç bir şey bilmediğini benimsemek gerekiyordu. Birden aklına, ilişkiyi kesmek için, daha doğrusu, bir daha geri dönmeyecek biçimde kesin kararını uygulamak için, Neyyir'e mektup yazmak geldi. Ve eğer Bekir Servet geliverirse onu burada bulmasını diye, yazı odasının kapısını açtı:

KIRIK HAYATLAR

367

«Biraz gelir misiniz?» dedi.

Bekir Servet gelirse sokak kapısının zilini duyar duymaz kendisi koşacak ve onu, «içerde hasta var» gibi düzmece bir nedenle doğruca yukarı alacaktı.

Ömer Behiç, Şayan Kalfa'ya yer gösterdi, kendisi de yazımasasına geçti.

Evet, ona yazacaktı. Acaba ne diyecekti?.. Öyle bir dil kullanmak, öyle bir neden

göstermek gerekti ki, artık dönüş olasılığı bırakmaksızın, sonradan güçsüzlüğüne bir delik olasılığının yardımını vermeksizin, her türlü bağları kırsın... Kendini öldürmeye karar vermiş bir mutsuzun kurtuluş olasılıklarını birer birer düşünerek önceden başvurulmuş ölçülü davranışla onları ortadan kaldırmasına benzer bir özen içindeydi... Evet... ama ne yazmalıydı?..

Yazılabilecek bütün şeyleri bir bulut arasında görüyor, başının içinde hiç bir düşünce yeteri kadar açıklıkla canlanamıyordu.

. Kaleminin ucunu çiğneyerek düşünürken, Şayan Kalfa:

«Çocuğunuz hastaymış, öyle mi efendim?» diye sordu, «Çok üzüldüm, evden de öğrendikleri zaman çok üzülecekler...»

Ona karşılık vermedi ve kadının bu sözleri kendisine bir süreden beri aranan konuyu aklına getirmiş oldu. Yazmaya başladı. Ve yazmaya başladıktan sonra da ara vermeden, bir çırpıda, biraz duracak olursa sürdüremeyeceğinden korkarak, koşa koşa, usuna nasıl gelirse, öylece yazdı:

«Eğer şimdiye dek birbirimizi sevdiyse, aramızda birlikte geçirilmiş saatlerin karşılıklı gönül borcuna benzer bir duyguyu andaç olarak bırakmasını bekleyebilirsek, eğer bundan sonra dayanılmaz bir acının içinde çırpınmakla ikimiz de parçalanmak-

368

KIRIK HAYATLAR

tan başka bir sonuca aday değilsek, artık burada duralım.

Bunu size yazarken işte gerçeği saklamayıp olduğu gibi söylüyorum: Ben, durmak, akla çok yatkın bu sonuca bağlı kalmak için sizin evetlemenize, yalnız evetlemenize değil, yardımınıza, anlayışınıza ge-reksinliyim. Başımın üstünde şu saatte tüm yaşamımı bir daha onarılamayacak kadar korkunç bir çarpışla yıkmaya hazır bir yıldırım var. Onun gözdağı altında, düşünebilmekten, kımıldamaktan yoksun, düşkün bir durumdayım. Yalnız sizi unutmaya, sizden kaçmaya gereksinli ve zorunlu olduğumu seziyorum.. Ve sizi unutabilmek, sizden kaçabilmek için size sığınmaktan başka çıkar bir yol bulamıyorum. Beni bırakınız...»

Burada durdu. Karşısında yakmması bekleyen Şayan Kalfa'ya bulanık gözlerle baktı. Çok kısa, yalnız iki satır yazmak için başlamıştı. Her şeyi kırıp bitiriveren, her zorluğu çözümlenerek kendisini üç beş sözcüğün büyümlü etkisiyle bunalımın içinden çıkanveren bir tümcenin kendiliğinden kalemine dolaşmasını istiyordu. Onun doğmasını bekliyordu. Buna karşılık uzun bir duygu betimlemesinin karışık yollar arasında dolandığını sezdi. Böyle sayfalarca ona acısından, yasından söz edecek, bir düşünce öbürünü uyandıracak, bir üzüntüyü anlatırken yüreğinde yığılmış bir durumda çarpışan bütün acıların dökerek mektubu bitirmek bilmeyecekti.

Birden karar verdi: Burada kesecekti. İmzalamaya gerek görmedi, kağıdı kaldırmayı mürekkebin kuruyup kurumadığına baktı. Zarfa koyup üstünü yazdı; bir sözcük söylemeden ayağa kalkıp gitmeye hazırlanmış duran Şayan Kalfa'ya uzattı.

Kadın, mektubu alıp çıkarken Ömer Behiç.,. yine bir

K1K1JS. HAYATLAR.

369

an güçsüzlüğüne yenildi, dayanılmaz bir bilmek, öğrenmek duygusunun etkisiyle:

«Acaba beni istemelerine çok önemli bir neden var mıydı?» diye sordu.

Şayan Kalfa, bu soruyu bekliyormuşçasına, duraksamadan ve bir çırpıda karşılık verdi:

«Hayır, efendim, sanmam. Yalnız biraz yorgunluktan, biraz bitkinlikten yakınıyordu, Neyyir Hanım... Haftaya düğün var da.. Bebek'e geçmeden önce...»

Ömer Behiç, arkasını duyamadı. Kulaklarında bir tıkanıklık onun daha fazla işitmesini önledi. Elini uzatıyordu, Şayan Kalfa'nın gitmesine izin verdi.

Yalnız kalınca, başını arkaya atarak sandalyesine kendini bırakıverdi. On dakika önce çocuğunun yasma ağlayan baba, şimdi burada, şu dakikada daha o yasin kuramamış yaşlan arasına başka bir acının yaşlanı ka-ıstırarak, yeniden uzun uzun ağladı.

* * *

O günden sonra Ömer Behiç'le evin yaşamında bir kasırga sürmeye başladı. Küçük evin o zamana dek kurulu düzeni bozuldu. Şimdi her şeye söz geçirten, her gün yeni bir yıkımını getiren Leylâ'nın hastalığıydı.

Genç adamın tüm yaşamı onun dakikalanna bağlıydı. İşlerini bırakmış, hastalanndan özür dilemişti. Eve gelen giden, her biri bir köşeye sinerek sonucu bekleyen, dudaklarında ağır bir sessizliğin mührüyle dolaşan akraba, dost yüzlerin arasında Ömer Behiç, hiç bir şeye aldırmadan, hiç bir işe kanşmadan; üstelik çocuğun bakımında sabah akşam Jier gün gelip saatlerce zamanını burada geçiren Bekir Servet'in yalnızca bir yardımcısı durumuna düşerek, artık ağlamaya bile güç bulamadan kuru gözlerle, boş bir kafayla bir neden yokken merdi-

Kınk Hayatlar — F. 24

O4U

venleri inip çıkıyor, odalarda dolaşıyor, çalışma odasına kapanarak gergin sinirlerle, yukardan gelecek en küçük gürültüleri dinleyen kulaklarla uzun saatler geçiriyordu.

Ve bu süre içinde amansız hastalık günden güne acımasız yıkımlarını getirerek, hükümlüsünü birdenbire tüketmeyerek onu küçük küçük kemirdikçe yaban bir tat alıyormuşçasına, ağır ama güvenli adımlarla ilerliyordu.

Ömer Behiç, bir şeyden çok üzgündü. Leylâ'nın; sey-rekleşen ayıklık zamanlarında, üstelik baygınlık anlarında bile artan bir açıklıkla ona karşı öfkesi var gibiydi. Ne zaman yanma sokulsa onu kovan, elinin değmesinden kaçman, sözlerine karşılık vermeyen, gözleri bir iki dakika açık kalırsa o yaklaşınca sıkı sıkı kapanan bir çekingenliği ve konmuşu vardı ki, Ömer Behiç'in düşünde özel bir anlam kazanıyordu. Sanki hasta çocuğun iki katına çıkan bir görüş gücüyle suçunu bildiğini, kendisinin o suça bir çeşit kanpahası olarak kurban gittiğine

inandığını sanıyordu.

Her hastalığında Leylâ'nın ondan kaçınarak annesine yaklaşmasına alışmışken şimdi bu, kuruntusunu aşırı biçimde etkiliyordu. Ve bilim adamı olarak yargılamasının kanıtlarını kuruntusunun önüne büyük bir dağ gibi yığmakla birlikte, çocuğundan böyle bir dargınlık arasında ayrılacağını düşündükçe göğsü parçalanıyordu.

Leylâ sayıklarken kaçmak istedi. O, şimdi sayıklamalar arasında iyi, ince, tatlı, sevimli çocuk değildi. Nasıl olup da diline girdiğine şaşır kaldığı yabancı sözcük-leile, kaba deyimlerle bilinmeyen düşmanlara, anlaşılmaz saldırganlara, kendisini böyle ezip hırpalayan büyülü güçlere karşı tiksinti ve düşmanlık püsküren, kızgınlık ve aşağılama yağdıran, öcünü sövgü içinde yüzmekten alan gönül kırıcı bir çocuk olmuştur?

Böyle durumlarda karı koca bakışır, bir yandan ölümün karanlıklarına inerken, bir yandan da yıkıma uğra-

KIRIK HAYATLAR

371

mış beyninden böyle bir öç dili bulup çıkararak, bu ateşler içinde yanan, rengi gittikçe yeşile dönen bedeninin kendi Leylâ'ları, o yumuşak ve ince «Kadın Nine» leri olup olmadığından kuşkuya düşerlerdi.

Bu dakikalarda Ömer Behiç uzaklaşmak isterdi. Yavaşça kalkar, sudan bir neden bulur, yine karısını orada, bütün uğraşların ve acıların yüküne yalnız katlanabilmek gücünü bir saniye yitirmeyen bu anneyi o korkunç sayıklamadan çıkararak duymakta da tek başına bırakarak odadan ayrılırdı.

Arada bir, özellikle geceleri, evdekilerin tümü kendi köşelerine büzülüp de hastanın onulmaz acısıyla savaşmak görevinde yine onların isteğiyle kan kocayı yalnız bıraktıkları saatlerde Ömer Behiç, Vedide'yle karşı karşıya kalırdı.

O zaman genç adam, bir yana sinerek dalgın, odanın içinde bir gölgeden fazla yer tutmamaya gerek gören bir suçlu gibi oturur, karısına bakardı. Şimdi Vedide onun gözünde her şeyden, tüm kadınlardan, insanlıktan daha yüksek bir önem kazanmıştı, işte, neredeyse bir hafta oluyordu, yaşamla ilgisi bütün bütün kesilmişti. Ne bir usanç, dakikası, ne bir gevşeklik anı karısını koştuktan, uğraştuktan, çocuğunu elinden almaya hazır hastalığın karşısında gözleri ateşle tutuşarak, sapsarı, dudakları kısıp, bir coşku içinde deviniyormuşçasına, kimseyle konuşmadan, uyumaya, yemeğe zorlanırsa beş dakika bir duvara dayanmakla, bir peksimetle bir bardak sütü ancak benimsemekle yetinerek, durmadan didiniyordu.

İçini ve dışını böyle yıkarcasına onların ikisinden de esirgemezlik ve dayanışın, kendini tutma ve katlanmanın, çaba ve gücün en yüksek ölçüsünü isteyen bu onulmaz hastalığın tutkularını yerine getirmek erkesini nasıl bir kaynaktan alıyordu? Ömer Behiç, artık baş ağrılarının ateşleri sona eren, buna karşılık benliğinin en derin nok-

372

KIRIK HAYATLAR

tarından gelen iniltiyle yatıştırıcı ilaçlara gereksinme doğmadan kendiliğinden sonsuz dalgınlıklara düşen Leylâ'ya bakarken, çocuğu bir daha bu uykusunun içinden çıkaracak bir gücün kalmadığını görürdü. Saatten saate onu benliğinden ayırıp karanlık bir evrenin, sanki siyah dalga katlarında oluşan uçsuz bucaksız bir denizin her zaman daha derin, her zaman daha kara derinliklerine daldıran bir düşüş içinde yavaş yavaş Leylâ başka bir bedene dönüşüyor; evinden, annesinden, yaşamdan, yeryüzünden uzaklaşıyor, siliniyor, bitiyor; şurada beş on gün daha eriyerek buruşuk ve yıpranmış bir kalıbın içinden Kadın Nine'ciğin ruhu her dakika biraz daha uçup yok oluyordu.

O zaman gözlerini çocuktan ayıramayarak Ömer Be-hiç de birdenbire tüm varlığını emip götüren, sömürüp yutan bir boşluğa düşmek duygusuna kapılır ve çığlık kopararak, kalkıp kendini yerlere atmak, boğazını sıkın yakasını koparmak ve orada yaşama, alınyazısma, insanlara acımasızca sözünü geçirten bilinmedik güçlere karşı başkaldırdığını bağırarak 'isterdi.

Sonra gözlerini çevirerek Vedide'ye bakardı ve onu sapsarı, gözlerinde kavrulmuş bir şeyle, ağzından bir yakınma sözcüğü dökülmeden, başına inen korkunç kaza yumruğundan anlayış gücü donmuş bir durgunlukla dalgın, kendisine gözlerini dikmiş görürdü.

O zaman aralarında birlikte yaşamış mutlu yılların ve paylaşılmış duyguların anılan uyanırdı. Tek tek anılarla değil, tüm ortak yaşamlarından birikmiş duygular bir yığın oluşumunda ikisinin arasına dikilirdi. Ve karı koca, dudaklarında bir sözcüğün içinde çeşitli duygularının tüm açıklığı koyabilecek bir gereksinmenin titremeleri dolaşarak uzun uzun bakışlırdı.

Bu sırada Ömer Behiç, diz üstü çökmek, sürüne sürüne karısının dizlerine ulaşmak, bir tanrıçanın kutsal ka-

KIRIK HAYATLAR

373

tında eğilen bir suçlu gibi ona tüm gerçeği söylemenin coşkulu dalgalan arasında sevgisini, bağlılığını; sonra cinayetini .acısını, umutsuzluğunu karmakansık ama içinden nasıl fıskırtsa öylece söylemek gereksinliğini duyardı. Genç doktora öyle geliyordu ki, bir kez gerçeği olduğu gibi ortaya döküp karısının bağışlayarak uzanan elini yüzünü, gözlerine, dudaklarına sürdükten, öpüp kokladık-tan sonra kendisini pislikten temizlenmiş bulacak ve yine eski yaşama dönerek mutlu bir karı koca gibi göğüs gö-ğüse, başbaşa verip birleşince bu yası taşımak zor olmayacaktı.

Sonunda tam o sözler içinden kopup konuşmaya başlayacağı bir sırada Vedide'nin öçle bulanık gözleri kendisinden ayrılarak çocuğuna döner ve birdenbire gözyaş- lan boşanarak, göğsünden kabara kabara gelerek boğazında sönen hıçkinklarla bol bol dizlerine dökülürdü.

Ömer Behiç'in de gözleri bulanırdı, onun da yaşları taşırdı ve böylece kan koca, gerçekte ruhlannm üstüne çöken şeyler konusunda bir sözcük söyleyemeyerek Leylâ'nın yeniden uyanmasına kadar ağlırdı.

Artık Vedide'nin her şeyi bildiğine inanıyordu. Acaba nasıl öğrenmişti?.. Bunları kendi

kendine sormıyor-du bile... Yalnız, «Vedîde biliyor!» diyordu ve hiç bir zaman hiç bir uydurma nedenle aldatışını yüzüne karşı bağıramayacak bu kadında silinmeyen gizli düşmanlığın yerleşeceğini seziyordu.

Ancak zaman, ' yavaş yavaş, damla damla unutmanın kara avuntusunu getirip bu anının üstüne yığıldıkça onla-ın kendilerini unutarak mutluluklarına dönüş saatleri olacaktı ve bu saatler gittikçe biraz daha sık, gittikçe biraz daha uzayarak, sonunda...

Ömer Behiç, bu mutluluğun dönebileceğini düşünürken, birden yüreğinde öbür acıftm sızladığını iyice duyardı : Yine o zamanın, yine o unutma bulutlarının altına gö-

374

KIRIK HAYATLAR

meceği başka bir anısı olacaktı. «Kadın Nine» yi de yine o saniyede böyle bir sisin arasında dakikadan dakikaya görünüp silinen, gittikçe daha uzak, gittikçe daha soluk bir yüz olarak göreceklerdi.

Bir gece, yine böyle evdekiler çekildikten sonra yalnız kalmışlardı .Yine böyle küçük bir bardak sütü Leylâ'nın kilitlemiş dişlerinin arasından zorla akıtmayı başardıktan sonra, sanki güç kıran bir işin yorgunlukları arkasından; kırılmış, ezilmiş bir bedenle iskemlelerine çökerek, karşı karşıya ağlamışlardı.

Birden Leylâ:

«Anne!» dedi.

Ne zamandır onun böyle bir sesini, böyle bir ünlemini duymamışlardı, ikisi de fırladı. Vedide, karşılık vermeye güç bulamıyordu. Bu, o kadar belliydi ki, Ömer Be-hiç yaklaşarak ve çocuğun açılan gözlerine gözlerini dikerek, en içten sesiyle:

«Ne var, Kadın Nine?» dedi.

Leylâ, karşılık vermedi, babası yineledi:

«Ne istiyorsun, Kadın Nine?»

Çocuğun donuk gözleri kımıldamıyordu. Göremiyor-du ama, babasının sesini ayırt etti. Ve tek bir sözcüğün içine, «Seni istemiyorum., sen git... Ben onu, annemi istiyorum!» anlamını koyuyormuşcasına, yeniden:

«Anne!» dedi.

Ömer Behiç, yüreğinde, unutulmuş olmanın mutsuz-luğuyla, böyle her nedenle kendisine gizli düşmanlık ve tiksinti gösteren bu çocuk sesi bir kınama ve suçlama ta-şiyormuşcasına ona, «Ben, senin için ölüyorum. Senin günahının karşılığı olarak gidiyorum!» der gibi, acısından bağırarak oldu.

Çocuğun üstüne şimdi Vedide eğilmişti. Tülbentlerle dudaklarının köpüğünü aldı, başındaki buz torbasını doğ-

KIRIK HAYATLAR

375

rulttu; gözlerinin ucunu sildi. Dudaklarıyla yeşile dönen yanaklarına dokundu ve tüm annelik acısının çarpıntı-sıyile dolu umudunu gizleyemeyen bir sesle:

«Ne var, yavrum?» dedi.

Leylâ, yine'daha derin, ancak bu kez yalın bir söz yöneltişle değil, bir yardım dileyen anlamıyla, acısını anlatacak ve tanımlamaya yetecek sözcükleri bulamamaktan doğan bir bitiklikle:

«Anne!» dedi.

Vedide, yeniden sordu:

«Ne var, Leylâ?»

Şu dakikada çocuğun ağzından, onun kendisine yeniden geri verileceğini gösterebilecek gibi bir karşılık çıksaydı nasıl sevinçten çıldırarak, nasıl her şeyi unutarak, üstelik ona karşılık vermeyi önemseyerek, kocasının boynuna atılacak ve bu kez sevincinden çıldırarak başka türlü ağlayacaktı.

Ama böyle olmadı, tersine, şimdi o sesle, onun beri yanında, yeniden beklenen bir umudun çarpıntısı içinde kalpleri burkulmuş, dudakları kısılmış, solukları tutulmuş; gözleri dakikadan dakikaya daha karanlıklara -gömülüyor sanılan yavrularının gittikçe daha yeşil bir gölgeye bürünen yüzüne dikilmiş, yaşamları kopmaya hazır ince bir ipliğe bağlı duran anneyle babanın arasında bir duvar yükseliyor gibiydi.

Leylâ'nın bir hırıltıyla, şimdi daha yakmalı, daha yardım dileyen, kendisini yutan bir çekincenin korkunçluklarından kurtulmak isteyen ruhundan zaman zaman kopan bir sesi vardı ve giderek korkunç bir kuyunun sessiz derinliklerine inildikçe daha acılaştan bir anlamla kendisinin yardımına koşabilecek biricik güç olduğuna inandığı annesini çağırıyordu. «Anne! Anne!» dedikçe daha boğuk, daha korkaklaşan bu seste zamanın geçtiğinden, daha fazla önem verilmezse, bir an önce yardımına

376

KIRIK HAYATLAR

koşulmazsa artık her şeyin biteceğinden sızlanan bir anlatım vardı.

Bu, yangınla sarılmış bir odanın içinde bağırın, dumana boğulmuş, ateşle sarılmış bir çocuğun çığılı gibi. Ve onlar böyle çocuklarının bir kerteye kadar rahat, kımıldamayan bedeninin içinde, zavallı benliğinin bi-v linmeyen bir yangınla kavrulup yok oluşuna karşı hiç bir şey yapamadan, ona bir avunma soluğu aldirmek, kurtarıcı bir el uzatmak için güç verici küçük bir davranışı bile bulamadan, öylece, güçsüz ve beceriksiz, acıklı bir oyunun izleyicileri gibi, yalnız gözleriyle birbirlerinden ne yapılması gerektiği yolunda düşünce dilenerek, duruyorlardı.

Ömer Behiç, ayağa kalkmıştı. Ta odanın bir ucuna kadar gitti, omuzlarıyla duvara dayandı. Ve oradan, Leylâ'nın ta yanında yatağın üstüne kapanarak, çocuğun varlığının derinliklerinde geçen çok acıklı korkunç olayı görmek için gözlerini tüm gücüyle dikerek, kurtuluş yolu arayan anneye bakıyordu.

Şimdi her zamankinden daha iyi anladı ki, Leylâ'ya gerçekte bağlı olan; kanıyla, etiyle, ruhuyla, doğanın bin çeşit telleriyle, anlaşılmaz bağlarıyla, yavrusuna içtenlikle ulaşan, bu anaydı. Ve işte Leylâ, karşı durulamayan bir isteğin gücüne bağlı, her dakika adımlarını ölüme daha yaklaştıran bir akıntının korkunç dalgaları arasında boğula boğula sönen sesiyle yalnız onu çağırıyor, yalnız onu istiyordu.

O, her bağırışını salıverdikçe, odanın ölüm soluğuyla titreyen havasına her «Anne!» çığlığını fırlattıkça Vedide, artık bedenini durmadan titreten bir umutsuzluğun çöküntüsüyle:

«Ne var, yavrum? Ne var, canım?» diyordu.

Ve her şeyi unutarak, sonunda birdenbire tükenive-ren dayanma gücünün darmadağınıklığı arasında kocasının ta köşeye sinmiş varlığını da görmeyecek, yalnız

KIRIK HAYATLAR

377

yaslı analık ruhunun içinden çıkabilen sözlerle çocuğuna esenlik ve avunma verecek tümceler buluyordu:

«Sen anneni istiyorsun, öyle mi, Kadın Nine? işte annen yanında... Korkuyor musun sen, Leylâ'cık?.. Ama neden korkuyorsun? Annen, anneciğin burada, ta yanında olduğuna göre...»

Bu, böyle sürdü. Leylâ'nın görmeyen, artık donmuş, bedeninin her parçasından önee ölmüş gözlerinin hiç bir anlam taşımayan donukluğunda Vedide, korkunç olayın gizemini çözecek bir yol arayarak, gittikçe daha tutarsız sözlerle çocuğunun bağırmalarına karşılık veriyordu. Bir dakika geldi ki, artık uçurumun içinde Leylâ'yı dalgaların saldırısı, birbirini izleyen atılımları boğuyor denebilirdi. «Anne! Anne!» derken sesi, üstüne çöken su yığınlarını yarmakta zorluk çekiyordu.

Vedide, birdenbire, fırladı, odada hiç tutunacak bir nokta yokmuşçasına döndü, sallandı. Elleriyle çevresinde dayanacak yer arıyor gibiydi. Sonra iki eliyle boğazını tuttu. Soluk alamayan, boğazında bir titremenin düğümü tıkanan insana benziyordu. Ömer Behiç koştu, iki eliyle karısını tuttu:

«Vedide! Ne oluyorsun, karıcığım?» dedi.

O, bir soruyla birden kendisini sarsan bir titreme içinde, tüm eklemleri çözülmüşcesine, bir yığın gibi, kocasının kollarına kendini bırakıverdi. Ve ötede Leylâ'nın daha boğulan, daha derinlerden inleyen sesi, «Anne! Anne!» diye yardım dilenirken ellerinden hiç bir şey gelemeyen anne ve baba oraya, yere çöktü.

Vedide'nin dişleri kilitlenmiş, gözleri kapanmış, kolları, bacakları gerilmişti. Haftalardan beri

bir dakika bile yorgunluk göstermeyen annenin dayanması, sonunda çöküvermişti.

Ömer Behiç, karısını yavaşça halının üstüne bıraktı. Odanın bir köşesine sinmiş, uzaktan bakarken, Leylâ'nın

378

KIRIK HAYATLAR

küçücük iç dünyasında geçen o büyük ve korkunç olayı anlamıştı. Bu, hastanın son bunalımıydı; artık çocukta anlama gücünden ne kalmışsa onu da yutup bitirecekti. Bundan sonra tüm korkunç anlamıyla bitkisel yaşam başlayacaktı. Çocuk, öyle ruhu ölmüş, ancak bedeni daha canlılığını sürdürerek, inatçı yaşam her parçada biraz daha gecikmek için direnerek; üç gün beş gün—bilinemez ne kadar bir zaman— dirimle ölüm arasında bir çekişme dönemi geçirecekti.

Karısının yanına diz çöktü, ellerini avuçlarının arasına almak için çekti; onları dudaklarına götürerek öptü öptü. Sanki bu baygın bedenden kendi büyük suçunun başışlanmasını aldı. Sonra onu bırakarak Leylâ'ya gitti, onu da yanaklarından öptü öptü. Ondan da ruhunun başışlanmasını dilemeye gereksinliği vardı.

Ve suçunun, günahının karşılığını ödercesine bir hafiflik duyarak, düşüncelerine çabucak bir parlaklık veren bir açılışla, gerekli önlemleri almaya hazır bir doktor sessizliğine, kavuşarak, kapının yanına kadar gitti. Ev bireylerine haber vermek isteyerek parmağını zile bastı. Evin sesliği içinde uzun uzun titreyerek yuvarlanan zil sesini dinleye dinleye, gözlerinin önünde yuvasının serilmiş yıkık görünümüne baka baka, bekledi.

URUÇEŞME'DEN sonra araba, bükülüp de Bebek

Bahçesi'ne uzanan rıhtıma çıkınca Ömer Behiç, bu yorgun kira hayvanlarının taşlara düzensiz bir takırtıyla çarpan ayaklarının gürültüsünden sarsıldı. Deminden beri onu arabanın köşesinde büzülmüş tutan uyuşukluktan, derin bir uykudan sıyrılıyormuşcasına, uyandı. Eylül sonunun ıslak günlerine özgü, sislerinin içinde yere dökülmeden havada duran bir yağmurun varlığını sezdi bu akşam saatinde burada ne arıyordu? Bu soruya kendi kendisine, bir raslantıyla karşısına çıkan bir arkadaşın şaşkınlığıyla sordu. -

Evet, burada ne arıyordu?.. Demek, haftalarca, yasının arasında gelip kendisini buldukça susturulan, duyulmaması için savaşılan ses, suçunun, günahının sesi, sonunda bir gün onu yeniden yakalamış, artık kendisine sahip olmayan bir sarhoş güçsüzlüğüyle onu kollarından tutup bir kira arabasının köşesine tıkarak buraya kadar getirmişti.

Bu soruyu kendi kendisine sorar sormaz, daha fazla düşünmedi. Birden karanlıkta yolunu şaşırılmış bir insanı ansıtırcasına doğrularak arabacının arkasından cama vururken parmaklarında, biraz daha gecikecek olursa çekincenin ta içine düşmesinden korkan sinirli bir davranış vardı. Arabacıya «Dur!» buyruğunu verdi.

Araba durunca deminden beri görmeden, ilerlemeden buldukları noktada yalnız yavaş yavaş sallandığı sanılan karşı kıyıları, bulanık denize bakan gözleri, yeraltında uzun uzun yol aldıktan sonra aydınlığa çıkıveren bir

380

KIRIK HAYATLAR

insanın şaşkınlığını duydu. Arabanın açık penceresinden baktı. Kapalı bir araba seçmişti.

Ömer Behiç'te o çok acıklı olaydan beri durmadan üşüyen, giysisinin yakasını kaldırıp içinde büzölmek isteği veren bir ürperme vardı. Arabanın kapalı olmasını gerçekte bu duygunun dürtüsüyle istemişti. Ama bu duygunun yanında başkalarının görünmemek ve dış evrenden daha uzak, düşüncesiyle büsbütün yalnız kalmak isteğinin de etkisi vardı.

Ve işte, bir saatten beri pencereden hep gözleri açık bakarak, duyguları bir bulut içinde son haftaların sayılmadan geçirilen, duyulmadan yaşanan saatlerini izleyerek, orada daha çok üşümekten korkan bir kedi gibi büzölerek, kımıldamadan, eğri büğrü yollarda, bozuk kaldırımlarda yuvarlanmıştı.

Demek, böyle hiç bir olay geçmemişçesine, bir sevişme buluşmasına gidercesine altı haftalık acı bir baskı yaşamını tek bir kımıldanışla silkerek, oraya, Neyyir'i görmeye gidecekti; yeniden, tıpkı Nişantaşı'nda sudan bir nedenle başlayan tanışmaya bu kez Bebek yalısında bir parça eklenecek, bir aradan sonra bu güldürüye bir perde daha eklenecekti.

Bu ikinci bölümün nelerden, hangi olaylardan, nasıl heyecan ve çekişme saatleriyle dolu sahnelerden oluşacağını biliyordu. Onları önceden görüyor, yaşıyor ve görüp yaşarken içinden parçalanmış olarak çıkıyordu. Üstelik, onlar gerçekte yaşanmış, geçirilmiş saatlerin etkisini bırakarak kendisine, artık bir daha günahından temizlene-meyecek kadar aşığılanmış, kir içine batmış gözüyle bakıyordu. Bunu bile bile, göre göre işte yine oraya gidiyordu.

Araba durduktan sonra, karşısında Hisar akıntısını dönen. buruna bakarak, kendisini Bebek yalısından ayıran uzaklığın kısalığına şaştı. Gözlerini çevirerek Bebek

KIRIK HAYATLAR

381

koyunda o'nun olması gereken yapıyı araştırdı. Belki, işte şu görölen pencerelerden birinin arkasında Neyyir vardı. Belki yine öyle, ilk buluşmalarında olduğu gibi, kollarıyla göğsü açık gömleğinin içinde gerinerek, ona, «Gel!» diyen gözlerle bakarak, kendisini bekliyordu. Belki bu buluşma için her türlü önlem alınmıştı. O, yalnızca dudaklarını uzatıp onun dudaklarını almakla, kollarını açıp bu yarı çıplak bedeni kucağına çekmekle, ondan uzak geçirilmiş saatlerin acısını unutabilecekti.

Damarlarının içinden yine o hiç bir zaman söndürüle-meyen ateşin akışını duydu. Arabacının ikide birde dönüp buyruk bekleyen gözlerine «Yürü!» sözcüğünü fırlatacağı.

Bunu demedi.. Hayır, bunu yapamayacaktı, yapmamalıydı. Burada bir dakikada alınacak karar öyle bir karardı ki, yaşamının bütün bundan sonrasına sözünü geçirirdi. Yalnız bir sözcük yeterdi... «Yürü!» demeyecekti, «Dön!» diyecekti. Evet, geri dönmek, buradan kaçmak gerekti. Bunu yapmalıydı, bunu yapmaya onu çağırın binlerce neden vardı: Evde kırık hayatının üstüne ağılıyan Vedide'si, Maçka mezarlığında yine boğuk boğuk «Anne!» diye bağırdığı sanılan Leylâ'sı vardı.

Omuzlarından tutulup da arkasından denize atılan korkak bir çocuk gibi, bu iki düşün kolları arasında bir gücün yargılıymışçasına, kendi kendinden ayrılan bir başka kişilik gibi biri öbürünün göğsünden itip kımıldamasını önleyen ikili bir benliğinin çekişmesi arasında, pencereden sarktı. «Geri dönelim!» diye bağırarak için, bağırırsa kararından dönmesini önleyecekmişcesine bu buyruğu elinden geldiğince yüksek sesle vermeye ge-reksinliği vardı. Ancak boğazından sesi güçsüz çıktı, daha sonra, biraz daha açılan bir sesle ekledi:

«Maçka'ya kadar gideceğiz!» dedi.

382

KİRİK HAYATLAR

Evet, yaşamının bu en önemli kendinden verişini gösterdikten sonra Maçka mezarlığına gidip onu Leylâ'sının toprağına bağışlanma dileğiyle getirilmiş bir çelenk gibi bırakacaktı.

Bu karan alınca ruhunda bir hafiflik duydu; güçlü, kararlı bir kişiliği olduğuna kendi kendini inandırmakla gönül esenliğine kavuştu. Şimdi bir an önce dönmek, biraz önce bu eski kira arabasının sarsıntıları içinde bir ölü uyuşukluğuyla duygusuz, düşüncesiz yuvarlanırken şimdi koşmak, bir an önce buraya yetişmek istiyordu. Öyle düşünüyordu ki, kendisini orada görünce artık bir daha günahına dönmek olasılığı kalmayacak, bu kez bütün çöküş olasılıkları, yaşamının ufkundan, bir daha be-lirmemek üzere, silinecekti.

Leylâ'nın ölümünden sonra Ömer Behiç'in bütün duygularını salt bir durgunluğun sisleri bürümüştü. O bunalım günlerinin arasında kurulu bir aygıt gibi yaşadı. Kendi kendisini, etkileri ve izleri karanlıklara boğan bir bulut arkasında uzaktan görüyordu. Sonra yaşamın dişlisi yavaş yavaş onu dişlerinin arasına alarak çevirip döndürmeye, oradan oraya sürüklemeye başladı. Hastala-rıyla, işleriyle, eviyle, dostlarıyla ilgilendikçe bulut, günden güne inceliyor, duyarlığını kişiliğinden ayıran ara kı-salıyordu.

O zaman acılarını dayanılmaz, güç kıran bir keskinlikle duymaya başladı. Tüm acıları birbirine karışıyor, bir alaşım oluyor, bunları ayıklamak, özellikle Neyyir'le gerçek yasının arasına bir aralık koymaya uğraşırken biri öbürüne görülmeyen gizli bağlarla bağlanıyormuşca-sma, gerçekte ayrı ayrı yollarda yürümeleri gereken bu iki çeşit acı, onda tersine her zaman buluşuyor, dolaşıyor, zincirlenerek ruhunu sarıyordu.

Neyyir'e o mektubu yazdıktan sonra, önce genç kızdan ne bir sözcük, ne de bir bellilik gelmişti. -Bir yandan

KİRİK HAYATLAR

383

Leylâ'nın yaklaşan ölümüyle çırpınırken, bir yandan bir karşılık, üstelik bir çağrı gözleyen, onun kendisine bağlılığını, gereksinmesini giderecek bir davranışını bekleyen gizli bir umudu vardı. Bu umut gerçekleşmediği sürece dayanılmaz bir acı duyuyor, sinirleniyor hırçmlaşı-yordu.

Bir gün, neredeyse kendisini hiç yalnız bırakmayan Bekir Servet'ten, Neyyir'in annesiyle birlikte Bebek'teki yalıya geçtiğini öğrenmişti. Dudaklarını ısırılmış, karşılık vermemiş, arkadaşına yalnız donuk gözlerle bakmıştı. Bekir Servet, onu oyalamak için kentin çeşitli

yörelerinden türlü türlü' dedikodular, haberler getirirdi.

Başka bir gün yine birçok dedikodu arasında Bekir Servet, Neyyir'in evlenmesinden söz açtı, düğünle ilgili ayrıntı verdi, istanbul'da bu kadar görkemli düğün pek az olurdu, o gece Bebek koyu istanbul'un eski donanma bayramlarını andıran *bir gece geçirmişti.

Ömer Behiç, bunları duymuyormuş gibi dinliyor, Bekir Servet öykülerinin arasında Neyyir'in evlenmesini anlatırken ne kadar sızlayan bir yarasına dokunulduğunu belli etmemeye çalışıyordu.

Sonunda bir gün Neyyir'den bir ses geldi...

Ömer Behiç, kendisine gönderilen başsağlığı yazıları arasında birdenbire genç kadının mektubunu buldu. Yalnız bir satır: «Sizinle birlikte ve sizin için ağlayan...» Sonra bu satırın altında küçük, çekingen ve anlaşılmamak, başka gözlere görünmemek için okunamayacak kadar belirsiz bir imza, yalnızca bir «Neyyir»...

Ömer Behiç, bu bir satırlık mektuba sık sık döndü; onu önce cüzdanının ta iç gözünde, sonra yazımasasının en gizli kağıtlarını bulundurduğu bir gözde sakladı ve ne zaman odasında yalnız kalsa, kapısını kilitler, bir aralık onu çıkarır bakar, bitiremiyormuşcasına uzun uzun okurdu.

384:

K1K1JS. HAIAlftK

Kaç kez ona bakarken düşünde Neyyir'i gördü, kaç kez kendi kendine, «Ne çıkar?.. Şimdi buradan bir araba., birkaç saat sonra oradayım ve kuşkusuz, o da beni bekliyor» diyordu.

Neyyir'in de kendisini benzer bir gereksinmeyle beklediğine inancı vardı. Sonra, onun, yasına saygı duyarak susmasına, hiç bir davranış göstermemesine teşekkür borçluydu. Neyyir'i bağışlıyor, onun bu soylu davranışına karşı tüm anısını aşağılatabilecek şeyleri unutuyordu.

Bu güçsüzlük saatlerine yenilmek üzereyken gerçek büyük yası, onun sızısı gelir, yeniden ruhuna kızgım şişini saplar, kendisini daha can yakan bir acıyla kıvrandırır-ken güçsüzlüğüne yenik düşmek çekincesinden kurtarırdı.

Böylece iki acısının hep birbirini bulup dolaşarak örgü halini alan çarpıntılarında geçerken, bir yandan da yaşam onu dışisine daha çok doluyordu. Boş saatlerini çok azaltan hastalan, kendisini yalnız bırakmamak için arkadaşlıklarının avuntusunu getiren dostları, artık neredeyse her gelişinde Müzzan'ı yanına alan Bekir Ser-vet'in bol gevezelikleri vardı.

Yaşam, onun gözü önünden uğultuları düşünmekten alıkoyan bir çağlayan gibi, dalgalarını hiç dinmeden sürüklüyor; onu geçici bir unutkanlığın baygınlığında tutarak kafasını uyuşturuyordu. Düşünmeden, anlamadan boş gözlerle yaşama, kendisini çevrintisi içine alıp götüren saatlere ilgisiz, duygusuz bakıyordu. Dış dünyaya karşı odasının ışığını söndürerek karanlıkta sokağın taşkınlığına bakan biri gibiydi; ruhu o kadar koyu bir karanlık içindeydi.

Onları evde de neredeyse hiç yalnız bırakmamışlardı. Akraba ve dostların günlerce süren konuklukları arasında karı kocayı yaklaştıracak yalnızlık saatlerinin iç-> tenliği seyrek

oluşan uygun ortamların olumlu bir etkisinden çok, onların arasında ne zamandan beri gittikçe

daha fazla açılan arayı daha açık, daha belirli yapan yararsız bir sonucu olurdu.

Bu nedenle ikisinde de yalnız kalmamak, aralarında bir üçüncü kişiyi bulundurmak gereksinliği vardı.

Bu üçüncü kişi, genellikle Meveddet Hanım'dı. Vede-de, görünmesinden evin açıkça «Büyük Hanım»ı olmak onayını koparıncasına elde etmişti. Geçirilen tüm o zor günlerde Meveddet Hanım'ın Vedide'nin yerini alması o kadar zorunlu ve doğal olmuştu ki, başlangıçta bir görev biçiminde üstlenilen ev yönetimi, şimdi bırakılması olanaksız bir töre gücünü kazanmıştı. İki de birde anahtarları geri vermeye kalkışan ve buna, «Sizin için bir uğraşı, bir eğlence olur, kızım!» diyerek söze başlayan görünmesinin eline yeniden anahtarları tutuşturan Vedide, «Aman Abla-cığım, beni bundan kurtarınız!» der ve gerçekte bu candan söylenmiş sözden sonra, yine anahtarları Meveddet Hanım'ın elinde görünce büyük bir yorgunluktan kurtul-muşcasma soluk dudaklarında bir esenlik gülümsemesinin gölgesi belirirdi .

Vedide, şimdi yalnız kocasından değil, Selma'dan, evinden, tüm yaşamdan uzaktı. Onda birdenbire bütün güçlerin çöküvermesine, yaşama tüm bağların gevşeyi-vermesine neden olan bir bezginlik vardı ki, yalnız içini değil, dış görünüşünü de kavramış; gençliğin, sağlığın fıskırdığı bu güzel yeri, birden öz suyuna bir hastalığın ağısı kansan boynu bükük bir fidana çevirmişti.

Vedide'nin evde her şeyle ilgisini kesmiş bir görünüşle dolaşışları da vardı; onu kısa bir süre sonra sonsuz bir uyku için bırakılacak bir hastanenin koridorlarından geçen, sonunu bilen bir hastaya benzetiyordu.

Üstünden tüm sağlıklı havasını emen bir ateş dalgası geçmiş, kendisini soldurmuş, eritmiş gibiydi. Gözlerinde

Kırık Hayatlar — F. 25

sönmüş bir şeyle, alnında yüzünü daha süzgün gösteren bir solukluk ve dudaklarının ucunda bir çekildikle evde dolaşırken önünden herkesi çekilmeye çağıran bir görünüşü vardı. Andelip Bacı'nın bile şaka yaparak güldürmeye çalışan girişimleri yarıda kalır, sesi boğazında birdenbire kısılırdı.

Vedide, yalnız bir şeyle uğraşıyordu: Şimdi neredeyse her saat odasına kapanıyor, uzun uzun namaz kılıyor ve sonra seccadesinin üstünde gecikerek kendisini unutup dışardan açıkça duyulabilecek kadar yüksek sesle Kur'an okuyordu.

Evdekiler onun böyle saatlerce sesini, bir uğurtunun derinliklerinde, arada bir açıklık kazanan bir ağıt ezgi-siyle, duyarlardı. Bir aralık bu ses, bir iç çekişiyle düğümlenir, sonra bir inilti içinde boğulurdu.

O zaman evi yavaş yavaş yürüyen bir umutsuzluk ve sıkıntının kara havası bürür ve tümünün gözlerinin önünde, seccadesinin üstüne kapanıp kıvrana kıvrana ağlayan, boğulup taştıkaça açılan, ama açıldıkça içi açılan yaşlı annenin acılı görünümü uyanırdı.

* * *

Arabayla dönerken Ömer Behiç, içinde bir esenlik, düşüncelerinde bir açıklık buluyordu. Birdenbire karanlıkları yarıp dağıtan bir ışık demeti, kimliğini ne zamandır saran bulanık havayı üfürmüş, kendi özvarlığını yine kendi görüş gücüne açmıştı. Birdenbire gözleri üfürül-müş ve bir uyutulmuşluğun gizemli derinliklerinden çıkarılarak gerçek yaşama döndürülüvermişcesine bu iki saatlik araba yolculuğu içinde bütün yaşamının evrelerini olanca açıklığıyla yeniden gördü; kendi kendisini karşısına alarak son ayların duygularını bir araştırmacı titizliğiyle yeniden yaşayıp inceledi.

Kendi kendine, «Ne anlaşılmaz! Ne anlaşılmaz!» di-

yor ve insan denen güçsüz, düşkün şeyin, özvarlığını bir isteme, bir kararlılığa, bir erke ve alinyazısına sahip sayıp da nasıl ufuklardan parçalarında aldatıcı tohumların etkilerini saklayarak geldiğine açıklama bulunamayan bilinmez rüzgârların sıkıntısı altında tutsak, uyusuk yaratığın böyle bir saat içinde bir kutuptan öbür kutba geçebileceğine şaşıyordu.

Daha biraz önce aşk tutkularının düşünö, Neyyir'in o neşeli, çılgın, bir sevişme deliliğinin bunalımları arasında olanca sevmek ve sevilme yeteneğini bol bol veren taşkın görünümünü önüne takarak bir baygınlığın bulutunda bu yolu geçerken; şimdi, şu dakikada onu orada, varlıklı Mısırlı'nın, kart kocasının altınlarıyla döşenmiş Bebek yalısında kendisini bekler bırakarak Maçka mezarlığına, Şişli'nin o yas evine gitmekten bir tat, bir beğeni duyuyor gibiydi. Üstelik Neyyir'i, kendisini umarken yatağının içinde hırçınlaşıyor, kızgınlığından iç gömleğinin daltellerini dişlerinin arasında çiğniyor sanarak...

Kaç kez Neyyir'i bu durumda, öfkesinin bu taşkınlığı içinde görmüştü! Şimdi bunu düşünürken yine onu bir saniye içinde arabanın camında canlanıyor denecek kadar açıklıkla görüyordu.

Evet, onu bu durumda düşünerek bir çeşit öç alma tadı duyuyordu. Neyyir'i; bırakılmışlığın, önem verilmemiş-liğinin acısı içinde öfke bunalımları geçirirken, acıdan kıvrılırken görmek isterdi. Genç kadının böyle olduğunu bilse, yabancı bir mutluluk duyacaktı. Niçin?.. İyice kestiremiyordu. Kendi yaşamına bu kadar karışmış, yazgısına, duygularına bu kerte baskı ve sahiplik hakkı kazandığından olacak... Düşünebildikçe bu konuda bir hak bulmazdı. Tersine, eğer genç kadın onun tutkunluğunu kötüye kullanmak isteseydi, ona gelip geçici isteklerine oyuncak edinseydi, bunu büyük bir kolaylıkla yapabilirdi. Oysa, ahlâkı kokuşmuş bir çevrede kışkırtıla kışkır-

tıla sonunda köpürmüş taşkın bir genç kız; tüm sevişme zenginliğini binlerce aday arasından seçtiği Ömer Be-hiç'in kucağına dökmekten başka nş yapmıştı?

Oh! Bunu ne bollukla, ne yiğitlikle ve cömertlikle, nasıl, kendisini candan vererek, başka bir şey düşünmeden, sevmek ve sevdirmekten başka bir noktada durmayan bir bırakışla yapmıştı?..

Ömer Behiç, yersiz bir kuruntuyla, başkalarını sevindirecek ve mutlu edecek bu sevişmede, kendini kınayarak düzmece rahatsızlık nedenleri yaratırken ve bunu Neyyir'e belli etmekten çekinmezken o; anlamayan, bir türlü bu adamın kuruntularında usa yakın bir neden bulamayan sevgi gereksinliğinin çırpınışlarına daha çok kendini verir ve onu da sinirlelerinin altüst olmuş bunalımlarına sararak her şeyi unutturacak coşkulu bir aşk saati yaşatmak için minimini bedeninin içinden sonsuz bir çılgınlık zenginliği dökerdi.

Bu nedenle ona karşı bir borç duymalıydı, üstelik onu böyle bırakmaktan, bu kadar kabaca, iyilik bilmezce onu orada kendi başına bırakmaktan utanmalıydı.

1 Şimdi kendi kendine gerçeği saklamayıp doğrusunu söylüyordu: Yasının arasında, o dayanılmaz sızıyla, göz-yaşlarıyla, acısının aşırı sıkıntıyla geçirilen günlerde hep ondan bir ses, kendisini çağıran, isteyen, ağlayıp sızlayarak bağlılık güvenceleri veren bir ses beklemişti. Gelen bütün başsağlığı yazılan arasında en çok onun bir tek satırından duygulanmış, sık sık o satıra dönerek uzun uzun dalmıştı. Sonra günler birbiri arkasına geçip de ondan yeni bir haber almayınca, buna karşılık onun tasarlanan evlenmesinin gerçekleştiğini Bekir Servet'ten öğrenince yeniden acı çekmeye, zehirli bir oç alma duygusuyla ona düşman kesilmeye başlamıştı.

En sonunda bir gün, bu kez özel hasta bakım yerine, Şayan Kalfa gelmişti.' Artık bu habes kadının aracılığına

KIRIK HAYATLAR

389

pek açık olmamakla birlikte, oldukça yeterli bir anlam verilmek zorunluğu doğmuştu. O:

«Küçük Hanım size güceniyor. Bir kez olsun arayacağınızı sanıyordu. Ara sıra sizin bakımınıza gerekli bir durumu var. Bilseniz ne kadar bitkin! Ne yeme isteği kaldı, ne neşesi» diyordu. *

Şayan Kalfa bunları söylerken, bu tümcelerle belirtilmek istenen anlamı bilmeyen temiz bir davranış takınıyordu. Bu, öyle bir bildiriş kılığındaydı ki, aracı olan kişi utanmadan, kızarmadan yapabiliyordu.

Şayan Kalfa'nın gelişinden sonra Ömer Behiç, karışık bir mutluluk duygusuna kapıldı. Şimdi Neyyir onu arıyordu. Demek, evlenmesinin bütün görkemi, her çeşit çekiciliği arasında yine kendisinin düşü uyanmış, önünde yeni bir koca, zenginlikçe ne varsa, halılar, atlaslar, sanat ve süs adma kucak kucak eşya ve ufak tefek, onların tümünü süpürüp ite ite yol açmış; genç gelini yatağının dinmeyen baygınlıklarında yeniden bularak onu yine kollarının arasında sarmıştı.

Erkekliği bundan hoşlanıyor, artık aranan bir-adam durumuna girmekle, dayanmak için yeniden güç toplamış oluyordu. Neyyir isteseydi, gençliğinin temiz gösterişleri yerine deneyli bir kadının oyunlarını kullanabilseydi, Ömer Behiç kararında durmak için yeteri kadar güç bulabilecek miydi?

Bu soruyu kendi kendine sorarken, Neyyir'e mektup üstüne mektup yazan, yalısının önünde dolaşan, üstelik kapısını zorlayıp onu bulmak için her türlü saygıdan uzaklaşan, belki gözdağı vermeğe kalkışan, arada bir büsbütün alçalarak yalvarıp yakaran, acınma dileyecek kadar bayağılaşan bir Ömer Behiç düşlerdi. Evet, böyle olabilirdi. Ve bu olabilecek durumu düşüncesinde olmuş gibi görünce korkunç bir düştten uyanmak için kendisini zorlarcasına silkinerek kalkar, şaşkın adımlarla gezinirdi.

390

KIRIK HAYATLAR

Neyyir'in bu başvurusu onda ayrıca iki bakımdan gönül esenliğine yol açmıştı. Her şeyden önce Neyyir'i bu evlilikte ruhunu dolduracak kadar mutluluğa erişmemiş görüyordu. Onun bütün bütün mutlu olması için bir şey daha gerekliydi ve bu şey, kendisiydi. Bundan büyük bir gönül kanışı duyuyordu. Sonra Şayan Kalfa onun bitkinliğinden, acısından, yemek yemeyişinden, neşesizliğinden söz etmişti. Ömer Behiç bunları; aşırı anlamlar vererek, sözcüklerin kapsamına alabildiği kadar fazla kötü yorumlar koyarak dinlemişti.

Onu kafasında hasta, sararıp solan, gittikçe korkunç bir sona yürüyen bir yargılı gibi biçimlendiriyordu. Ve hastalarında en küçük hastalık belirtileri için yüreğinde acı bir sızı duyan bu doktor, kendisine en güzel, en tatlı saatlerini yaşatmış bir beden için bu korkunç olasılıklardan yaban bir sevinç duyuyordu. O zaman kendi kendini kötü bir iş yaparken yakalanan bir insan gibi görerek:

«Çok yazık, çok yazık. Kötü bir yaratık oluyorsun, Ömer!» derdi.

Bundan sonra da Şayan Kalfa'nın gelişleri sürmüştü. Üç kez daha özel hasta bakım yerine gelmişti ve her gelişinin anlamı bütün bütün açık olmamakla birlikte, her biri bir öncekine oranla biraz daha açıklık kazanıyordu. Neyyir, onun diliyle yalvarıyor, aşklarının sürmesine bir olanak dileniyordu.

Önceleri Neyyir'in bu davranışı Ömer Behiç'e dayanmak için fazla bir güç sağlamışken, bu gelişlerin yinelenmesi arasında şimdi ters bir etki doğmaya başlamıştı. Geçirilen bunalım günleri arkada kaldıkça, yaşamın baskılı yargısı yas yaralarının sızılarını daha derinlere gömdükçe onu Neyyir'in düşüne daha yumuşak gözlerle bakmaya hazırlıyor gibiydi. Ve her şeyin üstünde yeniden Neyyir'in gençliğiyle kendinden geçmek, yeniden onun

KIRIK HAYATLAR

391

sevişmesiyle çıldırmak gereksinliği etkisini göstererek, bir süre sönmüş sanılırken gizli gizli duvarların içinde yürüyen bir yangın gibi, yine damarlarında bir ateş akın- tısının dalgaları titremeye bağlıyordu.

En son gelişinde Şayan Kalfa, ona küçük bir kağıt uzatmıştı:

«Bir aylık geziden sonra Mısır'a geçeceğiz ve bütün kışı orada, geçireceğiz. Sizi görmeye gereksinli-yim, bunu benden esirgeyemezsiniz. Nereye isterseniz oraya geleceğim. Ama daha iyisi, siz buraya gelin.»

Ömer Behiç, bu kısa tümceler arasında, ne olursa olsun amacına ulaşmak isteyen küçük kıvrık başı gördü. Neyyir, en gülümser gözleriyle ona, «Evetleyiniz, bakalım!» der gibiydi.

Ona karşılık verircesine Şayan Kalfa'ya:

«Gelirim!» dedi.

Kadın, açık bir söz almakta kararlı görünüyordu:

«Ne zaman?»

«Yarın!»

Ömer Behiç, bu işden elden geldiğince çabuk çıkmak istiyordu. «Yarın!» sözcüğünü fırlattıktan sonra, daha açık olmak, belki de Neyyir'e kendisini büsbütün özgür benimsetmek olanağını vermek için, zamanını da saptamak gereğini duydu:

«İkindiden sonra!»

Bunu söylerken ve söyledikten sonra oraya gidip gitmeyeceğini, pek iyi bilmiyordu. Tüm geceyi sarhoşluğunun arasında düşüncelerine bir türlü düzen verecek gücü bulamayan bir adam gibi geçirdi; yalnız uykusunun içinde hep Leylâ ile uğraştı. Her zamankine benzeyen düşlerinin arasında Leylâ'yı hem ölmüş, hem şimdi de yaşayan, şimdi de kendisiyle konuşulan, yanakları okşanan, sözleri duyulan karışık bir durum içinde görür, «Demek,

392

KIRIK HAYATLAR

KIRIK HAYATLAR

393

Leylâ yaşıyor!» der, sonra yine uykunun içinde kendisini utandıran bir itişle bunun bir düşün olduğu yargısına vararak, «Ah, gerçek olsaydı!» diye sızlar ve sıçrayarak uyanınca, ta göğsünün üstüne bir kürek ateş dökülmüş-cesine yanardı.

Bu geceyi yine onu tüm yakıp kavuran, işte bu son haftalardan beri onu uzun ve ardı gelmeyen bir hastalığın yıkımları arasından geçerek yaşlanıvermiş, çöküvermiş bir duruma koyan acılar içinde geçirmişti.

Sabahleyin evden çıkıp da yeniden yaşamın sıkmacına girince köklü bir düşüncesi yoktu, oraya gidecekti... Bu yargıyı kendi dışında bir güç vermiş de, sonra kalbine üfürmüş gibiydi. Uykuda, önce alınan bir buyruğa uyararak, kafasında, «Oraya gideceksin!» diye zaman zaman yinelenen bir sesin tartışmasız benimsenmiş baskısı altında, günün saatlerini donuk bir kafayla düşünmeye, kendi kendisini sarsıp silkmeye gücü yetmeyen bir uyuşuklukla geçirdi. Arabaya bu durumda bindi, o uzun yolu hep böyle geçti. Sonradan birdenbire, artık gidilecek yer, orada yeniden başlanacak yaşam karşısına bir gerçek biçiminde çıkıverince, ancak o zaman bu uyuşukluğun içinden kurtuldu; sanki bir uykudan uyandı.

Nasıl bir olay geçmişti de onu böyle bir dakika içinde iki karşıt noktanın birinden öbürüne atıvermişti?.. Evet, nasıl olmuştu da, bir saat önce oraya doğru yuvarlanırken şimdi Maçka mezarlığının kapısında bulunuyordu?..

Arabacının parasını verdi. Buradan sonra evine yürüyerek gitmek istiyordu. Cebinden saatini çıkarıp bakarken kendi kendine durmadan kafasında yinelenen şaşkınlık ünlemini mırıldandı:

«Ne anlaşılmaz! Ne anlaşılmaz!»

Demek, insan böyle anlaşılamayan güçlerin, kendisince bile hep bilinmedik nedenlerin baskısında, en büyük

L

kararlarını karanlıklardan toplayan, yaşamının en önemli şansını gizemli etkilerin elinde saptayan bir yaratıktı; aşağı yukarı kendi davranışlarından sorumlu değildi.

Uykusunun içinde, kendi isteğinin dışında önceden alınmış bir karara uyarak zamanı ölçen, onu filan saatte dakikası dakikasına sarsıp uyandıran güç, o her şeye karşı benliğinin gizli katlarında yaşayıp etkileyen anlaşılmaz düşünce aygıtı, onda gizli gizli çalışmış; bir yandan, «Oraya gideceksin!» diye buyruğunu yinelerken o, karanlığın içinde, yargıçlık takınarak ve gülerken, «Hayır, git-meyecek, dönecek, işte buraya, bu daha taşı dikilmemiş küçük mezara gelecek, sonra da evine gidecek» demişti. Ömer Behiç, bu iki buyruğun arasında istemsiz dönüp dolaşan yalnızca bir gölgeydi.

Minimini mezarın yanına oturdu, dizlerini kaldırdı, bacaklarında bir halka yaparak kilitledi. Karşıda uzanan denize, akşamın karartılarına gömülen Anadolu kıyılarına kadar bütün görünümü bu yüksek yerden tarayan bir gözle sardı. Orada bir düş arıyordu, sonra önündeki küçük toprak yığınınına baktı:

«Kadın Nine!» dedi.

Ve ancak bu sözle Leylâ'sına çılgınca tutkunluğunun tüm acıları, yaşamının öteki acılarını birlikte sürükleyerek taşı. Düşünmeden, anımsamaya gerek görmeden, için için kaynarken birden açılıvermiş bir kapaktan birikmiş acılarının öfkeli buğusu bir dalga biçiminde coşarak, ağladı. Bol, aktıkça artan, birbirini kovalayarak, ellerini sulayan geniş yaşlarla, ağladıkça ruhundaki yaranın iyileştiğini duyarak, uzun uzun yaş döktü.

Ve böyle ağlarken, ara sıra yalnızca başka bir sözcük yaratmaya gerek görmeyerek, acısının anlaşılabilmesine ancak onu yeterli bularak: • «Kadın Nine!» diyordu.

Sonra bir aralık karısına sığırayan ,onu düşünen, şu

394

KIRIK HAYATLAR

dakikada onu yanında görmek, onunla birlikte ağlamak gereksinliğinden sızlayan bir şeyle:

«Ah, Vedide! Mutsuz Vedide, zavallı melek Vedide!» dedi.

Ve bu dakikada daha coşan bir acıyla karısının, kendisinin, beyaz taş yüzlü yeni evinin kırık hayatı için ağladı...

*' * *

Ömer Behiç ,odaya girmeden önce, çabucak kapının yanına oturdu. Kollarını göğsüne kavuşturdu; bacaklarını uzattı. Ağlamaktan uçları yanan gözlerini karşı duvara dikti ve içerden boğuk bir yalvarış inlemesiyle gelen Ve-dide'nin sesini dinledi. O, yine Leylâ'nın odasında Kur'an okuyordu.

Ömer Behiç,'düşünde Vedide'yi görüyordu: Başında, artık taranıp toplanması savsaklanan saçlarının üstünde namaz örtüsü vardı. Seccadesinde, iki dizinin üstüne oturmuş olacaktı ve elinde Kur'an'ıyla, bulanık gözleri alışkın bir yürüyüşle satırları süzerek, okumaktan çok, çocukluktan beri alışılmış, parça parça bellekte tutulmuş "bu kutsal yazıları aşağı yukarı bilerek, onun. kendisine Tcapalı kalan anlamında yaşamın ayrılık acısına avun-_ ma veren koruyuculuğunu bularak, sallana sallana okuyordu.

İşte, elinden birdenbire Leylâ'sını alan kaza vuruşundan sonra ana ruhu barınacak bir sığınak, yasma acıma' ve avunmasını boşaltacak kutsal bir kaynak bulmuştu. Günden güne daha sıkılışan bağlantıyla yıkıma uğramış yaşamına kurtuluş veren acıma elini; seccadesinin üstünde, Kur'an'ın yüce sesi arasında uzanıyor görmüş ve ona daha çok tutunmakta, daha sıkı sarılmakta aramıştı.

Şimdi başka hiç bir şeyle ilgili değildi; tüm evren gö-

KIRIK HAYATLAR

395

zünde yok gibiydi ve oradan başka yerde dolaşırken gerçek benliğini başka bir yerde bırakmış bir gölge olarak kalıyordu.

Gözlerinde yaşamı, yaşamla ilişkili şeyleri küçümseyen, çevresinin üstüne çıkarak bu düşkün toprakla ilgisi kesilmiş bir bakışla dolaşan görünümü vardı ki, ona göksel esinlerden oluşmuş bir saygınlık yüzü veriyordu.

Vedide içerde okurken ara sıra sesine bir açıklık geliyordu. Ömer Behiç, bu seste ilginç bir cana yakınlık, içinin ta derinliğinde uyuyan tellere kadar ulaşarak onları titreten ve uyarıcı etkili bir güç buluyordu.

Yavaşça kalktı, odanın kapısını açtı. Ve uyuyan birisini uyandırmaktan kaçman ölçülü bir davranışla yürüdü yürüdü; ta karısının seccadesine kadar gitti. Oraya, Vedide'nin yanına, boylu boyuna uzanarak, başını dizlerine dek götürdü; ancak o zaman karısı başını kaldırdı, gözlerini aşağıdan yukarıya, ona dikti.

Genç kadın, gözleri yarı kapalı, onu görmemişcesine, onu duymamışcasına ve artık sesini saklamaya gerek duymayarak, hafif hafif sallana sallana, okumasını sürdürüyordu.

O zaman, bir yandan Vedide okurken Ömer Behiç mırıldanan bir sesle, bu okunan şeyin yüceliğini ve kutsallığını bozmaktan çekinen korkak ve kesik bir dille, ne zamandan beri hep içinden yinelenmiş bir sözü bu kez açıktan söyledi:

«Ah, benim melek karıcığım!» dedi.

Vedide'nin acı ve çabucak kaçmakta tezlik gösteren bir bakışı oldu, kocasına baktı. Onu orada alçalmış, yalvaran, sonunda tövbe eden bir suçlu zavallılığıyla kendisine dönmüş gördü ve çabucak gözlerini çevirdi. Ama yine o saniyede yaşlar saldırdı ve çabuk, sürekli damlalarla süzgülü yüzünün üstünden yuvarlanarak dökülmeye başladı.

396

KIRIK HAYATLAR

O zaman Ömer Behiç, başını karisinin dizlerine koydu, ruhu bu yükseklerden inen bağışlayıcı damlaları toplamak istiyormuşcasına tâ onların altına yattı ve hep o örtülü ve saklı söyleyişle konuştu:

«Benim her şeyden daha değerli, her şeyden daha sevgili Vedide'ciğim! Seninle buradan gidelim, hemen yarın! Ta uzaklarda bir yere! Yakacık'a, Çamlıca'ya, Akbaba*'ya, bir köy evine... On beş gün, bir ay, bilir miyim ne kadar? Herkesi, her şeyi, tüm evreni burada bırakarak, yalnız birlikte olmak, ancak ikimiz bir arada bir süre kendi kendimize kalmak için...»

Vedide'nin yaşları daha çabuk ve daha sürekli iniyor, Ömer Behiç'in başına, yüzüne, kesik kesik söylenen dudaklarına damlıyordu.

«Anlıyorsun, değil mi, Vedide? Sen de, ben de buna gereksinliyiz. Öyle sanıyorum ki, ikimiz de böylece artık bizce olabilen bir sona. doğru yürüyebileceğiz...»

Vedide, karşılık vermiyordu. Ömer Behiç, dirseğinin üstüne dayanarak yükseldi; bir eliyle onun namaz örtüsünü çekip açtı. Dudaklarını ta oraya, alıştığı yere, mutlu zamanlarda, her zaman sevgi öpüşlerini alan yere, ku-lağıyla ensesinin arasına götürdü; uzun ve birden geçmişin heyecanını bulan bir öpüşle karısını oradan öptü...

Ve öperken, ancak o zaman gördü ki, Vedide'nin saçları lüle lüle, takım takım beyazlaşmıştı.

— SON —

İN Kİ LAP ve AKA KİTAB EVLERİ

UŞAKLIGİL'in

basılmış öbür yapıtları:

Nemide (Roman) Bir Ölünün Defteri (Roman) Saray ve Ötesi (Anılar) Kırk Yıl (Anılar)

* * *

•" UŞAKLIGİL'in

günümüzün Türkçesiyle yayımlanacak

yapıtları:

Solgun Demet (öyküler) Kadın Pençesi (öyküler) izmir Hikâyeleri (Öyküler) Nesl-i Ahîr (Roman) Bir Acı Hikâye (Anılar) Onu Beklerken (öyküler) İhtiyar Dost (öyküler)

Bu kitaplar, İnkılâp ve Aka Kitabevleri'yle öbür kitapçılardan sağlanabilir..

* Akbaba: Beykoz'a bağlı, yeşillikler içinde sessiz, güzel bir köy.. Güveç yemeği ünlüdür.

fNKILÂPvcAKA K İTA B EVLERİ

UŞAKLIGtLin

basılmış öbür yapıtları:

Nemide (Koman) Bir Ölünün Defteri (Roman) Saray ve Ötesi (Anılar) Kırk Yıl (Anılar)

* * *

UŞAKLIGİL'in

günümüzün Türkçesiyle yayımlanacak yapıtları:

Solgun Demet (öyküler) Kadın Pençesi (öyküler) izmir Hikâyeleri (öyküler) Nesl-i Ahîr (Roman) Bir Acı Hikâye (Anılar) Onu Beklerken (Öyküler) İhtiyar Dost (öyküler)

Bu kitaplar, İnkılâp ve Aka Kitabevleri'yle öbür kitapçılardan sağlanabilir..

Halid Ziya Uşaklıgil _ Kırık Hayatlar

www.kitapsevenler.com

Merhabalar

Buraya Yüklelediğim e-kitaplar Aşağıda Adı Geçen Kanuna İstinaden

Görme Özürlüler İçin Hazırlanmıştır

Ekran Okuyucu, Braille 'n Speak Sayesinde Bu Kitapları Dinliyoruz

Amacım Yayın Evlerine Zarar Vermek Değildir

Bu e-kitaplar Normal Kitapların Yerini Tutmayacağından

Kitapları Beyenipte Engelli Olmayan Arkadaşlar Sadece Kitap Hakkında Fikir Sahibi Olduğunda

Aşağıda Adı Geçen Yayın Evi, Sahafklar, Kütüphane, ve Kitapçılardan Temin Edebilirler

Bu Kitaplarda Hiç Bir Maddi Çıkarım Yoktur Böyle Bir Şeyide Düşünmem

Bu e-kitaplar Kanunen Hiç Bir Şekilde Ticari Amaçlı Kullanılamaz

Bilgi Paylaştıkça Çoğalır

Yaşar Mutlu

Not: 5846 Sayılı Kanunun "altıncı Bölüm-Çeşitli Hükümler " bölümünde yer alan "EK MADDE 11. - Ders kitapları dahil, alenileşmiş veya yayımlanmış yazılı ilim

ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticarî amaç güdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü

bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, brail

alfabesi ve benzeri 87matlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi bu Kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir."Bu nüshalar hiçbir şekilde

satılamaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullandırılmaz. Ayrıca bu nüshalar üzerinde hak sahipleri ile ilgili bilgilerin bulundurulması

ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur." maddesine istinaden web sitesinde deneme yayınına geçilmiştir.

T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı Bilgi İşlem ve Otomasyon Dairesi Başkanlığı Ankara

Bu kitaplar hazırlanırken verilen emeye harcanan zamana saydı duyarak

Lütfen Yukarıdaki ve Aşağıdaki Açıklamaları Silmeyin

Tarayan Yaşar Mutlu

web sitesi

www.yasarmutlu.com

www.kitapsevenler.com

e-posta

yasarmutlu@kitapsevenler.com yasarmutlu@yasarmutlu.com

mutlukitap@hotmail.com kitapsevenler@gmail.com

Halid Ziya Uşaklıgil _ Kırık Hayatlar